

SEBRANÉ SPISY BELETRISTICKÉ J I N Ě Ř I C H A Š . B A A R A

Svazek I. **Paní komisarka.** 12. vydání K 30.—, váz. K 43.—. Počteno cenou »Svatobora« z fondu Václava Beneše Třebízského.

Svazek II. **Osmatřicátníci.** 10. vydání K 30.—, váz. K 43.—. Počteno cenou České Akademie.

Svazek III. **Poslední soud.** 7. vydání K 25.—, váz. K 38.—. Počteno cenou České Akademie.

Svazek IV. **Skřivánek.** 10. vydání K 14.—, váz. K 27.—.

Svazek V. **Na srdci přírody.** 5. vydání K 25.—, váz. K 38.—.

Svazek VI. **Lůsy.** 9. vydání K 35.—, váz. K 48.—.

Svazek VII. **Páter Kodýdek.** (Farských historek díl I.) 7. vydání K 20.—, váz. K 33.—.

Svazek VIII. **Hanče. — Pro kravičku.** 6. vydání K 20.—, váz. K 33.—.

Svazek IX. **Hu nás.** Počteno cenou »Svatobora« z fondu Václava Beneše Třebízského. 6. vydání K 18.—, váz. K 31.—.

Svazek X. **Holoubek.** Počteno cenou České Akademie. 6. vydání K 28.—, váz. K 41.—.

Svazek XI. **Jan Cimbura.** 12. vydání K 27.—, váz. K 40.—.

Svazek XII. **Báby a dědkové.** Obrázky z Chodska. 3. vydání K 25.—, váz. K 38.—.

Svazek XIII. **Farská panička. — Kohouti.** 5. vydání (Farských historek díl II.) K 22.—, váz. K 35.—.

Svazek XIV. **K Bohu.** 4. vydání K 22.—, váz. K 35.—.

Svazek XV. **Poslední rodu Sedmerova.** 4. vydání K 18.—, váz. K 31.—.

Svazek XVI. **Žolinka. — Kanovník.** (Farských historek díl IV.) 4. vydání K 18.—, váz. K 31.—.

Svazek XVII. **Cestou křížovou.** (Farských historek díl III.) 4. vydání K 18.—, váz. K 31.—.

Svazek XVIII. **Počtář.** 3. vydání K 18.—, váz. K 31.—.

Svazek XIX. **Panská přízeň. (Hu nás. — Kniha druhá.)** 3. vydání K 20.—, váz. K 33.—.

Svazek XX. **Stavěl.** 3. vydání K 18.—, váz. K 31.—.

Svazek XXI. **Chvilé oddechu.** K 20.—, váz. K 33.—.

Svazek XXII. **Druhá kniha z přírody.** K 20.—, váz. K 33.—.

Svazek XXIII. **Dětské obrázky.** K 18.—, váz. K 31.—.

Svazek XXIV. **Z duchovní správy.** K 20.—, váz. K 33.—.

Svazek XXV. **V různých barvách.** K 27.—, váz. K 40.—.

Svazek XXVI. **Mžikové obrázky.** K 25.—, váz. K 38.—.

Svazek XXVII. **Milovati budeš.** K 20.—, váz. K 33.—.

Svazek XXVIII. **Hloží a bodláčí. Mžikové obrázky. II.** K 25.—, váz. K 38.—.

Svazek XXIX. **Poslední povídky.** K 22.—, váz. K 35.—.

Svazek XXX. **Básně.** K 16.—, váz. K 29.—.

Mimo sebrané spisy bylo vydáno:

Vzpomínky Štědrého večera. Pro tisk upravila H. Štěpánková. Tisknuto na křídlovém papíře a vyzdobeno krásnými barevnými obrázky R. Laudy. Stran 46. Cena K 30.— v pův. celopl. vazbě. Něžný bibelot obsahuje Baarovy štědrovečerní vzpomínky jinde neotištěné.

Baarův památník. — Kniha vzpomínek českých spisovatelů na zesnulého druha a spolupracovníka, kde vidíme život člověka-spisovatele — jakých se rodí málo. Stran 242 velkého formátu K 30.—, v krásné vazbě K 45.—. Množství obrázků.

Na srdci přírody. Dárkové vydání velkého formátu. Vyzdobeno perokresbami a celostrannými barevnými obrazovými přílohami Fri Vrobela. K 40.—, v celopl. vazbě K 60.—, v celokož. vazbě K 110.—.

Ze života J. Š. Baara. Obsažný životopis s mnoha obrázky. Napsal Fr. Teplý. 459 stran za K 45.—, v celopl. vazbě K 58.—.

Obdržíte u knihkupce nebo v nakladatelství

„NOVINA“, PRAHA II., Havlíčkovo nám. 10.

J.Š. BAAR:

PĀTER KODÝDEK

NAKLADATELSTVÍ NOVINA V PRAZE.

HLASY ZEMĚ

*Knihovna původní
soudobé literární
tvorby:*

Jan Čarek: VŠECHNY CHALUPY

Výbor nejtypičtějších básní lyrika půdy,
domova, matky. Poctěno cenou České
Akademie. K 18.-

Emil Dvořák: ZVLNĚNÝ KRAJ

Román z Hlučínska, jenž nás uvádí
do poměrů, pletich a zápasů sociálních
a politických. K 25.-

R. Habřina: OHNIVÁ ZEMĚ

Obraz neblahých třídních svárů mezi
horníky a sedláky na Brněnsku, pro-
tkaný příběhem hrdinské lásky. K 20.-

K. Hadrbolec: PTAČÍ VRCH

Pastýřská románová píseň z Provence,
prochvěná láskou a chtivostí života.
K 30.-

Josef Knap: PUSZTA

Mohutný obraz české kolonisace v ba-
žinách podkarpatoruských; tématický
vývoj české prózy. Poctěno Švehlovou
literární cenou 1937. K 24.-

Josef Knap: RÉVA NA ZDI

Krásná balada o veliké lásce manžel-
ské, pro niž mladá selka obětuje sebe,
aby dala život dědici statku a rodu.
K 18.-

Jan Knob: PÍSMO ČASU

Sociální román o podkrkonošských
sklářích. Nový námět v české litera-
tuře. K 25.-

J. Koudelák: PACHOLEK JORDÁN

Příběh čeledína, jenž se přižení na sta-
tek, zvelebí jej a nakonec hyne pod koly
žebříňáku. K 24.-

K. Koval: ČESKÁ MADONA

Lyricko-epická próza, plná vroucnosti,
prostoty a něhy, k oslavě české ženy
a matky. Ilustroval Fr. Podešva. K 25.-

Fr. Křelina: HLAS NA POUŠTI

Románová prvotina velkého romano-
pisce. Dušezpytný obraz severočeského
písmáctví a zarputilé lásky k rodnému
dědictví. K 20.-

Fr. Křelina: HUBENÁ LÉTA

Svědomitě vylíčený obraz hospodářské
krise v textilním kraji poještědském,
chvála čisté lásky, jež hory přenáší.
Poctěno Švehlovou literární cenou
1937. K 25.-

PÁTER KODÝDEK

JINDŘICH Š. BAAR:
SEBRANÉ SPISY BELETRISTICKÉ.

SVAZEK VII.

PÁTER KODÝDEK
A JINÉ POVÍDKY

V PRAZE 1940.

»NOVINA«, TISKAŘSKÉ A VYDAVATELSKÉ
PODNIKY, ZAPS. SPOL. S R. O. V PRAZE.

JINDŘICH Š. BAAR:

PÁTER KODÝDEK

A JINÉ POVÍDKY

FARSKÝCH HISTOREK DÍL I.

OSMÉ VYDÁNÍ.

V PRAZE 1940.

»NOVINA«, TISKAŘSKÉ A VYDAVATELSKÉ
PODNIKY, ZAPS. SPOL. S R. O, V PRAZE.

Vytiskla »Novina« v Něm. Brodě.

PÁTER KODÝDEK

VĚNOVÁNO

panu BEDŘICHU WILDTOVI,
pořtmistru v Řevnicích,

v upomínku na léta společně prožítá
v Klobukách.

(Psáno r. 1902.)

I.

Po modrém nebesklonu sjíždělo slunce pomalu už k západu. Jako veliké šedé mûry zářnou lampu, tak v uctivé vzdálenosti obletovaly je bělavé mráčky. Hořící slunce vítězilo dosud nad nimi, zlatou svojí tváří usmívalo se na širý svět, jenž se pod ním zelenal a pyšnil jarní, mladistvou krásou svojí májovou.

V té chvíli, když ohnivé sluneční kolo stočilo se nad samu Panenskou Týnici, uhýbal se právě se šedé císařské silnice v Třebízi těžký, formanský vůz na zelenou drnovou cestu polní. Byl vysoko ovršen nábytkem, sláma se všech stran vykukovala řídkými žebry fasuňku a nahoře tenký vazák hluboce zařezával se do kyprého uzlu bíle povlečených peřin.

„Koho pak to stěhujete, mladíku?“ hlasitě se optala babička, jež ve škarpě plné bujné travičky popásala stádo housátek. „Jistě něco panského, podle toho kanapátka nahoře.“

„Umíte hádat,“ zasmál se kočí sedící na předku vozu. Byloť tam z několika otýpek sena uděláno pohodlné sedátko pro dva. „Jen se obraťte,“ pobídl ještě babičku a už si zase všímal vozu, jenž jako kachna s boku na bok se teď házel a kolébal na nerovné polní cestě.

Zvědavá babka poslušně otočila šedivou, vrásčitou hlavu. Tam za ní, na samém kraji vesnice u mýtního domku stál v dlouhém, šosatém kabátě s ohromným

límecem cizí, neznámý kněz. Na hlavě měl lesklý, kastorový klobouk, přes černý šátek kolem krku vyhrnovaly se sněhobílé okraje kněžského límečku a rukou opíral se o rákosovou hůl s bílým knoflíkem. Mluvil s mýtným, i když už byl zapravil obvyklý poplatek.

„A do Klobuk jedeme dobře?“ starostlivě se optal kněz a ukázal na vzdalující se vůz.

„Dobře a daleko tam nemáte! Tamhle už je vidět klobucký kostelíček. Tak mnoho štěstí, jemnostpanoušku,“ přál ještě starý invalida, jemuž stát popřával službu mýtného k hubenému graciálu.

„Dejžto Pán Bůh,“ s povzdechem poděkoval kněz a vykročil za vozem.

„Ten musí být asi z daleka, všimla jsem si jeho kanonů, má i holinky na nich uprášené,“ chutě na mýtném vyzvídala husopaska.

„Abyste vy hned za tepla všecko nevyčuchala,“ ubroukl se na babku starý voják. „Ale abych měl pokoj: je to nový farář klobucký a jedou až ze Železné. Teď to víte, tak hajdy do vsi! Běžte to vyšlěbetat, celá jste se od těch husí nakazila,“ a práskl dveřmi, až v nich skleněná špehýrka zařinčela.

„Á, á, tak nový velebníček Klobucký,“ pomlaskávala si stařena chutně, jako by jí byl výběrčí na jazyk položil sladové cukrátko, a jiskrná, zvědavostí rozšířená její očka znovu rozběhla se cestou za odcházejícím knězem. „Bože můj, je nějak tuze chatrný,“ myslila si při tom a zrak svůj zabodávala stále ostřeji do postavy kněze, i rukou obě oči si zastínila, aby lépe viděla. „Jde shrbeně jako stařeček. To byl jeho předchůdce jinší chlapík.“

Vtom zastavil se vůz. Nad ním ukázal se nejdřív kulatý klobouček s kytkou, pak bič s pěkným červeným střapečkem a konečně celá hladce oholená tvář kočího. Vztyčil se na předku a ohlédl se nazad.

„Čekám na jemnostpána, jde to svrchu, nepřisedne si?“ optal se vlídně.

„Ne, už ne, nestálo by to za to, máme pouhý skok do Klobuk, povídal mi mýtný.“

Kožené postroje až zavrzaly, jak koně znovu zabraly, a vůz se rozejel.

„Jeď jen pomalu, hodně pomalu, abych ti stačil,“ napomenul ještě kněz a pak už nevšímaje si vozu před sebou, dychtícím zrakem zatěkal kolem.

Octl se v tomhle kraji po prvé, a nebyl, nesměl mu býti lhostejným. Ve své náprsní kapse, na srdci měl jurisdikci podepsanou samým panem arcibiskupem, že on, páter Augustin Kodýdek, dosavadní kaplan v Železné, ustanoven jest lokalistou v Klobukách, a má se koncem měsíce května na lokalii odebrati. Ano, zde, v tomhle kraji trávití bude nyní život, neprojde jím jenom jako poutník, ne tak, jak ve svém mládí prošel a procestoval mnoho českých krajů, on s ním musí srůst, v něm žítí a kdo ví, „jak Pán Bůh dá,“ napadlo ho náhle, „snad i umřítí,“ a proto tak dychtivým pohledem objímal celý kraj.

Znovu se zastavil a rozhlížel. V jeho duši hluboce vryta byla krajina jiná, romantická, divoká, hustě lesem porostlá jako mužná tvář tmavým vousem. Vzpomínal si na Železnou. „Třiadvacet roků, to je doba, to je doba,“ povzdychl si, „jen zdali si zvyknu?“ optal se sebe sama po chvíli a oči jeho znovu rozběhly se po polích, ale vracely se smutně. Nenašly lesa, po kterém toužily. Jako člověk s kůží odřenou, jako tvář břitvou oškrábaná, tak smutná, holá, jako vykácená připadala mu nová krajina. Všude místo lesů se vlnily ozimy a bujně se kadeřily jařiny a směsky po mírných kopcích, jež nesměle se pnuly do výše a hned zase bázně klesaly do mělkých údolí. Kodýdkovi zdál se ten celý

kraj kolem takový krotký, příkrčený, a v něm všecko uhlazené, jako rukou utřepané, nic náhlého, divokého.

„Jemnostpane!“ zavolal zase kočí a zastavil vůz.

„Copak je to támhle za vrchy?“ optal se hlasitě a ukazoval bičem do výše. Neptal se ze zvědavosti, nechtěl ani znáti jména těch kopců, jenom chtěl vytrhnouti kněze ze zadumání a přinutiti ho, aby nezdržoval, neokouněl, ale hezky s vozem kráčel.

Kodýdek pozdvihl hlavu a stanul jako přimražený. Před ním na obzoru v mlhavé dáli jako v pohádce stálo úchvatné panorama kouzelné krásy. Za Perucí a Vraným české Středohoří zvedalo hlavy svých velikánů, přehlíželo všecky kopečky a vršky, velebné, majestátní, ostrými vrcholy jakoby sahalo až k nebi a rozhlíželo se krajem.

Oči Kodýdkovi se rozšířily, oheň obdivu zahořel v nich, ústa se pootevřela a ruce na holi složené sepály se před tou krásou jakoby k modlitbě. Celá jeho postava se nachýlila kupředu, tam k těm horám, co se na nich lesy modraly, a rty se mu chvěly jakoby pohnutím. To si šeptaly jména známých vrchů. Léta, dlouhá léta neviděl Kodýdek ty svoje známé. Od útlého dětství je znal a celé mládí se na ně díval, jenže odjinud, s opačné strany, od Litoměřic. Pak jako student jen několikrát v roce, a jako kněz už velice zřídka se s nimi vídal, a teď náhle, zde před očima se mu vynořily nad tou tichou, mírnou krajinkou. Slzy vhrkly mu do očí, ruce rychle teď zvedl a nad hlavou jimi zatřepal jako na pozdrav starým, věrným a nevýslovně milým přátelům. Všecka tíseň s něho spadla a rázem se cítil jako doma tu v té cizí krajině. Plno známých z mlhavé dálky smálo se sem na něho.

„I Bože zlatý, zdali ty kopce znám? Jak bych jich neznal?“ a slova se mu na rtech chvěla a třásla pohnutím jako lístky na stromu, v mírném vánku když

se zachvívají. „Tamhle, zrovna uprostřed, co sedí mezi těmi vrchy jako královna, vidíš, ta homole pravidelná, jako kužel pěkně soustruhem vytočený, to je Milešovka, krajanka moje drahá, rodná moje hora,“ a jak jednou rukou na ni ukazoval, stínil si druhou zakalené oči proti slunci. „A od ní nalevo starý Košťál, to je zase jako král, ty máš mladší oči, hledej, nevidíš, jak má na hlavě korunu, hrad, pevný hrad, dnes je to zřícenina, jako tu blíž k nám napravo víc Hanžburek, hle, počítej věže, dobře je vidíš, jedna, dvě, tři, a tamhle Kozí Horka, Hrádek, Ostrý, Oblík,“ volal rozechvělý kněz ta jména radostným hlasem, stále vyšším a pohnutějším, jako voláme na dobré přátele, kteří náhle, neočekávaně vystupují před námi...

„A tamhle Říp,“ skoro vykřikl radostí Kodýdek.

„Smekni, hochu, smekni,“ a hned sám sundával kastorový klobouk. „Posvátná hora každému Čechu! — Ó, Říp! — On není králem jako Košťál, ani královnou není jako Milešovka, ale je veleknězem mezi našimi horami.“

„A co se to tam bělá na něm? Také hrad?“

„Ne, chlapče, hrad ne. To bylo svaté místo našim předkům a nechtěli je znesvětit všedním životem, bojem a hádkami. To bílé, co tam vidíš, toť chrám, kaple svatého Jiří, kostel, k němuž by putovati měl ve svém životě alespoň jednou každý věrný Čech. — Když jsem kaplanoval ve Velvarech po čtyři roky a čtyři měsíce s nebožtíkem děkanem Drobníkem, den co den jsme se chodili dívat na Říp, stávali jsme před ním a myslivali si, jak to bude asi s námi, zda se Čech zase bude rozhlížeti s jeho vrcholu, a kam dohlédne, bude-li se ozývati český hlahol? Nu a ozývá. Dvacet let skoro jsem tě, brachu, neviděl, až dnes, až tady najednou.“

Ostré oči stařeny pozorovaly od Třebíze kněze

i vůz. Teď znovu vyšel před svou dřevěnou budku i mýtný.

„To se jim asi na voze něco stalo, že tak dlouho stojí,“ dohadoval se příčiny.

„Anebo čeká, chudáček, že ho přijdou noví osadníci přivítat,“ pomáhala babka, „ale to se zmýlí, nějak špatně je to projednáno. Čekají, že až v neděli přijede, chystají se, že mu vyjedou vstříc na koních, sháněli tu po Třebízi sedla. I družičky mají jít a zatím on tu už dnes — v úterý...“

„Možná, všechno možné,“ zahučel výběrčí a vypouštěl z úst puky modravého dýmu. „Aby se jim něco bylo stalo, snad by přiběhli, nebo aspoň volali,“ upokojoval se.

Vtom kněz odtrhl oči od Řípu a obrátil se. Ale nekýval, nevolal, ani si nevšiml mýtného a babky. — Zase jenom zrakem se toulal po kraji. Upřel oči na Panenskou Týnici, jejíž věž vysoká a štíhlá s podivnou střechou jako minaret svítila v jarním slunci; usmál se na nízký, tmavý pruh blízkých lesů a spokojeně zašeptal: „Polesí, Polesí.“ Vesele zamrkal, když ho píchly do očí smečenská věže kostela i zámku, poznal poutní místo Matky Boží, Tuřany, a pohled jeho vrátil se blažený, uspokojený k vozu.

„Jeďme, jeďme,“ pobízel teď Kodýdek sám. Všechno stesk s něho spadl a cítil se tu nyní jako mezi známými, jako doma.

Už i ta nejbližší krajina hleděla naň jako proměnná. Blízko před ním bělal se klobucký kostelíček, ovitý jako věncem bílou hřbitovní zdí a korunami stromů.

„Není tak hrdý jako tamhle zlonický jeho bratr, jenž hned dvě věže jako ruce k nebi vzpíná,“ pomyslí si při tom pohledu lokalista. „Má jenom jednu věžič-

ku, skromnou, jenom jako prstíčkem k nebi ukazuje, ale lepší místo zato si vybral, na kopeček pěkně vyběhl, aby daleko viděl," a napadla ho písnička a neodolal, aby si alespoň potichounku nezazpíval: „Aj, ty svatý Vavřinečku, stojíš na pěkném vršečku..."

„Vidíš, tamhle to bude nyní můj kostelíček," nemohl se přemoci, aby se kočímu nepochlubil. Takovou radost cítil, že pro ni hrud' mu nestačila, musil alespoň kousek sdělit i jinému. Ale hned zase se odmlčel, když zrak se mu svezl od kostela dolů na vesnici.

Spatřil tam hromadu střech v zdánlivém neladu na sebe nalepených, spletených, a dychtivě se do nich zadíval. Na první pohled rozeznal rozlehlý panský dvůr, komínem prozradil se pivovar, ale oči jeho stále slídily a těkaly dál, dychtivě hledaly a vybíraly střechu jinou a zvědavě se ptaly, která asi patří lokalii klobucké — jeho příštímu domovu?

A našly ji.

Všechny střechy se šedaly zvětralou slamou, anebo se černaly starým šindelem, jenom jedna jako by se pod tím toužebným pohledem byla zarděla. To se právě jako nevěsta pod věnečkem rděla a červenala vysoká střecha nízké lokalie klobucké. Jak na ni padala plným proudem sluneční záře, rýsovaly se červené tašky pravidelně a zřetelně po ní jako šupiny po rybím těle.

„Tam to asi bude," pomyslně si Kodýdek a zase nahlas pobídl: „Jeďte, jeďte! Popožeň koně!"

Mezitím, co sjížděli nyní do údolíčka, objal Kodýdek pohledem celou svoji osadu. Především kostelíček, jehož věž prejzy hořela rudě v paprscích slunce a jehož nedávno pokrytá šindelová střecha matně šedala se jako kalené stříbro, za ním na svahu rozběhlé Vrbičany, jako by hrozily s té stráně utéci dolů do

skal, nalevo Kokovice, schované v korunách ovocných stromů, a napravo za Louckých mlýnem vykukovaly Kobylníky s Čeradicemi. Jako žíly táhly se k těm vesničkám od Klobuk vyjeté, uprášené polní cesty, tvrdě ušlapané pěšinky, bublaly potůčky, vroubené svěží zelení vrb. a olšin.

Tvář Augustina Kodýdka rozkvetla šťastným úsměvem. Pocítil, jako by po obtížném bloudění byl vyšel z lesa na světlo denní.

„Konečně po dlouhém kaplanování samostatným správcem duchovním!“ povzdychl si a duší provanula mu vzpomínka, jak 27. srpna roku 1827 světící biskup František de Paula Pištěk ve velechrámu sv. Víta posvětil ho na kněze. Čítal tenkrát právě dvacet pět roků. Mladý, svěží, po několika dnech ubíral se s tlukoucím srdcem za výpomocného kaplana do historické Sázavy, odtud do Velvar, pak do Ořechu, do Železné, ba těžkých dvacet pět let trvalo to jeho kaplanské putování, než se stal lokalistou.

Svěsil hlavu, zadumal se, ale nezbývalo času na nějaké dlouhé rozjímání. Vůz už vjížděl mezi první domky, rozestavené podél cesty jakoby špalírem, z malých zahrádek laťkovým plotem vykukovaly rozvité květy pivoňek a kosatců, nad nimi přes plot dívaly se hrozny šeríkového keře a veliké, vonné hvězdice bílého bezu. Mělkým brodem přejeli potůček, minuli statek „U Matyášů“ a stanuli na rozcestí. Zastavili se právě pod starou, nahnutou, silně již vyhnílou hruškou, kteráž se tu chýlila nad cestou na rohu „U Klabochů“. Uchlé a holé její větve mrtvě trčely do vzduchu jako odumřelé údy na těle, jenom nejvyšší koruna bělela se ještě obalená pozdním květem. Odkvétala právě a když větrík zahýbal její kšticí, bílé, drobné lístečky květové jako vločky sněhové snášely se na koně, na vůz i na nového lokalistu klobuckého.

Ten chvíli už se rozhlížel, až v tom spatřil k panskému dvoru přimáčknutou chaloupku s kaprovitou střechou taškovou.

Ukázal mlčky holí tím směrem a vůz hned okolo Klabochů a Průšů zajížděl přímo před faru...

II.

„...Vracím se od nemocného, na nic si nepomyslím a tu ve dveřích strká mi pan farář do ruky veliké psaní s vikariátní pečeti...“ pomalu, jasným hlasem jako zvon rozkládal Kodýdek, sedě už v lokalii v bytě administrátora Pánka. „Zvítězili jsme, přemohli jsme je všechny, Klobuky jsou naše,“ křičel mi naproti železenský jemnostpán, ale já se jen usmál a řekl jsem: „Právo zvítězilo, jemnostpane, právo! Čtyřadvacet let kaplanuju,“ — a lokalista pozdvihl prst a znovu s důrazem slabikoval: „Čty-ři-a-dva-cet let! Čtyři měsíce ve Velvarech a zbytek v Ořechu a pak v Železné, o které se říká mezi kněžími, že tam musí být železný farář a železný kaplan, aby tu práci zastali, a já to zastal. Ovšem bolí pedály, bolí teď,“ a přešel si rukama nohy přes ohnutá kolena dolů až k lesklým holením bot, upil ze skleničky piva, svlažil si jazyk a zase sám radostně se rozhovořil:

„V kuchyni pojídal a popíjel vikariátní poslíček. Pan farář nahnul se k mému uchu a čtverácky se usmál: „Dám jim do Klobuk na cestu dobrou radu, lepší než dukát. Pamatujou si: Poslíček vikariátní musí se uctíti, hodně uctíti, vínem napájeti, masem krmiti, do dlaně stříbrňák mu vložit, protože je vikariátním tykadlem. Prohlíží, pozoruje, očuchává a oznamuje panu vikáři všecko, co viděl a slyšel. Tak jen sáhnou do kapsy. Fara jako panna. Kdo se s ní

chce oženit, stovky musí rozměnit. A tady to je jen pakatýlek. Musejí teď do Prahy, do kanceláře pana patrona a tam zacinkat zlatem, dukátky vyklopit, alespoň párek za presentační listinu, nu, a pak do konsistoře se odeberou, vydají tam zase nějakou listinu, podepíšíu cosi a z ručky do ručky budou si jich tam písarčíci podávat. Plať, plať, bude jim zníti v uších, až se dostanou k samému nejjasnějšímu knížeti pánu, arcibiskupovi. Lokaj tam svíčky rozsvítí, klekátko uchystá, přísahá se, ale penízky i tu musejí cinkati. Sotva že vyjdou od knížete pána, jistě jich potká lokaj, usměje se blahosklonně, cestu jim zastoupí a měkkou ručku nastaví, zkušenému věřejí, vykládal mi pan farář, — on ještě po staru oniká...

„A bylo to tak?“ skočil do řeči lokalistovi mladický administrátor a očka mu zvědavostí jen hrála.

„Tak skoro — ale úplně ne. Tak hned knížete pána ani jsem nespatriil. Složil jsem přísahu v ruce světícího biskupa Tippmana. Snad to také platí — co?“ usmál se čtverácky.

„I jak by neplatilo,“ svědčil horlivě Pánek. „Ale ten zmatek tady! Chystali jsme se na neděli, jak jste nám psal. Tu hleďte! Sám píšete: ‚a dá-li Pán Bůh, v neděli po Božím Hodě sv. Ducha, o svátku Trojice Boží nejsvětější do Klobuk se přistěhuju,‘ to mělo být 26. máje a zatím už dnes v úterý, o celé čtyři dny dříve nás překvapíte. Hle tu“ — zvedl kus popsaného papíru, „jedno vítání pro družičku a tu je druhé pro sousedy, a tu je moje promluva vítací a vy zatím tak z čista jasna, bez ohlášení,“ vyčítavým hlasem mluvil mladý kněz, daleko široko vyhlášený kazatel, který když kázal, zrovna hřímal, takže ho až po hřbitově bylo slyšeti. Těšil se, jak šumně svého nástupce přivítá, jak dojemně sám s osadou se rozloučí, i s ka-

zateleň už to oznámil a věděl dobře, že i z cizích far-ností se na to vítání i loučení těší a strojí.

„A to nic, bratříčku, to nic, všechna sláva, polní tráva. A jaké vítání? Vždyť farářem ani nejsem, jenom lo-ka-li-stou,“ zase tak roztahoval a zdůrazňoval poslední slovo Kodýdek, „vlastně tedy druhým kaplanem Vranským, neboť tam musím odváděti jemnostpánovi desátek.“

„A potom,“ protřhl se rychle, snížil hlas a jakoby pro sebe jen tiše doložil: „abych si odpočinul. Cítím, že jsem schvácen, udřen, uhoněn. Ó, Železná, ta mi dala! Per sedecim annos indefesse laboravi, sudavi et arsi,“ řekl najednou po latinsky. *) „Pravím to ne abych se chlubil, ale abyste chápal moji radost. Pro dva je v Železné práce do úpadu, půl čtvrtá tisíce duší, čtyři školy, filiální kostely, to není maličkost, a já sám, šestnáct roků sám to táhl, protože farář, Bůh mu tam dej věčnou radost, slyšel jste o něm snad, léta, dlouhá léta stonal, k smrti jsem ho dochoval, dřel se za něho, jen aby do pense, do bídý, nemusel.“

„To byl Vlasák — ne?“

„Ano, ano — Josef Vlasák a po něm je teď zase Josef, ale Zoufalý. To už šlo všechno jinak. Byl bych si teď také oddychl. Tři měsíce jsme spolu v lásce žili — a teď se stěhuju. Ó, Železná, Železná — ta mi dala,“ znovu si na konec postěžoval. Pot se mu za-perlil na čele, a jak si jej šátkem stíral, všiml si Pánek poznovu, že se mu ruka silně chvěje a jak má vlasy prošedivělé. „Jako stařec,“ myslil si v té chvíli.

„Divíte se asi mé hlavě bílé,“ uhodl Kodýdek myšlenky pana administrátora. „Ale nic se nedivte! Nemám daleko do padesátky a za rok oslavím stříbrné jubileum kněžské —“

*) Po šestnáct let jsem tam neúnavně pracoval v potu tváře své.

„A pozvete mne?“

„Jak pak bych nepozval! Teď však, když jsem se posilnil, dovedte mne do kostelíčka. Těším se — těším,“ a namáhavě se zvedal se židle.

„Snad až zítra — ráno — až půjdeme sloužit mše.“

„Jen raději hned. Budeme hezky sami, kdežto ráno už tam přijdou lidé,“ a sahal po holi a klobouku.

Vyšli před faru a stanuli na kamenných schůdkách. Kostelník Holeček a starý Poledník — hrobník — právě snášeli s vozu poslední kousek nábytku.

„Dlouho vám to netrvalo — co? zažertoval Kodýdek.

„Tak zítra časně ráno zase vystěhujete mne —“ ozval se Pánek.

„A kam pak, velebníčku, smím-li vědět?“ důvěrně optal se kostelník.

„I kamž jinam, než odkud jsem přišel, zpátky na kapláňku do Vrbna. Teď jsem Pánek —“ smál se administrátor, narážaje na své jméno — „tam budu jenom ‚páneček‘.“

„Však mohou býti ještě velkým pánem —“ polichotil Poledník, ale už odstoupil a uctivě pozdravil. Do fary kráčel malý, čiperný stařeček.

„Hle — tu je pan učitel! Černoch se sice jmenuje — ale bát se ho nemusíte. Není ze země lidojedů,“ představoval stařečka Pánek.

„Chtěl jsem přijít sám —“ rychle chápal se slova Kodýdek. „Teď jsme na cestě do kostela a pak jsem chtěl k sousedu — k vám do školy,“ potřásl učiteli srdečně rukou.

„Tož pojďme společně,“ mínil pan učitel a vyšli na náves.

Vysoký, ramenatý, ale v lopatkách poněkud sehnutý, jakoby přikrčený, sražený, s pravou lopatkou

poněkud vystoupnou, kráčel Kodýdek uprostřed a o dobrou hlavu převyšoval oba druhy. Modré oko jeho zvědavě prohlíželo si řadu statků po obou stranách široké cesty.

„Toť jádro naší vesnice,“ vykládal pan učitel ochotně. „Samý statek s obou stran. Ten krajní zde sedláka Švarce, hned vedle říkáme ‚U Pražáků‘, potom ‚U Bradáčů‘, ‚U Mikulášů‘ a ‚U Průšů‘. Naproti sedí statek ‚U Kalichů‘, pak je Dragounovic, Valentovic a zase Průšovic — však to sám račte časem všecko poznati.“

„A kdo hospodaří zde?“ ukázal Kodýdek na rozlehlý statek.

„Tu stojí stará výsadní hospoda Perucká. Má ji svobodník Malypetr — ale teď, když robota pominula, zbaví se jí. Dřív bylo jinak! Musil ji míti místo roboty, břemeno jako břemeno, tlačilo všecky, oddychneme si teď u nás a všude.“

„Však už byl svrchovaný čas!“ prohodil lokalista a zastavil se.

Cesta počala z vesnice příkře stoupati do vrchu ke kostelu.

„Tohohle kdyby nebylo!“ zatoužil učitel. „Což teď se to ještě leze, ale v zimě! O krk tu někdy jde.“

I Kodýdek teskně se díval na prudký vrch, na němž nahoře jako ptáček seděl štíhlý kostelík.

„Všude je něco pěkného a něco zas obtížného,“ mávl konečně rukou a znovu vykročil. Daleko však nedošel. Sotva tak do polovičky stráně a už se zastavil, lapaje otevřenými ústy dech.

Učitel s administrátorem za zády nového lokalisty pohlédli udiveně na sebe. Ne, takhle si ho spolu nepředstavovali. Lokalie klobucká bývala takovým přechodem od kaplana k faráři a přicházeli sem po každé muži v plné síle, poseděli si tu, a jakmile se na

patronátu uprázdnila dost malá farka — ulétali odtud na lepší benefícia jako ptáci do teplých krajů. Vzpomínali si na dřívějšího lokalistu Matěje Srba, také už měl léta, a přece ještě jako mladík vyběhl na ten vršek jedním rázem, bez zastávky. A ten zde...

Těžká nálada opředla je mlčením. Viděli, jak Kodýdka řeč do vrchu namáhá, a proto za úplného ticha ocitli se konečně u hřbitovních vrat.

„To se díváte, jakého invalidu jste sem dostali — co?“ prolomil konečně ticho sám lokalista. „Ano, těžko se mi to šlape — zvláště dnes —“

„Jste unaven — takový kus světa — až ze Železné jíti.“

„Nešel jsem, vezl jsem se víc, ale stůňu na nohy, nechťejí se ohýbati a těžké jsou nějak v posledním čase.“

„To všecko přejde. U nás si pohovíte,“ těšil učitel. „Znám Železnou a její kopce. Tu máme jenom jednu školu a více nic.“

„Těším se, těším,“ opravdově pronesl Kodýdek a otevřel dřevěná vrátka hřbitova. Hroby hrbily se tu kolem. Při zdi táhly se řadou jeden vedle druhého, tlačily se na sebe podél pěšiny — některý měl v hlavách kamenný kříž, jiný železný a většina dřevěný. Na kulatých tabulkách v posledních paprscích zapadajícího slunce tu a tam zaleskl se nápis, jinde černala se jen tabulka prázdná, holá, nápis spláchl déšť a patrně i vzpomínku na toho nebožtíka ze srdcí jeho příbuzných.

„A jsou tu také kněží pochováni někde?“ pojednou se optal Kodýdek.

„I Bůh chraň — v Klobukách na lokalii se neumírá,“ smál se vesele Pánek. „To musíte na Vrané, tam jich najdete řádku. Z Klobuk každý utíká, než ho smrt dohoní, ale místo je tu pro ně zachováno,“ a uká-

zal na veliký, travou porostlý čtverhran právě proti hlavnímu vchodu, a už ve dveřích chrámových otáčel klíčem a otevřel je. Jak stál Kodýdek na tom trávníčku hřbitovním, padl jeho zrak dovnitř chrámu přímo na hlavní oltář, před nímž kmitalo se jako rubín na cínové lampě věčné světlo. Učinil chtivě krok kupředu, ale ještě na prahu chrámovém obrátil se a dlouze pohlédl na to prázdné, rovné místo. Jako by se nemohl podívání tohoto nasytiti, upíral oči k té svaté zemi hřbitovní.

„Pěkné místočko, zrovna proti hlavnímu oltáři,“ pochvaloval si, „hezky by se tu spalo.“

„I lepší je nám tu nahoře než dole,“ spěchal potěšiti pan učitel, „já jsem už starý kos a přece se mi nechce pod zemi, nač tam spěchat.“

Ale Kodýdek neslyšel. S hlavou sklopenou, jako nalomenou, vešel do chrámu a stanul mezi dvěma nízkými, kamennými sloupy pod chorem. Celý chrám odtud mohl dobře přehlédnouti. Byl čistě vybílen po zdech i na klenbě. Na hlavním oltáři spočinuly oči každého mimoděk na mistrně kresleném a svěže malovaném mučednictví sv. Vavřince. — Jinošské tělo obnažené v strašné bolesti svíjelo se křečovitě na žhavém ohromném rožni. Napravo byl oltář umučeného Spasitele a naproti Rodičky Boží. Dvě řádky lavic od choru běžely k těm oltáříkům a pod chorem stála nízká, stará zpovědnice.

„A tudy se kráčí do mé říše,“ probouzel se v Černochovi regenschori a ukazoval na dřevěné, vyšlapané schody vedoucí na kůr.

„Hezké, hezké,“ pokyvoval šedivou hlavou Kodýdek, poklekaje na holou zemi. Dlouhou chvíli se modlil. A když chtěl vstáti se studené země, vší silou opřel se o hůl, až se prohnula, nadzvedl se už, když vtom po hladkém povrchu dlažby svezla se, ujela hůl a Kodý-

dek jako bez vlády znovu klesl na kolena, až to pod nimi temně zadunělo.

Ustrašení přiskočili hned učitel s Pánkem a zvedali lokalistu.

„Ty mé nohy,“ zanaříkal si sotva slyšitelně a šoural se klidně kupředu. Přečetl dva, tři nápisy na ohromných náhrobních kamenech, jež tu v lodi chrámové byly zapuštěny do dlažby, přečetl si nápis na vítězném oblouku nad presbytářem, nápisy, jimiž byly pokryty stoly všech oltářů, a usmál se, když na velikých dvou svícnech dřevěných přečetl větu: „Daroval Martin Zejma 1681, sedlák z Kokovic.“ Stály tu rozkročené po obou stranách velkého oltáře, černě natřené, jako dva mouřenínové.

„Chlapíci,“ řekl Kodýdek a poklepal je hůlkou po zdravých a silných nohách, jako by jim záviděl.

„A tuhle to okno na půlnoční straně je také památné, dostali se sem loni v březnu zloději a tím oknem sem vlezli,“ ukazoval pan učitel na okno nad pobočním oltářem. „Vymáčkli tabulku skla a spustili se dolů.“

„Aj, a co vzali?“ dychtivě optal se Kodýdek, maje se už k odchodu z kostela.

„Inu, sebrali, kde co bylo, ornáty, pluvial, vela, stáhli ubrusy s oltářů, dvě alby zmizely, komže ministrantům ukradli, ba i svíčky, kde kterou, odnesli s sebou. Bylo to v březnu, tu noc panovalo venku boží dopuštění, víchr se vztekal a déšť se jen lil s nebe. Ráno přijdeme do kostela a ono kde nic tu nic, oltáře holé, ornáty žádné, ani mše svatá se toho dne nemohla sloužiti.“

„A co svatostánek, velebnou svátost — nechali s pokojem?“

„Nechali, ani se nedotkli,“ vyprávěl dále Černoch. „Nebyli rouhači, jen zloději, a štěstí bylo, že lepší

ornáty visely všecky na faře, vzali jen to všední, a i to se našlo. Po třech dnech větřice utichla a kobylnický ovčák vyhnal stádo na příloh. Pase, pase, mezi kupkami hnoje kráčí před stádem a tu vidí, jak z jedné vykukuje kus šatu, vytáhne to a on to ornát a tak v těch kopencích bylo tam zahrabáno všecko. Svědomí jim nedalo, on je potom také zato „velebný pán v kázání pochválil a — ač neznámým — odpustil, protože litovali toho skutku.“

Vtom ozval se dlouhý pronikavý zvuk.

„Co je to?“ trhl sebou lokalista a zadíval se přes hřbitovní zeď ke vsi.

„To slouha Škrábal žene s pastvy ovce,“ pospíšil si Pánek s výkladem.

„A proč troubí, když žene domů? U nás vytrubuje jenom, když vyhání.“

„To je tu tak zvykem a Škrábal vůbec rád si za-troubí,“ vmísil se pan učitel do řeči a potom celou cestou po stráni líčil obecního slouhu a dole ukázal na bosého, vysokého muže, nápadného svým zevnějškem. Hlavu měl nepokrytou a dlouhé, šedé vlasy padaly mu v mírných vlnách až na ramena.

„Pastýři!“ lahodně zavolal Kodýdek. Škrábal obrátil hlavu v tu stranu, odkud přiletělo zavolání, a spatřil kněze s učitelem. Srdečně je pozdravil a zase si hleděl stáda, jež se tu před Sakulínovic statkem dělilo.

„Pastýři,“ znovu řekl Kodýdek, přistoupil až k němu a položil mu ruku na pravé rameno. „Víte, kdo jsem?“

„A to nevím, jak bych mohl vědět?“ usmál se Škrábal.

„Jsem nový duchovní pastýř váš —“ pronesl Kodýdek a podal ruku Škrábalovi, „a proto jako váš bratr.“

Pánek s učitelem pohlédli tázavě na lokalistu. Ale

ten nic neřekl, pouze tvrdou ruku stiskl sluhovi a šel zase dále. Ale pod reznou, plátěnou kazajkou zalilo se radostí srdce starého pastýře, vztyčil se a povytáhl. V jedné ruce jako král žezlo třímал tvrdou, bukovou hůl a v druhé ruce jako obnažený meč k ráně napřáhal dlouhý uzlovitý bič. Na zádech houpala se mu dlouhá, z lýka pletená torba. Složil bič i hůl k sobě do jedné ruky, sáhl po své troubě, nasadil si ji k ústům, zadul do ní mohutně, až ozvěnou vykřikly všecky stráně kolem, a pak teprve lahodně se rozehrál.

Ve statcích otevírala se dokořán vrata a Škrábal jako král svoje poddané propouštěl ze stáda jednotlivé kusy. Bdělým okem je sledoval, aby nenastala mýlka, aby žádný hospodáři nechyběl a každý aby šel do svého domova. Na konci vsi rozešly se poslední ovečky, část k Matyášům, část do statku Kocourkovic a zbytek ztratil se v otevřených vratech u Vinarů.

Škrábal konečně sám a sám kráčel k Bradáčovic chaloupce.

„Bratře mi řekl,“ opakoval si cestou, „on ví, co je pastýř, má uznání a nestydí se za pastejře. To měli viděti sedláci, jak mi ruku podal, a slyšeti, jak mluvil se mnou laskavě, vlídně, neposmíval se. On se stará o lidi, o nás všecky, je náš pastýř, a já o zvířátka, tvořím boží v celé vsi. Kdo vodí ovce na pastvu? Kdo tam honí vepře? Kdo hovězí dobytek? Já — Škrábal! Je-li zle, já léčím, já při telení na svět pomáhám, býčky, beránky i kančíky kleštím. Dobytek, toť moji poddaní a já jsem jejich král,“ hrdě řekl si stařec, stanul před nízkým baráčkem a rozhlédl se pyšně návsí. V zraku se mu kmitla radost, když spatřil nového lokalistu s mladým velebníčkem a učitelem státi před školou.

„Tak ještě se podíváme k vám, pane sousede, když dovolíte. Je už sice pozdě, ale rád bych viděl už při jednom všecku budoucí svoji práci.“

„Jen jako domů — jako domů,“ pobízel pan učitel srdečně a sám otevíral před hostmi ochotně dveře na síň.

„Madlenko! Madlenko!“ — zavolal na dvorek ke chlěvu, „vedu ti hosty.“ Na temném pozadí otevřených dveří ukázala se drobná stařenka s hlavou jako mléko šedivou, nepokrytou, hladce pročísnutou. „Vedu ti nového velebného pána,“ doložil ještě učitel a už drobnými krůčky cupala sem paní učitelová.

„Uctivě vítáme, uctivě vítáme,“ horlivě mluvila hned cestou. „Škrábal přihnál ze stáda napasenou kravičku — musila jsem ji uvázat. A nestůjte tady na záspi, pojďte dále.“

Vešli dovnitř. Soumrak večerní rozhostil se tu už všude a šero vyplňovalo tmou všechny kouty veliké, prostorné světnice. Toliko od čtyř oken táhly se ještě pruhy denního světla.

Kodýdek překvapen stanul na prahu. Zamžikal rychle očima, aby si zvykl na přítmí, které se tu kolem rozlévalo. Rozeznal v čele mezi dvěma okny sloupínek, na něm černala se na podstavci veliká, obdélná tabule, řada lavic táhla se skoro ode zdi přes celou šířku nízké místnosti.

„To jsme ve třídě?“ optal se lokalista.

„Nu ano, ve třídě a zároveň u nás. My tu tuhle se ženou také zůstáváme, všecko v jednom — habitací i klasa,“ vysvětloval Černoch, a tu teprve rozhlédl se Kodýdek úplně.

Hned u dveří v pravém rohu místnosti viděl stáli velikou skoro čtverhrannou postel pod nebesy, dále almaru dvojkřídlovou, pomalovanou, prádelník, na němž se leskly žluté mosazné kroužky, a velikou truhlu. Naproti v koutě stála ohromná kachlová kamna dosahující téměř až ke stropu, vedle nich vysoký misník plný polic, dole s almárkou a výše

vyplněný poklopenými hrnci, pak mísami, ještě výše bělaly se cínové talíře a nejvýše řadou stály bílé porculánové hrnky.

„Posaďte se u nás,“ pobízela paní učitelová, přistavujíc k velikému stolu, jenž stál u samých lavic, ještě jednu židli, „a rozkřesej honem světlo, ať přece na sebe vidíme.“

„I není třeba — není třeba,“ bránili současně Pánek s Kodýdkem. Ale paní učitelová už stavěla velikou voskovou svíčku v dřevěném svícnu na stůl a u kamen ozvaly se pádné rány ocílky o tvrdý kámen. Roje jisker završely po každém úderu a sypaly se do nastaveného troudníku. Pan učitel po chvíli sklonil nad troud šedivou hlavu a dul do něho, až mu povadlé tváře po každé naskočily a splaskly.

„Už je to konečně,“ řekl s radostí, když na dlouhé tlusté sirce zamodral se malý plamének. Opatrně, chráně jej rukou, nesl jej ke stolu a jeho žena zatím zavěšovala na okna prosté bílé záclonky.

„A kdyby velební páni nezamítli, mohli by tu s námi pojísti,“ ochotně zvala stařenka a už prostírala na stůl. „Beztoho prý přijel velebný pán sám,“ řekla s milým úsměvem na scvrklé tváři.

„Ba sám,“ přisvědčil Kodýdek, „a teprve čekám, že mi přijde sestra aspoň pro začátek, než nějakou vhodnou osobu najdu.“

„Ale máme jen studenou kuchyni, chleba s máslem, čerstvým, zrovna stlučeným, dojíme hodně, křavička je po telátku,“ vyprávěla paní učitelová a stavěla hrudku žlutého másla na stůl.

Hosté nedali se pobízet. Krájeli si vonného, samozitného chleba a tlustě mazali máslem.

„Mnoho jsem viděl, ale to jsem neviděl, aby neměla škola světnice ani pro učitele. V Železné spal sice pomocník ve své třídě, měl tam postel v koutě,

ve dne přikryla se prknem, a ani znát to nebylo. Ale učitel, učitel,“ opakoval si Kodýdek.

„Nu, příjemné to není,“ svědčil Černoch. „Což teď, jsme už staří a sami, děti se nám do světa rozutekly, ale dřív!“

„I teď ještě, copak on muž ví,“ vmísila se do řeči učitelka, „stojí si tamhle na stupínku a ničeho si nevšímá. Ale já ubohá, vařit mám a klepnout ničím nesmím. Jak hrnkem zarachotím anebo puklicí cinknu, už jeho oči uprou se na mě káravě. A děti, co ty se nazlobí!“ povzdychla si, „víc se na kamna dívají než na tabuli. Když dělám knedlíky nebo na buchty zadělávám, ustavičně se po mně ohlízejí.“

„A proto, jenom proto bych rád už do pense a sem aby přišel nějaký svobodný,“ doložil konečně Černoch, „než se postaví anebo alespoň rozšíří škola. Pan vikář i pan direktor horlivě slibují stavět, jenom farníci ještě váhají —“

„A kolik dětí sem patří ke škole?“

„Stosedmdesát,“ zdvihl ruku učitel, „ale všechny nechodí, ani třetina ne — a neměly by ani kam si sednout. V zimě takhle, když je hezky, sejde se jich devadesát, sto třeba, ale to už sedí po stupínku, po oknech, po zemi, kam šlápnout člověk nemá —“

„A to je chyba, veliká chyba,“ víc jako pro sebe povídal si Kodýdek. „V tom musí nastati změna, to bude naší první starostí, stavět se tu musí, musí —“

„Ale já už se toho nedočkám. Chci už vypřáhnouti, jíti do pense, udělati místo mladšímu a vyjednávám už,“ napověděl učitel a odmlčel se.

Kodýdek sáhl po holi a klobouku.

„Tak abychom šli spat, pane bratře, co myslíte?“ promluvil na Pánka.

„Ještě někam byste se měl podívat,“ usmál se tento.

„A kam? Kostel, hřbitov, faru, školu — všechno už jsem viděl,“ mínil Kodýdek.

„I to on myslí velebníček hospodu,“ ozvala se paní učitelová.

„Tam dnes ne — dnes už ne,“ třepal rukou Kodýdek, „jindy — jindy — snad — ač jsem nikdy nechodil —“ a znovu opřel se o hůl, až se prohnula, a až sykl bolestí, když se na nohy stavěl.

A vyšli s Pánkem ze školy přes cestu, přímo do lokalie, kde už na ně netrpělivě čekal kostelník. Bylo mu dlouhé to hlídání otevřeného domu.

„Dej Pán Bůh šťastnou dobrou noc,“ kvapně se loučil.

„Dobrou noc,“ odpověděli kněží.

V lokalii zapadly dveře. V oknech mihlo se po chvíli světlo, ale to brzy zhaslo, dříve dnes než ve všech ostatních oknech kolem — — —

III.

Druhého dne hned po mši svaté odjížděl z Klobuk veselý Pánek. „Kdo se povyšuje, bude ponížen,“ smál se před farou, kde se sešel hlouček jeho přátel rozloučit se. „Zašla moje sláva, už jsem zas jen kaplánkem. Přijdete-li však do Vrbna, zaklepejte na kapláňku,“ volal Pánek ke všem.

„My už se asi neuvidíme,“ přišoural se k němu pan učitel Černoch. „Chce se mi už tuze té pense, snad po feriích, dá-li Pán Bůh.“

„Uvidíme, uvidíme. Přijdu na pouť letos, jistě přijdu,“ sliboval kaplan na odchodu.

Vůz s jeho nábytečkem už dávno odejel. Teď se za ním pustil i Pánek. Kodýdek ho statně doprovázel, ale po chvíli už přece zaprosil: „Polevte, pane bratře, polevte! Neleťte tak.“

„A ušetřte se. Nač se trmácíte? Odpočiňte si po včerejšku,“ upřímně nutil Pánek Kodýdka k návratu. Ale ten nechtěl ani slyšet.

„Až za hranice osady s vámi musím, jen mne vedte a cestu ukazujte.“ Kráčeli dále volnějším krokem přes Kokovice k Úhercům.

Ale cestou se lokalista ustavičně ohlížel k Peruci a Vranému, zastavoval se, hlavu natahoval.

„A kampak to pořád šilháte?“ optal se konečně Pánek.

„Rád bych zase viděl kopce a lesy jako včera od Třebíze. Tak krásné to bylo —“

„Ach, to jste viděl Středohoří?“

„Ovšem, Milešovku, Hanšpurk, Říp, všecko.“

„Od Třebíze? To nic není, to se musíte vypravit jednou na Peruc ,na krásnou vyhlídku‘. I lesa užijete i rozhledem se pokocháte. — Uvidíte panoráma jako v Alpách.“

„A jak je tam daleko?“

„Až ,na pěknou vyhlídku‘ samu? A to jsou dobré dvě hodiny.“

Kodýdek jenom zhluboka si povzdychl a sklopil zrak na svoje obolené nohy.

„A blíž tu není žádného lesa?“

„Nu, támhle ,Na hájích‘ je kousek,“ ukázal Pánek na lesíček, veliký jako dlaň, jenž se táhl po příkré stráni k Hořešovicům.

„Ach ne, to není les,“ mávl pohrdlivě rukou lokalista a před očima zatanuly mu hvozdy křivoklátské, nepřehledné, staré a krásné.

„A jak je tamhle daleko?“ ukázal hůlkou před sebe na černý les, z něhož bílé čelo zvedal neveliký zámeček.

„To je bilíchovský lovčí zámek, kousek napravo zas zříceniny rodného hradu pánů Žerotínů, to se nezdá, ale šlape se tam také dobrou míli cesty.“

Kodýdek opět tak smutně svěsil hlavu a vzpomněl si znovu na Železnou, kde les se tlačil svými stromy až skoro k samé faře.

„Když všude nacházíme něco příjemného a něco zase chybí k úplné spokojenosti,“ řekl klidným hlasem jako včera k učiteli, tak i dnes Pánkovi. „V Železné se černal les, vábila krajina, ale bylo také dření. Kůň, kůň se tak nenaběhal jako já.“

„A tady jsou hranice — tu se končí vaše juris-

dikce. Hle, za tím křížem už leží Úherce, říše jemnostpána z Panenské Týnice —“

„Nu, tak se rozloučíme, ale ne nadlouho. O naši pouti se shledáme,“ zval ochotně a laskavě Kodýdek.

„To jistě, to jistě,“ zavolal ještě Pánek a už pružným, svěžím krokem vzdaloval se cestou, jež se tu prudce zatáčela a hluboko zařezávala do polí. Jenom klobouk černal se ještě chvíli nad zeleným obilím, ale i ten konečně potopil se v úvozu a víc už na povrch tohoto zeleného jezera nevyplaval.

Kodýdek chvíli díval se směrem, kde mu zmizel mladistvý kaplan, upřel oči k Žerotínu, Bilíchovu a po chvíli teprve s bolestí odtrhl je od toho temného pásu dumných lesů a obrátil se k domovu.

„Jen kdyby sestra — Špačková — přijela!“ napadlo ho cestou, jakmile pomyslí na nový domov. Viděl to tam všeko v neladu a nepořádku. Přikupovati bude musít, a kdež by on tomu rozuměl — hrncům, mísám a jiným krámům kuchyňským! Usmál se a hned zase čelo zchmuřil. „Jen aby přijela, pomohla uspořádati faru, a potom ať si zas jede k muži a dětem. Jenom alespoň teď, v prvních dnech, pro začátek,“ sunuly se mu myšlenky hlavou.

Když však vešel do lokalie, radostně se usmál. Paní učitelová už se tam oháněla. Stlala postel, a jiná stařenka milá, v černém čepečku, se scvrklou, usměvavou tváří šla mu vstříc.

„Já jsem vdova po učiteli. Můj nebožtík, dej mu Pán Bůh nebe, se jmenoval Kadlec. Býval tady učitelem — osm let už ho zem tlačí,“ bolestně si při té vzpomínce vzdychla a tvář jí zesmutněla.

„Můj sem přišel po Kadlecovi,“ ozvala se paní Černochová, „ale ne hned. Před námi tu ještě učil několik roků Josef Trykar, pak přišel můj. Ale často už litoval, že sem chodil. Je to škola sice výnosná, ale velice na-

máhavá. Pomocníka by tu bylo třeba jako soli. Na jednoho je to příliš — tuze to zmáhá.“

„A tak jsem se šla představit,“ zase už vlídně pokračovala vdova, „a ono tady boží dopuštění. Všecko páté přes deváté a kostelník si neví rady. Hned jsem zavolala tuhle paní Černochovou a daly jsme se do práce, jen jestli neurazíme?“ a dobrá její očka tázavě spočinula na Kodýdkovi.

„I tuze jsem vám vděčen, milá paní učitelová, co bych si tu sám počal?“

„Takhle to míval velebný pán Srb. Tuhle měl stůl, tuhle skříň, tuhle byly matriky, tamhle kanapíčko —“

„A jak to máte v Klobukách s poštou?“ náhle jakoby s cesty se otázal Kodýdek.

„Nevalně,“ odpovídala Černochová. „Dvakrát v týdnu jde poslíček, odnese psaní a přinese. Až na Pannenskou Týnici musíme.“

„Dvakrát týdně — dvakrát jenom,“ opakoval si lokalista, „a kdy?“

„Po každé v pondělí a ve čtvrtek.“

„Půjdu do školy —“ skoro až nevrle, nespokojeně promluvil kněz. „A buďte tak hodné a ty krámy nějak srovnejte. Jenom obrázky a knihy ne, ty ne, to až se vrátím.“

Šel a scházeje po kamenných schůdkách, ťukal o ně holí, až na jejím konci kovový plíšek hlasně zvonil. „Tak jsem je tam prosil, důtklivě jim psal a přece nejedou a nepíší. Samého tak mě tu nechají...“ polohlasně si bručel a hned také ve škole panu učiteli svou hořkost sdělil. Černoch dal si pomalu dlouhé ukazovátko rákosové pod paždí, opatrně vzal šňupec černého tabáku mezi prsty, klepl pozorně o kostěný okraj tabatěrky, ale ruka se nevznesla k lačnému nosu. Jen tak oklepávala a potřásala se nad rozevře-

nou piksličkou, černou, s miniaturní „večeří Páně“ podle Leonarda da Vinci na víčku.

„Nu tak, proč si nešňupnete?“ nemohl už to vydržeti Kodýdek a sám zalovil rukou v hluboké kapse šosatého kabátu, a když ji vytáhl, jako rybička zaleskla se mu v ruce bělavá, ohlazená, stříbrná tabatěrka.

„Jaj! Ráčíte být také šňupákem?“ překvapen se omlouval učitel, „ani jsem nenabídl. Ale tak mě něco napadá,“ a klepl se rukou i se šňupcem do čela, po kterém se v dlouhých, rovnoběžných brázdách rozložily tři mohutné vrásky.

„Když si důstojný pán naříká a jeho lidé nejedou, ona by snad mohla pro začátek, nijak se však nevtírám, to Bůh chraň.“

„Tak už to vysypte,“ netrpělivě pobídl Kodýdek.

„Vdova Kadlecová by mohla na faře vypomoci. Je čistotná jako holubice, kuchařka výborná, a když ještě nemáte nic, ani drůbež, ani kravičku, snadno by to zastala,“ horlivě už mluvil učitel. „Vařívá dosud o svatbách, poutích, posvíceních —“ stupňoval Černoch svoji chválu — „daleko široko je vyhlášena jako —“

„A to je chyba — náramná chyba,“ vpadl kněz prudce do řeči. Ale oči se mu nekabonily, nýbrž pod hustým obočím čtverácky se usmívaly. „To tak na děkanství s takovou, někam do Peruce, do Zlonic. Co by si počla v lokalii?“

„I to ona dovede taky prostou stravu upravit, jak by nedovedla, žena učitele! A kolik dětí měli, musila se ohánět. Stala se z ní proto výborná hospodyně, šetrná, skromná —“

„Tak abychom si teď šňupli,“ vesele se ozval Kodýdek. „Když by paní učitelka chtěla ke mně —“

„Jak by nechtěla! Má jen pensičku hubeňoučkou, ročně ani celou stovku ne. Kde by ji sehnala! Počkej-

me, spočítáme to. Sedmnáct zlatiček bere z konsistorního fondu pensijního, čtrnáct od obce, osmnáct z bývalé chudinské kasy vranského panství a také na Peruci se nad ní ustrnuli a platí jí za Vrbičany jedenáct zlatých a ještě pár krejcarů k tomu jako žebračce. To máme všeho všude sotva dvašedesát zlatek za rok.“

„S tím ovšem žádné skoky dělati nemůže,“ usmál se lokalista trpce.

Vrásky na čele učitelově rozplynuly se, jako by je vyžehlil, a chřípí nosu až k sobě se slepila, jak labužnický vtáhl teď Černoch už před hodnou chvílí nabraný šňupec...

„Abyste věděl, pane sousede,“ vážně mluvil teď Kodýdek, „jaká starost s beder mi spadla! Hned, ještě dnes napiši psaníčko, aby už nejezdili, aby si zůstali tam u svých polí, krav a hospodářství, když je mají raději než mne,“ zněla slova skoro trpce z jeho úst. Přejel si rukou čelo a už zase vesele se usmál na děti, které pilně psaly po břídicových tabulkách. Skřípání tvrdých kaménků plnilo celou učebnu.

„Pořád si vzpomínám na Železnou. Tam jsem znal každé dítě, každého starce, všecky duše a tu ani jedné tváře ne —“

„Poznáte nás brzy,“ usmál se učitel. „Opíše vám jména žáků na arch.“

„Čípak je tenhle klouček na kraji?“ optal se Kodýdek a jeho oči spočinuly na zdravém, růžolícím chlapci, jenž vrtal písátkem do tabulky, až to vrzalo. Hlavičku měl skloněnou k levému ramínku a z pravého koutku úst vylézala mu špička jazýčku.

Učitel vesele odpověděl: „a to je filosof náš — Honzíček Škrábal.“

„Snad ne slouhy Škrábala?“

„Ano, právě toho. Otec sice dávno viděl Abraháma, ale tohle je ještě jeho nejmladší syn. Je to ‚čistá‘

krev, jak říká starý pastýř. Jsou to šlechtici. Už děd Škrábalův byl slouhou a jeho otec pastýří dosud jako kmet v Pozdni. Když se žení, neberou si jinou nevěstu než z ‚rodu‘. — Náš slouha šel si až do Srbče pro ženu, vzal si dceru tamního pastýře Vykouka. — Ale Honzík není tu sám. Tamhle v koutě ten bělovlasý, to je Zázvorka, synek Vrbičanského slouhy, a tuhle napravo sedí Protivová — Marjánka — tatík pase v Čeradicích. Samí dobří žáci a zpěváci náramní, hlásky jako stříbro a sluch jemný jako ptáčkové. A pak tu máme ještě jednoho pastýře, jakého nemají v celém Českém království.“

„Aj! A jakého?“

„Kamenného!“

„Co pravíte?“

„Ano. Kamenného. Stojí vztyčený v širém poli u cesty telecké. Stádo kolem něco už sedláci prachem rozstříleli, motykami roztloukli, pastýř však stojí dosud. Říká se o něm a věří, že rok co rok o špendlíkovou hlavičku pokročí k našemu kostelu, a až se dostane na kostelní práh, pak že nadejde konec světa.“

Kodýdek zálibně poslouchal výklady učitelovy a ani slovem ho nerušil, když pokračoval:

„Tuhle v té lavici sedí Kokovičtí. Ten krajní se jmenuje Bernášek. Jeho tatík je boháč, má dva statky, jeden u nás v Klobukách a druhý v Kokovicích. Vedle něho sedí Ševčík. Bůh ví jak k tomu jménu přišel. Jeho rod je kovářský už od nepaměti, potom Rus, Krupka a z Kokovických děvčátek jsou tu dnes jen dvě, tamhle Justina, dcera Mouky, mlynáře, a Svobodová, selská dcera.“

„A kdo sedí za nimi?“

„Vrbičanští,“ a učitel jmenoval zas: „Husník, Petrлік, Čížek, Červený, Krakeš — Podpěrová — Červená — Dragounová.“

„Hm, hezká jména, samá česká.“

„Většinou,“ pochvaloval Černoch a jmenoval zas rychle: „Uhlíková, Cháňová, Mudra, Malina, Homolková, Kopečková, Satranová — ti chodí k nám z Čeradic. A ještě vám vyjmenuju Kobylnické: Koktan, Kučera — ten klouček v zelené kamizole, tatínek je tam myslivcem — Rubešová, Kytková.“

„Zas tak pěkná příjmení!“

„Ale německá také máme. Vidíte toho panského kloučka s krejzlíkem škrobeným kolem krku? To je Václav Bauer, syn zdejšího sládka. Tuhle sedí Karel a tamhle Karolina Hofmanová — jejich otec mele v Louckých mlýně. Pan otec Loucký se zabil. Hořelo v Třebízi roku 1833. I naše stříkačka jela k požáru. Koně cestou se splášili, ohnivý mlynář skočil k nim, kus ho vlekli, ale pak koně i stříkačka s lidmi jeli přes něho a on zůstal mrtev na cestě. Mladá vdova se vdala za Hofmana, ale až synek doroste, zase jméno Loucký se vrátí na mlýn.“

„A čí je tenhle?“ ukázal Kodýdek na hochu, nápadného svojí hustou kšticí a smělým pohledem.

„Vojanská krev!“ usmál se učitel, „a malý román vesnický. Jmenuje se Jakub Jína. Jeho tatík jako voják po několik zim tady ležel na zimním kvartýru. Když naposled odešel, narodil se děvečce Salačové malý Jakoubek. Všichni prorokovali: voják — voják — ten si ji nevezme! A jak se mýlili! Před dvěma roky až z Podhajce v Polské Galicii přišel sem člověk. Nikdo ho neznal; ptal se, kde slouží Rozárka Salačová, má-li dítě a je-li živo? Byl to Šimon Jína, patentální invalida. Vzal si Rozárku a stal se u nás podruhem.“

„Poctivec — poctivec! Polky, dobré matky syn,“ kýval si hlavou kněz. Vtom mihl se stín okolo okna — a už se také otvíraly potichoučku dveře. Krokem

skoro neslyšným vešla paní učitelová. Usmála se, mlčky hlavou kývla a obrátila se ke kamnům.

„To už jsou u vás jistě hotovy,“ podotkl učitel a okem láskyplným spočinul na své ženě, jež klečíc na koleně, rozdělávala v kamnech oheň.

„Tak už mi promiňte, že jsem vyrušoval,“ počal se loučiti Kodýdek. — „Podívám se domů, promluví s paní Kadlecovou, a nedá-li mi košíček, hned zas odpoledne přijdu, ne zdržovat, ale učit. Těším se, tuze se těším. Děti — toť okna, kterými se rozhlédnu po své nové osadě. I jména i poměry časem poznám —“

„Ano, tak — tak!“ přisvědčoval Černoch.

„S Pánem Bohem, dítky, uvidíme se teď častěji.“

„Vstaňte a pozdravte,“ zavelel učitel.

Rázem zašustily bosé nohy, a jak Kodýdek krácel středem těsné uličky, provázelo ho hlasitě slabikované:

„S Pá-nem — Bo-hem.“ — — —

Stejně jako na školu těšil se poznati i novou svoji osadu. Dospělí osadníci sešli se v neděli. Natlačil se jich plný kostel, ba ani nestačil je pobrati. — Mnoho z těch, kdož si nepospíšili, musilo se spokojiti s místem na hřbitově před vchodem do chrámu. Všecky sem nepřivedla zbožnost, ale také zvědavost. Chtěli viděti a hlavně slyšeti svého nového duchovního správce, posouditi, jak umí kázati, mši svatou sloužiti a modliti se, neboť kněz patří všem. Knězem může se osada chlubití anebo se za něho stydětí, jako se chlubí dobrým kantorem, pěknou školou a kostelem. V Kodýdkovi se však neskrývala ani kapka ctižádosti a malicherné ješitnosti. Vystoupil na kazatelnu, pokývl hlavou, naklonil ji k rameni, pozdravil osadu slovem: „Pochválen buď Ježíš Kristus!“ a za hlubokého ticha počal mluvití prostým, ale nevýslovně srdečným způsobem: „Když jsem v zdejší lokalii dole mezi vámi před čtyřmi dny po prvé spal, zdál se mi podivný sen.“

„I stafra, to se podívejme, sen!“ trhlo to starým Kalichem, který seděl v mužských lavicích proti kazatelně. „To bychom mohli saditi do loterie,“ a hned ještě pozorněji naslouchal.

„Zdálo se mi,“ pokračoval hned kazatel, „že vidím růsti ze země bylinu hrachovou, mající pět velikých a krásných lusek, skrývajících v sobě plno hrachových zrn. Tuto bylinu podával mi anděl Páně se slovy: ‚Toť bohatý a vzácný hrách, opatruj a hlídej jej až do žní tak, aby ani zrnko nepřišlo nazmar‘.“

„Vsadím pětku, určitě ji vsadím,“ rozhoduje se vášnivý lutrista a napíná uši, aby mu ani slůvko neušlo.

„Vyložil jsem si lehce tento podivný sen, neboť jeho výklad leží takřka na dlani: Bylině hrachové podobá se celá zdejší osada, pět lusek na ní znamená pět přifařených obcí: Klobuky, Vrbičany, Kokovice, Čeradice a Kobylníky, a zrníčka v těch luskách, toť jste vy, moji milí osadníci, jejichž duše já jako hospodář mám opatrovati.“

„Hezky jasně a srozumitelně to řekl,“ pochvaloval si Bradáč a skoro se mrzel, když se k němu naklonil Kalich a šeptal mu do ucha: „Sadím pětku, číslo fary a jeho léta. Už mám terníčko pohromadě. Nechceš si přisaditi?“

A když se po skončených službách božích osadníci opět rozcházeli do svých domovů, všichni si hlasitě libovali: „Máme šikovného kněžíčka. Mnoho toho nenamluví, ale co řekne, má v sobě jádro, hlavu i patu. Netáhne ani modlení do nekonečna, ten se k nám hodí jako ruka k rukavici.“

IV.

„Ano — milovaný a nezapomenutelný náš učitel,“ končil svoji řeč Kodýdek. Tváře jindy bledé rděly se ruměncem a oči hořely mu nadšením. V rukou pohnutím se chvějících držel malý obrázek, černou siluetu muže a láskyplně díval se na známou a drahou mu hlavu. „Nešťastný a proto nevinně pronásledovaný kněz — Bernard Bolzano, vzor učitelů, pane sousede, vzor!“ ještě jednou zvýšeným hlasem opakoval lokalista a podal učitelovi, jenž seděl za stolem proti němu na měkkém divanu, něžně, pozorně, jako by to byl vzácný skvost, zasklenou podobiznu Bolzanovu.

V koutě u kamen zachrastily dráty. To paní Kadlecová sbalovala pletení a drobným, šouravým krůčkem spěchala ke stolu podívat se na toho, co se o něm dnes velebníček tak pěkně rozhovořil.

„A umřel už, chudinka drahý?“ politovala citlivá paní nebožtíka.

Kodýdek sebou pohnul, až proutěné křeslo pod ním zavržalo. „Ba, umřel,“ skoro zlostně vykřikl, „utrápil se! Zdraví si podryl svým nadšením a prací, pronásledovali ho, udávali, pokoje, klidu mu nepřáli a nepřejí, ani teď v hrobě ne...“

„Jakou nemocí stonal?“ optal se Černoch.

„Krev plival,“ pronesl ledově Kodýdek.

„Právě jako můj muž,“ poznamenala tiše už zase v koutě sedící Kadlecová. — Chvíli vážné, smutné ticho

plnilo útulný pokoj kněžský. Jenom v kamnech to praskalo, jako by suché kosti drtil. To oheň požíral tam dravě vyschlá polínka bukového dříví. Venku fičel ledový vítr a skulinami oken dobýval se do fary.

„Ale pohřeb jeho jste měli viděti!“ zavelebil kněz jako by z těžkých mrákot procitl. „To byl pohřeb královský, jakého Praha neviděla. Jel jsem schválně ze Železné, v kruté zimě, pohřeb padl zrovna na svatého Tomáše, apoštola Páně.“

„Tedy 21. prosince,“ ozvalo se u kamen. To si nedala nikdy stará hospodyně ujíti příležitost, kde se mohla pochlubiti svojí znalostí kalendáře. „Živý kalendář“, říkal jí v dobré náladě Kodýdek, ale dnes jenom přisvědčil: „Ano, 21. prosince 1848.“

„Za týden budou tomu zrovna dva roky,“ zase už se chlubila Kadlecová, leč Kodýdek neslyšel a pokračoval:

„Zimy jsem necítil, větru jsem nedbal a jen jsem litoval, že nemohu celou cestu pěšky, že mě pedály zrovna zas trápily. Ale ve Strahovské bráně jsem vyskočil, nedal jsem se zdržeti a pak už pěšky jsem šel drahou naší Prahou na pohřeb milovanému učiteli —“ Tady se mu zachvěl hlas a nalomil. — Jen aby ho odvedl od smutných vzpomínek, optal se učitel:

„A jak dlouho vám přednášel?“

„Bohužel — nedlouho!“ odpověděl Kodýdek. „Přišel jsem roku 1819 do Prahy na filosofii a tu byl naším profesorem náboženství. Slyšel jsem jeho výklady, jeho kázání a v mém srdci rozhořel se takový žár, že jsem si hned tenkrát umínil státi se knězem a jíti do semináře.“

Oči učitele tázavě se upřely na Kodýdka.

„Já ovšem šel jsem do Prahy s myšlenkou, že tam vystuduju buď práva nebo medicinu. Zbylo nám po tatínkovi každému slušné věno, a mně ještě na smrtel-

né posteli přidal a nařizoval, aby mne nezkrátili, že jsem nejmladším studentem, aby mne k ničemu nenutili, abych svobodně se rozhodl. A já se rozhodl pro to, nač jsem nikdy nepomýšlel, státi se knězem.“

„I však je to také nejkrásnější povolání,“ promluvila Kadlecová, hned však poznala, že promluvila nevhod, neboť Kodýdek jen tak stříhl po ní očkem, odmlčel se, odkašlal a pak, jako by vůbec nebyla ani promluvila, spolkl slinu a pokračoval:

„Tři měsíce jsem poslouchal jeho výklady, když ho náhle jako blesk zasáhla tvrdá ruka z Vídně. Na křivé udání byl Bolzano sesazen a roku 1820 už vyučovati ani kázati nesměl.“

„Tak pouze čtvrt léta jste byl jeho žákem.“

„Ano, jen čtvrt léta, ale stačilo to. Zrní bylo zaseto, setba se ujala a klíčila, a aby nezhynula, my všichni jsme o to pečovali a dosud pečujeme, hle —“ a tu Kodýdek zvedl se namáhavě z křesla a přinesl z psacího stolu několik knížek. „Tu k nám mluví ustavičně, ty knížky napsal a z nich svítí na tu setbu duševní Boží sluníčko a prší teplý deštík májový. Zde je jeho ‚Athanasí‘, tady káže knížka o vědě a víře, tady článek, ve kterém se zračí celé jeho zlaté srdce. Jedná o chudinu, o nespravedlivém společenském postavení pracujících tříd, navrhuje, jak poleviti v bídě a nouzi, zvláště nadace, nadace doporučuje, ale ne takové, jako se zakládají pro ty, kdo pracují duchem, pro studenty, ale i pro ty, kdo pracují tělem, pro mladé, hodné, zachovalé dělníky, a na ty se zapomíná,“ a Kodýdek teď zapomněl na Bolzana, na knížky, na Prahu, na všecko, a sám ze sebe čerpal, když plyně vykládal: „Říká se jim nižší třídy. Co nižší? Proč nižší? Protože pracují rukama? Protože kopou, ořou, mlátí, proto má být jejich práce nižší než práce takového pisálka, než práce třebas těžká duševní, než práce, řekněme vaše nebo moje? Ne,

stokrát ne!“ rozčiloval se Kodýdek a šermoval rukama proti učiteli, jako by se bránil. „Jaké třídy, a nač třídy? Pracujeme všichni, a poctivě-li pracujeme, jsme užiteční. Hanba to je, že nám, kteří duchem pracujeme, říká se ‚lepší třídy‘, nebo páni. Pravím, že právě v těch ‚lepších třídách‘ nejsou vždy lepší lidé, naopak — naopak, tam právě bují zhýralost, neřest, nestřídmost, zahálka, takže by se to mělo obrátiti a říkat pánům ‚horší‘, nebo chcete-li, ‚nižší třídy‘. Ale takovým prostým venkovanům, nádeníkům, čeledínům, pracujícím do úpadu horlivě, trpělivě, za malou mzdu, těm bychom se měli klaněti a viděti v nich třídu ‚lepší‘, chcete-li, ‚vyšší‘.“ — Tady odpočinul Kodýdek, aby nabral dechu, aby si utřel modrým šátkem čelo, na kterém vyvstaly krůpěje potu, i po piksle, jež vášně se bělela na stole, sáhl rukou, ale šňupce si nevzal.

„A nač se tak rozčilují — nač?“ skoro až nevrle se ozvala Kadlecová.

Bolestné nepochopení urazilo Kodýdka, takže jako by ho někdo do týla udeřil, svěsil hlavu.

„Nač?“ řekl si více pro sebe. „Cožpak nejsem kněz? Nejsem tu proto, abych království Boží na zemi i na nebi šířil?“

„To se nepodaří,“ pronesl váhavě, až studeně Černoch, „chudina bude vždy.“

„Bude, ano, Kristus to řekl,“ jako kouzlem dotčena vymrštila se znovu Kodýdkova hlava a hlas v hrdle znovu jasně zněl jako kalená ocel. „Ale tu já odstraniti nechci, to je nemožno, ale úctu k té chudině, vážnost pro ni a lásku k ní, obětavou, činorodou lásku, to je, co pořád káží a říkám, abychom si vážili stejně člověka jako člověka.“

„Ale to přece nejde! Vidíme přece rozdíl, řekněme, mezi panem direktorem z Vraného a mezi panským oráčem,“ také prudčeji pronesl učitel.

„Jaký?“ stručně, ostře, jako by mu dýku na prsa kladl, optal se Kodýdek a jeho oči zrovna se vpíjely do tváře pana Černocha.

„Inu jaký? Veliký! To je direktor, před kterým se třese všechno panství i s vámi i se mnou, má nás všechny v moci, v hrsti, a co takový čeledín? co on zmůže? co?“ dorážel teď Černoch.

„Ano, výborně, výborně jste to řekl,“ radoval se Kodýdek. „To je ten společenský rozdíl, který je zcela nahodilý, řekl bych vedlejší, k podstatě člověka nepatřící, Bohem neustanovený, lidmi jenom vymyšlený. Může za to takový čeledín, že měl chudé rodiče, že nemohl jít na studie, a může za to takový ředitel, že se ho někdo ujal, dal ho vystudovati a tím udal směr jeho životu? Zde vidíte, jak snadno mohl by se poměr obrátiti, jak náhodou mohl se z toho čeledína stát direktor a naopak. V tom tedy, čím kdo je, neleží rozdíl mezi lidmi, ale hlouběji musíte jít, hlouběji, s povrchu dovnitř, do duše sestoupit a ptát se, jakým kdo je, a tu jsme přišli věci na kloub. Je-li takový ředitel řádný, poctivý, spravedlivý člověk a nádeník je-li ochlasta, lenoch, nemrava, ó, tu klobouk dolů, pokloním se řediteli, ale jsou-li oba stejně poctiví, pokloním se oběma, protože není mezi nimi rozdílu před Bohem, protože u Boha práce jejich je stejná, stejně cenná. Jenom lidé dívají se na člověka, který rukama nepracuje nic, hlavou někdy dost málo, jako na něco vyššího, lepšího, a proč? Protože za práci rukama dostane dělník denně dvacetník a dělník za práci hlavou, mozkiem, častokrát pětikrát tolik. A to je nespravedlnost, to odměňování práce, ta nerovná mzda, a ve všem se jeví, i v bytě. Pro nádeníka každá díra zdá se býti bytem dost dobrým, pro pána pět, šest pokojů zdá se málo, a proto má se dělné třídě pomáhati účinně skutky.“

Vtom zacinkal pronikavě nad domovními dveřmi

zvonek a na cihlové dlažbě malé předsínky zadupaly nohy. Kdosi oklepával tam přimrzlý sníh.

„I zaplať Pán Bůh, že sem někdo jde,“ z hloubi duše zaradovala se stará hospodyně a šourala se ke dveřím. Zaradovala se, že tomu nepříjemnému hovoru bude konec.

Přicházel Vynáhlovský, krejčí, a s hlasitým „Pochválen Pán Ježíš“ hrnul se dovnitř.

„Tak jim jdu brát míru, velebný panoušku.“

„Mně?“ podivil se Kodýdek, „a na co?“

„Nerácejí se horšit,“ ozvala se teď pečlivá hospodyně, „jsou tak kruté mrazy.“

„Ano, ano, náramně to profukuje,“ horlivě svědčil krejčí.

„A pořád si stěžujou na bolesti v rukou, tak si myslím, aby si dali ušít vatovanou vestu s prošívánými rukávy.“

„A co vás to napadá,“ ubroukl se Kodýdek, „mám plášť, dobrý teplý plášť.“

„Ale vesta, to je nade vše. K tělu přilehne a zahřeje,“ vychvaloval mistr.

„Také bych radil. V našem kostele jde zima do živého, na tom vršku mráz připaluje a budou vánoce, abychom pak byli víc v kostele než doma,“ domlouval učitel.

„Nu pro mne,“ svoloval mrzutě Kodýdek a Vynáhlovský už vytahoval míru. Přistoupil ke knězi, který obtížně a nerad se zvedal ze svého proutěného křesla a chytaje se stolu pomalu se narovnával. „Celým tělem mi to běhá,“ postěžoval si bolestně, „ani narovnat se nemohu.“

„Není třeba, není třeba, jenom u krku si změřím a pak ruku,“ a Vynáhlovský popadl kněze za ruku, zvedl ji do výše a ohnul ji v lokti.

„Pomalu, tatíku, pomalu,“ rozkřikl se kněz bolesti, „mám v celém těle ve všech kloubech samé krejčíky, sedí tam, a jak údem pohnu, jehlou hned bodají...“

„A to ráčejí odpustit, nevěděl jsem,“ omlouval se polekaný mistr a pozorně měřil k zemi nachýleného Kodýdka.

„I Božítku milý,“ řekl potom soustrastně krejčík venku Kadlecové, když mu nakazovala, aby vesta jistě byla do svátků hotova, „on je jako vyvrácený strom, jen jen se svalit.“

„Ba právě,“ bolestně svědčila hospodyně, „celé tělo má tou pakostnicí jako červotočí prolezlé a nešetří se, pozor nedá, žene se do všeho, a kdybych nenutila, ani teple by se neoblékl. To jen samá kniha, samé písmo, samé papíry má v hlavě.“

„Tak, tak, a co je mu platná ta všecka učenost, když zdraví mu neslouží.“

„I říkám to, ale nedbá, sama jsem musila tuhle pana doktora Trusku prosit, aby jakoby náhodou k němu zašel.“

Uvnitř v pokoji chystal se k odchodu učitel. Držel už v ruce hůl i teplou čepici s beránkem, ale nešel, přeshlapoval a otálel. Měl na jazyku ještě jednu otázku.

„No, a jak jste se rozhodl s hostincem, půjdete přece?“ pronesl ji konečně přímo.

„Ach, ne, nepůjdu, kam bych já šel, vždyť mne vidíte, jsem skoro mrzák, a sliboval jsem si, tady v Klobukách že se mi poleví, a nepolevilo.“

„O to není, to já bych vás dovedl i odvedl, to byste mohl býti bez starosti. Oni by si to sousedé tuze přáli i vážili. Pokaždé se ptají, kde je velebný pán a proč nejde.“

„Přiznám se, nechce se mi, chutě necítím, nikdy jsem nechodil.“

Učitel nedal se odbýt.

„Jinde nelze, kde je jenom jedna místnost, ale tady je to jiné, tu je extra pokojíček, takové kasinko malé, a tam se scházíme. Pan starý Bauer, kupec Richtr, správce Lisner, důchodní Matoušek, mlynář Hofman a pak sousedi Malypetr i Husník. Je to jako v městě, hostinský Janda je pražský synek, jeho tatík je tam měšťníkem a pekařským mistrem, na Novém Městě v Růžové ulici má dům a krám. Je to nóbl, tuze nóbl na vesnici,“ chválil učitel naléhavým tónem, „to by mohl být velebný pán bez starosti, je tam tuze hezká společnost, sami lepší lidi, nic sprostého tam do pokojíčku pan Janda nepustí.“

Kodýdkovi zahořelo znovu v očích.

„Pane učiteli,“ řekl tvrdým, rozhodným hlasem, „pro svůj neduh do hospody nepůjdu, ale kdybych šel, to bych jistě zůstal hned u dveří, v té přední místnosti, v šenkovně, mezi těmi horšími lidmi, rozumíte, a už o tom nemluvme. Prosím vás, cvičíte děti nějaké koledy? Kdyby takhle o půlnoční zazpívaly, tuze rád to slyším.“

„Cvičím, pilně se učíme, možná, že zazpíváme i mši, jen první hlas, tenor nám schází.“

„A jakou?“

„Českou. Rybovu vánoční.“

„Pastýři, kam jdete?“ zazpíval Kodýdek první takty.

„Ano, tu, tu,“ svědčil učitel.

„Krásná, tuze krásná, a jak lid rád ji slyší, je to dramatické, jako pašije, tak jen se přičiňte... Kolik ještě máme dní?“

„Jedenáct,“ ozvala se ode dveří paní Kadlecová.

„A, můj živý kalendář,“ vesele usmál se na ni Kodýdek a vřele stiskl ruku panu učitelovi. „Tak jen přijďte zas a brzy, pohovoříme si a paničku přiveďte s sebou,“ volal ještě ve dveřích za ním. — — —

V.

Prosincové jitro zaklepalo spícím na zastřená okna po celých Klobukách. To na návsi u křížku postavil se husarský trubač, k vousatým ústům přitiskl pevně jako led studenou mosaz vojenské trubky a už třepetavé zvuky jako ptáci rozletěly se hustou tmou na všecky strany po celé vsi. Každé dítě jim rozumělo. „Než selka uvarí, vstávejte husaři,“ troubil husar a třikráte po sobě to opakoval.

Ležel tu po vesnicích mezi Slaným a Louny rozložen maďarský pluk husarů na zimních kvartýrech. „Uhři“ říkali jim po vsi. Bylo jich v Klobukách něco přes třicet. „Jako ďábli černí jsou,“ otřásala se děvčata před nimi. „Pošlu na tebe Ereše,“ strašily matky nehodné děti a největší neposeda zkrotl a ztichl jako beránek. Pamatovali se všichni v Klobukách na to, jak venku u Sakulínů na dvoře k dřevěné dlouhé lavici řemeny připiatý ležel starý husar a kaprál Ereš lískovou holí sázel mu zvolna ránu za ránou, až jich druhý kaprál napočítal dvacet pět. Když rozpíali přesky řemenů, jako mrtvý svalil se voják k zemi.

„Bestie, budeš krást?“ optal se maďarský poddůstojník a držel mu před očima stříbrné hodinky, ukradené v pivovaře sladovnickému.

Voják ani nepromluvil, ani očí nepozdvihl, jenom hlavou zakroutil.

Citlivé ženy ujaly se nešťastníka, posadily ho do

škopku plného rozdělané hlíny, omyly ho i do lože uložily a za dva dny už Uher zase seděl v sedle rovně jako svíčka a v černých očích jako by mu hořel odlesk ohňů z cikánských táborů.

Trubač od křížku ráznými kroky, až mu ostruhy cinkaly, odešel na druhý konec vsi, pod kostel, a tam po druhé ozval se jeho ranní budíček. V zamčených kurnících odpovídali mu tlumeným kokrháním kohouti, koně hrabali nedočkavě na stáních a hovězí dobytek hladový trhal se na řetězích v teplých stájích.

Ves budila se k životu, bylo ráno, pět hodin.

Tu a tam kmitlo se světlo, zaplála olejová lampička, zatřásl se kmitavý plamének nad lojovou svíčkou anebo zapraskala smolná louč, pevně vetknutá do vysokého železného svícnu a trochu nakloněná nad mísou vody. Hospodyně namáhavě rozdělávaly na krbech a pod kamny ohně, foukaly do žhavých uhlíčků a suché roští kladly a rovnaly do hraniček. Zlobily se, protože jim to nechtělo hořeti. Šedý, hustý kouř valil se místo do komínů zpět do světnic a štípal je v roze spalé oči.

„To tam zas visí mlha jako pytel,“ hlásili hospodáři; šli budit chasu a mrzuti vraceli se rychle ze sychravé a dotěrné zimy.

„Vánoce budou na blátě,“ prorokovali napřed.

V Bradáčovic domku klapla dřevěná petlice. To druhý „obecní člověk“ klobucký vyšel na umetenou zásep, Bradáč „ponůcka“, jak mu říkali, strážník, pónocný a obecní posel poštovní v jedné osobě. Míval dřív v Klobukách statek, ale na vojně odvykl práci, odvykl pluhu, nevoněla mu rodná země a přišel o všechno. Z křesťanské lásky udělali ho sousedé „obecním člověkem“ a dali ho i s rodinou do pastoušky k pastýři Škrábalovi. Dělili se svorně o malý baráček, kte-

rému bývalý sedlák ze své slávy nepřinesl nic než jméno. Říkalo se teď v obecním domku „U Bradáčů“.

Vojenská krev zahrála v žilách ponocného, jak zaslechl zavřeštěti jízdeckou trubku. Byl ještě z ponůcky celý prokřehlý, ani se ještě nezahřál pod těžkými kanafasovými peřinami, ale chutě zas vstával a lezl do dlouhého kožichu. V síni na hliněné, upěchované půdě, hned vedle vědra, černal se bronzový zvon, o málo menší než ta dřevěná konev vedle něho. Bradáč popadl jej za ramena, jež svírala korunu obecního zvonku, a po paměti vyšel s ním na zásep a do tmavé ještě noci.

Několik jen kroků a minul pod panským dvorem rybníček, kam tekla voda z pivovaru, kde plavívali koně, kde se koupali kluci z celé vsi v létě svorně s husami a kachnami a v zimě se projížděli po ledě. Stanul u křížku, pod nímž před chvílí husar vytruboval. Bradáč trochu se prohnul, pozvedl zvonek a naráz posadil jej do nízké, dřevěné stoličky až zavržala, a už také se zahoupal na kovových čepech, železné srdce udeřilo o studený plášť zvonu jednou, dvakrát a pak v pravidelném tempu hlaholilo vískou lahodné ranní klekání. Ráno a večer zvonilo se tu, uprostřed vsi, neboť bylo obtížno lézt na kopec do kostela. Jenom o nedělích a svátcích vyzváněly zvony pod kostelní bání Mariánské pozdravy. Všedního dne tahal se Bradáč se zvonekem; ráno jej zavěsil, večer si jej odnášel domů a přes noc zavíral jej u sebe v síni, protože už jednou mu jej zloději, cikáni to byli, ukradli. Tenkrát hnál se za nimi Bradáč pustou nocí bouřnou, ale nechal toho, když po něm dvakrát střelili a on slyšel hvíznout kulku těsně kolem hlavy.

Ale i před nekáranou domácí chasou musil večer zavírat zvonek. Jen aby ho pozlobili, sundali několikrát ten obecní majetek a schovali. Jednou jej našli lidé až ve vršku štíhlého topolu. Visel tam mezi dvěma

větvemi a celá ves kroutila hlavou nad tím smělym kouskem. „Jak se tam s ním jen vysoukal?“ „Že hlavu při tom nesrazil!“ divili se lidé, ale chasníci se smáli a nepověděli.

„A co já budu venku hlídat,“ rozhněval se Bradáč a došel si k starostovi. Téhož dne tesař u křížku zrobil nevysokou štíhlou stolicí, porazili sloup a Bradáč od těch dob dvakrát denně jako plačící dítě kolébal a v náručí si přinášel i odnášel zvonek.

„Dej Pán Bůh,“ ozvalo se těsně u Bradáče, solvaže odzvonil.

„Dej to Pán Bůh, už jsi se vyspal?“ odpovídal ponocný. Poznal po hlase kostelníka Holečka.

„Jak bych se nevyspal, vždyť je noc teď jako moře dlouhá. Musím vzbudit velebníčka.“

„I to nemusíš, celičkou noc blikalo u něho světlo, ani nezhasl,“ povídal ponocný a zadíval se k osvětleným oknům lokalie. „Co jen dělá? Proč tak ponocuje?“

„Eh, neštěstí takové! — Dobrý pán, nadmíru dobrý, nic ze sebe nedělá, se škrábalem jedná stejně jako s direktorem, ale neštěstí, pakostnice ho láme ve všech údech, spát nemůže a tak celé noci čte, čte, pořád čte a knížky kupuje.“

Blízko ozvaly se kroky.

„To jde husar už po druhé troubit,“ s odbornou znalostí řekl Bradáč. Holeček sebou trhl. „Jej! To už je půl šesté, musím do kostela,“ a sáhl si na kapsu, kde zazvonil svazek klíčů. Bradáč však zůstal a nleděl do tmy, až se z ní vynořil bílý husarský plášť a hned v zápětí zavřeštěla trubka:

„*O—ves, o—ves, o—ves,*“

a po malé pause v rychlém tempu pršely zvuky:

„*Nasyp Josífkou
koním vovísku,*

*sobě, husárku,
kus komisárku,*

a zase třikrát po sobě:

„O—ves, o—ves, o—ves.“

Ale to už světlem prohlédla všechna okna a celá náves procitla. Kupec Richtr otevřel krám, a když rozhodil oplechované dveře a okenice, oknem i skleněnými dveřmi valily se proudy světla a po schůdkách dolů stékaly až na špinavou plochu jihnoucího sněhu. Pádové kroky a řinčení šavle se ozvalo, to kaprálové chodili po visitě, dohlédnout na krmení, zda včas podle troubení dávají vojáci koním seno, oves, vodu, jak hřebelcují a řemení mažou. Tu a tam mihla se žena, spěchající ke kupci, k němuž mířili muži i neustrojení husákové, v škorních a bluzách, v režných kalhotách chvátali sem na sklínku kořalky. Jen ji zvrátili do sebe a už zase spěchali do dvorů a stájí. Skřípaly pumpy, jak se vážila voda, vrzala dvířka, tu a tam zabučela kravka, zamečely ovce, zaštěbetaly puštěné husy.

V lokalii klobucké také cvakl zámek a otevřely se domovní dveře. Na prahu jejich stanula shrbená postava, pečlivě zahalená v široký, límcový plášť. Byl to páter Kodýdek. Obrisy jeho zřetelně se odrážely od vybílené a osvětlené síně v pozadí. Natáhl před sebe ruku a chvíli ji tak ve vzduchu držel.

„Neprší sice,“ řekl konečně, „ale mlhavo je, a určitě bude pršet, v celém těle to cítím, je to výborný, ale tuze bolestný barometr,“ a už slézal pomalu, opatrně po kamenných schodech, chytaje se zábradlí a rákosová hůl chrastila a zvonila o kameny, jak ji táhl za sebou. Teprve dole se pevně postavil na nohy, o hůl se opíral, sykal a vzdychal za každým krokem.

„Nechce velebný pán lucernu?“ optal se ještě hlas do černé tmy.

„I nechci. Jen co se rozhlédnu, oči si zvyknou, má přece ještě k ránu svítiti měsíc,“ odřekl Kodýdek a ani se neohlédl. Paní Kadlecová hleděla chvíli za ním smutnýma očima. „Mučedník je, jaké bolesti asi zkouší a slovem si nepostěžuje,“ povídala si pro sebe, hlučně zavírajíc a harašivě otáčejíc klíč v železném zámku, až to dvakrát po sobě lusklo.

Páter Kodýdek dnes schválně vyšel na roráty dřív než obyčejně. Nohy ho dnes více bolely a pakostnice bolestněji lámala než kdykoliv jindy. Volával někdy na učitele, hůlkou třeba na okno mu zaklepal, ale dnes tiše se šoural kolem školy, která tu stála s tmavými ještě okny. Kodýdek podíval se na zastřená okna a čtverácky se usmál. „Úteku mu dnes! Aby tak zaspal, to bych se tomu zasmál,“ pomyslí si, „a nač ho mám zdržovat, lezu jako rak a on jako jelen ještě běží, co se má se mnou trápit,“ a co noha nohu mine, pomalu, opatrně se šoural kupředu.

Měl svítiti měsíc, jako srpek měl stáli ráno ještě nad Panenskou Týnicí a svítiti chodcům na cestu, ale nestál a nesvítit. Jako hrubé, režné, neválené plátno pytlové visela kolem hustá mlha, chytala slabé paprsky měsíční, dusila a stravovala je...

„Měl jsem si přece jen vzít lucernu,“ vyčítal si teď cestou Kodýdek, když neviděl ani na krok před sebe. „A do těla ta zima leze.“ V tom prudce kýchl, až se celým tělem zakýval. — „Aha, mlha, mlha, ještě rýmu bych si mohl ulovit,“ a přitahoval si volnou rukou vší silou k samému tělu volný plášť a hlavičku krčil a stahoval do postaveného límce.

„A nikdo ještě nejde, je to dobře, alespoň mne neuvídí, Lazara, jak bídne se vleku,“ a dobře se rozpomínal, jak je mu pokaždé trapno, když ho lidé litují,

když se k němu cestou přidávají, za ruce ho berou, aby mu pomohli...

Tyto myšlenky přerušil mu kostelní zvon. Jasný, stříbrný hlas, jako čistý, mohutný zpěv se hrnul z jeho ohromného hrdla, zaplavil celou ves a daleko široko přes pole bylo slyšeti jeho volání: „Do — chrá — mu, do — chrá — mu.“

„Co to?“ zastavil se Kodýdek, „proč dnes velkým?“ ale hned ho napadlo: „Aha, dnes jsou poslední roráty, proto si Holeček rozhoupal Vavřince.“ Chorý kněz stál tiše a ani se nehýbal. Lačně poslouchal zdravý, sytý hlas ohromného zvonu a živě si jej představil, jak tam visí ve spleti mohutných dubových trámů, jako veliký pták v koruně stromů a ne rok, ne deset let, ale staletí živým i mrtvým zpívá a vyzvání. Ano, staletí! A Kodýdek si vzpomněl, jak si nedal pokoje a vylezl nahoru do věže až k samým těm zvonům, jak mu kostelník musil i žebříček podržeti, a tak si jejich legendu přečetl. Celý ten nápis si zapamatoval, takovou jadrnou češtinou byl ten zvon popsán, jak jadrně sám hlaholil. „Zvon tento ke cti a chvále jména Božího k svatému Vavřinci do Klobuk skrze urozeného pána Elsnice z Elsnic a na Vrbičanech, a opatrného Jana, rychtáře klobuckého, udělán pro poctivost a potřebu té obce skrze pilnost a umění Brykcího, zvonaře z Cynperku, nákladem všech osadních k tomu kostelu pří náležejících. Z toho buď Pánu Bohu čest a chvála. Stalo se Leta 1574,“ citoval si v duchu Kodýdek, jakoby zkoušel, zda ho paměť neopustila — a znovu viděl ten krásný zvon ušlechtilého tvaru, celý pokrytý pásy figurálními i ornamentálními, viděl na něm vypouklé znaky ve věnci pánů Elsniců z Elsnic a na Vrbičanech i pana Jindřicha Studňoveského ze Studněvsi a na Kobylnicích, i veliký reliefní obraz svatého Vavřince, vystupující ven z hladkého pláště tvrdé zvonoviny...

„Brykcí! Brykcí! umělec byl, o to není,“ usmál se Kodýdek a s rostoucí libostí naslouchal hudbě zvonu. „Ale ješitný a samolibý jako každý kumštýř,“ a tu se mu vybavil v paměti nápis na nejmenším zvonu, jenž jako mládě visel ve věži vedle dvou velikánů: „Slovutný Brykcí, zvonař z Cynperku, v Novém Městě Pražském, tento zvon udělal Léta Páně 1588.“ „Hm, ‚slovutný‘ sám o sobě řekl a vylil si tu chválu v ušlechtilý bronz. — A vlastenec při tom. Česky, jen česky se sám na zvony podepsal, ne jako ten slánský zvonař.“

Tu se Kodýdkovi zjevil prostřední zvon, visící mezi oběma mistrnými kusy Brykcího a skoro tak veliký jako „Vavřinec“.

„Anno Domini MDCXII. fusa est haec campana per Henricum Senomatsky a Ssternstat, civem Slanensen,“*) zlostně zacitoval kněz, „když mohl napsati: ‚Slit za rychtářství Matěje Barty, za kostelníků Havla Dolejšího, Šimona Zvolynka a Václava Louckýho, mlynáře,‘ tu i sebe mohl česky podepsati.“

Vtom se ve tmě ozvaly kroky a blížily se ke Kodýdkovi. Ten se protrhl ze svých „zvonových“ úvah a rychle vykročil. Ani nevěděl, že už jde kolem Mikulášovic statku, těsně při druhém rybníčku, jenž se tu uprostřed návsi roztahoval a zachycoval při prudkém dešti splachy celé vsi. Ani nepomyslel na ten zrádný rybníček a bezděčně fukal holí a na nohy nastupoval.

Kroky ozvaly se už za jeho samými zády.

„Ustoupím, nechám ho, aby mně předhoni,“ pomyslel si Kodýdek a zahrnul o krok nalevo, opřel se o hůl a v tom úzkostlivě vykřikl. Cítil, jak hůl se boří hlouběji, hlavou mu teď projel bahnitý rybníček, zapotácel se, rozhodil ruce, ale marně se stavěl na bolavé nohy, jako soše když podstavec podtrhne, tak řítilo se

*) Léta Páně 1612. ulit tento zvon Jindřichem Senomatským ze Šternšlatu, slanským měšťanem.

tělo Kodýdkovo a jak bezvládné na znak přepadlo do nečisté kaluže. Jenom ledová tříšť zachrastila a voda zašuměla.

„Ježíši Kriste, tam někdo spadl,“ vykřikl hlas a kroky se zastavily. „Světlo, rychle světlo,“ zatloukl ještě u Mikulášků na okno, „kdo je to a kde jste, ozvěte se přece,“ hartusil hlas na hrázi rybníčka.

Kodýdek v chladné vodě slyšel hlas učitele Černocha, ale leknutím nemohl ani promluvit. Jen hlavu strkal nad vodu a rukama se opíral o řídké bláto, by se zvedl, alespoň se obrátil, na kolena klekl, ale marně. Jako cent táhl ho a držel vodou botnající plášť a nemohl se ani hnouti.

„Já to jsem — já, bratříčku,“ promluvil konečně, drkotaje zuby, až mu hlasitě cvakaly.

„Velebný pán!“ vykřikl Černoch a oběma nohama skočil, odkud zazníval hlas, nahmátl cíp pláště a hned v zápětí chlupatou čepici. Ani promluvit nemohl, jen rychle se sehnul, ruce vsunul pod obě paže nešťastného Kodýdka a vší silou ho pozvedl.

Od Mikulášků ze vrat zvolna vyklátila se lucerna. Nesl ji mladý hospodář a až nad hlavu ji pozvedl a podržel, aby přehléd, co se vlastně stalo. Spatřil kněze a učitele pracně škrábati se z rybníčku. Jako bodnut rychle přiskočil, postavil lucernu a už za obě ruce pomáhal tahat a zvedat na břeh lokalistu.

„I můj Bože, jaká nehoda,“ — naříkal mladý rolník.

„Nekřičte, ale vezměte lucernu,“ okřikl ho učitel, „a posviťte nám.“ Chtěl sám dovésti souseda do fary, ale namáhal se marně. Překřehlé údy vypověděly Kodýdkovi službu, trásly se a lámaly v kloubech.

„Musíme ho odnésti.“

„Co se tu stalo?“ ozvaly se hlasy.

„I nic — pomozte raději,“ tlumeným hlasem velel

Černoch. „Jen opatrně, dva k hlavě a jeden k nohám, tak, a já vám posvítím.“

Smutný průvod hnul se cestou.

„Marjánkóó, Marjánko,“ křičel kdesi dětský hlásek. „Copaaaak?“ ozýval se jiný. „Počkej na mě,“ a dětské krůčky bystře šlapaly řidnoucím blátem.

„Jdou na roráty,“ pomyslí si Kodýdek, jak ho cestou nesli, a poznával ty děti po hlase, Stázu Kalinkovic, Andulu Šaroča ševce, ministranta Jínu, Vlčka i Honzíčka Škrábala, ale promluvíti nemohl, jako zapечатěná měl ústa a jako bez vlády jazyk.

Toho dne darmo „Vavřinec“ zval na roráty. — Poslední roráty toho roku se v Klobukách nekonaly, ač měly býti zpívané.

VI.

K dvěma pacientům jezdil teď vranský pan doktor Truska do Klobuk. Ve škole vždycky se potěšil, pokýval spokojeně hlavou a vesele se usmál: „Hnedle vás, pane učiteli, vyženeme z lože, hnedličko. Zato tam vedle u souseda, nevím, nevím —“ ukázal bradou k lokalii a tvář se mu zachmuřila.

„I jemináčku, pane doktore, nestrašejí nás,“ — spínala ruce paní Černochová, „snad se přece z toho také jemnostpán vybere.“

„Nevím, nevím, lepšit se to nechce.“

„To ona pakostnice je tak tvrdošíjná?“

„Eh, pakostnice,“ mávl rukou doktor. „Mrtvice se o něho pokusila, a to je zlý host. Navštíví jednou, vrátí se a je konec.“

„To snad Pán Bůh nedá,“ hlasem plným důvěry v tuto nadpřirozenou pomoc pronesl na svém loži učitel a pocítil v té chvíli silnou touhu spatřiti Kodýdka. Pořád si vinu dával, že se stalo k vůli němu celé to neštěstí. „Jen zaspát jsem neměl,“ naříkal si ustavičně, „nebyl by mi utekl, byl bych slyšel klapnout dveře, po kroku byl bych ho poznal.“

„Hnedle to bude, sami vás pošleme,“ těšil lékař, „ale teď hezky si hovte v teplých peřinách, aby se žádný zápal nedostavil, a o školu se nic nebojte, učit nesmíte, pan vikář Budyňský už všechno ví, už psal,

na faře vypomáhá zas veselý Pánek, a sem přijde pomocník.“

„A vskutku! — Vrbenský kaplan už opět „panoval“ v Klobukách. Pan obroční Lisner hned o Štědrém večeru poslal pro něho kočár, a jako svého ho přijali v lokalii.

S pláčem šla mu naproti paní Kadlecová a hned na síni ho vítala: „Neštěstí, velebníčku, neštěstí nás potkalo,“ a otevírala dveře do pokoje, kde na čistém, bílém loži pod obrázkem sedmibolestné Panny Marie ležel šlakem poražený lokalista. Podíval se na Pánka, zvedl levou ruku a jak se chtěl usmáti, tvář hrůzně, nepřirozeně se mu zkřivila. Chtěl promluvit, ale jenom nesrozumitelně cosi zamumlal, jako malé, nemluvné dítě. I veselému Pánkovi slzy skočily do očí a myšlenky do hlavy: „Hle, co na něho v Klobukách čekalo! Pro smrt si sem šel“ a vzpomněl si teď, jak hned tenkrát na hřbitově, hned po prvé, jak tam vkročil, vybíral si místo, „kde by se mu hezky spalo...“

Ale kaplan se brzy vzpamatoval, a stoje nad pacientem, líbezně se usmál: „Tak, tak, jen si odpočiňte! Budu mítí jitřní a zítra velkou. Zastanu vás, jen žádnou starost. Ale byl to nápad koupati se teď v zimě, ani v létě bych tam nelezl. Nu, něco pěkného jste si nadělil k Štědrému večeru!“

Kodýdkovi vesele zasvítla očka, ústa se zase zkřivila k úsměvu, chtěl promluvit, a když se marně namáhal, jenom levičkou pohrozil Pánkovi.

„Já vím,“ zubil se tento, „kdybyste tak mohl, jako byste chtěl, to byste mě vyplatil. Řekl byste mi: ‚Františku, nesměj se, abys tu tak ležel a měl krejčíky v celém těle, tobě by zašel smích‘.“

Lokalista kýval horlivě hlavou a pohrozil Pánkovi prstem.

„Nu, nu, nebude tak zle,“ těšil zas Pánek bodrým

tónem, „vyhřejete se, krejčíky vyženete, a budete se moci zas koupat, jen teď klid a trpělivost. A co to tu máte?“ ukázal rukou na lahvičky a bílé kelímky, a hned si zas odpovídal: „To vám jistě pan doktor zas předepsal mlsání, co?“ vzal do ruky malou skleničku a četl hlasitě: „Deset kapek.“ „Což doktor, ten se nepředá, lakomec jeden, na kapky to počítá. Jen až se vystůnête, musí vám paní Kadlecová tamhle v mázu nosit kapky, to ztloustnete.“

„A kdepak,“ ozvala se hospodyně. „Nic, ani holbičky piva si nepřál, ani nohou o hospodu, co tu je, nezavadil, jen vodu, čistou vodu pil, a jíst mu nikdy valně nechutnalo a teď už docela ne. Jen ty kapičky bere, a to proto, že musí.“

Pánek zvedl prst a položil si jej na ústa.

„Pst, dríme,“ řekl potichu nespouštěje oka s nemocného.

„Slabostí,“ potichu šeptala stařenka. — „Mám strach, že jednou tak usne a víckrát se neprobudí.“

Ale na štěstí mylila se vdova, mylil se i doktor. Čím více se blížil Nový rok, tím více jiskřila se radostná naděje, že těžký pacient snad přece se uzdraví.

Právě o Novém roce 1851 ozvaly se šouravé kroky na chodbě fary a tvrdý kotník jemně zafukal na dveře.

„Dále,“ ozval se Pánek a Kodýdek s lože upřel zvědavé oči na dveře. Zvolňoučka se otevíraly a jimi stříbrovlasou hlavu dovnitř prostrčil — učitel Černoch. Nohy měl v ohromných teplých papučích, krk omotaný vlněným šálem, v ruce hůl a v očích — slzy radosti. Tak ho strkala věrná jeho žena opatrně dovnitř.

Kodýdek, jak ho spatřil, radostí vykřikl, zakutil se na loži, opřel se o zdravou ruku i o tu chorou, trhl sebou jednou, po druhé a posadil se na loži.

„O—o—o,“ rachotilo mu v hrdle, až najednou

vší silou vyrazil „ochránce můj“, a natahoval ruku po učiteli.

„Viktoria,“ křičel Pánek, až přiběhla z kuchyně celá uzardělá paní Kadlecová. „Otevřela se právě pouta jazyka jeho,“ v návalu radosti citoval kaplan Písmo svaté.

„A — on — mluvil, ve-le-bě Boha,“ zvolna pronášel Kodýdek.

„Už jsem to nemohl déle vydržet,“ třaslavým hlasem začal učitel, „jako v zajetí mne drží v posteli, ale řek' jsem: dnes uteku, ať je, jak chce, je dnes Nový rok, tak jdu přát, přeju“ a došoural se až k posteli. Kodýdek vztáhl po něm levici, za rameno ho vzal a až k sobě přitáhl, „sousedě,“ řekl v pohnutí a políbil vřele učitele na vrásčitou líc.

To bylo celé jejich novoroční přání.

Trvalo to ještě dlouho, než Kodýdek mohl vylézt z lože a šlo to ještě bíději než dřív. Pánek dojížděl do Klobuk každou neděli, až koncem masopustu usmál se na něho lokalista a řekl už zase pevným hlasem:

„Tak, Františku, zaplať Pán Bůh za všecko, ale popelec zítra rozdám už sám.“

A vskutku, druhý den ráno po prvé oblékl si Kodýdek novou svoji vatovanou vestu, kleriku i plášť, učitel vzal ho za jednu ruku, kostelník za druhou a vedli ho do kostela. Sotva že vyšli před lokálii, rozhučel se jako na uvítanou na věži „Vavřinec“. Zdálo se Kodýdkovi, že zní jeho hlas ještě čistěji a velebněji, a srdce v těle hlasitě mu bušilo.

„Tenkrát, když jsem jej slyšel tu venku naposledy,“ vzpomínal si teskně, „jak jsem se těšil na vánoce, na koledy a zvlášť na tu českou Rybovu mši.“

„Inu, jaká pomoc, zkazilo se nám to, zkazilo,“ svědčil učitel, „za rok si to vynahradíme.“

„Už ne, už ne, já už ne,“ smutně, ale rozhodně povídal Kodýdek.

„I proč pak ne,“ potěšil kostelník, „přijde teď jaro a to dělá zázraky.“

„Když nám tuhle chce pan učitel utéci,“ ladil rychle Kodýdek řeč ve veselejší tón.

„Nu, čekám, jako na Boží smilování už čekám na tu pensi,“ přisvědčil učitel.

„Dočkáte se. Poslíček může přijíti každé chvíle. Musí nám donéstí postní mandát, možná dnes, možná zítra, nejdéle do neděle ho tu určitě máme jako na koni.“

Sousedé i sousedky trousili se zvolna návsí, vzhůru ke kostelu. — Ohlíželi se soucitně po svém knězi.

„Sebralo ho to,“ povídali a dokládali: „Ten chudák tu dlouho mezi námi choditi nebude.“

Když přišli před statek „U Mikulášků“, stál už venku výměnkář, starý Paur, vysoký kmet, přísných tváří, ještě donedávna vrchnostenský rychtář klobucký. Stál před svým statkem, po ohni nově vystaveným a čekal, až dojde Kodýdek. „Pozdrav Pán Bůh,“ zdaleka volal naň kněz.

„Nehněváte se?“ skoro tvrdě optal se ho sedlák.

„A proč bych se hněval? Že jsem spadl do vaší louže? Kdo za to může? Zlá náhoda a moje chromé nohy.“

„Ale zavezeme ji, už jsme se usnesli v radě, hned jak cesty vyschnou, dáme se do toho.“

„I tak se podívejme,“ — radoval se lokalista, „abych byl nakonec rád, že jsem se v ní ještě vykoupal. Hnedle to už nebude ani možná. Dobře však uděláte, náves tím jenom získá.“

„A vida, tamhle je starosta,“ čile, nutě se přímo do té svěžesti, pokračoval Kodýdek, „už jsem vás dávno neviděl.“

„Nu, od té doby, jak jsme byli u přísahy,“ — usmál se malý, zavalitý soused. Byl to první starosta Klobucký, Malypetr. „Tímhle se skončila sláva staré doby,“ ukázal kněz hlavou na Paura, „a vámi se začíná doba nová. Kéž by byla šťastnější!“ a dobrýma očima zahleděl se do zdravé tváře starostovy. „Hřeje mě ta vzpomínka, že jsem instaloval nové obecní zastupitelstvo, samosprávné, svobodně volené, i to, že jste mě zvolili,“ a v duchu se viděl, jak asi před půl rokem v klobuckém kostelíčku natlačeném lidmi, mluvil s kazatelny o vycházející nové hvězdě svobody, jak přál obci rozkvětu, jak přísahal starosta a po něm radní i výborové a jak potom sloužil slavnou mší a Te Deum za počestnou obec klobuckou a celou osadu zdejší...

„Buď Pán Bůh pochválen,“ upřímně zavelebil Paur, „minuly časy, kdy vranský direktor přijel do Klobuk ke zdvíží obilí, poslal pro mne drába a na mlatě panské stodoly jmenoval mne rychtářem.“

„Když velebný pán mezi nás nechodí,“ vyčítavě namítl nový starosta.

„Nemoc, příteli, nemoc bránila. Ale teď bude jinak, nechám se k vám do každé schůze dovésti.“

„Pošleme Bradáče.“

„Dobrá, pošlete, a šavli ať vezme, abych šel slavněji,“ smál se Kodýdek odcházeje.

„A ještě něco,“ zastavil ho znovu Malypetr. — „Povídá se, že dostaneme nového pana učitele.“

„Snad, snad,“ s nechutí svědčil Kodýdek.

„Slyšel jste už něco?“ dychtivě zato optal se Černoch.

„Slyšel, má to být mladý ještě člověk, pálečský rodák, Antonín Klásr,“ vykládal Malypetr.

„Tak vida,“ nevrle řekl kněz, „už i jméno — a my nevíme ničehož nic.“

Ale pravda to byla. Když Kodýdka přivedli z kostela domů, procházel se v zahrádce před farou suchý, vyčouhlý muž s ohromnou koženou taškou na zádech. Jak ho spatřil lokalista, už zdaleka zavolal: „Konečně přišel! Toť on!“ a hned nedočkavě přidal do kroku.

Byl to opravdu vikariátní posel.

„Tak jen počkejte. Snad tu bude něco i pro vás,“ zdržoval v lokalii Kodýdek učitele a s těžkým balíkem listin usedal si hned ke stolku do svého starého, vrzavého křesla.

Vzal první listinu do ruky, nahlédl do ní a vykřikl:

„Ach, to je překvapení, pane učiteli, máme nového vikáře.“

„I snad ne, co by se to stalo?“

„A máme! Slyšte! Dosavadní správce budyňského vikariátu,“ četl rychle nahlas Kodýdek, „veledůstojný pán Antonín Brožovský, farář v Slavětíně, vzdal se svého úřadu a jmenován v uznání zásluh čestným děkanem.“

„A kdo se stal jeho nástupníkem?“ nedočkavě se optal Černoch.

„A místo něho jmenován vikářem —“ četl Kodýdek dál, a tu se zastavil — „hádejte kdo?“

„Jak bych mohl věděti?“

„Antonín Štěpnička, farář ve Vepřku.“

„Tak, Štěpnička, podívejme se. Také hodný pán, ale takový kraj světa od nás.“

Kodýdek však neodpovídal, chvatně hrabal se v listinách dále, rozevřel jednu, jen do ní nahlédl a zas ji složil, druhou, třetí, bylo viděti, jak něco hledá, až konečně zatřásl se mu v ruce režný, po délce složený papír.

„Tu to máme, čeho se lekáme,“ bolestně dojat pronesl konečně.

„Pense?“ dychtivě optal se Černoch a přiskočil jako mladík ke Kodýdkovi.

„Pense!“ opakoval tento malátně a podal mu akt. Stálo tam, že „provisorním učitelem na triviální škole klobucké ustanoven jest Klásr Antonín a ten že má provisorně odstouplému učiteli Václavu Černochovi ze služby platiti ročních 50 zlatých stříbra a ze školního platu pravou třetinu obnášející dle tříletého průřizu 23 zl. 45 kr. stříbra, dohromady ročně 73.45 kr. od té doby, co sám školní plat vybíráti počne, a plat ten má odváděti ve dvou ročních lhůtách, svatojirské a Martinské.“

„Musím domů, musím domů,“ nepokojně zvedal se učitel a s čepicí v ruce měl se k odchodu.

„Jak spěcháte ode mne,“ skoro vyčítavě pronesl lokalista a zadržel ho už ve dveřích tou výčitkou.

„Ne, od vás ne,“ upřímně zahovořil Černoch, „ale od školy, od toho dření, z toho kvartýru spěchám. Kdyby vrchnost postavila školu, ustanovila pomocníka, věřte mi, nešel bych.“

„Pravdu máte,“ řekl smutně Kodýdek.

Za týden pak vyprovázel věrného přítele směrem k Slanému. Černoch odjížděl k synovi do Ounětic, kam už předevčírem poslal svoji ženu s nábytkem.

„A kdy se opět shledáme?“ — optal se Černoch.

„Na tomto světě už nikdy,“ teskně odpověděl Kodýdek a rychle se obrátil, aby přítel neviděl slzy, které mu skočily do očí.

V klobucké škole usadil se hned nový učitel, svobodný, pan Antonín Klásr, jak to starosta předpověděl.

VII.

„Jemnostpane,“ ozvala se nesměle, potichoučku paní Kadlecová, když postavila jednou z rána po mši svaté koflíček horké vinné polévky před Kodýdka.

„Jemnostpaní,“ napodobuje hlas i tón paní učitelové, ušklíbl se lokalista. „Prosím vás, kdypak mne asi takovouhle marností přestanete zlobiti? — Jaký jsem já jemnostpán, — co? Jaký pán vůbec? Kněz, služebník Boží i lidský jsem, slyšíte, hříšný člověk, skoro marný, zbytečný, neužitečný, protože nezdravý, — to jsou mé tituly, to!“

„Hloupost, ukrutnou hloupost jsem provedla,“ peskovala se v duchu hospodyně. „Tak jsem se zapomněla, z úst mi to vyskočilo, ani jsem se nenadála,“ hovořila hlasitě. „Ale nepovolím,“ myslila si zas v duchu. „Když už jsem to nakousla, dojím to, marně jsem přece vinnou polévku dnes nevařila. — Jen kdyby upil, povedla se mi dnes, že by ji mohl píti pan arcibiskup.“

Páter Kodýdek se zvolna pokřižoval a silnými rty, pokrytými strniskem týden neholených vousů, pomalu pohybovala vroucí modlitba.

Ticho bylo v pokoji, až kněz odšoupl křeslo, posadil se k stolečku, našpulil ústa a hlasitě usrkl trochu polévky. „Výborná,“ pochválil hned, „nu, a co jste mi vlastně chtěla?“

„Prosit jsem přišla, jsem už stará a vidím to, ne-

stačím na všecko.“ Kodýdek přestal usrkávat a překvapeně zadíval se upřenýma očima na stařenku. Teprve teď si všiml, jak opravdu se k zemi přihrbila, seschla a scvrkla, a srdce ho bodlo výčitkou: „To u tebe se tak udřela,“ a projelo mu hlavou, jak v nemoci ve dne v noci seděla u jeho lože, jak mu vařila, prala, obklady chystala a jeho ani nenapadlo zjednatí jí nějakou pomoc. „Sobec jsem, sobec,“ zase bičoval se výčitkou.

„Musí přijít mladší, statnější, která by to podestála, práce se nelekla. Dokud tu byli Černochovic, šlo to ještě. Paní učitelová přiběhla, pomohla, zastala mě, ale teď sama nestačím, cítím to.“

„A to byste mě, bídného lazara, ubohého mrzáka chtěla opustit?“ teskně optal se jí Kodýdek. — „Vidíte, taková jste! Mlčíte a trpíte. Proč už dávno jste se neozvala? Mne to nenapadlo, mám své starosti a bolesti. Je to hřích, že pro sebe zapomínám na jiné. Ale napravím to, hned to napravím. Zjednejte si služku, rád ji zaplatím.“

Srdce zaplesalo v paní Kadlecové, měla Kodýdka tam, kde ho mítí chtěla. I ona s bolestí pomýšlela, že by měla opustiti lokalii a chorého kněze, kterého si zamilovala jako syna.

„To kdybych směla, hned bych se zřekla svého platu a jen za jídlo bych posloužila, a svůj plat bych postoupila služce. Vím, jaké jsou příjmy na lokalii klobucké, ve škole i na faře, ze zkušenosti to vím.“

„A co, kdybych měl příjmy ještě jiné?“ s úsměvem se optal Kodýdek. „Ale to je vedlejší. Zaplatím vám i služce, jen kdyby už tu byla.“

Tu hospodyně všecka oživila. Málem bylo by jí zase vyskočilo z úst samou radostí nenáviděné slovíčko „jemnostpane“, ale včas se vzpamatovala a bez oslo-

vení spustila: „Je tu v Klobukách právě nad míru šikovná dívka.“

„Vhodná se říká,“ opravil ji Kodýdek.

Ale jako by neslyšela, proudem pokračovala vdova: „Sloužila u pana vrchního v Zlonicích, v zámku na Smečně, v samých lepších domech.“

„Lepší domy, lepší domy, jaká to řeč zase? — Barák, otrhaný barák může být lepší, mravnější dům než takový pyšný zámek, pamatujte si to.“

„Bože, s tím pánem je těžko mluvit,“ v duchu postěžovala si Kadlecová, ale jako by pokárání jí neplatilo, začala hned zas: „Teď se vrátila domů, za nic se však nestydí, to ne, ačkoliv je zvyklá jen na lepší práci.“

„Osobo, vy mne utrápíte! — Každá práce je čestná, jen když je poctivá.“

„Přece i mlátit šla, na panském mlatě buší, jako by jakživa nic jiného nedělala, domlacují teď po jaru ještě oves.“

„A kdo je to?“

„Běta Bradáčovic, Bradáče dcera, ne Bradáče policajta, ale Záhumenského, od jejího dětství ji znám, chodila k mému nebožtíkovi do školy.“

„Tak dobře, jen ji přiveďte, čím dřív, tím líp, kdyby bylo možná ještě dnes, a hned třeba.“

Kadlecová už spěchala, seč staré nohy dovolovaly, a rovnou do panského dvora na mlat. Přivedla i Bětušku a týž večer její bratr Frantík přivezl do lokalie za sestrou na trakaři obšírnou truhlu.

„Maminka se ptá, má-li také poslat peřiny,“ hlásil výrostek.

„I ne, tu vedle mé už stojí její postýlka,“ a ukazovala v klenuté, malé kuchyňce na postel, vystlanou peřinami v kostičkovaném povlaku.

„Vydržet už jsem to sama nemohla,“ povídala po-

tom hospodyně mladé pomocnici. „Žila jsem tu jako v klášteře. Neměla jsem s kým promluvit. — On je ten pán jako dítě, o všecko zakopne, upadne hned, potluče se, stále okolo sebe aby měl někoho, rozdělíme si to hezky, vy kuchyň a drůbež, a já velebného pána.“

A zkušená vdova učitelská měla svatou pravdu. Po Kodýdkovi přísná smrt sahala vždy z větší blízkosti. Čím dál tím více vlekl nohy, vláda z rukou prchala mu a vždy po týdnu, po čtrnácti dnech s bolestí pozoroval i Kodýdek i ženské v kuchyni, že opět nemůže říci některou hlásku. Nejdřív odepřel jazyk pronést písmenku „r“, potom „l“, jednou umřelo mu v hrdle „c“, za ním marně namáhal se vyslovit „z“. — Bylo smutno Kodýdkovi. Seděl a jako uvadlá kytky v kytici počítal hlásky, které jeho řeči odumřely. Bolestně vždy udělal tužkou novou čárku na desce svého starého breviáře, když novou písmenku ztratil. Pozbyl svého svěžího humoru, stával se morousovitým a popudlivým, když mu hned hospodyně nerozuměla. Přestal pomalu navštěvovati i své zamilované sousedy, starého Bernáška u Matyášů, ba i starého výměnkáře Nedvěda u Průšů, ale povinnosti své dosud konal. Každý den vodil ho i nový pan učitel s kostelníkem do kostela, a Kodýdek se nutil, přemáhal, vzdoroval nemoci a zápolil s ní, pokud to jen šlo. Ba i kázal a zpovídal, visitaci i zkoušku ve škole před panem vikářem šťastně přestál, i šumnou a veselou pouť vystrojil, ale musil se zle při tom namáhati a cítil po každém tom rozčilení a napětí větší skleslost, ochablost a únavu. Když o pouti připíjel mu farář a rodák čeradický Peer, „aby brzy klobucký lokalista povýšil,“ pokýval si hlavou a řekl: „povýším, milí bratříčkové, povýším,“ a k nebi se při tom zadíval.

Páter Kodýdek se na to svoje povýšení počal už také chystati.

„Ach, Bože, ach, Bože,“ vzdychala paní Kadlecová a ruce spínala kudy chodila. „Nějakou starost má ten náš pán. Hlavu ustavičně věší. Kdyby se svěřil alespoň, ale to ne, jako uzavřený hrob mlčí, mlčí a jen pořád na ten obrázek hledí,“ stěžovala si trpce v kuchyni Bětušce.

S cizími ještě promluvil Kodýdek, usmál se, zžertoval, ale jak se dveře za nimi zavřely, jako když sluníčko zapadne, už zase opřádal se pavučinami svých myšlenek, chmury věšely se na jeho vysoké čelo, jenom v očích zalesklo se mu po každé, když se zadíval na malý obrázek kněze Bernarda Bolzana, „šlechtného lidumila“, jak na obrázku pod jeho jménem bylo napsáno.

„A co vlastně dělá velebný pán po celý den?“ optala se služka.

„Co dělá? Na obrázek se dívá, na stole jej musí mít, už kolikrát pověsila jsem jej na hřebíček, ale zase si jej sundal. V breviáři se modlí a pak stále něco počítá, píše a zase počítá a mlčí, mlčí, ustavičně mlčí.“ — A právě to mlčení nejvíc trápilo hospodyni. Snažila se všelijak pohnouti Kodýdka k řeči, jako moucha obletovala ho otázkami, štípla tu, štípla tam: „Schází něco velebnému pánovi?“ — „Bolí něco?“ — „Nepotřebuje nic velebníček?“ — I přímo konečně udeřila: „Trápějí se něčím, duši mají smutnou a neřeknou proč, rád by člověk pomohl, život by třeba dal, jen kdyby věděl, kde pomoci, čím a jak?“ a řeč její zněla vřele, prosycena teplem opravdového soucitu, vřelou ochotou ke službě sebe těžší, ale Kodýdek mlčel jako hrob. I to, co napsal, pečlivě zavíral do stolečku a klíček nosil v kapse.

„Nikdy to nedělal, všechno tu bylo vždycky otevřené a teď zavírá před námi, jako bychom kradly,“ opravdu už uražená plakala paní Kadlecová.

„Ale paní učitelová, co by si z toho dělaly,“ těšila ji Bětuška. „Nezavírá nic, všechno mají dokořán a na všech zámcích jsou klíče, na skříni, na prádelníku, jenom ta lejskra zamyká.“

„To je právě to,“ zapomenuvši na pláč zlobila se stařenka.

To v duši Kodýdkové, v té pyšné jeho samotě, v tom tichu, ze kterého se vyrušiti ani vylákati nedal, od kterého už hrubě odstrkoval každého, kdo se odvažoval je plašiti, v té duši tedy zrála, v krystal se srážela, v pevný útvar se vtělovala dávná a zamilovaná jeho myšlenka.

„Tak,“ zhluboka si vzdychl konečně, když popsal celý arch papíru a cítil, jak se mu ulevilo, když to břemeno s něho spadlo.

„Paní Kadlecová,“ zavolal vši silou a také zatřepal čile žlutým zvonečkem, který stál na stolku.

„Paní učitelová, paní učitelová,“ hned horlivě volala Bětuška a jako střela letěla na zahrádku. „Velebný pán volá.“

„I není možná! Bože, snad neupad’? Snad se mu něco nestalo?“ a stařenka všechna bázní se třesouc drobnými krůčky spěchala do kanceláře. Ale jak vešla, zaradovala se, poznavši na tváři knězově na první pohled, že sluníčko protrhlo mraky a vysvitlo na ni z veselých jeho očí.

„Buď Pán Bůh pochválen,“ řekla vděčně hned na prahu, „že už se velebný pán na nás zas usmívá.“

„Cítím se dnes chlapík. Kdybyste chtěla, zatancovat bych si mohl, provedl bych vás,“ lhal Kodýdek s čtveráckým úsměvem.

„Tak se podívejme! Morousí, mračí se a najednou chce tancovat! Ale kdepak už já a tanec, nestačila bych, ani dech, ani nohy by nestačily, ale Bětu zavolám, ta půjde do kola.“

„Prozatím ne, ale někoho mi přece zavoláte, Holečka a Poledníka. Pošlete pro ně, chce se mi dnes procházky, těším se na ni, pole, luka rád bych zas viděl.“

„Na procházku jít!“ spráskla ruce hospodyně a chtěla dodat: „Blázní! Blázní!“, ale vzpamatovala se a jen, jako by dítě konejšila, lahodným hláskem začala to rozmlouvati:

„To snad ne, to nesmí velebný pán, šetřit se musí, pan doktor...“

„Pan doktor sem, pan doktor tam,“ rozčiloval se Kodýdek, „pošlete pro hrobníka a kostelníka.“

„Jaký kříž, jaký kříž,“ bědovala Kadlecová. „Nevyhovíš mu, rozčílí se a doktor zakazuje rozčilení. Vyhovíš a ublíží si, zcela jistě si ublíží, jenom kdyby nebyli doma,“ měla tajné přání, které se jí však nesplnilo. Po malé chvíli vrátila se služka a přiváděla oba. I Kodýdek už byl na cestu připraven. Kanony musila mu hospodyně pomoci obout, černý šátek na krk uvázat, ze skříně vytáhnouti modrý, šosatý kabát a podati cylindr.

„Tak půjdem, půjdem,“ pobízel nedočkavě Kodýdek a chápal se svých průvodců. „Nad Hájky, ke Třebízi mě vedte.“ Lidé sváželi do stodol poslední ovsy, tu a tam po polích rozorávali šedá strniska, hloučky husí bělaly se na zelených ladách pod korunami stromů, obalených zrajícím ovocem.

„Zítra je neděle a připadá na ni svátek svatého Bartoloměje,“ cestou mluvil Kodýdek, „to už se hlásí podzim, se strnisk, z každé dírky stébelné studeně fouká.“

„Už prý Vavřinec je první podzimec,“ přisvědčil Holeček. Pod kopcem odpočali a Poledník radil, aby nelezli do kopce, aby se dali raději při potůčku travnatou cestou k Hořešovicům.

„Mají tam svoje zádušní políčko, podívají se na ně,“ přidával se k té radě i kostelník.

„I ne, jen mne tam vyveďte, nahoru hezky,“ a jako by se dočkati nemohl, vykročil. Pot zaperlil se mu namáháním na čele, prsa prudkým dechem se dmula a na rozevřených ústech, lapajících dech, modraly a okorávaly mu rty. Odpočal a zase znovu učinil několik kroků. Oba průvodčí radili vrátiti se, ale Kodýdek s chorobnou tvrdošíjností stál na svém. „Musím to viděti, musím, ještě jednou naposled,“ odpovídal stále a neustal, až stanuli na rovince, a Třebíz rozložená v širých polích zasmála se na ně. Holeček podržel Kodýdka, hrobník vybral na zelené, travnaté mezi pěkné místo, vonící mateřídouškou a řebříčkem, umetl je čistě rukou a posadili unaveného Kodýdka na ně.

Dal sebou vládnouti jako dítě. Modré jeho oči zaletěly k modravým horám. „Říp, Hanzburek, Milešovka,“ šeptaly chvějící se jeho rty zbožně, jako by vyslovovaly svatá jména. A v čistém vzduchu podletního dne zdálo se, jako by daleké vrchy slyšely ten toužebný šepot Kodýdkův a jako by se přibližovaly a hlavy své k němu skláněly, tak ostře rýsovala se na šedém nebi modrá jejich temena. Dvě slzy veliké, čisté, vykulily se náhle Kodýdkovi z očí a nesetřené seskočily mu na dmoucí hrud. To pod šedou jeho hlavou vstala silná vzpomínka na jeho nejranější dětství, na jeho domov. Na maminku svoji vzpomněl, na tatíčka, jenž ho tak miloval, protože on, Kodýdek, byl jeho nejmladším synkem a studentem, na sestru, na bratra. „A tak zeď mezi námi vystavěl život,“ postěžoval si v duchu. „Psal jsem a nepřijeli, času nemají, prý práce je drží v zajetí a zatím strach mají, že bych na nich loudil, že bych chtěl, aby mi dali, jak říkal otec, kravku nebo dvě, kdybych jednou potře-

boval. Ale nechtěl bych. Bůh je svědek, že nechtěl, jen lásku kdybych viděl," a jako ledová ruka kdyby po něm sáhla, stáhlo se mu srdce a mráz mu přejel po těle. Teskně se rozhlédl kolem a „cizí, cizí, všecko cizí," drtil mezi zuby. A tak najednou Holeček i hrobník, Kadlecová i Běta starému sedřenému knězi, sedícímu tu na mezi, při pohledu na rodné hory zdáli se tak lhostejnými, chladnými a lačné srdce jeho bušilo a bušilo, hledajíc marně srdce druhého.

Odvrátil, násilím odtrhl oči od drahého Středohoří, podíval se jimi na Panenskou Týnici, na černavé Polesí, zakýval hlavou na kostelík tuřanský, usmál se na smečenské věže, a jako by se loučil, jako by naposled objímal všecku tu krásu, dokola se ještě rozhlédl a pak řekl klidně:

„Zdvihněte mne, vrátíme se.“

Kostelník s hrobníkem přiskočili, opatrně pozdvihli lokalistu a postavili na silnici.

„Ano, vrátím se, vrátím se, tam, odkud jsem přišel," teskným, ale klidným hlasem několikrát po sobě opakoval si Kodýdek. Tak smutně zněl jeho hlas, že těžký smutek z něho ovál i oba průvodce, a oni za hlubokého ticha odváděli Kodýdka nazpět do Klobuk, do lokalie.

VIII.

Polomrtev odpočíval unavený Kodýdek doma na svém kanapíčku.

„Já to říkala, já to pořád říkala, že si velebný pán ublíží. Takovou cestu, až ke Třebízi!“ naříkala Kadlecová. Ale Kodýdek ležel, ani se nehýbal, jenom spokojeně, blaženě se usmíval. Modravá temena hor stála před jeho očima blízko, blizoučko. Neslyšel hospodyně, nevšímal si jejich ustavičných nářků a v bezvládném těle necítil bolesti.

„A zítra budu mít poslední mši svatou,“ řekl náhle. A zase neslyšel, jak se stařenka křížovala, jak ujišťovala, že nedovolí, a když Pánek nemůže, protože je v Smolnici pouť a on tam má kázání, takže pan učitel už psal do Slaného, do kláštera Františkánům, aby byl bez starosti, že jistě některý přijde.

„Poslední mši,“ opakovaly stále jeho rty. „1827 v Praze dne 27. srpna mě vysvětili a den nato o svém svátku svatého Augustina jsem sloužil první mši,“ vzpomněl si najednou, „a zítra bude poslední,“ umkl a už nepromluvil.

„Však si to rozmyslí do rána. Nebude se moci ani hnout,“ ujišťovala sebe samu hospodyně, Kodýdek však si to nerozmyslil.

Hned časně ráno druhého dne zazněl zvonek z jeho pokojíku.

„Oblecte mě, oblecte,“ nutil ku spěchu stařenu a

každou chvíli se ptal: „Co hrobník s kostelníkem, ještě tu nejsou?“

„Přijde Františkán, nač se tak namáhají,“ prosila Kadlecová.

„Dobře, ať jen přijde, ale já také půjdu, musím, ještě dnes,“ stál na svém urputně Kodýdek a už už mu nabíhala žíla na čele i na spáncích.

„Tak ještě naposled mne tam vytáhněte,“ s úsměvem vítal kostelní služebníky a radostně vydal se s nimi na cestu do chrámu. Lidé cestou zdravili a tiše ustupovali stranou.

„Nutí se, nutí,“ litovali Kodýdka, když přešel se svými průvodci, „ale jde to s ním s kopce.“

„Veďte mne hlavním vchodem,“ zaprosil Kodýdek, když vešel na hřbitov. Udělal ještě několik kroků a proti dveřím se zastavil.

„Až umru,“ řekl najednou s úplným klidem, „tak tady právě, kde stojím, vykopáte mi, hrobníku, hrob, rozuměl jste mi?“

„Rozuměl,“ řekl Poledník a svěsil hlavu, aby mu nebylo viděti do zamlžených očí.

„A teď, kostelníku, zazvoňte ‚Vavřincem‘! Zvoňte, je dnes svatého Bartoloměje, apoštola a mučedníka Páně, a až umru, hodinku mi také zvoňte ‚Vavřincem‘, rozuměl jste?“

„Rozuměl,“ kývl kostelník a rychle vycházel ze sakristie, kde na dřevěném křesle odpočíval upachtěný, krátkou cestou úplně vysílený lokalista. Před ním na kredenci leželo připraveno červené mešní roucho. Zadíval se na ně a při tom pohledu náhle strach projel mu celým tělem. „Bože můj, Bože můj,“ zašeptal vroucně Kodýdek, „ještě tolik síly mi dej, abych dnes Ti mohl přinést poslední oběť, poslední.“

S věže ozvaly se prvé rány zvonu. Každým tím úderem jakoby nová síla vlévala se do srdce chorého

kněze, tak oživila jeho popelavá tvář, nítlo se oko a on zrovna ssál do sebe líbezné zvuky.

Přišel do sakristie pan učitel, pozdravil a oznamoval, že Františkán nejde, a přece že slíbil včera pan quardian. Frantík Bradáč že přinesl psaní, že dnes ráno tu bude, a není. —

„Co škodí, pane učiteli, co škodí? Odsloužím ještě dnes sám naposled, jenom se mnou musíte, vy i kostelník, abyste mi na schody pomohli a při oltáři jenom když kleknu, mě pozdvihli.“

Klásr maličko zachmuřil brvy a stín přelétl mu čistě oholenou sváteční tváří.

„A co chor, kdo bude hrát?“ namítl vážně.

„Není pomoci, dnes nikdo, ať zpívají píseň třeba literáti, řekněte to zpěvákovi.“ A Holeček jal se do obřadních rouch oblékati sedícího Kodýdka, „jako biskupa, i asistenci budu mít,“ usmál se tento a pak už zbožně říkal slova předepsaných modliteb.

U sakristie cinkl zvonek.

*„Hospodine všemohoucí,
Pane milý, přežádoucí,“*

zabouřil chorál kostelem a ze sakristie vyvedl učitel z jedné a kostelník z druhé strany Kodýdka k oltáři...

Byla to smutná mše. Lidem při zpěvu chvěly se hlasy, lámaly, slábly, až konečně při pozdvihování, když učitel s kostelníkem klečícího kněze se zcmě vší silou zdvihali a na nohy stavěli, celý kostel propukl v hlasité štkaní. I Kodýdkovi valily se z očí slzy, ale sloužil dál pozorně, opatrně a zbožně, po mši přečetl evangelium, zavřel je a lidé ztichli.

„Bude kázat,“ projelo celým shromážděním, a všecky oči upřely se na něho.

I Kodýdek zadíval se na své osadníky, jeho oči byly plny lesku, dobrota a láska dívaly se z nich, už i ústa otevřel, „nejmilejší“ promluvil, ale tu se zachvěl, mocné trhnutí projelo celým jeho tělem, ruce jako přefaté klesly podle těla, evangelium vysmeklo se z nich a Kodýdek skácel se v náruč mladému učiteli.

„Umřel, umřel,“ šumělo množství a tlačilo se k sakristii.

„Neumřel, jenom záchvat se opakoval,“ vysvětloval učitel, a třel horlivě s kostelníkem Kodýdkovi ruce v zápěstí.

„Já jsem to věděla, já jsem to věděla,“ zřetelně ve zmatku bylo slyšet hlas paní Kadlecové. Hledala v tlačenici Bětušku. „Holka zlatá, lefťe na Vrané, ať jede hned pan doktor, ale hned! Řekněte, co se stalo,“ a už běžela s mísou pro led do pivovaru, chystala ručníky na obklady a s velikým nářkem vítala kostelníka i hrobníka, kteří nevedli, ale přinášeli lokalistu a za nimi v šerém hábitu vešel — kněz Františkán.

„Nepsali jste, v kolik hodin má být mše, otec guardian myslil v devět, a ona byla v osm,“ omlouval se.

„Zapomněl jsem v tom zmatku včera a dnes,“ hovořil učitel. „Ale už je lépe, už se zas pamatuje,“ a přistoupil k loži. Kodýdek se vlídně usmíval, blaženou zdála se být jeho tvář a stále opakoval slabým hlasem: „Dobře je mi, zcela dobře, nic mě nebolí, nic necítím,“ až lékař první rozpoznal, že Kodýdek má ochrnuté ruce i nohy. Nařídil sice obklady, ale hned dodal: „Bude to málo platno, konec se blíží neodvratně.“ A lokalista už se vskutku na nohy nepostavil a rukou nepohnul. Ta oběť mše svaté byla poslední prací jeho kněžských rukou a poslední cestou jeho nohou. Ve čtvrtek ráno o svátku svatého Augustina poslal si pro svého souseda-kněze, faráře Krále z Horešovic, vy-

zpovídal se, přijal Tělo Páně a dal si udělit poslední pomazání. „Pořádek,“ křiklo to v něm a Kodýdek chystal se před Bohem i lidmi srovnati položky svého života a sečísti je. Učinil tak s myslí veselou, políbil se třikrát s farářem Králem po ukončení obřadů a přikázal mu mezi čtyřma očima: „A vy budete bdít, aby mne nepodvedli, aby mne neoklamali, slibujete?“

„Slibuji,“ řekl farář „a nic se nebojte, nedopustím, aby to zahynulo.“

„A co Pánek, přijde zase?“

„Přijde a stane se vaším kaplanem, abyste se mohl šetřit. Ustavičně tu bude, až se uzdravíte.“

Kodýdek se jen usmál.

„A kde bude bydlet? Tu v lokalii nelze, vždyť to znáte, sám mám jeden pokoj a kuchyni,“ optal se ještě starostlivě.

„I byt má už zamluvený v Louckých mlýně, pan Hofman se nabídl, právě dodělali stavbu. A teď si odpočiňte, unavil jste se,“ napomenul ještě jeho zpovědník Král a odešel.

Druhý den opravdu přišel Pánek, zavezl postel a kufr do mlýna, a rovnou běžel na faru.

„Františku,“ řekl mu Kodýdek, „dáte-li mi šňupec, povím vám něco.“

Pánek otevřel tabatěrku, jež ležela na nočním stolečku, vzal šňupec a přiložil jej Kodýdkovi k nosu.

„Zaplať Pán Bůh,“ poděkoval mu lokalista upřímně. „Tak vám to řeknu, chci udělati testament,“ a zvažněl. I kaplan sebou trhl a řekl jen slabě: „Snad ještě ne, na to máme času dost.“

„Nemáme,“ odpověděl Kodýdek a klidně, jako by to četl, mluvil: „Zavolejte mi pana důchodního a pana učitele.“

„Hned?“ optal se Pánek.

„Ano, hned. Poproste je. — Jděte, Františku.“

Po chvíli vskutku vešel pan důchodní Matoušek a za ním učitel Klásr s Pánkem.

„Tak jsem se rozhodl, než umru, prohlásiti svoji poslední vůli před svědky, aby po mé smrti nikdo ji změnit nemohl.“ Maličko si odpočal a pokračoval zase tak klidným, rozhodným hlasem:

„Mám ji sice napsanou v stolku, ale pro jistotu chci ji opakovati před vámi. Umím ji z paměti. Je krátká: o peřiny, prádlo a šaty ať se rozdělí paní Kadlecová s Alžbětou Bradáčovou za to, že mě k smrti doslouží. Kněžských peněz nemám, protože jsem čtyřicet let kaplanoval. Ale patrimonium, odkaz svého otce mám, půlpáta tisíce zlatých ve stříbře mám, a ty odkazují na nadaci,“ a zase si odpočal, „abych uctil památku svého nezapomenutelného učitele, kněze Bernarda Bolzana,“ tu přítomní pozdvihli hlavy a napjali pozornost, tušili překvapení.

„Přeji si, aby úroky z těch peněz rok co rok o svátku královského almužníka Jana Nepomuckého před jeho sochou v Kobylníkách poděleny byly tři služebné a zachovalé osoby z farnosti klobucké.“ — Kodýdek se odmlčel. Na jeho tváři nepohnul se ani rys. Jenom oči přivřel, hlavu do peřin položil a čekal, kdo se ozve první.

„Nebylo by lepší na svou duši pamatovat? — Mešní fundaci založit?“ nesměle ozval se Pánek.

„A když nadaci, tak pro studenty, ale ne pro děvky a pacholky. Kdo to slyšel!“ tvrdě promluvil důchodní Matoušek.

„Já bych myslil, nejlépe by bylo,“ rozjížděl se učitel, „odkázati to na stavbu kaple. Tu dole ve vsi by se postavila, všedního dne mohla by se tam sloužit mše, křtíti, oddávati, všecko konati a v kostele jen v neděli, tak jako na Budči příkladně,“ rozpaloval se Klásr pro svůj nápad. „Jaké pohodlí by to bylo,

zvlášť v zimě, kdy je kluzko, a na podzim, když udeří deště a větry.“

Pánek s Matouškem horlivě kývali hlavami.

„Znameníť myšlenka, důstojný pane,“ zvýšil titul Pánek a v horlivosti ani si nevšiml, jak vesele stříhl po něm Kodýdek očkem. „Vida, Frantíka, med mi maže na tu skývu, abych ji snáze spolkl, ale nespoknu,“ si myslil, a ani brvou nehnul, když kaplan znovu rozkládal:

„Jaká úleva by to byla i pro staré, neduživé lidi. Teď do Božího kostelíčku nemohou, pak by chodilo mnoho lidí i všedního dne.“

„Kdyby tu dole kaple stála,“ vážně, s úřednickým klidem a důstojností pronesl Matoušek, „nebyl byste do louže upadl, nebyl byste se nachladil a stonal.“

„Máte snad i příbuzné a přátele,“ začal Klásr, ale tu se zarazil, viděl, jak Kodýdek se zachvěl, jako by ho šlehl, zchmuřil tvář a namáhavě obrátil hlavu ke zdi. Už se na své hosty ani nepodíval. Ti také se ztišili a mlčky seděli na svých židlích. — Teprve po chvíli pomalu otočil Kodýdek hlavičku: „Zdalipak už odešli?“ trápila ho zvědavost a vtom spatřil na židli Pánka, jenž seděl nejbliže. — Jako uštknut rychle trhl hlavou a zabořil ji znovu do polštářů.

„I vy, jeden, vy,“ rozesmál se Pánek, „ani viděti mě nechcete? Nu, dáme vám pokoj dnes, ale rozmyslit si to musíte,“ volal ještě ve dveřích, odcházeje zároveň s ostatními.

A tu cítil Kodýdek, že mu před smrtelným zápasem nastává ještě zápas nový. — Jako kovář v ohni drží železo, aby nevychladlo, jako vosk válíme v prstech, aby neztuhl, tak v posledních dnech obíral se Kodýdek svým úmyslem. Všecko, co mu zde namítali, dávno promyslel a odložil, nade vším zvítězila láska k dělnému lidu. Snaha uctíti selskou práci, kterou vši-

chni pohrdají, které si nikdo nevšímá, pomník postavil tomu lopocení ve mrazu i vedru, ve sněhu i dešti, jak je denně jako venkovský kněz vídal. To jediné na světě chtěl, důstojně zbaviti se otcovských peněz, jmění zděděného, které mu už bylo nepotřebným, obtížným břemenem, se kterým se vlekl životem, jako koráb vleče s sebou pro těžké doby záchranný člun, ale na které dosud nesáhl. Teď ve smrti sahá na ně, aby polevil sociální bídě, dokázal, že cítí krutou nespravedlnost mzdovou tříd pracujících, a vzdal čest pilné a poctivé práci tělesné. Ano, fundovali kněží, tisíce pro studenty, pro kaple, pro nadace mešní, proč by nemohl fundovati pro hodné a mravné dělníky, nebude to Bohu stejně milé?

Zrak Kodýdkův podíval se na černý obrázek kněze Bolzana a lokalista živě si vzpomínal na tehdejší doby... „Lítat jsem chtěl, lítat,“ povzdychl si a ze dna duše vynořilo se na povrch, na práh vědomí, nač dlouho, dlouho nevzpomněl a o čem se domníval, že je nadobro zapomenuto. Hlavou mu táhlo, jak tenkrát v tom ranním úsvitu, když národ po dlouhém spánku protíral si oči, i on se chápal pera, básničky skládal, knížky chtěl psát lidem pro potěšení a povzbuzení. Slyšel kázati Bolzana a nadšeně se rozhodl pro seminář, byl přesvědčen, v tom stavu že prospěje lidu nejvíce, doletí vysoko a daleko a všechno, co v něm pučí, že tam rozkvetne a uzraje. Ještě teď po letech klokotem zavřela mu v žilách krev a zahořela hlava. Ale to byl už jen vzdálený příboj posledních vln, vzpomínky fukaly do jeho tvrdé, lysé lebky jako vlny do skalnatého břehu... „A co jsi vykonal z toho všcho?“ vyčítkou sama sebe se otázel, a smutně si řekl: „Nic!“ Žil tak šedě, bezbarvě, přikrčen poměry a umáčkнут prací jako všichni ostatní. Ne za jednoho, za dva musil pracovati, za chorého faráře i za kaplana ve škole, v kos-

tele i ve farní kanceláři. V tom spotřeboval, strávil všecky svoje síly a žádná nezbyla, kterou by se vznesl k zářné metě. Vyprahlý, vyschlý a unavený končí teď pozemský život. „Postřelený pták“, řekl si pro sebe a bylo mu vskutku jako ptáku, který ve velikém hejnu svých bratrů letěl kdysi do smavých, teplých krajů jižních. Střelil do houfu kdosi, ozvala se rána, všichni letěli dál, jenom jedno ptáče nad Železnou se zatočilo, zamávalo křídly, vykřiklo a už padalo k zemi... Zdraví tam pozbyl... a teď přichází lovec, smrt, aby toho ptáka zdvihl a do torby schoval.

Zapadl do vsi, zašel, potopil se do lesů a jako kámen mechem zarostl prací. Práce na vesnické správě duchovní, ta ho držela a nepustila. Kolikrát se snažil dostat se do dravého proudu, aby ho s sebou nesl, ale podlehl vždy prosbám chorého faráře. Ty prosby jako lodičku provaz držely ho a nedovolovaly, aby ji odstrčil a odplul dál a jinam.

„Zatím shnila lodička mého života,“ pokračoval Kodýdek ve své životní bilanci, „proraženým dnem hrne se do ní voda, zkáza. — Dech mi dochází. Unaven, upachtěn hynu, nikam jsem nedošel, nic nevykonat. V krátkodechém, roztřeseném těle třepe se dušička, aby už se z té sítě vymotala.“

„Pyšné lodi jiných kněží plnými plachtami v příznivém větru s rozvinutou vlajkou plují kolem mne do dalekých krajů a dálných přístavů. Odvažují se směle do neznámých moří a moje zpuchřelá loď leží na boku, vyhozena, vyvlečena na písčité břeh a dívá se za nimi trpce. I na její palubě bývalo kdysi veselo, kypělo to na ní a vřelo písněmi a životem. I na jejím dně ležely spousty vzácného zboží, drahého, ryzího zlata a já se těšil, až kolem ní uslyším vařiti a syčeti pěnivé vlny, až já počnu brázdit vodu života třeba proti proudu, proti všem... A zatím...“

Tak jako ohromný vějíř rozložený ležel před ním celý jeho život, viděl léta svého života jako paprsky toho vějíře, jedno jako druhé, bez květů, bez barev a všecka ta léta sbíhala se k němu sem, k tomu jeho smrtelnému loži, jako složky vějíře sbíhají se v jediném pevném hřebíčku, který je proráží a pöhromadě drží. „A to, ta má vůle poslední, ta ať je alespoň takovým hřebíčkem.“

IX.

Blížil se svátek svatého Václava. Do Klobuk už došlo oznámení, kdy na zimní kvartýry přijedou husaři, děti venku křičely: „etě, keď, harum,“ zkoušely tak, zda ještě umějí po uhersku počítat, ale hlavy dospělých plnila jiná událost.

„Nepřejí nám to, rozmlouvají mu to, chodí na něho do fary a nás tam pustiti nechtějí,“ křičel panský oráč, schválně, aby ho pan obroční slyšel.

„Poslouchejte,“ řekl potom Lisner, obroční panského dvora, důchodnímu Matouškovi vážně. „Rozkřiklo se to s tou poslední vůlí Kodýdkovou, já být vámi, nebránil bych mu. Jestliže mu to rozmluvíte, neručím za ty lidi.“

„A kapláňka, toho vystrnadíme, co se plete do toho.“

„Kantor zrovna tak, z jejich to nejde, ale nepřejí chudému člověku, to je to.“

A rozhořčené hlasy rostly a množily se. I sousedé přidávali se na stranu chasy.

„Dobré je to, jak to chce,“ řekl starosta Malypetr učiteli Klásrovi. „Alespoň se nám udrží čeleď zachovalá, mravná, a to stojí za mnoho.“

„Poslední vůle má být svatá,“ řekl Perucký Daneš, když přijel navštívit Kodýdka a Pánek ho prosil, aby ten nápad lokalistovi rozmluvil. „A vy, pane bratře, dobře máte. Řeknu o vašem úmyslu profesor

Schneidrovi, tráví u mne prázdniny," posiloval Kodýdka v šlechetném úmyslu.

Téhož dne u paní důchodňové byly návštěvou paní obročná Lisnerová a paní stará Baurová.

„A jak je to eigentlich s tím Kodýdkem“ — optala se paní stará a ulomila si kousek cukroví, které smočila ve vonné kávě. „Komu to chce přece dát?“

„Pacholkům a děvkám," hrubě, mrzutě řekla paní obročná.

„Unglaublich“.

„Nu, wissens, můj říká," počala vysvětlovati paní důchodňová, „že ten Kodýdek je taková tichá voda, paličatý, tvrdohlavý člověk, co se ho napřemlouvali, ale nic, ani mluvit s nimi nechtěl. Je prý také takový Bolzanista, on a potom perucký Daneš, ona prý to konsistoř dobře ví, a proto prý nic nemá, ani kráglíček ne, ani rukávky, nic, docela nic, jak vyšel ze semináře, tak hladkou má kleriku.“

„Hm, muži," ohrnula pysk paní Lisnerová, „ti zrovna dovedou někoho přemluvit, na to by musila přijíti výmluvná žena.“

„Já bych chudáka ještě tuze ráda viděla," prohodila Baurová, „bylo mi ho tuze líto tenkrát v kostele.“

„Mohly bychom mu udělati visitu.“

„Ano, slušelo by se to, třeba jen krátkou.“

„I zmíniti bychom se mu mohly o tom famosním testamentu.“

„A poprosit ho, aby to dal na kapli, nejlíp na kapli," a po chvíli už plula a nadnášela se k lokalii klobucké druhá návštěva.

„Pořád slyšíme" — omlouvala paní obročná hned ve dveřích příchod hostů, „že stůňou, tak my jako sousedky a osadnice jdeme se přece podívat.“

Kodýdek zamžikal očima a mlčel, jen paní Kadlecová sháněla židle a stavěla je k posteli...

„Nebudeme dlouho obtěžovat,“ upejpaly se dámy.
 „Jak pak, velebníčku, mají na něco chuť, uvařila bych jim to. Nebo kdyby jim něco scházelo, kdyby si něco přáli, jen to řeknou, postaráme se.“

„Rady vyhovíme, jen to říci.“

„Už nic nepotřebuju,“ řekl potichu Kodýdek, „jenom jednu službu,“ a v očích přivřených mu to zahrálo.

„Nu a jakou, jen to řeknou, bez obalu.“

„Šnupeček kdyby mi tak podali, vděčen bych jim byl —“ a podíval se na běloučkou tabatěrku.

Paní Lisnerová zbledla, paní Matoušková jako rak zčervenala, jenom paní sládková vyskočila, i od srdce ráda, proč pak ne,“ řekla a její něžné prstíčky vzaly tabáku, co jen pobrati mohly, až se trousil na bílou peřinu, a podaly ho knězi k nosu.

„Pán Bůh zaplať, pochutnal jsem si,“ poděkoval Kodýdek.

„To je to jediné, oč každého prosí,“ omlouvala v rozpacích hospodyně velebného pána, „jinak už nic nejí a pije jen mléko.“

„A chtějí prý po sobě zanechat v Klobukách památku,“ kurážně začala teď obročná. Ale Kodýdek nic, přivřel jen oči a tiše slzel. „To by bylo krásné, aby tak tu proti lokalii a dvoru místo křížku stála pěkná kaple.“

„To by bylo tuze krásné,“ svědčily obě paničky.

„Ona by naše vrchnost od toho nebyla a také by něco přidala,“ prohodila paní důchodní.

„Snad by to nedali někomu, kdo si toho nedovede vážiti?“

„Čeledínové a služby mají děditi? Kdopak to kdy slyšel?“

„To by připravili pěkné místo svým nástupcům,“ povzdychla si paní Matoušková, která měla příbuz-

ného kněze. „Služebných osob svobodných máme na osadě nejméně padesát a jen tři osoby mají býti poděleny. Kdo je má vybrati? Každý si myslí o sobě, že je nejhodnější na světě, tři osoby budou kněze chváliti, ale padesát ho bude haněti.“

„Kněz si tu poštvě na sebe celé přátelstvo toho, komu ty úroky nedá,“ potvrzovala i paní Lisnerová horlivě.

„On spí,“ řekla paní stará potichu a ukázala na lokalistu, jemuž slaboučce dmula se propadlá prsa a ramena.

„Tuze často usne teď,“ šeptem sdělovala paní Kadlecová, „to slabostí, velikou slabostí.“

Paničky se podívaly jedna na druhou a zvedly se.

„To nesmíme rušit, uctivě se poroučíme,“ a vyšuměly ve svých nadmutých krinolinách zvolna ven.

„Uctivě děkujeme za návštěvu,“ klaněla se hospodyně ještě venku na návsi.

„Také ho přišly potrápit,“ litovala pak v duchu ubohého Kodýdka. I ten v duši své cítil hořkost. „Přetvařovat se musím, všichni proti mně jsou, a kdo je se mnou, ten ke mně nejde, netroufá si,“ stěžoval si Pánkovi.

„Už jsme si řekli, když jinak nedáte, dnes že to pro jistotu sepíšeme.“

Jako sluníčkem pozlatila se Kodýdkova tvář vděčným úsměvem. — „Tak, Františku, hned, ale hned,“ nutil Pánka k spěchu.

Po malé půlhodině Kodýdek založen polštáři seděl v loži a zvolna diktoval. Pánek psal a tvrdý brk chrastil na režném papíře v pausách, jež Kodýdek činil. Slovo za slovem, určitě, aniž by se podřekl nebo opakoval, pronášel Kodýdek, ba i čísla státních obligací a losů, v nichž peníze jeho byly uloženy, přesně, určitě udával.

„Otevřete stolek,“ řekl na konec, „a navrchu leží svazek, pan důchodní to prohlédne.“

Byly tam papíry cenné a dvě spořitelní knížky, vše souhlasilo na krejcar.

„A nyní podepišme.“ Dali na postel prkénko, Pánek vložil Kodýdkovi do pravice brk, byla to studená, mrtvá ruka, kaplan ji stiskl, udělal tři křížky, „Ve jménu Otce i Syna i Ducha sv. Amen,“ šeptal Kodýdek a kaplan připsal pod ty černé kříže: „t. j. Augustin Kodýdek, protože měl už od šlaku mrtvou ruku, podepsal František Pánek, kaplan vrbenský.“

Lokalista pozorně se díval, jak podepisuje kšaft teď pan důchodní a po něm pan učitel. Byli hotovi a na mokrá ještě slova sypal Pánek droboučký písek.

„Tak, Františku, za tu službu, zde před svědky pravím, jsou vaše všechny moje knihy.“

„Pan důchodní ať si vezme moje hodinky, jsou dobré, švýcarské.“

„Pane učiteli, podejte mi šňupec, tak, a teď si tu pikslíčku strčte do kapsy. Pán Bůh vám zaplať a s Pánem Bohem.“

Jako by v té chvíli bylo něco pohaslo v Kodýdkovi, tam umlkl, zeslábl. Poslední jeho vůle jako by byla závaží, které kolečka jeho života udržovalo v pohybu. Od té chvíle, co byla napsána, oči se mu zakalily a rty už nepromluvíly.

Snad nemohl, snad také nechtěl... Díval se stále teď jen na obrázek Panny Marie nad ložem, dýchal slaboučce a na žádnou otázku neodpověděl.

„Do rána sotva vydrží,“ řekl doktor Truska, když se na samý večer zastavil v lokalii.

Vstalo deštivé pochmurné jitro dne 23. září 1851. Prudký vítr podzimní čechral došky na hřebenech a lomenicích státek a jako rubáš šedá mlha věšela se

na malebné Středohoří u Kodýdka stál Pánek a modlil se tiše padesátý žalm, u dveří klečela Kadlecová se služkou.

Ve starých hodinách náhle to zachrastilo, Kodýdek, jako by se lekl, trhl sebou, napjal krk, očima bolestně zakroutil.

„Pane Ježíši Kríste,“ zavolal, škytl a umřel.

Hodiny klidně za hlubokého ticha odbíjely devátou hodinu ranní a po chvíli „Vavřinec“ ohlašoval osadě klobucké smrt jejího duchovního pastýře.

„U-mřel, u-mřel,“ hučel do kraje zvon, ale už ho zbudit nemohl ani on sám, ani ostatní zvony, když mu potom vyzváněly hrana. Zvony v klobucké věži hučely a bouřily, když z lokalie na hřbitov odnášeli sousedé střídavě s kněžími pátera Kodýdka, ale on ležel klidně v černé rakvi, zastřené fialovým ornátem, ruce se mu už netřásly, očka nesvítila a ústa se neusmívala. Před rakví krácel v černém pluvialu zlonický farář, Josef Seykora a se svící v ruce vedl smutný průvod. Sešli a sjeli se tu všichni, co jezdívali k lokalistovi za lepších časů; byli tu oba kněží z Kvílic, farář Baroch, vášnivý střelec a lovec, i jeho kaplan Husák, z Vraného přijel farář Peer s Otmanem, pešky přišli farář Řehoř z Pozdně, jakož i veliký milovník ptáků, zvláště kanárů, farář Pták z Panenské Týnice, Král z Horešovic, Pánkův farář Pixá z Vrbna, ale největší pozornost budili Peručtí. Mladistvý farář tamní, osvícený Daneš, jeho kaplan Vondra, známý svolavatel schůzí z nedávného roku osmačtyřicátého a mezi nimi byl vetřelý stařeček.

„To je on, hleďte,“ upozorňovali se kněží, „věrný přítel nebožtíka Bolzana, František Schneider, dřív učil náboženství na technice a nyní na německé reálce v Praze.“

„A Daneš bude prý nad hrobem kázat,“ cestou si

do ucha svěřovali. Jako políčko pšeničné byl ten den klobucký kostelík. Lidé jako stébla hustě stáli v lodi, seděli v lavicích i tlačili se venku. Jenom hlavy jako klasy k ramenům nakloňovali a uši nastrkovali, aby jim ani slovíčko neušlo. Na kazatelně v bílé rochetě a černé štole stál Daneš a přes hlavy věřících hlavním vchodem viděl otevřený hrob jako ústa otevřená k požití sousta...

„Mezi vámi byl, kterého vy neznáte,“ začal textem z Písma a slovy nadšenými, věcně vyložil jim život Kodýdkův a smysl i význam jeho poslední vůle. Lidé neplakali při té řeči, ale srdce je hřálo a láskou zapalovalo se víc a více k tomu mrtvému, a když pak Daneš povzbuzoval také je k činům lidumilným, k činorodým ctnostem, k skutkům milosrdenství křesťanského, vzpomínali si: „Ano, tak, tak nám to v exortách právě říkával nebožtík.“ Dozněla řeč, dozněly zpěvy, kněží chápali se mar, aby jen několik kroků z chrámové lodi ven je poponesli. A hle, stařeček Schneider držel se oběma rukama tvrdého nosidla, a když přiskočil perucký kaplan, aby ho zastal, řekl se slzou v oku, „nebraňte mi, nebraňte, nedám si to vzít, musím ho k hrobu donést.“

„A donesli Kodýdka ke hrobu a pochovali ho na místě, které za živa sám si vybral,“ končí pamětní kniha klobucká.

Rok jako rok o svátku královského almužníka svatého Jana Nepomuckého vyjde odpoledne z klobuckého kostelíka průvod.

„Když mile máj zavívá,“ zanotuje svěžím, jakoby obrozeným hlasem starý kostelní zpěvák Král, „plesává zbožný Čech,“ bouří už píseň ze všech hrdel.

Od Kobylník v svěžím větříku vážně kývají se mohutné hlavy starých štěpů. Jsou jakoby nakadeřeny a

růžovým pudrem posypány, zelené lístky šeptají si ti-
chým ševelem a bílé květy rdí se radostí.

Po polích převalují se první vlny Boží úrody. —
Z každého rostoucího stébla vlají drobné zelené pen-
tličky a třepetají se vesele v jarním vzduchu.

*„Ó, pros, ať požehnání
i nám dá Hospodin,
nešetře našich vin, .
a tvoji vlast ať chrání —“*

volají lidé a zraky jejich bloudí po polích, sadech i dě-
dinách, kam oko dosáhne.

Ohromný lán panského jetele jako koberec leží
před nimi. Tu a tam zvědavě tyčí se kulaté hlavičky
a zakvítají červeně a nad nimi vysoko na roztažených
křídlech kolébají se šedí skřivani, písňe jejich mísí se
s písni lidskou:

*„Nechť s výše nebeské
i déšť i jasno splývá
a strom i klas okřívá
nám mocí prosby tvé!“*

Lidé zvedají hlavy do výše, zlaté slunce polévá je
teplem i světlem.

Při potůčku bublajícím spokojeně jednotvárnou
písničku kráčíme k soše svatého Jana. Stojí obalena
kvítím a ověncena chvojím.

Tři spořitelní knížky položí kněz na malý oltá-
říček, tři mravné a zachovalé čeledíny nebo služky ve-
řejně pochválí a odevzdá jim úroky Kodýdkova na-
dání.

Pátěre Kodýdku, křesťanský demokrate, setba tvá
zraje, zraje...

DOSLOV.

(Psáno na faře v Ořechu dne 7. května l. P. 1919.)

Táhne už pomalu půlnoc. Ve vychladlých kamnech skučí meluzina a drobné, ledové krupky bubnují mi na okno. Lampa napájená kalným petrolejem zlostně prská na stole a spoře jenom osvětluje nevelikou moji ložnici i pracovnu v jednom. Tmoucí tma leží za tím světlým kruhem...

„Promiňte, že tak pozdě vyrušuji,“ ozvalo se za mnou, „ale je to jediná chvíle, kdy můžeme činit návštěvy.“

Vyskočil jsem překvapením. Ode dveří kráčel ke mně vysoký, ramenatý kněz s pravou lopatkou poněkud sraženou a silně nahrblý. Na hlavě měl ještě lesklý, kastorový klobouk, dlouhý šosatý kabát s ohromným límcem splýval mu až po kolena, přes černý šátek kolem krku vyhrnovaly se sněhobílé okraje jemně vyšívaneho kněžského kolárku, na nohách leskly se mu jako zrcadlo vyleštěné boty kanony a opíral se o rákosovou hůl s bílým koštěným knoflíkem, až se prohýbala.

„Ohavné počasí,“ stěžoval si, smekaje klobouk a odkládaje jej i s holí do kouta, „duben mne vždycky velmi trápil, jsem tou pakostnicí jako červotočí prolezlý, hrob mám také vlhký a z Klobuk do Ořecha, pane, toť zatrachtělý kousek cesty.“

Cítil jsem, jak mi mráz přeběhl po zádech. „Račte se posadit,“ drkotám zuby, „a prominouti, že není zatopeno. Nenadál jsem se, že by v tak pozdní hodině —“

„Ale, bratříčku, vždyť se podle všeho na mne ani nepamatujete. Já jsem přece Kodýdek, páter Augustin Kodýdek, váš předchůdce v Klobukách i zde v Ořechu. Zde v tomto pokoji jsem také sedával právě tak jako vy, ale jen do devíti, neponocoval jsem až přes půlnoc, jako vás vidívám ponocovati. Pravda, tenkrát jsme svítili jen svíčkami a těch časopisů a novin také jsme nemusili tolik shltati. Máte to zde jako v papírnickém krámu.“

Srdce se mi hlasitě rozbušilo. Ano, přede mnou stojí Kodýdek. Tak, právě tak jsem si ho představoval, když jsem psal jeho životopis i když jsem mu sbíral příspěvky na pomník. Ale řada sedmnácti let přeletěla od té doby přes moji hlavu, přinesla nové úkoly, starosti i válečné bědy, takže jsem zapomněl, co kdysi dojímal tak silně mé srdce.

„Divíte se asi, že k vám přicházím?“

„Ó, prosím, naprosto ne, naopak, mě těší —“

„Mrtvým se nelže,“ zahrozil mi host prstem. — „Vždyť jste bledý jako křída a vlasy se vám hrůzou ježí. Na nic se mne netažte, povím vám všechno sám. Vy jste roku 1902 napsal o mně knížku?“

„Napsal,“ přihlásil jsem se zmužile ke hříchu, který není mým jediným ani právě největším hříchem literárním.

„A k vůli tomu přicházím. Tuhle kapitolu musíte vynechat.“

Kodýdek sáhl při tom namáhavě do šosatého kabátu, vylovil odtamtud nevelikou, tenkou knížečku a kloubovitým, dnou znetvořeným prstem ukazoval na její poslední stránky.

Rád bych se byl optal, co mám na tom změnit nebo vynechat, vždyť se mi ješitně zdálo, že jsem to napsal dobře. Neodvážil jsem se však ničeho namítati,

neboť věřte mi, že není nic příjemného seděti se živým mrtvým u jednoho stolu.

„Víte, proč jsem to nadání založil?“ ozval se konečně můj nezvaný host.

„Vím! — K uctění svého učitele kněze Bernarda Bolzana.“

„A víte také, proč jsem to nadání spojil s tou sochou?“

„Také vím. Protože svatý Jan byl almužníkem.“

„Nic nevíte!“ zakohoutil se Kodýdek. „Nejen proto, že byl almužníkem, ale hlavně proto, že jeho pouti pomáhaly nás křísiti národně i mravně, a to jsem chtěl, aby nepominulo, o to mi šlo, o to a o nic jiného.“

„Snad také proto, že do podstavce té sochy je vytesán krásný obraz svatého Augustina.“

„Ano, mého patrona, proto také,“ přikývl mrtvý a odmlčel se.

Už už jsem otvíral znovu ústa k všetečné poznámce, že je knížka na štěstí rozebrána, v novém vydání tedy že se postarám —

„To není moje setba! To není naše setba! To není setba mého učitele ani ostatních kněží buditelů! Co jste to napsal?“ vyskočil kněz a zalomil rukama. „Víte, co se před hodinou stalo? Jak byste to mohl věděti? Rozbili tu sochu, hlavu jí urazili. Starou sochu barokní, umělecké dílo! Stála tam dřív, než byl Jan za svatého prohlášen, staletí tam stála, všechno přežila, až teď — teď — a naše setba! Rozbílily ji ruce, které jsem tolik miloval, dělnické ruce —“ a Kodýdek vlastníma rukama zakryl si tvář.

„A proč —“ neopanoval jsem se více.

Ale vtom víchr vztekle zalomcoval oknem, lampa zhasla a procítl jsem v úplné tmě.

Asi po třech dnech přinesly denní listy zprávu, že na osadě klobucké u Kobylník pozdě večer rozbita byla socha svatého Jana Nepomuckého, kterou tam roku 1709 postavil rytíř Goltz z Kolče. Poslední kapitola v mé povídce tedy musila býti vskutku opravena.

VYHRÁL

(Psáno r. 1918.)

I.

Klencký farář Vondroušek vstal dnes asi levou nohou napřed, protože od božího rána všechno ho zlobilo.

Sotvaže si za ranního ještě šera usedl před zrcadlo, namydlič si bradu a vzal břitvu do ruky, zařinčel dole zvonec u dveří jakoby hořelo, až leknutím trhl břitvou a nehorázně se řízl u samého ucha, kde právě počínal káceti vousaté, tvrdé, už asi týden staré strnisko.

„Koho to sem kozel nese hned po ránu?“ zabručel a zamračil se na svoji tvář v zrcadle, tonoucí v sněhobílé mýdlové pěně, i na rudý pramének krve, pracně se prodírající od ucha dolů k bradě.

„Rukulíbám! Pán Bůh rač dát šťastné dobré jitro! Mají hned jít do kanceláře,“ pootevřely se tiše dveře a skromný, uctivý hlas trochu bojácně se v nich ozval.

„Takhle tam přece jít nemohu!“ vyskočil zlostně Vondroušek. „Zvoní jako na poplach, až se člověk leknutím celý třese! Kdyby to bylo k nemocnému — no — nic bych neříkal, ale do kanceláře! Tohle je pořádek! Svět to neviděl! Jeden přijde v devět navečer, druhý v pravém poledni, jakmile si k obědu zasednu, třetí mne budí ráno o šesté, sotva že kostelník odklinikal klekání. Řekněte mu, aby přišel až po mši svaté. Předemší svatou že neúřaduju,“ huboval kněz a hledal na stolečku kousek vaty, aby zastavil stále pučící krev. Přehazoval v zásuvce krabičky se sodou, pilulkami,

rozbaloval papírky, otvíral různé deštičky, ale ať hledal, náplast ne a ne najít.

„Prosím, je to z Postřekova Hoták, potřebuje křestní list. Pospíchá k soudu do Domažlic, ráno v osm už tam má být.“

„A to ví teprve teď? Copak včera nebyl den? — A možná, že ani nemá kolek s sebou — optejte se ho, ať si skočí k Mrázovi pro něj, já zatím přijdu dolů.“

Kačenka rychle zavřela dveře a usmála se. Věděla, že bouřka už se přehnala, chvíli ještě že bude jemnostpán nahoře bublat a bručet, ale pak že přijde do kanceláře jako máslo, usměje se a řekne: „I to jste se, Hotáku, brzy vyspal! Tak si sedněte a povězte, co si přejete.“ — To jen na ni vybafne, rozkřikne se, zahubuje, postěžuje si, ale je to lidské. — Někdo musí býti takovým hromosvodem, všechno nemůže člověk v sobě strávit, musí to vyvrhnout, odlehčit se... Tak filosofuje Kačenka a dole už vyřizuje: „Jemnostpán přijde hned, jen co se oholí, a nesete-li s sebou kolek?“

„I — prachsajraj — nenesu! Zapomíl sem jako na smrt. Ha to bude íčko zatrolená mela.“

„I nebude, strýčku, nic se nebojte! Skočte si zatím k Mrázům do krámu. Pan Mráz má všechno, prodá vám jistě kolků, kolik budete chtít.“

„Jenom habyste to chčasně řekla! Vono, milá zlatá, šecko zboží se něhdy vyprodá ha není ho hani ždibec. Esli tak kolky vyprodal, nu — jak povídám — mela to bude —“ uvažoval Hoták široce a dlouze.

„Tak už raději běžte, ať jste zde včas. Za chvíli zazvoní na mši svatou, tak abyste jemnostpána dlouho nemeškal.“

„Pravda pravdoucí, vytáhnu velebníčka tak říkájíc z lože ha pro nic — za nic! Nu, podívám se k panu Mrázovi, podívám, co ha jak je v tom s kolkem,“ pomalu se otáčel, až konečně nasadil si beraničku a vyšel.

Venku šlehl Hoták okem po věži. Hodiny ukazovaly čtvrt na sedmou.

„Muším si pospíšet, než to velebníček sesadí, teký pár minut huteče, štvrthodinka sem, štvrthodinka tám, ha pomálu huž habych se vyhrabal do města, nemám-li zmeškát, ha nemá-li pan soudce vypálit: Hde se tak dlouho toulám? Proč du zas tak pozdě? Že mě dá zavřít na půl dne.“

V kupeckém krámu hned po ránu rojilo se hostmi. Ženské jenom tak na lehkou, v modračkách, běhaly pro cukr, kávu, cikorku, školáci chtěli pero, písanku nebo tužku a sem tam nějaký mužský zastavil se na hlt žitné.

Pan farář Vondroušek v kanceláři přešlapával jako na trní. Postřekovskou matriku už vyndal ze skříně, tiskopis na křestní list si připravil, jednacím protokol, obálku, razítko, pero, všecko už čekalo, jenom Hoták se nevracel.

„Jistě se tam zapovídal s někým! Bože, Bože, jací jsou to lidé! Hned mají na spěch, jako by jim hlava hořela — hned zase dost času jako na smrt,“ stěžoval si kněz na své osadníky a nedočkavě tlačil se k oknu, div že sklo nevymáčkl.

„Konečně,“ oddychl si, když spatřil Hotáka s papírkem v ruce klátiti se z krámkou.

„Tak rychle, sousede, rychle! Komu mám napsat ten křestní list?“ udeřil na sedláka, sotva do dveří vkročil.

„To sem se tám načekál, má tám ten kupeček lidí namláceno, zrovna se mu hrnou peníze!“ spouštěl zas Hoták široce a dlouze.

„Nu dobře! Nesete kolek? Ukažte!“ A Vondroušek sám vytáhl mu papírek z ruky.

„Ha co se tám člověk šecko nedoví! Tak pryj —“

„Až jindy, Hotáku, až jindy. Dnes oba spěcháme. Pro koho chcete ten list?“

„Ha nelíběj se horšit, že du tak časně,“ vzpomněl si soused, že slušnost vyžaduje, aby se omluvil.

„I nehorším se. Posadte se. — A než nalepím kolek, povězte mi, pro koho to potřebujete.“

„Na kolek sem dočista zapoměl, na chčestí pan Mráz je míl, hale šecky listy mušíl zpřevracet, než to dohromady shledál.“

„Má být jeden kolek — půlzlatový, na více zde nemám místa,“ ve zlé předtuše povídal si farář a smutně se zadíval na skrovný čtvereček, který byl na tiskopisu vyhrazen pro kolek. Z papírku vysypaly se totiž kolky asi čtyři, jež dohromady dávaly poplatek kolkovou škálou předepsaný.

Vondroušek odhodil prudce blanket a sáhl po archu čistého papíru a počal nalepovat kolky.

Vtom se ozval na věži prostřední zvon.

„Tak se podívejte, Hotáku,“ trochu nervosně spustil farář, „už zvoní na mši svatou, dosud jsem se nemodlil brevír, musím se obout, obléci talár, půl hodiny s vámi zbytečně mluvím, tři křestní listy už jsem mohl napsati, kdybyste rovnou řekl, pro koho ten list chcete.“

„Hale dyť sem řek, pro pana soudce,“ zakohoutil se i sedlák.

„Nu dobře, dobře, nerozumíme si; musíte mi povědět, o kom mám natom listě potvrdit, že se v Postrékově narodil a v Klenčí že byl pokřtěn.“

„Povím, proč bych nepověděl? Vo vyjmaz běží. Ke knihám to lejštro potřebuju. Nebožka sestra míla na gruntu zajištěnyj podíl, dávno huž sem sestru vyplatil, hale v knihách se to pořád vede jako dluh. Chci mít pořádek, náš Martin huž si hledá nevěstu —“

„Vaše sestra se jmenovala Anna,“ zapíchl farář

v indexu prst doprostřed stránky a upřel oči na poví-
davého sedláka.

„I toto, Manka sme jí říkali. Nany žila hu Dolij-
ších, to bula sestřeniče.“

„Tedy Marie — a byla starší než vy?“

„De pa starší, mlačí ha vo moc! Dyž já se ženil,
vyšla teprv ze školy.“

Chvíli se ještě domlouvali, až konečně farář zápis
našel, křestní list napsal, v největším chvatu, zapínaje
cestou kleriku, rozloučil se s Hotákem a spěchal do
kostela.

„Teky pospíchám,“ svědčil sedlák, „mám byjt ve
vosum hu soudu — máme huž sedum pryč, za hodinu
to nedokážu, budu rád, dostanu-li se tám do devíti.
Hm! — Hlavu mi nehuťhnou, hdyž řeknu pravdu,
že mě zdržili na faře.“

Ale to už Vondroušek neslyšel. Věděl, že na kůru
čeká pan řídící, pod kůrem jako hodiny přesný pen-
sista Hausner, starý foťt, zvyklý na pořádek a zle
hartusící a láteřící, jakmile hned po sezvánění ne-
cinkne zvonek u sakristie i nespustí varhany, a před
oltářní mřížkou že se tlačí dvě řádky dětí, mnohem
sice shovívavějších, ale také neposednějších...

„Ale to už je dnes jako s učarováním! Takový
uhranutý den!“ durdil se farář, když nemohl v misálu
shledati formulář mše svaté, když potom cingulum se
zauzlovalo, a ministrant teprve při obětování si
vzpomněl a rozběhl se na faru pro konvičky...

Po mši svaté opravdu čekal před kostelem pan
lesní Hausner s hodinkami v ruce.

„Jdou vám asi špatně hodinky, co?“ usmíval se
pod vousy na faráře. „Skoro o čtvrt hodiny jsme se
zpozдили. Na tenhle stroj se mohu spolehnouti. Je to
present nebožtíka exelencpána za prvního srnce.
Koupil je ve Švýcařích, v městě Šafhausenu.“

„Tak mi je prodejte,“ usmál se na Hausnera kysele i Vondroušek.

„Ani za milion!“ odsekl fořt a rychle schovával svůj poklad do vesty.

„Dobře, že už jdou, jemnostpane,“ vítala faráře na prahu fary Kačenka. „Kovář zakoval vranku, kulhá na přední pravou nohu, jdou se podívat. Martin neví, má-li ji zapřáhnout, anebo nechat stát.“

„Matěj je to a ne Martin,“ pomyslí si Vondroušek, ale beze slova spěchal na dvůr.

„Ukázala se krev?“ počal hned s výsledkem.

„Jenom pár kapek.“

„A co kovář?“

„Vypálil ránu a vycpal ji koudelí a smůlou.“

„Proveď ji dvorem, ať ji vidím. — Dobře. — Zapřáhni a jeď. Vranka se rozchodí.“

Farář poplácal koně ještě po krku, sám mu zdvihl i prohlédl nohu, a bez starosti šel k snídání.

„Vy také člověka jenom zbytečně lekáte!“ huboval v kuchyni. „Od božího rána nemám chvilky pokoje.“

„A kdybych něco zamlčela, také jsem vaděna,“ trpce si stěžovala hospodyně. „Teď na podzim a rozkulhat se kuň, to je přece leknutí.“

„Nu ovšem, ovšem,“ uklidňoval se i Vondroušek a zvolna srkal kávu. „Práce je teď až hlava bolí. Zaseto už sice máme, ale ještě brambory vyorat, zelí a vodnici sklídit, hnůj vyvézt, pod jař všecko podorat, koníci se zapotí,“ vypočítával Vondroušek podzimní práce hospodářské.

„Ale na jednu věc jemnostpán schválně zapomíná,“ osmělila se ozvati Kačenka, která u kamen přebírala hrách k obědu.

„A na kterou? To bych rád věděl,“ nevrle se optal

farář a zamračil se na hráč, jehož nebyl právě největším ctitelem.

„Na uhlí, jemnostpane!“ prosebně hlesla hospodyně.

„To jsem věděl!“ rozkřikl se Vondroušek. „Ale ne, naprosto ne, jen si topte dřívím!“ Popadl klobouk a zlostně odešel z kuchyně.

II.

Sám rarach to Vondrouškovi napískal, že je uhlí výhřevnější, lacinější, topení úspornější, že není třeba ustavičně přikládati, že se ráno kamna nasypou, rozpálí a po celý den že dýchají milé teplíčko jako v lázni. Četl o tom také v novinách, slyšel tu chválu v besedě, přesvědčil se o tom v Domažlicích na berním úřadě, kde taková kamna měli, až podlehl těm svodům ďábelským; zavolal si kamnáře, dal si přestavěti asi troje kamna v pokojích i plotnu v kuchyni a místo na paseku pro dříví poslal vloni Martina pro dvě fůry uhlí k židovi do Domažlic.

Od té doby nesměl Vondroušek skoro ani jíti kolem kuchyně.

„Líběj se podívat, co to Martin přivezl místo uhlí! To je uhelný kámen a ne kamenné uhlí,“ slyšel po každé a hospodyně ukazovala mu počerněné kamení, různé kovově lesklé kyzy, bílé jako stříbro, žluté jako zlato, zkamenělé ulity, stonožky, ryby, pavouky, otisky kapradí a přesliček, celou sbírku nerostů, takže do jara znamenitě obohatil kabinet místní školy.

„Spáliti se to musí, jemnostpán přece peníze nevyhodí, ale v pokojích tím topiti nelze,“ rozhodla Kačenka, když viděla, jak saze se usazují na stropu, záclonách i stěnách nově vymalovaného bytu pana faráře. Martin jel pro dva sáhy bukového dříví, které v kamnech radostně praskalo a vonělo, a když sho-

řelo do vánoc, přivezl na saních novou fůru, jenže pak pan farář spráskl ruce, co ho to topení letošní zimu stálo peněz...

„Inu, kamna mají teď mnohem větší tahy, jsou zařízena na uhlí, dříví v nich hoří jako sláma,“ vysvětlovala hospodyně, která — ku podivu — když spálili uhlí a počali v kuchyni opět topiti dřívím, nemohla si pojednou uhlí dost vynachváliti.

„To aby člověk stále jen klečel u kamen a při-kládal,“ hubovala na dříví, „kdežto uhlí, když se jednou rozpálilo, vydalo žár na celý oběd,“ a toužila opět po nové zásobě tohoto u nás nezvyklého dosud paliva.

„Vždyť strašně zapáchá,“ namítal farář.

„A to jen, než jsme si zvykli prohrabávati rošt.“

„A černí, člověk je stále jako kominík.“

„Však už je nepřikládáme rukou jako dříve, máme už lopatky.“

Kačenka nepovolila; při každé příležitosti vychvalovala přednosti uhlí a lála, jak dřívím celé ruce si popíchá, prsty má samou záděru, pod kůží zadřené třísky se podebírají, dříví je syrové, a Martin líný sekat je na drobno — ale farář chodil jako hluchý.

Cím více se blížila zima, tím častěji opakovaly se útoky, množily se uhelné chvalořeči i dřevěné pomluvy, až to konečně Vondroušek někdy nesnesl a ozval se: „Nekoupím a nekoupím! Zase byste našla nějakou vadu, zase byste naříkala: je to samá škvára! Víc toho vynášíme z kamen než do kamen!“

„Inu, přiznávám se, neuměli jsme s uhlím zacházet, naše vina to také byla, všechno vyžaduje zkušenost, chybami se člověk učí, a kdyby jemnostpán koupil plynové uhlíčko, takhle kostku, aby se nemusilo doma teprve tlouci, ach je, to by se podíval, jak by si liboval,“ odpovídala hospodyně.

„Kde ta ženská tu moudrost nabrala?“ podívoval se v duchu kněz jejím odborným znalostem, ale dosud se nevzdával.

Každá pevnost však, když se na ni dlouho útočí, počne se viklati. I Vondroušek klidně uvažoval, že uhlí vskutku bylo mizerné jakosti a že by stálo za to, pokus opakovati, zvláště když na kanceláři v Trhanově vyvěsili ceník, podle kterého sáh dříví zdražovali hned o celé dva zlaté —.

„To je přece nekřesťanské jednání,“ hněval se a ostře vytýkal farář i pensistovi Hausnerovi, který mu někdy prodával přebytek svého deputátu. „Dříví jsou plné revíry, roste jako z vody, les žádné práce nedá, jakým právem se tedy tak nekřesťansky přeceňuje? Ani polínka nekoupím, budu topit uhlím, přijde to laciněji.“

A tak zmatek otrásl jeho rozhodnutím, počal kolísati a to už bylo vlastně jisto, že prohraje...

Sotvaže přišel dnes od snídaně do svého pokoje, podíval se na hodiny a viděl, že už mu nezbývá ani tolik času, aby si mohl zakouřit, ale že rovnou musí do školy.

„Jako v kole od rána do noci,“ stěžoval si mrzutě, ale svlékl talár, vzal si katechismus do kapsy, hůlku do ruky a šel do Postřekova. Ve škole ho kluci také jenom zlobili. Bylo jich tam sotva šňupec, ostatní pásli na lukách, a ti, co zde seděli, ještě jako by o vznešených pravdách křesťanských slyšeli od pana faráře dnes po prvé...

Mrzut a hladov vracel se k polednímu ze školy a tu na Vrchách překvapil ho déšť. Zprvu jenom rosilo, ale po chvíli už počalo „škryjpat“, než došel k Lávkám, už se lilo jako z konve, a než přiběhl domů, nebylo na něm suché niti.

„Když si jemnostpán vyjde s hůlčičkou jako mladík! — Nemohl si vzít s sebou deštník?“ odvážíla se mu vytknout hospodyně.

„Mlčte, hloupá osobo! Pročpak jste neprorokovala, že bude pršet?“ rozkřikl se na ni Vondroušek, takže ztichla rázem jako pěna.

„Dnes je tuze špatně naladěn,“ stěžovala si pak Kačenka služce v kuchyni, „a na neštěstí vaříme hrách; tu máš talířek a skoč ke kupci pro kyselou okurku, a já pomastím hrášek škvarky, abychom to jemnostpánu alespoň trochu olepšily.“

Faráři oběd opravdu chutnal a s chutí zapálil si dýmku, kterou dnes ještě ani do úst nevzal. Natáhl se pohodlně v křesle a vzal noviny do ruky.

Kačenka chodila jako duch po kuchyni, ani slyšet jí nebylo. Opatrně sklízela nádobí se stolu, kladla je do dřezu, nalila horkou vodu, drhla pískem, myla a utírala. Vondroušek zrakem přeběhl v novinách úvodník, zavadil o feuilleton, zastavil se u telegramů, přečetl pozorně „věstník církevní“, zběžně a nedbale jen prošel „různými zprávami“ k inserátům a odložil noviny. „Nic tam není — škoda peněz,“ řekl pro sebe a to bylo znamení, že dává přednost „živému slovu“ před „mrtvou literou“.

„Kdepak je služka, že jste tu dnes sama?“ optal se přísně.

„Trhá na zahradě cibuli, než příliš namokne, ležce pak oschne.“

„To ano,“ schválil to Vondroušek, „a jakpak ořechy?“

„Všecko už bychom, jemnostpane, na zimu měli. Suché švestky, ořechy, dva hrnce povidel, převařené máslo, teď ještě naložíme některý den zelí, brambory uložíme do sklepa —“

„A jak houby? — Nezapomněla jste na houby?“

„Pán Bůh rač chránit, abych zapomněla! Na ty jsem hlavně pamatovala. Ryzců máme naloženo kolik sklenic a suchých hříbků pytlík alespoň dvě kila.“

„To je dobře.“

„Brusiny mám, vajíčka ve vápně, jak povídám, už bychom pomalu byli zazimováni, jenom hlavní nám dosud chybí.“

„Chybí. Chybí! Zas už něco chybí!“ durdí se farář a myslí, že řekne Kačenka:

„Jemnostpane, potřebujeme do zásoby ještě balíček čaje, lahvičku dobrého rumu, homoli cukru a trochu zelené kávy.“

Ale Kačenka nic neříká, mlčí jako hrob.

„Tak ven s tím! Čeho ještě potřebujete?“ musí ji pan farář pobídnout.

„Když já už opravdu se neodvážuji —“

„Aha, vy chcete uhlí, není-li pravda?“ uhodl na jednu Vondroušek. „Ale to si počkáte! Na to tak brzy nezapomenu, co jsem s ním zkusil.“

„Jemnostpane, nelíbějí se horšit,“ — sladce, tiše a skromně mluvila teď Kačenka, „a líbějí nám to odpustit. Jsme takové nešiky, ale byl zde milosrdný bratr a ten nám otevřel oči. Pověděl i ukázal, jak se musí s uhlím zacházet, aby člověk pochopil, proč se mu říká černý diamant. Nikdo učený nespadne s nebe. Jsem už stará ženská, ale stále vidím, že jsem nezkušená. Voni jsou učený pán, študovaný a musejí uznat, že je ve všem rozdíl, že všechno má své přednosti a vady. Dala jsem se poučiti. Není uhlí jako uhlí. Co voni koupili, řekl ten pan bratr, že je šmejda, svrchní uhlí, vápenka, nejhorší druh — a hle, přece jsme jej spálili. Nejlepší uhlí je z hlubokého dolu. Takové, jaké nám tu kolem vozí Zieglerovic potahy den co den. To je z Vituny u Merklína, ze šachty hluboké jako propast a to prý hoří jako smůla.“

„Hm, hm! A co vy všechno nevíte!“ podivil se znovu upřímně farář.

„Musím se starat, jemnostpán má svoje starosti a nedivím se, když někde není něco v pořádku, že je mrzut a hubuje.“

„No, víte, Kačenko, já bych proti tomu nebyl, dříví opět podražilo, a když byste myslila, že jiné uhlí —“ pomalu nachylovala se pevnost k pádu.

„Ale určitě, jemnostpanoušku, zcela jistě, vituňské uhlí je osvědčené.“

„Dobře, ale kde je dostat?“

„Inu, jeti tam pro ně.“

„Až do Merklína? Víte, kde to je? Víte, že je to dobrých šest hodin cesty? Byla jste tam někdy?“

„Jaktěživa ne. Ale za světem to není. A když si tam mohou pro uhlí jezdit kováři —“

„To je také pravda“ — vzdával se znovu farář a s mnohoslibným „nu — uvidíme, co se dá dělat,“ debatu ukončil, sebral došlé dopisy a časopisy a odnesl je do kanceláře, kde až do večera pilně psal a studoval.

III.

Jeden z nejslavnějších sklářů šumavských — Ondřej Ziegler — počátkem minulého století usadil se v leších trhanovských a rozšířil zde slavný kdysi průmysl sklářský. Našel zde všecko, čeho k výrobě skla potřeboval, hlavně výborný, čistý křemen a pak panenské lesy s nepřebornými zásobami paliva. Direktor panství — všemohoucí Dallken — vyšel mu vstříc s otevřenou náručí, neboť viděl v Zieglerovi znamení tého odběratele dříví, se kterým se tehdy nevědělo kudy kam, a skýtal mu tudíž všemožné výhody.

Novou sklářskou pec postavili na Černé Řece, asi hodinu nad Klenčím, uprostřed hlubokých lesů, kterými se vine státní silnice od nás do blízkých Bavor, starší už dýmaly v Háslebachu a za Nemanicemi. Tyto pece staly se základem, zlatodolem rodiny Zieglerovy, jejíž bohatství rostlo americkou rychlostí. Podnes ještě v Klenčí se vypravuje, kdykoli pec popraskala a bylo nutno ji přestavěti nebo opravit, že tak vždycky činil sám Ondřej Ziegler, žádného zedníka ani skláře dovnitř nepustil, protože v ní pokaždé našel hrudku zlata, které vyteklo z rozžhaveného křemene. Ti prostí lidé tam, kteří se po celý život do úpadu dřeli buď jako dřevorubci v lese nebo jako sedláčkové na svých mělkých políčkách, nemohli totiž pochopiti a nedovedli si vysvětliti, jak jinak mohl se státi Ziegler

takřka před jejich očima milionářem, když oni až do své smrti zůstali skoro žebráky.

A přece tajemství tohoto kouzelného úspěchu bylo zcela jednoduché. Starý Ziegler především žil jako Sparťan a za žádnou práci se nestyděl. Jako zkušený odborník dovedl nejen postavit pec, smísi ze surovin v náležitém poměru křemén, vápenec, sodu a jiné ještě látky, jež byly jeho tajemstvím, ve sklářský kmen, rozemlít ji a vyčistiti, takže čeráním zářila pak jako křišťál, ale dovedl se také oháněti sklářskou píšťalou. Dovedl vyfouknouti buď válec tak ohromný, že rozstříhnut dal skleněnou tabuli půl sáhu dlouhou i širokou, anebo zas vydechnouti bublinu jen nepatrnou, chvíli si s ní hrál, točil ji, převaloval, zvedal do výše, skláněl k zemi, takže hned měla tvar hrušky, hned jablíčka, až konečně jako zázrakem dotkl se jí nůžkami a buď kalíšek nebo sklenička úžasné krásy zjevila se v chladící peci.

Starí dělníci trásli se před Zieglerem jako děti, neboť věděli, že s ním nemohou se měřiti ani uměním, ani silou, a že dovede píšťalou nejenom vyfouknouti baňku úžasných rozměrů, ale v spravedlivém hněvu i udeřit a k zemi srazit člověka jako stéblo.

Své křehoučké zboží uměl Ziegler i výborně prodat. Za pár zlatých šajnů koupil si hned, jakmile do Háslebachu přitáhl, od tábořících zde cikánů černého hřebce, který měl všecky vady cikánského koně. Cikán se radostí v hospodě na Výhledech opil, nabízel sázku, že mu Ziegler koně prodá za polovic, až za měsíc se tudy tlupa bude vraceti do Bavor, a vzkázal mu po hraběcím hajném, aby si dal pozor, hřebec že je očarováný, pod sedlo ani do chomoutu že ho nedostane, že už zabil tři lidi.

Cikán po měsíci v čele svého houfu opravdu potkal Zieglera na silnici v Klenčí a — poklonil se mu

až k zemi. Ziegler měl na krku obvaz, hlavu skloněnou k levému rameni, ale v ruce držel bič a na oprati hřebce zapřaženého do vozu.

„Čím jsi ho zkrotil?“ v úžasu rozpřáhl cikán ruce.

„Silou,“ odpověděl hrdě Ziegler, zapráskal bičem, hřebec stříhl ušima a jako beránek kráčel podle oje. Táhl první Zieglerovské sklo do Plzně, které sotvaže jeho pán v sklářských krámech rozbalil, už se na ně obchodníkům ruce zrovna třásly. Ziegler se opravdu se hřebcem porval a vyhrál nad ním. — Když mu po prvé chtěl navléci chomout, kůň utrhl hlavou, vycenil zuby, a než se sklář nadál, popadl ho za krk, pozdvihl do výše, mrští jím o zem a vesele, vítězně nad ním zařehťal. Ale Zieglerův vaz a šíje byly z ocele. Sklář vyskočil se země a strašlivě zaklel, ne bolestí, ale nad pohanou, která se mu stala. Pěstí jako palicí udeřil koně přímo mezi oči a zařval: „Počkej, bestie, to ti přijde draho.“ Vyběhl ven a vrátil se v okamžiku s provazem a svojí sklářskou písňalou v ruce. „Zabiju tě, propadl jsi smrti, protože jsi mne hanebně potupil,“ povídal hrozným hlasem koni, který cenil zuby, stříhal ušima a oči svítily mu jako dravci. „Tu máš místo chomoutu,“ hodil mu pevnou rukou smyčku na krk, trhl s ní a hřebec přivřel oči, chvěl se na celém těle a bílý pot vyvstal mu po celé délce černého hřbetu i na plecích.

„Aha,“ rozkřikl se strašný člověk, „třeseš se, otroku, co? A teď chomout, ohlav, udidlo a všecko — jinak ti rozpoltím lebku na místě.“

Tak se rvali spolu celý den, až kůň zkrotl a uznal nadvládu člověka... Ziegler ho pak pohladil po hlavě, poplácal po krku, nasypal mu ovsu do žlabu a uzavřel s ním přátelství na život a na smrt. S tímto hřebcem rozvážel své výrobky tak dlouho, dokud obchodníci nejezdili si sami na Černou Řeku a dokud si

nekoupil jednoduchý kočárek, ve kterém hřebec vozil svého pána do zámecké kanceláře, do mysliven, k sedlákům, svázejícím dříví ke sklářským pecím anebo i do Domažlic, do Týna, do Klatov a do Plzně vymáhat dluhy za prodané sklo.

Bylo v tom cosi příšerného, když Ondřej Ziegler zahalený v šedý kalmuk, na mohutné hlavě těžkou čepici se štítkem, s výrazem dravce ve tváři povolil otěže a řítit se se svým hřebcem se strmého kopce od Výhledů do Klenčí. Jiskry sršely pod ocelovými podkovami, zem duněla pod kopyty, vozík sotva se cesty dotýkal, všecko v němé bázni prchalo stranou a s hrůzou jaksi pudově cítili sedláci, že ne člověk, ale démon, upír tohoto krásného kraje, vrah černých našich lesů, že letí kolem...

A Ziegler rostl, bohatl takřka každým dnem. — Dovedl včas uzavřít s panstvím pevnou smlouvu na padesát roků, že mu prodá veškeré dříví ze všech pasek po půldruhé zlatce za sáh, cena to v lé době pro hraběte výhodná. Ale už za rok po podepsání smlouvy skočil sáh na dva zlaté, později dokonce na tři i na čtyři a Ziegler sklář stal se v krátké době i hledaným dodavatelem dříví.

Čas utíkal, jeho děti vychodily klenckou školu Vondrouškovu, už studovaly v Plzni, už stavěli i dráhu, Ondřej Ziegler zestárl, zůstával v pohodlném zámečku na Černé Řece, ale jeho orlí duch dosud jasně viděl o deset, dvacet let kupředu.

Náhle se rozkřiklo, že staví ve Staňkově novou sklárnu, ohromnou huť, kde sklo nebude se foukat, ale lít, a v zápětí hned, že hledá uhlí, za Staňkovem směrem k Merklínu že koupil hory, shání havíře, ba ve Vituně že už udeřil na mohutnou vrstvu uhlí.

V tu dobu také Zieglerům vypršela smlouva s trhanovským panstvím, znovu obnovena nebyla a Klenčí

po prvé spatřilo tři těžké, formanské vozy, ovršené uhlím. Táhly je do kopce na Černou Řeku tři páry grošovatých pincgavských šimlů. Třikrát v týdnu jeli s nákladem nahoru, třikrát s prázdnem vraceli se dolů.

To byl poslední slavný čin Ondřeje Zieglera, že neopustil Černou Řeku, ale silou své vůle přestavěl svoji sklárnu a plamenné pece, vytápěné dřívím, počal vytápěti a živiti plynem a uhlím. Naposledy vzal sklářskou píšťalu do ruky, železnou trubici ponořil do vany, ve které se čerila tekutá sklovina, přiložil násadek k ústům, vyfoukl malou bublinu, pozdvihl ji a znalecky prohlížel proti světlu. Náhle strašně se zamračil, mrštil píšťalou o zem, až se přerazila jako střechýl, a k úžasu všech dělníků beze slova vyšel ven. Ziegler na vlastní oči se přesvědčil, že je konec jeho slávy sklářské, konec křišťálově čistého skla, které z jeho pecí vycházelo. — Jeho tušení se vyplnilo: uhelný plyn znečišťuje sklovinu. Zavřel se do svého zámečku a přestal se míchat synům do jejich podniků, které on ze země vydupal a slavně vedl...

To všecko věděl farář Vondroušek, členy Zieglerovy rodiny výborně znal, ve škole mladé i učil a teď si vzpomněl, že by snad opravdu mohl využití té známosti, aby opět nebyl napálen, a požádati, aby mu prodali forku nějakého dobrého uhlíčka na zimu. Kačence se o tom ani slůvkem nezmínil, ale když byl na křesťanském cvičení v Caparticích, zastavil se i na Černé Řece.

„Vidím, jak denně kolem mé fary vozíte fůry uhlí,“ počal nesměle v pisárně závodu, „a tak se nedivte, že jsem dostal laskominy při dnešní drahotě dříví zkusit to také s uhlím.“

Pan účetní Volner vyšel knězi s vybranou zdvořilostí vstříc. Malou přednášku hned spustil o před-

nostech uhlí, ale Vondroušek ho hned zchladil, že na poprvé učinil špatnou zkušenost.

„A kde jste — prosím, důstojnosti — koupil?“

„Kde jinde — v Domažlicích!“

„U Klaubrů — ne?“

„Ovšem.“

„To se nedivím,“ opovržlivě se usmál Volner. „Ale raďte prosím zkusiti naše uhlí. To je prima zboží, jaké se nekope v žádném uhelném revíru celého Rakouska. — Chová v sobě devadesát procent uhlíku, osm tisíc kalorií tepelných, je černé jako samet, křehké jako sklo, lesklé jako dehet a lehké jako peří, plane jako dříví, nezapáchá a shoří na popel.“

Vondrouškovi šla až hlava kolem.

„Naše uhlí —“

„Rád věřím, rád věřím,“ bránil se farář novému přívalu.

„Raďte dovoliti a klidně mne vyslechnouti,“ nedal se zmásti Volner. „Naše uhlí tedy je lepší a výhrevnější, než proslulé uhlí kanelové v Nýřanech, nespéká se, rovná se anthracitu, doporučuji zvláště naši nově vrtanou sluj ve Vituně, buď v kusech nebo ještě lépe kostku — ano — střední kostku, která se může jen nabíratí a rovnou házetí do kamen. — Tak mnoho-li si raďte přát. Vagon? Dva?“ a už tahal tiskopis, aby vyplnil objednávku a získal obvyklou provisi.

„I kdepak vagon!“ lekl se Vondroušek. „Forku, co koníci utáhnou, na zkoušku, ta mi stačí, až spálím, budu-li spokojen, pošlu si znovu.“

„Jsem přesvědčen, že zůstanete stálým naším odběratelem, že nás doporučíte i ostatním důstojným pánům a kruhu svých známých. Vyřizujeme nejmenší zakázku stejně pečlivě jako celé vlaky uhelné. Tak, prosím, raďte podepsati objednávku, tak a s tímhle lístkem si poslati do Vituny povoz. Účet zašleme zvlášť, bylo

mi obzvláštním potěšením —“ klaněl se Volner, vyprovodil pana faráře až na chodbu, líbezně se naň ještě usmál, otevřel mu dveře a pak teprve se vrátil.

Vondroušek byl jako v Jiříkově vidění. „Ti lidé jsou milionáři a pro groš výdělku — hle — jaká ochota a úslužnost. Ne, toho našinec není schopen. Co je to za lidi?“ bručel si v duchu a potěšen, že tak dobře pochodil, zamířil k domovu. Cestou potkával skláře celé bílé i brusiče, červené jako katy, vesměs kované Němce, a přemýšlel o Zieglerovi, jaká hlava to byla, která dovedla těžiti ze všeho, i brusírny zde nastavěl a nejen les, ale i vodu Černé Řeky zapřáhl do svých služeb, všecko pohltit, takže dokola jen samá mýť jenom, hejna lidí mu otročí, a to všecko z ničeho.

„Proč to nenapadlo mne? — Proč ne některého z nás? Proč cizince? Proč právě jej — Zieglera — Na všechna ta „proč“ nedovedl si odpověděti, pocítil cosi jako závist a velice nespokojen vrátil se na samý večer domů.

IV.

Zima hlásila se stále dotěrněji. Sem tam uhodil šedivý mrazík, spálil listí na troud, mlhy válely se po horách, houfy špačků zmizely s pokosených luk, krajem táhl se zápach ohníčků, jež pálili pohůnci na pastvách a bramboříštích, čejčí křik nad vlhkými lukami a vraní nad zoranými poli teskně vítal Vondrouška, kdykoli si vyšel do Dobří podívat se, jak ubývá práce Martinovi.

„Pomalu už abychom topili i v pokojích,“ podřekl se jednou, když se vrátil z procházky a liboval si teplo v kuchyni.

„Ovšem, jen kdyby bylo čím,“ píchla hned Kačenka. „Už máme i zelí naložené, plný sklep bramborů, vepřík hezky na sebe bere, pouze pod kůlnou je takřka prázdno, ani dříví, ani uhlí, a zima na krku! To je radost!“

„Nonono! Však jste ještě nezmrzla. Pole jsou přednější. Dokud dává Pán Bůh příznivé počasí, musí koníci ještě přeorati bramboříště; až zamrzne, bude s orbou amen,“ dopálil se pan farář a odešel.

Leč v chladné kanceláři sedělo se mu nepříjemně. „Jako vosa je. Musí člověka vyštípat! Ale pravdu konečně má. Jak Martin v Dobří dooře, vydáme se na cestu.“

Vondroušek se rozhodl, že se s Martinem svezí. Nevytáhl paty z domova, už ani nepamatuje jak dlou-

ho. Kousek světa alespoň uvidí, rozptýlí se, v Staňkově navštíví svého spolužáka faráře Trnku, překvapí ho, právě tak na oběd k němu přijede, bude otevírat oči, kde se tam najednou bere, a pak hory! Uhlý důl, stroje, vozíky, klece, havíři, nic z toho všeho dosud na vlastní oči nespatriil, jen četl a slyšel o hornictví a těžení uhlí, proč by se nemohl na to podívat? Rozchodil se po pokoji, tak ho ta myšlenka nadchla, až se zahřál a rozveselil. Přistoupil k oknu a fukl kotníkem do tlakoměru. Rtuťový sloupec sebou trhl a o několik čárek klesl.

„Stůj a nepadej, dokud to Martin nezorá,“ pohrozil mu prstem a na stupnici přečetl si „proměnlivo“. To bylo slůvko, u kterého se tlakoměr zarazil. Posunul k němu mosaznou ručičku a pilně celé odpůldne pozoroval tohoto spolehlivého proroka pověrtnosti. Do večera už rtuť klesla až na slovíčko „déšť“ a nelhala. K ránu se opravdu dalo do hustého deště.

„Z orby dnes nebude nic, tak pojedem pro uhel,“ rozhodl se Vondroušek ještě v teplé posteli a hned odhodil peřinu a čiperně vyskočil. Dešťové kapky jaksi nesměle klepaly na okno, venku sotva se šíralo, ale ve faře už se hýbali. Slyšel Martina, jak se klátí chodbou na dvůr.

„Jistě nese oves,“ pomyslí si a vyšel ven. Otevřel na pavlači okno a zavolal: „Martine! Připrav vůz a navaž sena. Pojedeme dnes do hor pro uhlí.“

„Dyjt' prší ha bure eště víc,“ ohražoval se hospodářský rada Vondrouškův.

„I to jen tak roší, ono přestane,“ konejšil ho farář.

„Ha ba nepřestane! Mě bolí palec, to bude pršíť nejmín dva dny.“

„A hoď do vozu otep hrachoviny, pojedu s tebou, aby tě na haldě a na váze neošidili,“ pokračoval farář, jakoby námitek neslyšel.

„Tak to jou,“ souhlasil ihned Martin, neboť cesta s jemnostpánem patřila mezi příjemnosti farské služby. Ať jeli spolu na pouť, na pohřeb, do města nebo vesnice, vždycky se měl Martin dobře, pan farář vystupoval všude jako kavalír.

Cikárko Martinovi podal, vydatný oběd v hostinci poručil, sklínku piva popřál, a nikdy nepočítal, kolik Martin snědl a vypil, naopak, vždycky se ptal: „Máš dost, Martine?“

A když Martin labužnický odpověděl: „Zaplať Pámbů, jemnostpane, šeho dost,“ pokaždé se spokojeně usmál.

Proto i dnes Martin — ačkoli hustě rosilo — se usmíval, jako by nejkrásnější slunce svítilo. I palce přestaly ho bolet, a mezi tím co valášci chrupali oves, pečlivě mazal vůz pod kůlnou, sháněl korbu, i do kuchyně si zašel pro svíčku do lucerny, kdyby se opozdili a jeli potmě, aby mohl rozsvítiti, neměl s četníkem na cestě někde nějaké „pozastavení“ a jemnostpán k vůli němu dokonce „potahování“ k soudu.

Než Vondroušek odsloužil mši svatou, stáli už Martin, koně i vůz v plné cestovní parádě.

„Připravte mi vysoké boty, kožich s chlupatou čepicí a deštník,“ poručil farář Kačence, když mu podala snídání.

„Snad nechce jet jemnostpán s Martinem?“

„Chce!“ odtrumfl Vondroušek.

„V tomhle počasí?“

„Ano, obětuji se k vůli pokoji.“

„Když to tak dlouho čekalo —“

„Mlčte, hříšná osobo, a přineste juchty a tak dále, jak jsem řekl.“

Kačenka to víc jemnostpánu nerozmlouvala. — „Jen ať si jede,“ myslila si v duši, „alespoň vyvětrá,

zkusí trochu a bude doma spokojenější.“ Vrátila se po chvíli s celou náručí šatů.

„Vzala jsem i šálu na krk a vlňák na nohy,“ chlubil se starostlivě hned ve dveřích.

„Ve svém stáří už se poslouchati nenaučíte,“ nevděčně zavrčel farář. „Copak tam mrzne? Chci se chránit hlavně před deštěm. Na nohy si vezmu koňskou deku. Martine! Pojeď!“ vykřikl špehýrkou v okně a hned zarachotila kola po dlážděném dvoře.

„Martine, víš, kam pojedeme?“

„Vím. Pro uhlí.“

„Ale kam?“

„Kam ráčí jemnostpán poroučet.“

„Dobře. A trefíš tam?“

„S jemnostpánem šudýž trefím, protože máme hubu s sebou.“

„Dobře. Tak abys věděl, pojedeme až do Vituny k Merklínu. To je cesta na dva dny. Máš s sebou tolik sena a obroku?“

„Mám, jemnostpane.“

„Dobře,“ kývl hlavou spokojeně jemnostpán. Za pomoci Kačenčiny navlékl kožich a už lezl do vozu. Martin postaral se o knížecí posezení. Posunul přední čelo korby kousek dozadu, ze sena a hrachoviny pak vytvořil tvrdé a přece kypré sedadlo, takže otřesy vozu nebylo ani cítiti.

„A když už jedou, vyberou — prosím jich — nějaké pěkné,“ osmělila se připomenouti ještě Kačenka, podávajíc Martinovi pečlivě zavázaný balíček se svačinou.

„Proto jedu, aby mu nenaložili na vůz zase šterk místo uhlí. Buďte bez starosti, na nějakou zlatku hledět nebudu a snad ten papírek v kapse od Zieglerů také něco zmůže, a jeď už — Martine — s Pánem Bohem!“

Koníci vesele zabrali a vyjeli na Klenčí.

„Kam pa? Kam pa v tom dešti, velebnýj pane?“ pozdravovali osadníci.

„Do Vituny pro uhlí,“ hrdě odpovídal farář se svého povýšeného místa. Byl však rád, když měl Klenčí za sebou a zvědavé oči přestaly ho pronásledovati. Ještě v Draženově Plnář, Holub a Froněk poznali ho a oslovili, ale pak dál už měl svatý pokoj. Roztáhl deštník nad hlavou, zapálil si svoji zamilovanou dýmečku, natáhl rukavice a sedělo se mu pěkně a teple jako v peří. Nalevo z opelichaných korun lipových usmála se na něho ještě kaple svatého Kolmana, za ní Ždánov a už je vítala Červená Hora temnými lesy.

„Tak, Martínku, tady teprve přestává domov, opouštíme svoji klenckou osadu a vjíždíme do meclovské. Tamhle Březí už neleží v okresu domažlickém, ale horšovětýnském,“ poučoval Vondroušek svého souseda a ten všecek jaksí zesmutněl, steskem až si povzdychl, div se do pláče nedal, tak ho jemnostpán dojal.

„Tu už nás lidé neznají, podej mi oprati a podívej se do toho balíku, co nám dala Kačenka s sebou.“

Ta řeč Martina opět tuze potěšila i povzbudila, obzvláště když v těch papírech našel slušný skrojek chleba a důkladný šrůtek uzeného.

„Tak jen jez a já ti budu vykládat,“ pobídl ho pan farář. Našel v něm vnímavého posluchače, když se rozhovořil o Ondřeji Zieglerovi, jaký je to člověk! Jel tudy po prvé před lety se svým hřebcem, vezl sklo do Plzně, kopl do jednoho kamene, do druhého, a když se vracel, nasbíral si toho kamení půl vozíku a hle — ukázalo se, že je to nejčistší živec, lepší než křemen. „A vidíš, to založilo slávu Zieglerovského skla, to bylo tajemstvím jeho křišťálové čistoty, až na to padli i ve Fichtenbachu, na Staré Hutí, v Pohledu a jinde, sedláci v Březí i Otavě otevřeli lomy na svých gruntech a

prodávají dnes živec na centy jako drahé koření. Ziegler jim otevřel oči.“

Martin se zmohl jen sem tam na nějaké „Ehm!“ — „Aha“ — „Ajaj“ — pokud tomu chléb s uzeným dovoloval, ani smeknout nemohl před křížem na rozcestí k Meclovu, protože v jedné ruce držel zavírák s chlebem a v druhé uzeninu, ale pan farář dělá jako by se nechumelilo, sám se zbožně pokřižoval a i čepici nadzdvihl a cosi latinského zašeptal, ale když viděl, že už Martin utírá nůž o rukáv a pečlivě balí papíry, rychle ho pobídl: „Jen jez, Martine, podle chuti a na nic se neohlížej.“

„Jemnostpane, rád bych, hale dyž huž nemůžu.“

„Nic nevadí; však ty vytrávíš, déšť a vzduch — to dvojí chce, aby se ustavičně přikládalo, nemá-li se chytiti člověka zima. Ale teď by ti asi chutnalo kouřit, co?“ pravil pan farář.

„Jemnostpane, mhm!“

„Tak tu máš doutník, přijíždíme do města, do Horšova Týna, dělej pána,“ Vondroušek však vyndal dýmečku z úst, postavil si límec na kožichu a vtáhl do něho celou hlavu, sotva mu nos vykukoval.

Martin se ujal opět otěží, vypouštěl furiantsky dýmy jako oblaka a protože se v jeho hlavě nikterak nesrovnávalo kouřiti doutník a jeti při tom — s odpuštěním — jako s hnojem, mlaskl jazykem a když to nepostačilo, vytáhl v korbě zastrčený bič a hvízdal jím do vzduchu. A pane! Koníci zbystřeli, ušima stříhli, hlavy pozdvihli, nohy natáhli, kola zarachotila, od svaté Anny silnice mírně se svažovala a tak se s chutí dali do klusu.

„Jako by mi četl moje myšlenky,“ zaradoval se Vondroušek, když městem zrovna letěli. Báł se, aby ho zde nepoznal buď pan notář, nebo pan doktor, nebo

jiný známý, jichž hojně jezdilo do Klenčí — zvláště do rybníků na divoké kachny a bekasiny.

Za Týnem Martin střídme uhasil doutník a schoval jej do kapsy. „Haby mi ještě vydržel přes Staňkov,“ vysvětloval faráři a vytahoval svoji páchnoucí bradku.

„Dívej se, dívej! To je kraj, co?“ obdivoval se farář úrodné rovině, kterou protékala klikatě mohutná Radbuza kolem Semošic, Křenové a Vráňov.

„Mno, hu nás je kraj, pravda, hrbatijší, kopec na kopci, hale zato tisícůmkrát pěknijší.“

„Všecko už mají pooráno. A žita, hle, jak jsou ta žita urostlá. A pšenice jak se kadeří! Inu kraj! Kraj!“ závistivě se podívoval Vondroušek, ve kterém se probudili zděděné selské náklonnosti. — Po chvíli potkali tři těžké vozy, naložené uhlím, až praskaly. Formani uctivě pozdravili.

„A zatra! Poznali mě,“ usmál se farář na ně. I on je poznal, byly to Zieglerovic potahy, vlekoucí uhlí na Černou Řeku.

„Jemnostpane! Staňkov!“ upozornil jemně Martin a pracně rozdmýchával oheň na konečku zvlhkého doutníku. „Zastavíme se?“

„I toť se rozumí! Zajeď k faře. Zaskočím tam na chvíli poptat se, co a jak na horách chodí.“

Pan farář Karel Trnka právě sedal s kaplanem k obědu, když slyšeli, jak zastavil před farou kvapně přijíždějící povoz.

„Pojedete asi zaopatřovat. Snězte honem alespoň polévku, zdá se, že to bude něco nutného,“ řekl farář a přistoupil k oknu. Zahlédl jenom, jak seskočil nějaký člověk v kožichu a čepici.

„Bože, konec října a ten člověk se nestydí natánout si kožich,“ zasmál se ještě a vtom už slyšel na chodbě veselý hlas: „Tak jedu na oběd a z daleka!“

„I pěkně vítám, to je překvapení, to jsou vzácní hosté k nám.“

„Že je to Pepíček — podle hlasu,“ vyskočil Trnka, běžel i se servítkem pod bradou a tam padl do náruče Vondrouškovi.

„Kdeby se tu béřeš? Jakpak jsi se k nám dostal?“

„Vypršel jsem a k tomu i s Martinem a kobyly.“

„A — to jedeš jistě pro uhlí,“ uhodl hned Karel, tahaje s přítele deštěm napitý, jako cent těžký kožich.

„Kamaráde,“ začal pak vážně, když se ho Vondroušek ptal na cestu a poměry ve Vituni, „to tě zdržovat nesmíme. Dobrou hodinku cesty tam ještě máte, uhlí se tam doluje vskutku převýborné, ale lidé teď na zimu se o ně zrovna perou. Počkej, až to uvidíš. Dvacet, třicet povozů tam stojí za sebou a čeká, až na ně dojde řada. Máš-li ještě dnes naložit, musíš si pospíšiti, leda že by —“ a tu se farář Trnka odmlčel a zamyslel.

„Nu tak, co by — co?“ nutil ho Vondroušek k další řeči, srkaje rychle horkou polévku.

„Ano, tak to půjde. Víš, před Vituní stojí hospoda a mýto. Hostinským i mýtným v jedné osobě je figura daleko široko známá — pan Rojt. Tomu pověz, kdo jsi, odvolej se na mě a on ti dá přednost, polichoť mu, řekni třeba, že jsi o něm až v Klenčí slyšel, že schválně jedeš, abys ho poznal, polechtej jeho ješitnost a pustí tě kratší, panskou cestou. A večer si popovídáme.“

„Tak ano! Tak ano!“ zdvihal se hned Vondroušek, na kterého počala padati starost, aby naložili ještě dnes, aby snad se neprotáhla cesta na tři dny.

„Doma čeká práce,“ bránil se, když ho nutili ještě do jídla, „a my bychom tu mohli uvíznout, snad zítra teprve dostati se na řadu, a to bych nerad — tuze nerad.“

Žádného stání již neměl a hned se hrnul a volal:

„Martine, nakrmíš až ve Vituně, budeme tam asi dlouho čekat, koníci se musejí spokojit a počkat.“

Martin už měl také v sobě hrnek polévky a právě se zakusoval do buchty; čekal, že jemnostpán nařídí vypřáhnout, valášky zavésti aspoň na chvíli do teplé stáje, pokrmit, napojit, ale když viděl, jak pospíchá, vjel i do něho život. Vyskočil do vozu za jemnostpánem a usmíval se nadějně, když slyšel, jak důtklivě na prahu fary zvou, aby si pospíšili, že je na svačinu ještě čekají, pak že se osuší a odpočinou.

V.

Za Staňkovem teprve Vondroušek otevíral oči; za každým krokem tu chápal, co jsou a znamenají nyní Zieglerové.

„To je Černá Řeka žabárna proti tudletý fabrice,“ poznamenal sám Martin, když jeli kolem ohromné huti, kde se lily samé zrcadlové tabule a kde se hemžili skláři zrovna jako včely v úle. Až dosud bílá silnice pojednou zčernala uhelným prachem, lidé chodili jako mouřeníní a za Škrchleby už je přivítal vlastní kamenouhelný revír, nové zieglerovské království. — Ohromné komíny Vituny, Soutína, skláren i šachet čněly k zamračené obloze vysoko nad temné lesy, čpavý dým se z nich těžce, líně valil, ale také si všiml Vondroušek, jak vršky stromů rezavějí, jak celý les ztrácí zdravou, brunátnou zeleň, jak mlází podesýchá a jak se všude už šedá plno souší.

„Ten les je otráven a umře,“ povzdychl si bolestně při tom pohledu. Vtom se vůz zastavil.

„Človíčku zlatý, vy jste tu asi po prvé, že nic nevíte o zdejším světoznámém mýtle,“ ozval se těsně u vozu sebevědomý hlas a malý, drobný človíček koketně se natřásal v lodenovém kabátci s parohovými knoflíky a v mysliveckém klobouku, za kterým schlíple se houpalo jakési pero. Vondroušek přehodil dýmečku do druhého koutku, deštník vzal do levé ruky, pravicí pak sháněl v kožené kapse kožichu drobné.

„Vy jste mýtný?“ rozdělával mežitím řeč, „ani bych neřekl, vypadáte nejméně jako hraběcí hajný.“

„To si myslím,“ usmál se samolibě Rojt. „Ve mně se, panečku, už mnoho lidí zmýlilo; já se sice nezdám, ale zato vsutku jsem. Daleko široko, kraj světa, na kolik mil cesty kolem dokola znám kde koho, a každý, kdo tudy jednou projel, zná mýtného Rojta. Ale vás, holečku, jsem zde dosud nikdy nespatriil, vy jste nějaký cizí.“

„Opravdu, jedeme sem dnes po prvé,“ svědčil farář, namáhaje se rukou v rukavici sehnati drobné pod kapesníkem do rohu a vyloviti je na světlo boží.

„A nějaký nemluva jste, šetříte řečí, jakoby zlata ukrajoval. Pročpak hned rovnou neřeknete, kde vlastně kovářujete?“

„V Klenčí,“ usmál se vesele Vondroušek a také Martinem to trhlo.

„V Klenčí? I podívejme se! Tam býval přece mistrem kovářem Psutka. Jezdíval sem pro uhlí dvakrát do roka, ale letos jsem ho zde ještě neviděl.“

„A také už nevidíte. Odstěhoval se na Černou Řeku k Zieglerům. Když teď neživí huť dřívím, ale uhlím, kove jim koně, spravuje vozy, ostří motyky, svařuje řetězy, práce má doboha!“

„To je tedy panským kovářem, aha! A odkudpak jste se vy do Klenčí přistěhoval?“

„Já? Z Maxbergu.“

„Maxberg — Maxberg,“ opakoval si Rojt, vraště strašlivě čelo, „kdepak to leží, že o tom nevím?“

„V Němcích, příteli, při bavorských hranicích.“

„A to jste, mistře, dobře dělal, že jste se odstěhoval. A trefil jste! Dobré místo máte! Klenčí je živné městečko. Než postavili dráhu z Domažlic na Brod, v každém dvoře stával tam pár koní

Silnice netrhla se formany, všechny musili vytahovati na kopec k Pavlovi, zápřežky vynášely, učiněný zlato-dol tam býval. Dnes se to asi pohoršilo — co?“

„No ještě to ujde, živobytí tam stluču.“

„Ale poslyšte, kováři, vy jste nějaký hrabal. Už půl hodiny zde moknu, přešlapuju v blátě, a vy ten dvoušesták z kapsy pořád nemůžete vytáhnout. Máte jich tam poskrovnu, co? Pro příště si pamatujte, že mýtný je jako státní úředník, peníze musíte mítí připravené, odpočítané, nebo takhle bych se s vámi po-každé nemohl bavit. To je dnes — z dlouhé chvíle to dělám. Jindy tu bývá tlačence jako na pražském mostě. Ještě dopoledne stálo tu asi dvacet vozů. Ale v té siberii se dnes nikomu nechce paty z domova vytáhnout. Máte štěstí, stojí tam u haldy všeho všudy tři vozy, odbudou vás hned. Jindy byste se tu načeka! A máte nějaké kakraholtsky pěkné koně,“ všiml si Rojt teď i spřežení, „jeden jako druhý, to je pár k pohledání. Kdopak vám to jede pro uhlí? Hausner tam má šimle, na poště jezdí s hnědými, u Frýdů — to nevím teď, snad to nejsou jejich vranky?“

„A kdepak!“ usmál se Vondroušek. „Je vidět, že přece jen všechno neznáte. To jsou koně klenckého pana faráře.“

„Tak vida! — Pana faráře Vondrouška dobře znám. Tuze veselý pán a dobráček.“

„Vy ho znáte?“

„Jápak bych ho neznal. Slyšel jsem ho jednou kázat v Staňkově o pouti. A ko-ho já jednou spatřím, na toho já do smrti nezapomenu, mezi tisíci ho poznám. O klenckém faráři Vondrouškovi všichni samou chválu jenom zpívají.“

„Možná, že se mýlíte, je to také ošemetný člověk.“

„Mistře, dejte si pozor na jazyk,“ varoval hned Rojt a ukazoval na Martina. „Nemluvíme sami mezi

čtyřma očima. Jste v Klenčí po novu, a jestliže si s farou rozležete ocet —“

„To bych opravdu nerad.“

„Nu, tak vidíte, jak nerozvázně mluvíte.“

„Ale svatou pravdu, klencký farář toť šelma nabíjená, největší radost má, může-li někoho napálit, vyvésti aprilem.“

„To není nic zlého. Proč se dají! Mne by nevyvedl, za to vám ručím.“

* „Kdo ví?“

„Já to vím,“ udeřil se Rojt sebevědomě do prsou. Jeho ješitnost byla v tom okamžiku uražena, jeho samolibost pokořena, jeho pýcha podnícena. „Mne, mistře, nikdo neošidí, to si pamatujte. Poptejte se na mne kde chcete a koho chcete, každý vám poví, co jsem už já napálil lidí, ale na mne dosud nikdo nevyzrál a pokoušeli se o to i studovaní páni, úředníci ze šachet i hutí, ale marně.“

„Možná — možná dost,“ kýval hlavou rozvázně Vondroušek. „Ale na faráře v Klenčí jste vskutku krátký, z toho byste si nevystřelil. Naopak, on by vám lehce mohl pověsiti bulíka na nos, vyvésti vás na špičku věže, ani byste se nenadál.“

Rojt cítil se teď na smrt uraženým.

„Poslyšte, člověče,“ ozval se hněvivě. „Dokáži vám, že se ani vašeho faráře nebojím. Mám v tu stranu nutné řízení. Na svatého Martina je u vás pouť a při té příležitosti vás jistě navštívím. Chodí váš farář také do hostince?“

„Toť že chodí, i kartičky si někdy zahraje, kouří, vůbec má mnoho zlovyků a chyb.“

„Pozor!“ ozval se znovu varovně mýtný. „Zdáte se být upřímný a řádný muž, jako všichni kováři, co na srdci, to na jazyku. — Ale slyšeti to farář, nevím, nevím, poslal-li by vám znova koně pro uhlí.“

„Prosím vás, jakpak jste hned poznal, že jsem kovář?“ optal se nevinným hlasem Vondroušek, jakoby přeslechl výstrahy mýtného.

„Nu, tož vidíte,“ uklidňoval se Rojt, kterému otázka lichotila. „Vyznám se v lidech jako v slabikáři, mám už takový dar od Pána Boha. Pohlédnu na člověka a hned uhodnu, co je zač. Ševce poznám podle palců na ruce, pekaře po nohách, truhlář nosí vystouplou lopatku, kupec páchne krámem, zedník vápnem, sedlák chlévem, kněz kadidlem, písař inkoustem. Práce, milý mistře, zanechá stopy na každém, jenom se musejí vzít oči do hrsti.“

„Podle čeho tedy poznáte kováře, to jste neřekl,“ naléhal Vondroušek.

„Kováře poznám na první pohled. Nosí s sebou hned několik neomylných znaků najednou. Páchne jako uzené maso dýmem a tabákem, je hrozně zimomřivý, navlékne si kožich třeba v říjnu, bývá častou umouněn jako kominík, a kdyby to všechno selhalo, nos nelže. Každý kovář rád se napije a nos mu prokvétá.“

„Biji!“ rozkřikl se ostře Vondroušek, až vraníci poskočili.

„Snad byste se pro pravdu na mě nehněval?“ zasmál se Rojt a kvapně uhýbal od kola.

„I toto! Ale na posvícení do Klenčí jistě přijďte!“

„Už jsem řek'. A mé slovo platí, jen se optejte.“

„Dobře, dobře! A zpáteční mýto už máme také zapláceno?“

„Ovšem, tu je paleta, kdybych zde nestál já, vezme ji od vás jiný. Málem byl bych pro samou řeč zapomněl,“ rozběhl se mýtný a podával do vozu lístek asi na dva prsty široký.

„Tak s Bohem!“

„S Bohem a na shledanou!“

Vondroušek se cítil pohaněn. Několikrát po sobě

sáhl si na nos a hrozně se styděl Martina. V duchu si však říkal: „Počkej, ty žvanile, počkej jen!“

Zatím přestalo nadobro pršet. Obloha sice zůstala zatažena šedivým rubášem, ale větrík se zdvihl, zahnal déšť a jenom se stromů stříasal velké kapky studené vody a kropil nakvašeného Vondrouška, takže než dojeli k šachtě, uklidnil se i rozesmál.

„Jemnostpane, to je ale nákyj mlařhuba člověk,“ osmělil se Martin podotknout, když viděl, že se pan farář opět usmívá.

„Uhodl's, Martine, je to chlubič, pýcha z něho čpí; ale jenom mlč, nikomu ani slůvkem se nezmiňuj o tom, co nás zde potkalo, dokud nebude to posvácení.“

U šachty, sotvaže Vondroušek vytáhl lístek a podal ho důlnímu, ten hned smekl a vzkázal pro pana inženýra. A pan inženýr přišel, podal panu faráři ruku, potřásl mu jí jako starému známému, nařídil Martinovi zajeti ke kryté kůlně, kde bylo jejich režijní uhlí, i dva dělníky poslal, aby mu pomohli naložit, a pana faráře odvedl si do závodní kanceláře. Než koníci zchrupali otýpku sena, fůra byla ovršena překrásným uhlím, kousek jako kousek, samé kostky, až se srdce na ně smálo.

„To je prané uhlí bez mouru,“ vykládal pan inženýr Vondrouškovi, vyprovázeje ho. „Budete jistě spokojen, účet dojde poštou, a myslím, že drahé nebude. Všecky účty podepisuje mladý pán a ten je přece vaším žákem.“

„Ovšem, připravoval jsem ho na gymnasium. Ale nevím, nevím, zapomněl-li už na všecky klofce, jež ode mne dostal.“

Farář i s kožichem, vlastně teď k vůli kožichu, aby oschl, vydrápal se nahoru na uhlí a Martin vyjel na silnici. Vůz až se prohýbal pod nákladem, cesta však běžela k Staňkovu s kopce a rychle ubývala.

Pouze před mýtem se ještě chvílku zdrželi. Zastavil je znovu Rojt; podívoval se, jak krásné uhlí naložili. Hned se dostal znovu na návštěvu v Klenčí, jak se na ni těší a jak tam všem vytře zrak a nejvíc faráři.

Vondrouška už ta hra na schovávanou mrzela a proto se své výše stručně poručil: „Martine, jeď! Máme daleko domů.“

„Vsaďte se, mistře, vsaďte se třeba o tu fůru uhlí, že mě klencký farář nenapálí, bulíka na nos nepověsí.“

„Tak platí,“ dopálil se Vondroušek. „To pondělí po Martině si to v Klenčí dopovíme.“

Silnice prudce se svažovala, Martin musil vši silou brzdit a ještě koně to hnalo, takže Rojt nestačil vozu a chtěj nechtěj musil se vrátit.

Na staňkovské faře sice Vondrouška čekali, ale přece se podivili, že se tak brzy vrátil z Vituny.

„Víš, Karlíčku, co? Martina s koníky ti zde nechám na noc, ale já se vrátím vlakem do Domažlic a poštou domů. Po deváté už budu ve své posteli a vzpomínat si na všecko, co jsem dnes viděl i slyšel,“ chystal se Vondroušek hned na nádraží.

„Ale, božítku, já se těšil na večer,“ bránil se pan farář Trnka.

„Přijed' k nám na pouť, všecko si to vynahradíme. Teď mě vyprovod' k vlaku, ať nezmeškám.“

Cestou se vyzpovídal, co zažil na mýtě. „Ale já toho mluvku vyléčím, jenom se slůvkem nezmiňuj, že jsem zde byl. Řeč se všelijak stočí, mohl bys ho potkat a pokazit všecko.“

Farář Trnka se smál a slíbil, že tedy na pouť jistě přijede. Zůstane až do pondělka, kdy v Klenčí slaví posvícení, aby — lakomci — odbyli všecko při jedněch koláčích, jedné muzice a jedné pranici.

VI.

Mýtný Rojt — kolem dokola vzato — byl lenoch člověk, který uměl lehce žít. Asi deset let žil u finanční strážě, pak předstíraje, že si na patrolách ulovil pakostníci, vstoupil do výslužby. Ježto jeho pensička byla nepatrná, obdržel místo mýtného a trafikův nádavkem. Pověsil se Zieglerům na paty. Když vycítil, že se z Vituny stane zaslíbená země, usadil se na dosud mrtvé silniče, za pár grošů najal mýto a počal s Zieglerem bohatnouti. Nejdříve jen vybíral šestáčky od formanů, prodával jim tabák, ale brzy naléval tajně i kořalky; popustil „ze své“ zásoby láhev piva, kousek salámu, vozy u mýta čekaly často dvě i tři hodiny a tak z dlouhé chvíle se utrácelo. Rojt hned druhým rokem postavil si hospůdku a teprve nyní octl se ve svém živlu „bavit hosty“. To uměl dokonale. S každým pustil se do řeči, poptával se a vyzvídal, takže záhy opravdu znal celé široké okolí. Zastavovali se zde četníci i řezníci, kováři i strojníci, žebráci i vandráci, židé i křesťané, setkávali se zde známí, Rojt vyřizoval jim pozdravy od přátel, kteří tudy včera nebo před týdnem jeli a zde se stavěli, přijímal vzkazy pro ty, kteří teprve měli sem přijeti, všecko spolehlivě, svědomitě vyřídil a obstaral a tak — nevěda ani jak — stal se jakýmsi důvěrníkem celého kraje. „Optejte se Rojta, ten ho jistě bude znát, ten vám to nejlépe poví,“ říkali si nedůvěřiví sedláci, když šlo o prodej anebo

koupi koně, o obilní obchod, o půjčku peněz, o výměnu zboží. — Ba dokonce i když běželo o sňatek dětí, radili se pečliví rodiče s Rojtem a poptávali se ho navzájem na rodinné a majetkové poměry.

„Já to znám líp než gruntovní kniha,“ chlubil se Rojt a také nelhal. Věděl, kde který sedláček štítí se dluhu ve spořitelně, ale zato visí směnkou a vysokými úroky u staňkovského Lébla anebo merklínského Davida, na groš věděl, kolik věna dostane Mařenka Šalounovic ze Soběkur a kolik slibuje své dceři Komenda z Kvíčovic.

A tak časem jaksi samo sebou vitunské mýto stalo se velmi hledanou „kanceláří pro zprostředkování sňatků“, Rojt pak slavným dohazovačem, kterého vyhledávali pečliví otcové, starostlivé matky, ohniví ženichové, ba i stydlivé, ale přece jen vdávavé nevěsty.

A na takovou jednu nevěstu měl Rojt v poslední době poléčeno. Bohatý kupec staňkovský, pan Kolínský — poctil ho svojí důvěrou, aby mu získal zaručené zprávy o Anince Bohmanovic v Klenčí.

„Víte, pane Rojt, nejde mi o majetkové poměry. Ty znám dokonale, ta slečna je jedináček, dceruška majitele sirkárny v Klenčí; ale než s ní navážu nějakou bližší známost, rád bych věděl, jaké má ta slečinka vzdělání, jak je vychována, dovede-li vést domácnost a je-li přece k světu, umí-li se pohybovat mezi lidmi. Znáte přece můj dům, nějaké nemehlo — i kdyby bylo sebe bohatší — nemohu si tam přivést.“

„Bez starosti, pane Kolínský. Račte se spolehnouti na mě. Vyšetřím věc dokonale a podám zaručenou zprávu,“ rozpaloval se pan Rojt, kterému lichotilo, že i pan Kolínský poctil ho důvěrou. Hned tentokráte si umínil, že se nespokojí tím, co uslyší, ale na místě že všecko obhlídne, vlastníma očima se o všem přesvědčí.

Proto tak horlivě sliboval klenckému kováři, že

na posvícení se do Klenčí podívá. Jako na zavalanou všecko přišlo. Farář bude jen záminkou, aby mohl nenápadně pozorovat Aninku, která jistě o „pěkné“ se dá viděti v kole, alespoň odpoledne, aby sousedů neurazila. Toho nového kováře-nemluvu tam vyhledá a ten mu musí pověděti, jak to v Klenčí o posvícení chodí, v kterém hostinci schází se „ta lepší třída“, kde bude „panská muzika“.

Zdaleka už se usmíval na pana Kolínského, spěchajícího tudy do hutí, důvěrně na něho mrkal a šepetem mu sděloval: „Tak už jsem něco slyšel, jel tudy kovář z Klenčí, pro uhlí, víme, a samou chválu zpíval, že prý to slečinka jako kyprá květinka, tvářičky jako byčtičky, očka jak zralá trnka, nožky jak mladá srnka, inu, slovem, holčička jako milá kočička,“ dával se Rojt unéstí fantasií do básnických výšin. „Ale ovšem vkus takového hrubého kováře,“ nechával si zadní vrátka otevřená, „není pro našince směrodatným. Vážím si vás, pane Kolínský, a proto se obětuji do krajnosti. — Tohle pondělí slaví v Klenčí ‚pěknou‘, zajedu si tam, rozumí se, incognito — snad si i se slečnou zatančím a teprv potom pronesu poslední slovo.“

„A to já bych, pane Rojt, mohl s vámi. Nikdo mne tam nezná, s panem Bohmanem stojím pouze v obchodním spojení,“ rozechřival se tou básnickou chválou vypočítavý kupec.

„To by bylo výborné! — Kdyby vám slečna padla do oka, hned vás seznámím. Paní matince složíme poklonu nejprve, s tím se musí začít, nakloníte-li si matku, půl výhry máte v kapse. — Odkládati dlouho nesmíte, on ten mistr povídal, co má slečinka nápadníků, perou prý se zrovna o ni, v kočárech za ní jezdí a je pochopitelné. — Jediná dcera, mladá, hezká, a prachová, toť partie. Taková nevěsta nezksyne na ocet.“

„Ovšem, ovšem,“ suše už zase uvažoval pan Ko-

línský. „Radno si slečnu zabezpečit, ale přece jen nejraději si zboží prohlédnu, než si je objednáám.“

„Zcela moje stanovisko. O sňatku platí: není na rok, na dvě léta, ale do skonání světa; do skonání mého tvého, nepohlédnout na žádného.“

„Ano, je to více méně také obchod, ale zde není možná podmínka: nehodící se vrátí.“

„Tak jen se račte přichystat, v pondělí ranním vlakem do Domažlic a pak asi ještě dvě hodinky pěšky, příjemná, procházka.“

„I děkuji pěkně! A což, když se spustí nějaká plískanice, sněhová šlehačka s deštěm?“ lekal se choulostivý kupčík.

„Zjednáme si v Domažlicích kočár, omnibusem zajedem rovnou z nádraží k Černému koni, nebo ke Koruně, nebo k Šumavě.“

„Ale tam mě všude znají jako falešný peníz, jezdívám za obchodem, i městský kočí by v Klenčí vyžvanil, koho přivezl.“

„To ovšem, pak bych nevěděl, leda že by —“

„Ano, pojedu vlastní příležitostí a svezu vás. Pojedeme kočárem hned ze Staňkova. Jak nám to může dlouho trvati?“

„V nejhorším případě — tři hodinky.“

Rojt se tvářil, jako by byl v devátém nebi, když v pondělí ráno lezl do kočáru k panu Kolínskému.

V tvrdém mrazu ztuhla už země na kost, vrcholy šumavských hor sněhem se bělaly, ostrý větrík východní dobýval se do vozu všemi skulinami; ale také sluníčko usmívalo se zpocenými a pak i zamrzlými okny do kočáru.

„Nebylo by výhodnější jeti na Horšův Týn než na Domažlice?“ osmělil se poznamenati pan Rojt, když viděl, že koně zatácejí na silnici k Osvračínu.

„Zajisté! Musíme však spojití příjemné s užitečným. Mám rozděláno několik obilních a jiných obchodů, sem tam i dloužek nějaký vybrat, teď mají peníze,“ usmál se pan Kolínský. A skutečně zastavil se nejen v Osvračíně, ale i v Chotiměři, Přívozci, Blížejově, ba i v Milavčicích. Teprve za Domažlicemi si pan Rojt oddychl. Kupec ho také utěšoval, zpět že pojedou po císařské silnici přes Horšův Týn a bez zastávky až domů. „Jen abychom jeli s veselou!“ počal teprve teď mysliti na vlastní cíl dnešní jízdy. „Kde pak máme vystoupiti?“

„V zájezdním hostinci ‚U černého orla‘. Dobrý dům, hospoda vyhlášená po celém českém království,“ velebil Rojt.

„A co řekneme?“

„I to už najdeme nějakou záminku.“

„Víte, pane Rojte, nejlépe je všecko si napřed promysleti, rozvážiti, na všecko pamatovati, pak se podnik zdaří.“

„Ale zbytečné starosti! Padesát výmluv si v minutě vymyslím, když bude třeba. Ten hlupák kovář mne ani nepozná, viděl mne ve všedních šatech, nebudu-li chtít, ani se nepřiznám, kdo jsem, odkud jsem. Pane, já už vystupoval v nejrůznějších rolích, jednou dokonce i jako baron a nikdo se nad tím nepozastavil. Možná, že tam i sázku vyhraju,“ napovídal tajemně pan Rojt, nechávaje si za lubem jako překvapení pro pana Kolínského, co ho také do Klenčí táhne.

„Ale co já mám říci?“

„Nejlépe nic, nechati mi volnou ruku, řídit se poměry, které najdeme. Masky sejmem až na konec. Slibuji vám veliké překvapení a znamenitou zábavu.“

Tak už minuli Draženov, Horu a silnice se před nimi zvedala jako na střechu. Poprašek sněhový tu ležel všude po polích i lukách, městečko samo se bě-

lalo, jako by si hovělo v peří a nad ním hrozivě se mračil ohromný Haltrav, jehož mohutné, černé lesy dosud nestačila zima sněhem zasypat.

Ostrým zápachem fosforu uvítalo je Klenčí hned na samém počátku. Koně prudce zafrkali, pan Kolínský rychle spustil okno ve dvířkách a dobře hádal „To bude jistě Bohmanova sirkárna,“ i hlavu z vozu vystrčil a jaksi zklamaně řekl: „Já si to představoval mnohem větší.“

„Nezáleží na velikosti, ale na výnosnosti,“ uznal za vhodné poznamenati pan Rojt. — „A ta fabrička prý pracuje se značným výdělkem.“

„Může to býti,“ smířoval se kupec. „Dříví tu roste všude jako trávy, škatulkáři si všechn materiál nakradou a mohou zboží dávatí od polu zdarma. Pracovních sil se tu rodí nadbytek, mzdy tedy mohou být nízké, odbyt je dobrý, ano, pan Bohman jistě bohatne,“ a srdce zaplesalo panu Kolínskému při tom rozpočtu.

„Ještě ta slečinka bude-li jen poněkud k světu — pak, pane Rojte, povezte z Klenčí ženicha,“ roze-
hříval se rychle.

Unavení koně jenom krokem táhli těžký kočár do kopce. Městečkem rozkládal se sváteční klid, několik krámů před radnicí zbylo tu dosud od včerejší pouti, kolem nich tlačilo se hejno dětí, zkoušely trubičky, píšťalky a frkačky, promlsávaly poslední pracně ušetřené krejcárky, ukazovaly se v nových čepicích a šatečkách a ani je tuze nevzrušilo, že „U černého orla“ zastavil kočár. Stála tam celá řádka vozíků, bryček i kočárů už od včerejška.

Na věži právě velký zvon „Martin“ zvonil sváteční poledne, když pan Rojt s panem Kolínským otevřeli v hostinci dveře. Příjemná vůně vepřové pečeně je ovanula, milé teploučko přivítalo, šumot lidských hlasů veselých, rozjařených je obklopil.

VII.

Mezitím co syždomitý podomek — starý Matouš z Draženova — na svých křivých nohách klátil se kolem koní a kočáru na dvoře, točil se nahore kolem hostů sám hostinský Hausner. Takovou čest neprokázal každému. Obyčejně se svého místa od okna zavolal svoje obvyklé „pěkně vítám“ a v klidu zakuřoval dál svoji pěnovku. Bůh ví už kolikátou. Pan Hausner neměl dětí, vyhlášenou hospodu vedl více pro svou zábavu, aby mu ušel čas, než pro nějaký zisk, lidem přál a lidé přáli proto i jemu. Zvláště dnes byla prostorná šenkovna jako když ji nabije. Noví hosté chvíli se rozhlíželi, kam by se měli posaditi, a těch jejich rozpaků právě si všiml hostinský. Bystrým okem je změřil a hned vycítil, že je to jakási onačejší návštěva a cizinci patrně, protože nikdo z těch, kdož tu seděli napěchování kolem stolů, nevstával, nevolal na ně, nedával jim připít, ani nezval, aby si přisedli, že se smáčknou, místo jim uvolní. Vstal proto sám a usměvavý, kulařoučký, čistě oholený, se sametovou, zlatem vyšívanou čepičkou na hlavě blížil se k hostům.

„Pěkně vítám, pánové,“ vyndal pěnovku z úst, pošoupl čapku, pohladil si břicho okrášlené silným, zlatým řetězem a čekal.

„Má úcta,“ nedbale odpověděl pan Rojt; „rádi bychom nějaký dobrý oběd, ale jak vidím, máte přeplněno, nikde ani místečka k posazení, podíváme se raději jinam — —“

„Ó, prosím, pánové, to by bylo hezké, račte jen dál, hned vedle máme vyhrazenou místnost — kasino pro honoraci.“

„A je tam zatopeno?“

„Jako v lázni. Po obědě sejde se společnost —“ a pan Hausner vedl pány do vedlejšího, ohromného pokoje; podél zdi stály tam bíle prostřené stoly, nad nimi visela zrcadla, obrazy, krásné lampy, po oknech záclony krajkové, jako v nejlepší restauraci městské.

„Obě místní kapely — Maršíci i Marušáci — hrají včera i dnes v druhých hospodách, a proto si moji hosté pozvali na dnešek Pečováky, už jsou zde. Slyšeli jste někdy, pánové, pečovskou hudbu? To je požitek!“ mlaskl pan Hausner labužnický jazykem a sevřel palec s ukazováčkem v líbezném kolečko.

„Možná, možná,“ hodně ledabyle mu odpovídal pan Rojt. „Ačkoliv u nás v Praze máme koncerty —“

„Tak pánové až z Prahy,“ — vjel rázem život do pohodlného pana Hausnera. „Vzácná čest pro nás, jen račte semhle, prosím, do čela pěkně,“ sám bral panu Rojtovi zimník a klobouk z ruky, sám odtahoval židle od čestného stolu a horlivě vykládal: „farář, pan Bohman, purkmístr, fořtmistr, páni z Trhanova, dnes je všecy čekáme. Přijdou i s paničkami a slečinkami.“

„Tak je budeme mít hezky pohromadě,“ zaradoval se v duchu pan Rojt, podal panu Hausnerovi špičky prstů a představil se: „Já jsem vrchní finanční inspektor a to je můj osobní sekretář. Jsme právě na inspekční cestě.“

„I stafra!“ ulekl se hostinský a hned pomyslel na své strážníky, na finanční dozorce, že jistě nejsou ve službě, že asi spí doma na kavalcích a odpoledne místo na patrolu, že asi půjdou na sál ke Kohoutům roztáčet měšťanské dcerky.

„Pan respicient také sem chodí,“ řekl lhostejně

nahlas a diplomaticky dodal: „I ostatní pánové tu bývají, ale dnes sotva přijdou. Ženou se do služby jako kati a vědí, že právě o poutích a posvíceních provádějí se největší a nejdřezší paše.“ V duchu však si myslel, už aby byl venku, aby jim mohl vzkázat, kdo do Klenčí přijel, jaké nebezpečí jim hrozí.

„I jen je nevyrušujte,“ usmál se pan Rojt, jako by uměl čísti myšlenky. „Vím, jak to o poutích chodí, ale nám do nich nic není, my jsme od finanční prokuratury, fideikomisy, fary, obecní statky, nadace a fundace — do toho strkáme nosy.“

Teď se zachvěl pan Hausner strachem o věrného přítele Vondrouška. Slyšel ho nedávno láteřit na jakousi novou daň, na ekvivalent, mluvil zlostně o rekursu, který podá, aby tak — — Ale možná, že to je štěstí, že se smluví s těmi pány zde, přátelsky se dohovoria a to právě že mu prospěje. Pro všechny případy musí s nimi jednat jako s měkkým vajíčkem, dobře je naladit, nakrmit, napojit, pobavit — to zkrotí i lva.

„Tak co bude libo, pánové? Máme tam výbornou polívčičku s nudlemi nebo kapáním, křehounkou vepřovou pečínku, s kůrčičkou jako dort. Martinská husička ovšem o našem posvícení scházeti nesmí, výborná skopová na mariánci i s česnekem —“

„Nejdříve polévku, abychom se zahřáli,“ vedl slovo ustavičně Rojt.

„Hned tu bude,“ odkutálel se pan Hausner přímo do kuchyně, kde udílel přísné rozkazy: „Panstvo je až z Prahy, nějací vysocí ouřadové, tak si dejte záležet! A Fany, vezmi si čistou zástěrku, budeš nositi na stůl do velkého pokoje, porce ať jsou slušné, nevelké, ale za to nejlepší kousky, hezky aranžované. — Buď tak laskava, sama dohlédni,“ obrátil se na svoji paní, statnou, silnou s krajkovým čepečkem na hlavě a svazkem klíčů u pasu, která jen vydávala ze spíže,

ochutnávala z hrnců a pekáčů a komandovala: „ještě to přisolte,“ „trochu kmínu tam vhodte,“ „uberte té masnoty a přilejte trochu polévky na pečení.“ Nechala muže mluvit a teď slabě, mdle se usmála a klidně odpovídala: „buď bez starosti, Karličku, u Černého orla dosud každému chutnalo.“

„Já vím, Míninko, já vím, že se zahanbit nedáš,“ usmál se spokojeně hostinský a spěchal odtud; věděl, jak ženské nerady vidí, když se jim plete muž do řemesla. —

„Tak, co říkáte, pane Kolínský?“ optal se Rojt, sotvaže si po výborném obědě otřel vousy a napil se znamenitého koutského ležáku.

„Obdivuji se vám,“ usmál se kupec.

„A to je teprve začátek. Konec teprve vás překvapí. Veselohra, učiněná komedie to bude: Až nastane rozuzlení, smíchy se budou všichni ohýbat, do smrti nikdo nezapomene na dnešní den. Vy, budete-li chtít, odvedete si odtud nevěstu a zdejší kovář, budu-li já jen chtít, mi zaplatí fůru uhlí, nebo celou naši útratu i s kočím.“

„Jak to? Nerozumím —“

Ale vtom se rozevřely dveře a hostinský spěšně hlásil, hosté že už se sjíždějí. Z Trhanova že právě přijeli na dvou kočárech a za nimi že se budou troustit i místní honorace. „Však račte vědět, jak to na venkově chodí, nikdo nechce býti první. Posílají služby poptat se, kdo už zde je, nebo stojí u okna oblečení v plné parádě a číhají, až vyjdou od doktorů nebo učitelů, aby se pak také vyhrnuli.“

Po chvíli opravdu vešli trhanovští úředníci, pan Hausner jim představil svoje hosty, optal se na dámy, usmál se, když slyšel, že přijedou za nimi, kočáry že se pro ně vrátily. „Nechtěly se ve voze tísniti, aby si nepomačkaly parádu,“ zabručel pan ředitel.

„Mají vyhrazený zadní pokoj,“ hned poznamenal pan Hausner, „se zvláštním vchodem, rače je tam uvést. Najdou tam zrcadlo, špendlíky, vlásenky, kartáče.“

„A jakpak Pečováci? Přijeli?“ dychtivě optal se fořtmistr, sám výborný muzikus.

„Toť! Od devíti hodin už si prolévají trompetky.“

Ani hodinu to netrvalo a celá společnost seděla pohromadě — až na faráře Vondrouška. Ten měl sám milého hosta, slavnostního kazatele od včerejška, staňkovského faráře Trnku a bavil se s ním srdečně. Oba kněží vzpomínali mladých časů, studijních i kaplanských dob, kamna dýchala milým teplem a po včerejší šumné poutní hostině ta chvilka družného hovoru oba rozehřívala. Vondroušek už si ani nevzpomněl na Rojta a nedávnou příhodu na vitunském mýtle. Přátele vyrušila Kačenka.

„Pan Hausner se dává poroučet, aby přišel jemnostpán aspoň na chvíli do společnosti. Nějaký pán z Prahy že by ho rád poznal.“

„A což ten pán, když trefil z Prahy až do Klenčí, netrefí sem na faru? Řekněte, že mám hosta,“ vzkazoval Vondroušek mrzut, že ho vyrušili z tak líbezné zábavy.

„I jen jdi, Jozífku. Bůh ví, koho to sem kozel přinesl. — Jistě na něm mnoho záleží, když ti sám pan Hausner vzkazuje. Hrají tam Pečováci, poslechneme si je chvilku. Už jsme se dost užili, sbalím si tady svoje rance, seženu kočího a přijedu za tebou,“ přemlouval přítele i Trnka.

„Když myslíš,“ zvedal se Vondroušek, ale nerad. „A přijď brzy, poznáš aspoň naši společnost,“ nakažoval ještě ve dveřích.

Pečováci u Hausnerů hráli opravdu mistrně a samé nové kousky. Nejprve jen ouvertury a úryvky

oper pro poslechnutí, ale když potom spustili polku, tu ta jejich hudba přímo se vrážela do noh, takže konečně ani pan Hausner neodolal a se svojí Míňinkou octl se v kole. Pan Kolínský už dávno jako motýlek obletoval Bohmanovic Aninku, která jako čarovný kvítek v bleděmodrých šatečkách cudně se pýřila, skláněla hlavinku unyle k levému rameni a živě přisvědčila, když její maminka hlasitě pronesla před ostatními dámami: „Ten pan sekretář je zdvořilý člověk, je viděti, že je z Prahy, že zná způsoby, políbil mi ruku a poprosil, aby si směl s Aninkou zatančit.“

Pan „vrchní inspektor“ — jak ho všichni titulovali — na ráz poznal, že pan Kolínský se do té zlaté rybky zakousl. Na očích mu viděl, že chytl a hoří. Nestaral se proto oň dále a dal se do řeči s místním doktorem Slámou, který tu seděl s paničkou a asi třemi dcerami. Slečny točily se ustavičně v kole, jejich maminka živě se bavila s paní ředitelovou a pan Rojt podíval se na hodinky. Věděl, že už hnedle budou tři a času že není nazbyt, má-li se ještě pokochati a náležitě opojiti slávou, kterou mu sliboval dnešní den. „Oči a ústa musí všichni otvírat překvapením,“ těšil se v duchu a počal hned svoje železo strkati do ohně.

„Bude pomalu čas, abychom již pomýšleli na další cestu. Máme namířeno na Ronšperk, Hostouň, Přimdu, Tachov — pohraniční okresy podléhají vesměs mému doзору. Chyba je, že náruční kuň trochu se rozkulhal, kočí by ho měl dát překovat. Je zde, pane doktore, kovář, že ano?“

„Zajisté a dovedný člověk. Podkovář vyhlášený, jako jeho předchůdce. Není zde usazen ještě dlouho, ale práce se mu zrovna hrne.“

„Dnes asi nedělá.“

„To jistě ne. Slaví posvícení. Zahlídl jsem ho seděti v přední místnosti.“

Pan. Rojt se v duši zaradoval. Hlavní osoba zde tedy nechybí.

„Snad by si dal říci — za dobrý plat —“ míní pan vrchní inspektor.

„To neznáte našich lidí,“ usmál se lékař, „dříví pracovníci, že jim rovno není, ale obchodníci žádají. Za dobrý výdělek vstane v Praze o půlnoci třeba továrník a je vám k službám, ovšem dá si to zaplatiti. Ale zdejší člověk v neděli nesáhne na nic, kdybyste hory doly sliboval. V neděli i dobytče má pokoj, řekne vám do očí a zůstane klidně seděti. Pohnete-li ho však, že vezme do ruky sekeru nebo kladivo, pak vám to jistě udělá zadarmo, groše od vás nepřijme, aby se nezdálo, že to dělá z lakoty. I kovář, ačkoli sem přišel z Němec, je takový pavouk.“

„Jak se jmenuje, zkusil bych to s ním, snad přece by se dal přemluvit.“

„Heidler, nu, přesvědčte se, ale předem vám říkám, že všechno marné. Jedině pan Hausner by mu mohl poručiti, protože odtud má nejvíce práce, anebo farář, znají se spolu výborně, snad z těch Němec.“

„Zdejší farář musí býti výborný muž,“ předsedal náhle „pan vrchní“. „Už jsem o něm slyšel v Domažlicích, nevím ani, co to bylo, ale na berním úřadě vyprávěli mi nějakou podařenou taškařinu.“

„To ano, to ano,“ usmíval se Sláma, „když je v náladě, tak je radost ho poslouchat.“

„Rád bych ho poznal.“

„Však je divné, že tu dosud není. — Cožpak, že tu není pan farář?“ obrátil se pan doktor na pana řídícího.

„Nevím, co ho doma drží. Říkal mi, že jistě přijde, že se těší.“

„Ano, ano, kdepak je dnes Vondroušek?“ — ozývalo se kolem stolů.

„Pane Hausnere, vzkážte na faru, co se to děje s panem farářem, že všichni na něho čekáme, že jsou tu hosté až z Prahy a rádi by ho poznali,“ — poručil sám pan direktor a patronátní komisař v jedné osobě.

„Nechá se poroučet, že má hosta, ale za chvíli že přijde,“ vyřizoval už po chvíli úslužný hostinský a sám se těšil na nejmilejšího přítele. Přisedl ke stolu a velebil panu Rojtovi faráře: „To je roztomilý muž, kuřeti neublíží, veselý je jako dítě, všichni ho tu máme rádi, hrozně se nám stýskalo, když odešel. Kaplanoval tu plných osmnáct roků, pak se stal farářem v Maxbergu, ale když se zdejší fara uprázdnila, šli jsme s deputací do Vídně k patronovi a do Budějovic k biskupovi, až jsme si ho vyprosili. Hle — už je tady —“ Pan Hausner čiperně vstal a spěchal vstříc štíhlému knězi, jehož hlavu sice ojíněly šediny, ale oči i tvář zářily dosud mladistvým ohněm.

Hudba právě dohrála a všechno se hrnulo k Vondrouškovi.

„Kdepak jste vězel tak dlouho?“

„To jste jistě po obědě zaspal.“

„Copak to, že se dáte tak prosit?“ hrnuly se otázky i výčitky jako kroupy. Vondroušek cestou podával všem ruce, klaněl se dámám, usmíval se a omlouval: „Mám milého hosta, však se přesvědčíte, přijde za mnou,“ ale zrakem pátral po těch „pánech z Prahy“.

Dostal se šťastně až k čelnému stolu, kde seděl pan Rojt s panem Kolínským a lékařem.

Doktor Sláma hned vstal, podal faráři ruku, podržel mu ji přátelsky, uklonil se svým sousedům a pronesl obřadně: „Dovolte, pánové, abych vám směl představití našeho milovaného pastýře duchovního — pan vrchní finanční inspektor z Prahy a jeho sekretář.“

Všechno utichlo, pan Rojt vstal, poklonil se a po-

dával faráři ruku, i ten už natahoval svoji, ale vtom ji utrl, podíval se ostře na Rojta, výjev u mýta se mu vynořil v hlavě a k úžasu všech dal se pan farář náhle do hlučného smíchu.

„Hausnere, zavolej sem Matouše, ať tohohle pána vyhodí!“ rozkřikl se prudce Vondroušek.

„Ale dovolte, pane, jak se osmělujete —“ chytal se stébka pan Rojt, který dosud nemohl faráře poznati. Všecko vstávalo, hrnulo se ke stolu, dámy natahovaly zvědavě krky, páni tvářili se jako by spadli s měsíce, pouze Vondrouškův hlas vítězně hlaholil pokojem:

„Kdo že jste?“

„Vrchní finanční —“

„Chcete, abych vás dal sebrat? Mám poslat pro četníky?“

V mýtném hrklo jako ve starých hodinách před bitím. Ještě jednou sebral všecku svoji duchapřítomnost a rozepjal se ke lvímu skoku:

„Zakazuji si, abyste se mnou tímhle tónem mluvili!“ rozkřikl se drze.

„I vy jeden,“ rozhněval se Vondroušek, „teď povíte celé společnosti kdo jste, a hned, sic vás dám zatknout.“

Staňkovský farář Trnka až za dveřmi slyšel hlučný hlas Vondrouškův. Prudce otevřel dveře, protlačil se ke stolu a tam překvapením až vykřikl: „I pozdrav Pán Bůh, pane Rojte, kdepak se tu berete? A pan Kolínský, podívejme se, a nic neřeknete, to jsme se mohli svézt společně.“

Mýtný cítil, že mu hoří půda pod nohama, přál si, aby se před ním v té chvíli otevřela hluboká propast a aby se mohl do ní po hlavě vrhnouti.

„I človíčku, kdopak vlastně jste?“ vzpamatoval se první pan Hausner, kterému počaly červenati uši

a nabíhati žíly na spáncích, což bylo vždy zlým znamením.

„Pánové, malé nedorozumění, nevinný žertík, jde o sázku,“ koktal Rojt, nevěda hanbou, co mluví, „zdejší kovář dosvědčí —“

„Kovář že vám něco dosvědčí? Zavolejte sem tedy kováře,“ poručil Vondroušek a Fanyňka už pro něho letěla.

„Mistře kováři, znáte tohohle mužíka?“ ukázal farář na Rojta, na kterého byl opravdu smutnoučký pohled.

„Jaktěživ jsem ho neviděl.“

„Ale vždyť přece — to jsem blázen —“ zoufale se točil mýtný, „jaktěživo se mi takového něco — byl jste přece minulý týden ve Vituně pro uhlí?“

„Jaktěživ jsem tam nebyl a nepojedu, protože Zieglerové u mne nedělají. Kupuji nýřanské a mám ho ještě půl vagonu, na dvě léta mi stačí.“

„Farské koně vás vezly, seděl jste na fůře v kožichu.“

Všichni se dali do smíchu a počalo jim vycházeti světlo.

„Mne nevezli, kožichu nemám, vás neznám, ve Vituně jsem nebyl a myslím, že blázníte, ale ze mne si blázný netropte, nebo — tisíc láter a nic víc —“ rozpaloval se horkokrevný kovář, který myslil, že společnost se směje jemu; zafal pěst a pozdvihl ji do výše jako kladivo.

„Ale pro Pána Boha, kdopak to tedy se mnou mluvil, kdopak se to se mnou vsadil o fůru uhlí, že klenckého faráře nenapálím, bulíka na nos mu nepověším?“ hlasem zoufale plačtivým zvolal Rojt.

„To všecko já, vy chlubile jeden, vy znalče lidí, vy žvanile pyšný,“ nemilosrdně šlehal ho Vondrou-

šek. „Teď kajícně povíte, kdo jste, a hned, jinak vás z Klenčí odvedou přímo do kriminálu.“

„Já jsem — mýtný — Rojt — z Vituny,“ těžce, namáhavě vyrážel „pan vrchní finanční inspektor“, rukama zakryl si tvář a klesl na židli.

V té chvíli bylo jasně slyšeti, jak přes dlážděné podvratí rychle ujíždí kočár.

To pan Kolínský zbaběle opouštěl bojiště, přítele i nevěstu — — —

Zatrolená historie končí neslavně. Zničeného Rojta odvezl s sebou pan farář Trnka. Fůru uhlí zaplatiti nemusil, protože ji Vondroušek od Zieglerů opravdu dostal ctí a darem. Aninka Bohmanová šťastně se vdala do Staňkova, vzala si také kupce, ale právě konkurenta pana Kolínského. Rojt své pohany nesnesl, smál se mu kdekdo; proto prodal hospůdku, našel si až kdesi za Prahou mýtného, se kterým vyměnil místo a zmizel od nás beze stopy.

OBĚŤ ZÁKONA

(Psáno r. 1921.)

I.

Farář Jan Prokopec stál u čerstvě vykopaného hrobu a čekal, až sem přinesou z umrlčí komory rakev s mrtvolou. Díval se na vyházenou, syrově páchnoucí zemi, promíšenou se zbytky shnilých prken, zavadil okem o bílou loktuši, svázanou v malý raneček, ze kterého lezly dlouhé kosti stehenní a ramenní, podle vydutín poznával, kde se skrývá lebka i kosti kyčelní, všecko, jak to hrobník sebral a do uzlu svázel, povzdychl si a skoro netrpělivě zahleděl se ke komoře. Ale nedohlédl tam. Hustá mlha listopadová seděla těžce jako zvon z matného šedého skla na křížích i hrobech kolem, takže farář na deset, patnáct kroků rozeznával jen neurčité, rozplizlé obrysy stromů a za nimi už jako by se tyčila vysoká hřbitovní zeď.

„Copak tam dnes tak dlouho dělají?“ ozval se hned kostelník, jakmile postřehl pohled farářův. — Přendal kropenku z ruky do ruky, vytáhl krk z kožešinového límce a rychle přešlápnul, jako by se chystal rozběhnouti se sám k márnici.

Ale vtom zakrákorala kdesi vyplašená vrána, v suché trávě a listí zašustěly kroky a mlhou se protlačila rakev na márách a tmavý chumáč lidí.

„Už jdou! Zrovna jsem se tam chtěl jít podívat,“ obrátil se spokojeně kostelník ke knězi, ale ten, jako by ho neslyšel, listoval v ohmataném rituálu, a sotva postavili rakev ke hrobu, počal se modliti předepsaný žalm.

Jednotvárně zněla slova modlitby, jednotvárně komolil kostelník latinské odpovědi, jednotvárně padaly velké kapky vody s zčernalých, holých korun lípových, jednotvárně pomodlili se ritem předepsaný otčenáš. Všecko šlo pravidelně jako při tisíci jiných pohřbech, až teď se stalo něco neobyčejného. Jak zvedli na provazech rakev do výše a hrobník vytáhl obě tyče, na kterých se rakev nad hrobem vznášela jako nad propastí, zaklel hrobník a vykřikl: „Hrob je krátký!“ a vskutku rakev oběma konci opřela se o pevnou zem a ani se nehnula.

Farář svraštil čelo, v očích se mu zajiskřilo, už-už chtěl se osopiti na hrobníka, když se znovu prolomilo trapné ticho, svěží postava dívčí zhroutila se do hlíny, dvě ruce v těsných, černých rukávech vlněné jupky se vztáhly, objaly rakev a zoufalý, pláčem i bolestí prosycený hlas se ozval: „Tak vidíte, maminko, že mne nesmíte opouštět. — Copak bych si tu bez vás počala? Komupak byste mě tu zanechala?“

Všem vhrnuly se rázem slzy do očí. Ženské vytahovaly bílé šátky, muži sklopili hlavy k prsům, pofrkující nosem a dusíce násilím pláč, ba ten žalostný výkřik, deroucí se z hlubiny zarmouceného srdce, působil tak bezprostředně, že zatřásl na chvíli i otrlým už pohřebním personálem, kterým obyčejný pláč a nářek nad rakví ani nehnul.

Farář Prokopec zaryl se pohledem do země, křečovitě sevřel rituál, zaťal zuby a stál na svém místě jako přibitý. Držela ho tu povinnost, dokončiti obřad, až bude rakev řádně spuštěna do hrobu, ačkoli by byl nejraději utekl. Stál, díval se, ale neviděl, jak vyzvedli znovu rakev na máry, jak skočil hrobník do hrobu a mohutnými údery motykou ulamuje celé kusy země a vyhazuje je lopatou. Neslyšel, jak se rozpovídali kolem smuteční hosté, jak vykládá nějaký vousem za-

rostlý a vkusně oděný pán: „To se stalo mou vinou, měla jen obyčejnou rakev, sprostou, ale já nařídil a zaplatil rakev s řimsou, a o tom hrobník nevěděl,“ nic z toho neviděl a neslyšel.

Ze šedé mlhy před jeho duševním zrakem vynořil se, jak ta dívka zde tak bolestně zaplakala, jeho psací stůl, na něm mramorové těžítko a pod těžítkem černý okraj dopisu.

„Za týden budu tedy bez místa. Až dosud ztroskotaly všechny moje snahy, uchytiti se jinde a tak nevím, kam se mám vrhnout, kam jít, co si vůbec počít...“ slyší najednou Prokopec mluvit ten list, který jen zběžně přečetl, odložil jej a zabručel tehdy k hospodyni: „Anna píše, že bude bez místa, chtěla by asi k nám, než zakotví jinde. Výslovně to sice neříká, ale hodně po lopatě to napovídá.“

Vidí i hospodyni, jak zbledla a chvějícím se hlasem se optala:

„To by snad chtěla na mé místo?“

„I kdepak,“ usmál se tomu farář. „Ta neumí asi vzíti vārečku ani do ruky. Je kasírkou v obchodě a firma udělala konkurs. Co by u nás dělala? Ani jí neodpovím; jen ať se stará, vždyť to není dítě, musí jí být jistě už dvacet let. Neviděl jsem ji od sestřiny smrti.“

To všechno slyšel farář, ale ku podivu znělo mu to teď v uších tak hrubě, až necitelně, nechápal, jak si mohl myslet, že neť přece jen nějaké místo sežene, když jí nepodá pomocné ruky, ale usadí-li se na faře, že třeba schválně se nebude starat a jemu že by tím vznikly jen nepříjemnosti. Jak jen tak tvrdě mohl soudit, vždyť té své neteře ani nezná, a je to přece krev jeho sestry.

„Maminka říkala, až by mi bylo zle, že vy mne

jistě neopustíte," ozvalo se znovu pod těžítkem psaní v černém rámečku.

„A já jí ani neodpověděl," kmitlo se hlavou Prokopovou.

Jindy by byl stál u hrobu jako na trní, nutil hrobníka ke spěchu, díval se netrpělivě na hodinky, počítal, stihne-li ještě první hodinu ve škole, nebo má-li se omluviti a přeložiti si hodinu na odpoledne. Ale dnes jako by zkameněl, až ho musil kostelník zatáhnouti za rochetu, jež celá provlhlá visela na něm splihle, jako by ani nebyla naškrobená a nažehlená.

Trhl sebou, spatřil už rakev v hrobě a po zvyku hned spustil: „Zdrávas královno!"

Ani cestou k domovu nebylo mu do řeči a kostelník se tomu dnes ani nedivil. Byl sám rozladěn, mnul si prokřehlé ruce, huboval na hrobníka, že přece měl si rakev znovu naměřit. Prokopec však se nechýtil ani na jednu z těch kousavých vět.

Ale jak přišel domů, nasnídal se a místo do školy zaměřil rovnou do svého pokoje. Zašilhal k psacímu stolu, spatřil černý růžek dopisu, hned také slyšel: „Copak bych si tu počla? Komupak byste mě tu zanechala?" a celý tklivý výjev, jak se odehrál před chvílí na hřbitově, živě vytanul mu na mysli. Tak, jak byl ještě v taláru, usedl si k stolku, vytáhl listovní papír a napsal naň svým pevným, rázovitým písmem:

„Milá Aničko, zoufat si přece nemusíš, nemáš-li opravdu kam jít, tak jen přijed' ke mně jako domů. Pomohu ti hledat nové místo, a když je budeme hledati dva, tak snad se nám přece podaří."

Podepsal se, zalepil psaní a přiložil je k poště, která tu čekala na přespólního listonoše.

„Tak jsem přece jen tu Annu pozval," řekl pak v kuchyni hospodyně. „Víte, ono je to na pováženou nechat mladou dívku ve městě jen tak. Je to přece

jenom moje neř a nerad bych si dával vinu, kdyby ji mělo stihnouti nějaké neštěstí.“

„A kampak ji dáme?“ optala se hned hospodyně dost poplašeně.

„Třeba do hostinského pokoje, vždyť to bude host,“ usmál se farář, „ale zahálet ji nenechám. Musí vám pomáhat, neuškodí jí, naučí-li se počítat i vajíčka, máslo a brambory.“

A také při obědě se svěřil svému kaplanovi s novou starostí.

Ale kaplan Václav Pinta nevěnoval tomu valné pozornosti; přišel z přespólní školy a zabořil se rovnou do novin, protože volební zápas do sněmovny běžel v plném proudu, a Pinta byl politikem tělem i duší.

II.

Neť pana faráře Prokopce, slečna Anička, seděla odpoledne v pokojíčku u šicího stroje v závěji bílého plátna, ale nešila. Podepřela si rukou kulatou bra-dičku a zahleděla se oknem do zahrádky. Padal tam první sníh. Tiše a nesměle snášely se jeho vločky se zakaleného nebe na černou, vlhkou zemi, a jak dopadly, hned také tály a ztrácely se. Na tyto sněhové hvězdičky dívala se nedbalá švadlena a zdálo se jí, jako by to byly bílé, malé kvítky, jež škube neviditelná ruka z kalinových koulí a sype je přímo do jejího mladého, hořkého srdce...

Přímo nad ní, v kaplance v prvním patře, utichly teď kroky, pod nimiž až do té chvíle otrásal se strop nad hlavou Aniččinou. To kaplan Václav Pinta zastavil se u okna, utřel holou rukou upocenou tabuli skla a černé koruny šosatých štěpů jako hustá síť zachytily jeho zamračený pohled. Zadíval se na ty holé haluze, obrané o poslední list, oškubané, že na nich nikde ani jablíčko nezůstalo, viděl, jak sníh chytá se jejich kšticí, ale že ani ten se tam neudrží, mizí a ztrácí se, jako by se štítil těch starých stromů s popraskanou korou. „Zdají se suché a mrtvé,“ povzdychl si při tom pohledu, „a přece je v nich utajena životní síla. Kořeny jejich i teď sbírají šťávy a ssají mízu ze země, živitelky, nezlomí jich ani víchr, neudusí jich mlhy, ukáže se sluníčko, dýchne na ně, a odějí se znovu zeleným listem a růžovým květem.“

„Slečinko, padá tam sníh,“ ozvala se konečně hospodyně. Už chvíli pozorovala zamyšlenou švadlenu. Anička leknutím až vykřikla, ale hned se vzpamatovala, sklonila ku práci uzardělou hlavu, plátno jí zašustělo v ruku, nohy se prudce opřely o šlapadlo a stroj se rozběhl.

„Sám Pán Bůh vás sem poslal,“ rozpovíдалa se hned hospodyně, sotva si sedla a počala stehovat nastříhané plátno, „vidíte, co mám práce, a na všechno jsem sama. A nač je vám třeba toulati se světem a jísti chleba u cizích stolů? Poprosím sama pana faráře, aby spálil všechna ta vaše vysvědčení, přestal psát žádosti a posílat přímluvné listy, aby vás nevyháněl, ale nechal vás tady. Teď se vám ovšem stýská po městě a díváte se oknem jako lapený ptáček z klece —“

„Ach ne, slečno, nestýská se mi,“ ozvala se hned švadlena, „jenom takový divný strach na mě padá.“

„I vy dětino,“ usmála se hospodyně, „to naše samota vás tak dusí. Mně se s počátku vedlo právě tak. Ale zvyknete si. Toť víte, divadla a koncerty, promenády a plesy byste tu darmo hledala. Ale jen počkejte, až se otevře jaro. To i měšťáci k nám jezdí a závidí nám.“

Stroj spokojeně vrčel, jehla čile a radostně vyskakovala do výše a Aničce bylo, jako by ji měkkou rukou po hlavě hladil.

Farář Prokopec seděl v tu dobu nad rozepsaným kázáním, ale jenom s námahou ovládal jasný postup myšlenek, protože jeho neř ustavičně trhala mu celou síť obrazů, důkazů, příkladů a citátů, jimiž musil suchý námět omastiti a okořeniti. Odložil konečně pero a zamyslíl se. Probíral v duchu všechny své přátele a známé. Hodná řada jich a až od let studiálních se táhla jako záhonek květů celým jeho životem. Některé ty kvítky ovšem klopily povadlé hlavičky, ale stačilo za-

líti je vzpomínkami, napsati list, a jistě zase osvěží a zazelenají se. Přemýšlel, komu by ještě mohl dopsat, koho ještě poprosit o přímluvu, aby Anička našla znovu někde nějaký koutek v kanceláři anebo v obchodě, kdo už mu odpověděl a kdo se dosud neozval.

Z toho zadumání vyrušil ho náhle zvonek, který se celou farou stříbrným hláskem rozesmál.

„To už je čas k svačině?“ pozdvihl Prokopec překvapeně oči k sloupovým hodinám; v těch právě zahrčelo a drobná figura kováře udeřila třikrát kladívkem na žlutý cimbálek, vydouvající se nad nimi jako báh štihlé věžičky.

„Hm! Jako na vojně,“ usmál se spokojeně farář. „Teď si nemůže kaplan stěžovat, že se nezachovává pořádek.“ Usmíval se, i když vešel do kuchyně, která v zimě sloužila i za jídelnu, a hned ve dveřích už si liboval: „Je vidět, že jste tu dvě, jde to všecko jako na drátcích.“

I kaplan seběhl pružně po schodech dolů a také on se usmíval, když řekl: „Jemnostpane, teď se musíme mít na pozoru my, abychom se neomeškali a nedostali do černé knihy.“

„Tak, tak, pane bratře,“ svědčil farář usedaje v čelo stolu. — Káva zavoněla kuchyní a řeč se rozproudila.

Načal ji Prokopec, který se nemohl nasytiti vypravování neteře. Zajímala ho novost neznámého prostředí, ze kterého Anička přicházela. Divil se ohromnému obratu peněz, který jejíma ručkama denně procházel, dal si vyložití promyšlený systém kontroly v obchodu, aby majitel nemohl být šizen, rozčiloval se nad zkažeností a mazaností lidskou, když slyšel, jak slečna pokladní musí často doplácet, protože u kasy se vynoří někdy padouch, který tvrdí, že platil stovkou a dostává doplatek pouze na padesátku,

počne křičet, lidé se staví na jeho stranu. Přiběhne chef, volá už zdaleka: „jen žádný skandál, prosím, slečno,“ a slečna vyplatí obnos, jehož polovice se jí na prvního strhne ze služného.

„Tak co, Anče, také jste tam v tom krámu svačovali?“ optal se dnes bodře strýc.

„Také strýčku, mohli jsme si poslat sluhu do kavárny, ale já jsem nesvačovala.“

„A pročpak ne?“

„Káva mi nechutnala,“ sklopila oči Anička, chtěla vlastně říci: „stála korunu a to bylo při mém rozpočtu mnoho.“

„I ty kočičko mlsná,“ zahrozil Prokopec a všichni se zasmáli.

„Než ji sluha donesl,“ pokračovala hned Anička klidně, „vychladla, pak bych ji byla musila pít ve své zasklené budce, před očima všech.“

„Jíst se musí,“ ozval se kaplan jakoby nechápal dívčího ostychu, „vždyť se nás také nestydíte.“

„Zde se cítím jako doma,“ pozdvihla k němu své černé oči jako zářící hvězdy a blaženě se usmála.

„Tak, dítě, tak,“ pohladil jí ruku farář a spočinul na ní teplým pohledem.

„A nač pak říkáte, slečinko, jako doma, vždyť tu můžete zůstat a být tu doma, přece vidíte, jak vás máme rádi a co tu práce,“ rozhodla hospodyně náhle prošlapati cestičku svému plánu.

„Až mi budete říkat Aničko, místo slečinko, budu tu doma.“

„Tož vám tak budeme říkat,“ rozesmál se hned vesele Pinta.

„Vy ne, velebníčku — jenom slečna,“ zarděla se Anička.

„Nu, nu, také by to žádné neštěstí nebylo,“ usmíval se dobrácky Prokopec, dopil poslední hlt kávy,

ohlédl se a Anička už mu podávala dýmku a stavěla na stůl sirník s měchuřinkou tabáku.

„Toť mám ňáké časy, to je pozornost,“ zavelebil trochu ironicky, „ani nejsem na takovou obsluhu zvyklý. To ono každé nové košťátko tak dobře mete, než se omete.“

„Strýčku!“

„Vždyť uvidíme,“ zahučel ještě pro sebe, ale pak jakoby se vzpamatoval, vstal a pokřižoval se. „Musíme každý po svém, den už je jako píd a při lampě špatně vidím,“ řekl jaksí těžce, zahořkle a odešel s kaplanem.

To ta věta hospodyně se mu tak zaryla do hlavy, že na ni chtěj nechtěj musil myslit. Rozchodil se po pokoji, zastavil se u okna, zadíval se na poletující snůh i na skotačící děti, pokuřoval si, mračil čelo, až konečně si řekl: „A což, když to místo nedostane? Vyhodit ji přece nemohu...“

III.

Někdy ženy, vedeny jakýmsi temným, jenom jim vrozeným pudem, vytuší události, o kterých se nám mužům nezdá. Celá nesvá chodila po faře hospodyně a neměla dříve pokoje, dokud neřekla mezi čtyřma očima faráři: „Jemnostpane, nepozorujete nic?“

„Co zas?“ utrl se na ni farář.

„S naším velebným pánem se něco děje?“

„Prosím vás, osobo, co by se s ním dalo? Má plnou hlavu voleb, schůzí a řečí, to je to celé. Ale vy pořád něco máte, pořád něco pozorujete a čicháte jako sýček.“

Hospodyně chtěla ještě dodat: „A také slečinka se mi nelíbí, sedí zamyšlená, nevidí ani neslyší chvílemi, co se kolem ní děje, buď se jí stýska, nebo —“ ale už nic nepřisypala na hromádku, když viděla, že přelila i tím, co už pověděla. Pokrčila tedy jenom rameny a pomyslila si: „pro mne a za mne.“

A v kaplanu Pintovi opravdu vzplál boj na život a na smrt. Rval se v něm člověk s knězem. Všechn politický zápas, který se odehrával venku po hospodách, byl mu nyní úplně lhostejný, a vrhal-li se do něho, činil tak jenom proto, aby zapomněl a přehlušil vnitřní svár, kterému nemohl utéci a který vybuchl v něm jako sopka hned, jakmile překročil prah fary, ve které žil tak klidně a spokojeně, než se tu usadila — neť pana faráře.

Nosila na stůl, sedala při jídle u stolu, uklízela pokoje, šila, zpívala, vyprávěla a Pinty v její přítomnosti zmocňoval se podivný neklid. Působilo mu rozkoš, mohl-li ji někdy pokořit, vysmát se jejím názorům, opravit její tvrzení, kousavým vtipem ji poranit; až někdy od stolu utekla a víc se neukázala.

„Co je mi vlastně do ní,“ peskoval se pak v duchu, když rozvažoval, proč se k slečně tak nepěkně chová. „Sejde s očí, sejde s myslí, za nějaký týden dostane místo, odejde a odnese si o mně představu nevzdělaného hrubce; ale ať!“

Jakmile však sešel dolů a s první mísou místo Aničky přihnala se hospodyně, hned vyskočil a hnál se do vedlejšího pokoje s prosíkem. Obyčejně mu pomohl sám pan farář, volaje: „Nu-nu-nu! — Copak jsi z cukru, aby ses urážela? Hned pojď a sedni si na své místo.“

A když ji kaplan konečně přivedl, káral ji ještě otcovsky: „Od nás, kněží venkovských, nesmíš klást každé slovíčko na zlaté vážky, toť víš, my nedovedeme lichotit,“ a Anička seděla, jako by ji krví polil. Bála se hnout i očí pozdvihnout, jen aby se nemusela dívat na kaplana, proti němuž právě seděla.

Pinta nebyl žádné dítě, ale třicetiletý muž, který dobře věděl, proč — klepnou-li dole dveře na dvůr — musí vyskočit i kdyby byl na řetěze uvázan, a podívat se oknem, neběží-li to slečinka s konví v ruce k pumpě pro vodu. Pouze se to bál sám sobě přiznat a hanbil se za to v duši, že tak slídí po tom, pozdvihne-li i Anička černé oči svoje a zavadí-li aspoň letmým pohledem o okno kapláanky. Aby zakryl to svoje niterné pohnutí, aby utlumil to vášnivé vzplanutí, jen proto počínal si chvílemi jako špatně vychovaný člověk a zdánlivě si liboval v hrubosti, jíž tak mučivě týral právě tu, kterou by, kdyby to nebylo hříchem, kdyby nebyl

knězem a kdyby směl, zahrnoval něžnou pozorností a dvornými lichotkami.

Tak den ode dne rostlo napětí mezi kaplanem a Aničkou. Oba tím strašně trpěli a oba se vroucně modlili na ten úmysl, aby už Anička dostala místo. Přijme je kdekoli a jakékoli, jen aby se zbavila té trapné tísně, kdykoli se měla setkat s Pintou, kdykoli jen zahlédla jeho rusou hlavu s velikými kudrnami nad čelem, ba kdykoli se ozvaly jen kroky nad její hlavou, když sedala v pokojíčku pod kapláňkou se šitím v ruce. Hluboce se styděla za to, co se dalo v jejím srdci, a víc než smrti lekala se možností, že by snad uhodl pan strýček anebo kaplan anebo hospodyně, co tak pečlivě v sobě tají.

Sobota snad po celém světě je den drhnutí, mytí a úklidu. Anička si přivstala a do snídání už umyla svůj pokojíček, že se svítil a voněl čistotou. A sotváže páni odešli, hrnula se znovu do práce, neboť v tak těžké, vyčerpávající robotě nacházela jedině uklidnění a zapomenutí.

„A nevrátí se jistě velebný pán?“ optala se znovu, shazujíc už vrchní sukni a omotávajíc si hlavu šátkem na babku uvázaným.

„Ne, Aničko, před polednem ani pomyšlení, má tam v přespolní škole dnes tři hodiny dopoledne,“ ujistila ji hospodyně, která znala už rozvrh hodin svých pánů tak dokonale, jako oni sami. Anička oblékla tedy ještě jupičku s krátkými rukávy, popadla putýnku s vodou, rýžák, utěrku a naštěhovala se do kapláňky. „Dnes to tady vydrbu,“ usmála se, když ji hned na prahu ovanula tabáková vůně a nepříjemné teplo nevětraného pokoje. Otevřela prudce okno a radostně, až skoro vášnivě vrhla se na obrazy, knihy a nábytek. Každý předmět vzala něžně do ruky, očistila

jej, oprášila a vkusně umístnila, noviny a časopisy srovnala, knihy zastrkala do polic, kalamář umyla a víc její srdce než rozum se při té milé práci ptalo: „Co asi řekne, až se vrátí?“

Když už se vším byla hotova, klekla si na podlahu s kusem mýdla a kartáčem v ruce a dala se do drhnutí, až se jí pot perlil na čele. Práce jí rychle ubývala, byla právě v půli a zaklekla si nový kus. Polila jej, namydčila, oběma rukama opřela se o rýžák, když vtom otevřely se za ní potichu dveře a v nich začernala se štíhlá postava kaplana Pinty.

„Ona mi myje podlahu,“ skoro lítostivě kmitlo se mu hlavou, když spatřil Aničku na kolenou, jak se na ní napíná každý sval, jak drhne, až se jí hlavička třese. Srdce se mu při tom pohledu divoce rozbušilo a krev počala se mu valiti k hlavě.

Mladá myčka pocítila v té chvíli, jako by ji cosi zašimralo v týle, pohodila hlavou na stranu a div jí ruce leknutím nezdřevěněly. Na krok za ní stál kaplan. Vykřikla překvapením, vyskočila prudce jako vyplašená laň, ruce schovala na záda a prudce vybuchla:

„Kde se tu berete? Co tu už chcete? Vždyť je sotva deset hodin.“

„Děti mají dnes očkování, nevyučuje se, pan řídící mi to už nemohl oznámiti, šel jsem marně,“ tiše, pokrotle, jako žáček omlouval se Pinta, rudé tváře mu zbledly a rty se znatelně chvěly.

„Tak jděte pryč!“

„Slečno Aničko, proč mne vyháníte, jsem přece doma,“ koktal kaplan, dýchaje prudce, jako by se dusil.

„Dodělám to po obědě,“ zašeptala Anička, ve které se rázem zlomil všecken vzdor a těžké hoře počalo jí zaplavovati duši. Sevřela si rukou pod krkem rozhalenou jupičku a vykročila ke dveřím se sklopenýma

očima jako hříšnice, dopadená při nějakém trestném činu. Ale sotva udělala krok, už dvě ruce jako dva hadi ovinuly se jí kolem krku a pasu, slyšela jakoby z propasti zajímavý výkřik „Aničko!“, dvě modré oči jako hvězdy zaplály v mlze, na ústech cítila dva žhavé, dychtivé retы, jako by chtěly vyssát z ní všechnu krev, slyšela údery srdce jako rány kladivem, zachvěla se jakousi ohromnou bázní i slastí zároveň, zvrátila hlavu nazad, jak nejdále mohla, ale ty plamenné retы nepovolovaly, cítila jak nohy pod ní klesají, nevědomky rozpráhla ruce, jako by se chtěla v střemhlavém pádu něčeho pevného zachytit a sepjala je jako k modlitbě kolem silné šíje Pintovy.

„Pro Boha, ne, jen to ne!“ vydral se jí náhle z dívčího hrdla úzkostlivý hlas, když ucítila na svých tvrdých ňadrech jako spáry prsty tvrdé, mužské ruky. Objetí povolilo a dívka vydrala se z něho jako z provazových pout, vyběhla otevřenými dveřmi, letěla do kuchyně, tam se pověsila na krk hospodyně a dala se do usedavého pláče.

„Co se vám stalo, dceruško, co se vám stalo?“ lekla se hospodyně. „Tuhle si sedněte a mluvte, vždyť se celá chvějete jako lísteček na osice.“

„Velebný pán se vrátil,“ zaštkala ještě zoufaleji Anička.

„To není možná.“

„Jakpak není, když stojí v kaplance.“

„Ale musil přijít právě teď, v té chvíli, co jsem byla u řezníka. A proto, blázínku, pláčete?“

„Když mne viděl v téhle parádě,“ dala se náhle do smíchu i Anička, pustila hospodyně z křečovitého objetí, otočila se na patě, až za ní sukénka zavlála.

„Dost možná, že jste se mu takhle lepší líbila, než v šněrovačce,“ zasmála se i hospodyně, „ale to se musilo ve škole něco stát, že se vrátil tak brzy.“

„Očkují přý tam děti.“

„Odpoledne přijde posluhovačka, domyje to — já teď musím vařit,“ otáčela se hospodyně. — Ale Anička hned k ní skočila, sepjala před ní do růžova vymočené ručky a šeptala: „Prosím vás, prosím vás pěkně, jděte tam pro putýnku a kartáč; já to tam nechala stát a utekla jsem.“

„Inu mládí! Také vám to časem přejde,“ trochu přitrpkle odpověděla hospodyně a vešla.

Dveře u kapláňky byly dosud otevřené, u stolu seděl kaplan, hlavu měl podepřenou o ruku a díval se ke stropu. Jakmile zaslechl kroky, vyskočil.

„Vyhnal jste slečinku,“ promluvila naň hospodyně, „doděláme to po obědě, jenom ty krámy odnesu, aby tu nepřekážely.“

„Já ji nevyhnal, ona na štěstí sama utekla,“ jako ve snu odpovídal Pinta. „Ale ty krámy tu nechte, já půjdu do města, vyřídíte jemnostpánu, aby mne k obědu nečekal.“

„Copak tak najednou?“ stříhla po něm okem hospodyně.

„Musím tam,“ odpověděl ještě, vzal znova s věšáku hůl a klobouk, a jak tu stál, vyšel jako bez duše z fary.

IV.

Kapucín páter Ambrož těšil se neobmezené důvěře celého vikariátu. V šeré zpovědnici sedával totiž ochotně a trpělivě poslouchal všechno, co mu šedohlaví faráři i šedolící kapláňkové na sebe žalovali. Nebral na ty kněžské duše žádné voňavé mýdlo, ani chemické prášky, ale koupal je v teplé vodě slova božího a pral na valše svých zkušeností a prostých názorů na život. Mluvit nějak učeně mu jeho řehole přímo zakazovala, proto v žádném případě se nehmoždil citáty ze spisů svatého Ignáce z Loyoly anebo svatého Alfonse z Liguori. Nejvyšší autoritou byl mu chudáček boží, svatý František z Assisi, jehož život i reguli dobře znal, a tato prostá lékárna mu úplně stačila na všechny rány i choroby duševní.

Kaplan Pinta vyšel z té prádelny kapucínské odpoledne po třetí hodině, dvě dobré hodiny musil šlapati k domovu, a nešlo se mu tak lehce, jako jindy, když svalil se sebe břemeno svých hříchů. Celou cestu viděl za mřížkou zpovědnice vousatou bradu pátera Ambrože, jak ji zdvíhá a sklání, jak ruce spíná i hrozí, a hlavně slyší, jak šeptá: „Bratříčku, bratříčku, vy nejste svatý František, a ona není svatá Klára, vy nesmíte spolu zůstávati pod jednou střechou. Jeden z vás musí uprchnout. Zde platí: in fuga salus — kdo uteče, vyhraje.“

„Vždyť ona uteče, jen až bude míti kam,“ mluví v Pintovi jiný hlas.

„Ano, ale už bude pozdě. Ona musí hned pryč, ty se s ní nesmíš stýkat, zvláště ne sedat s ní za jedním stolem, dívat se na ni, mluvit s ní, neboť v ní je ďábel, ona je Eva, pokušitelka, ona tě svede,“ slyší mluvit za mřížkou kapucína.

„Nesvedla mne, já ji sváděl, a kdyby nebyla utekla, Bůh ví, jak by se to bylo skončilo.“

„Neutekla, jenom odběhla, aby tě dráždila, pryč musí, pryč, daleko, a ty se nesmíš ani dovědět kam.“

„Já ji nemohu vyhnat, to by mohl farář.“

„Tak poruč faráři.“

„A neposlechne-li?“

„Vyžeň faráře a s ním musí i ona, církev svatá ti k tomu dává všechno: právo, prostředky i moc.“

„Vždyť ona je nevinna, vinen jsem já,“ a Pinta i teď ve vzpomínce viděl živě její černé, ustrašené oči, žhavě znovu pocítil, jak se mu chvěje v rukách kypré tělo dívčí, a když povolila jenom jedna jeho ruka, jak se mu Anička vysmekla a letěla ke dveřím.

„Tak utec ty, ale hned,“ ozval se druhý hlas.

„A kam?“

„Svatý František vyběhl sám z chaty nahý, s provazem v ruce do sněhu. Tebe musí poslati biskup na jiné a jistě horší místo.“

„Musím udat důvod, proč žádám o přeložení.“

„To musíš.“

„Donutí faráře, aby vyhnal i ji.“

„Ano, oba musíte býti potrestáni.“

„A zač vlastně?“

„Aby se předešlo hříchu.“

Jako v prudkém víru zmítalo se srdce Pintovo. Divoká smršť hnala se jeho duší, řetěz námitek a odpovědí chřestil v jeho hlavě, rozum se rval s citem na život a na smrt, kněz s člověkem drželi se v křížku, hlas svědomí hádal se s přísným hlasem zákona.

Už byla tmoucí tma, než kaplan unaven a spocen došel domů a zamířil přímo k bytu farářovu.

„Kde pak jste se tak dlouho toulal?“ uvítal ho laskavým úsměvem Prokopec.

„Pane faráři,“ jako by přeslechl otázku, spustil hned Pinta, „dovolte, abych nemusil jísti s vámi u společného stolu, ať mi hospodyně dává jídlo do kaplanky,“ a díval se při tom na tvrdý suk, jenž se černal jako škaredý vřed na vyšlapané a vydrhnuté podlaze.

Farář Prokopec rázem zvažněl, zahleděl se na kaplana pronikavým zrakem, zamyslíl se a teprve po chvíli řekl pevným hlasem: „Synoda nám ukládá, že my dva musíme jísti u společného stolu, ať chceme nebo nechceme. Ovšem pouze my dva. Počínaje dneškem, budeme jísti spolu v kanceláři anebo zde v mém pokoji, anebo u vás v kaplance. Vyberte si.“

„Prosím v kanceláři,“ zasípál kaplan, kterému se stáhlo hrdlo, jako by ho škrtil bílý kolárek kolem krku.

„Hned to zařídím,“ vstal farář, sahaje po černé tonsurce, a když se kaplan nehýbal, zastavil se před ním, změřil si ho shora a optal se ostře: „Máte mi snad ještě něco vyřídit?“

„Ne, nic už, děkuji vám,“ vzdychl Pinta a vyskočil.

Od té chvíle proměnila se fara v hotové peklo pro všechny jeho obyvatele a nejvíc v tom pekle trpěl farář Prokopec. Naráz pochopil, jak černé mračno vzneslo se nad jeho hlavou, ve kterém každé chvíle může se zablýsknout, zaburácet hrom a udeřit přímo do něho. Pinta zavíral se v kaplance na klíč, chodil farou tiše jako duch a Prokopec s ním mluvil pouze o čistě úředních záležitostech, tvrdě a úsečně, se špatně tájenou zlostí i odporem. Anička seděla jako zakletá princezna a nesměla nikomu na oči, hospodyně pak jen lámala

rukama a vzdychala: „Tohle se špatně skončí! A přece by to mělo skončit tak pěkně —!“

Třetího dne dostal farář anonymní dopis. „Kde pak jste měl tu holku tak dlouho schovanou? My víme, že je to vaše dítě s hospodyní a že jste si ji teď zavolal, aby jste ji nastrčil kaplanu. Ale to my trpěti nebudeme, aby se na faře dály takové neplechty. My se o to postaráme, aby tu pan biskup udělal pořádek. — Vaše zbožné osadnice.“

Prokopec praštil psaním o stůl a rozběhl se po pokoji jako lev klecí. Ale když se ozval zvonek k obědu, sebral dopis a položil jej kaplanu přímo na talíř.

„Snad si nemyslíte —?“ zarděl se Pinta jako mák.

„Myslit si mohu co chci,“ skočil mu do řeči farář, zaloviv naběračkou v polívkové míse, div že jí dno neprorazil, a už se neozval.

„Čert mi to napískal, že jsem tu žábu sem zval,“ plísnil se v duchu, „ale jen tak ji vyhodit na mráz teď, to přece proboha nemohu, říci bych jí to také nemohl, proč ji vyháním; ba já ji ani nesmím vyhnat, aby ty nábožné kudlanky nejásaly, že měly pravdu. Jediné východisko z té horké kaše, aby dostala místo.“

Znovu si sedl a už nežádal, ale úpěnlivě prosil v dopisech, že neř se spokojí nejmenším honorářem, že sám je ochoten podporovati ji, aby se užívala, jenom že chce, aby měla pevné postavení, a nemusil ji mít — pro lidské řeči — na faře. Cítil, že mrak nad hlavou houstne, níží se a temní, pospíchal než se zablýskne, aby Anička už byla z fary, ale všecko jako by se spiklo proti němu.

Cestou vikariátního úřadu po zvláštním poslu obdržel po týdnu trapného čekání stručný rozkaz od konsistoře: „Ukládáme vám, abyste dal ihned z domu dívku, o které se vypráví, že je vaší dcerou. Neuposlechnete-li, odvoláme ihned kaplana Václava

Pintu a s vámi zavedeme disciplinární řízení, po němž budete dán na odpočinek.“

Faráři Prokopcovi počala pojednou písmena skákat před očima, rovné řádky dopisu kroutit se a svíjet jako háďata, papír třásl se mu v ruce, musil si usednout, podepřít si hlavu a zamyslit se. Konečně vylily se mu z očí veliké slzy, pomalu tekly mu po osmanlých lících kostech, až ukápaly na to konsistorní nařízení.

„A podle předpisů je to všechno správné. Není námitek proti takovému jednání. Ano, kaplan má pravdu, domněnka osadníků je pravděpodobná, konsistoř jedná správně i vikář, pouze já jednal neopatrně a hloupě, protože jsem se neohlížel na zákon, ale na svědomí.“

K večernímu vlaku téhož dne, právě týden před Štědrým večerem šla hospodyně s Aničkou a kostelník na ručních sáňkách táhl za nimi proutěný koš s prádlem a šatstvem.

Nahoře v pokoji u okna stál farář Jan Prokopec ve tmě a díval se do tmy. Nezářil tam měsíc a nesvítily tam hvězdy. Tmoucí tma panovala všude.

Ale vtom jako by se před ním rozjasnilo. Hřbitov viděl, čerstvě vykopaný hrob, rakev, dvě vzlažené dívčí ruce a teď slyšel zřetelně i zoufalý hlas: „Tak vidíte, maminko, že jste mne neměla opouštět.“

Farář zakryl si oběma rukama oči, po chvíli je sevřel, pozdvihl, zařatými pěstmi zahrozil do mlčící tmy a vykřikl: „Kdo a jak tohle všechno jednou bude soudit?“ A jeho strašný hlas zněl jako žaloba, olázka i vyhrůžka zároveň.

OBRÁCENÍ A POLEPŠENÍ
KUPCE ŠORŠÍKA

(Psáno r. 1921.)

I.

Naše okresní město Horšovice doslovně leží v mělkém údolíčku jako kyprá, dobře vykynutá bábovka na kulatém talíři porculánovém. Po pravé straně mlsně ji olizuje krotká říčka, zleva běží k němu přímočárně záhony měšťanských políček, kol kolem jako bdělá stráž podávají si ruce nevysoké hory, porostlé černými lesy, a jaksi nesměle, v uctivé vzdálenosti od města dýmají špinavé továrny a krčí se k zemi připlesklé nádraží.

Horšovice ve svém vlastním zdravém jádru se nemění. Žádný nůž průmyslu, ani pokroku, ani politiky nebyl dost ostrý, aby prokrojil tvrdou kůrku zděných tradic, sem tam sfoukl nebo seškrábl pouze vrstvičku cukru, kterým bábovka posypána, ale k vlastní střídě — bohudíky — dosud nepronikl. Měšťanské rody uhájily si nejen své barokní domy na dlouhém náměstí, ale i pohodlný život v nich, nerušený žádnými prudkými větry a nebezpečnými otřesy. Až k jejich prahu stříkla někdy špinavá pěna světového proudu myšlenkového, ale přes práh nepodařilo se převaliti žádné vlně, každá se rozstříkla o solidní, pevně uzavřené dveře dvojkřídlové, které jí zatřáskl poctivý měšťan pokaždé přímo před nosem.

„Takové řeči si nech do schůzí anebo do krámu,“ žádá-li toho obchod, ale nenos mi je nahoru,“ okřikl kupec Šoršík svého syna, když se opovážil při večeři

vykládat o socialismu. „Pamatuj si, že nejsi žádný kantor, ani ouřada, ani doktor anebo advokát, kteří se takovými řečmi živí. Tys měšťanský synek od kořene, náš rod tu sedí odjakživa, my se — chvála bohu — nemusíme po nikom opičit.“ Řekl mu to skoro týmiž slovy a stejně přísně, jako to před padesáti lety slyšel z úst svého nebožtíka — dej mu Pán Bůh nebe — pantatínka, když mu deklamoval o mladočešství.

A tak se stalo, že ze syna vyrostla věrná tělesná i duševní odlitka otcova. „Celý tatínek!“ divily se úctyhodné měšťanky, kdykoli spatřily mladého pána v krámu, nebo na procházce anebo konečně na některé zábavě úctyhodné Měšťanské Besedy. Tento jednomyslný soud zpečetil pak pan Antonín Šoršík, když před zlatým oltářem děkanského chrámu podal ruku k společné pouti životem slečně Leokádii Široké, jež věkem, moudrostí, bohatstvím, urozeností se k němu hodila jako vejce k vejci.

„Ona naše Kádynka se dlouho rozmýšlela,“ vykládala paní Široká o svatební hostině dlouze a široce nové přízni ženichově, „nabídky se všech stran se jí hrnuly, ucházeli se o ni až páni z Prahy; prosím vás, jediná dcera a z takového domu jako je náš!“

„Chvála Bohu, náš Tonda také neměl o nevěsty nouze,“ řála hned za tepla kupcová Šoršíková, „lepily se naň jako mouchy na med, až jsem se potila starostí, aby nevyvedl nějakou hloupost, nějak se zapletl, on, první ženich v městě.“

„Ale pak jsme se smluvily tuhle s paní tetinkou,“ stavěla Široká hned duhu míru na kabonící se oblohu, „že bude lepší a nejkratší, když se naše domy spojí. Kádynka také hned souhlasila, protože nebude musit párat monogramy na své výbavě; jednosto-čtyřiačtyřicetkrát musela vyšít hedvábím na prádle

stará Kůstková písmena Š. L. a ta se teď mohou číst Leokádie Šoršíková stejně jako Široká.“

„To ano, to ovšem,“ kývaly souhlasně měšťanky.

„To také rozhodlo,“ nedala se v řeči rušit vzpomínkami, jak se sluší, rozcitlivělá matka, „neboť všichni ti ostatní páni měli taková hloupá jména, že žádné nezačínalo písmenem Š.“

„Když jsem se s naším plánem svěřila Toníkovi,“ utřela si oči i ústa kupcová, „hned byl svolný — jako dobře vychovaný syn. Ale s radostí, maminko — povídal — vezmu si Širokých Kádynku, neboť jejich tatínek kouří jako milíř z meršánky od rána do večera, je zvyklá dýmu, nebude tedy hubovat, když jí zakouřím záclony a nebude mne vyhánět kouřit na pavlač, jako tys honívala nebožtíka pantatínka našeho.“

„Je to štěstí, když se rodičům tak povedou děti,“ kysle a trochu závistivě pochválila novomanžely jedna z tetiček, jejíž syn nedávno se oženil se zpěvačkou od divadla, ačkoli byl řezníkem a měl po otci převzít rozsáhlý krám i porážku.

Takové výstřednosti kupec Antonín Šoršík opravdu nebyl schopen. Jako před svatbou, tak i po svatbě neuchýlil se ani o píd od cesty tvrdě ušlapané všemi Šoršíky, pokud paměť lidská sahá i pokud historie místní vypravuje.

Jako otec i děd, stejně i on vedl celkem příkladný a bohabojný život. Se sedláky v krámu a s Pánem Bohem v kostele mluvil česky, s úředníky, vojáky a se zástupci firem německy, denně chodil do Besedy na plzeňské a taroky, nadával na zlé časy a špatné obchody, čistý zisk ukládal v městské spořitelně a ve stejném poměru usazovala se mu vrstva tuku po vrstvě pod bradou i pod vestou, takže asi po dvou letech už sotva se o Božím Těle dopjal do svého ženící-

ho kabátu. To byl viditelný doklad blahobytu a celé město mu závidělo.

Když zase jednou v Besedě po tarokách huboval na zlé časy, vyřítil se na něho punčochářský mistr Florian, kterému toho večera špatně padala karta, takže prohrál celý dvacetník. „Nehubujou a nepokoušejí marně Pána Boha,“ rozkřikl se na Šoršíka jako na chlapce, „co jim schází, prosím jich? Obchod jim jde, až nemohou stačit vážit a balit, peněz mají jako třísek, zdráv jsou jako buk a doma jich čeká spanilá panička jako voňavý kvítek, o dvacetník mě obehráli, tak co by ještě chtěli? Co?“ ukončil pan mistr řečnickou otázkou ostrou jako břitva, ale nedočkal se odpovědi. Kupec Šoršík zabručel jen cosi, že „každej ví svý“, zaplatil, dal si na dobrou noc kalíšek poctivé slivovice a rozladěn valil se přes tiché náměstí ke svému počestnému domu. — „Nic mi neschází a přece schází,“ rozjímal si cestou, „ale nemohu to přece vyklopit tomu punčocháři, co mne i Kádýnku trápí.“

Srpek měsíčku ušpuloval se na temném nebi, hvězdičky potutelně na sebe mrkaly, Šoršík se zastavil uprostřed náměstí a upřel smutné oči na osvětlená sice, ale pečlivě zastřená okna svého manželského ráje. „Kádýnka mě čeká, čte asi německý román, co jí půjčil ten kolohnát rytmistr Guler. Vyhodil bych chlapa hned z krámu, ale nesmím, protože dodávám do kasáren rýži i mouku, obskakovat ho musím, když se zastaví na skleničku vína, a to je pokaždé, kdykoli sedí Kádýnka v krámu,“ rozjímal si v duchu při tom pohledu.

Těžké kroky ponůcky ozvaly se na dlažbě a vyrušily ho. Vycházely z radnice — na věži odbíjely hodiny. Šoršík hned počítal a napočítal deset. „O celou hodinu jsem se okrad’, o dvě piva méně vypil, to všechno ten punčochář; vypíchl mě, jako sršeň vylítl, co prý mi schází ke štěstí? Už jsem se chtěl rozkřiknout:

Syn mi schází! Dědic mého jmění, abych věděl přece, pro koho se starám, komu odevzdám obchod a dva domy na rynku, aby tu nevymřelo naše jméno, nezašla naše firma.“

„Stalo se jim něco, pane Šoršík?“ položil mu náhle ponocný ruku na rameno.

„Mně? Co by se mi mohlo stát?“ trhl sebou kupec pyšně.

„Já myslil, že se jim udělalo nějak špatně, když tu tak stojíte přivrtaný ke dlažbě jako štátuje,“ omlouval se bdělý strážce nočního pořádku a klidu.

Šoršík se vzpamatoval. „I nic mi není, šel jsem dřív z Besedy, abych vás moh' kontrolovat, jak ponočujete, když v poslední schůzi městské rady ten přiběhlík Vokoun nadával na nepořádky v obci,“ povídal to hlasem spravedlivě rozhořčeným a nějak rozkaceně vykročil.

„A to jo, tak dobrou noc přeju,“ omlouval se ponocný; ale Šoršík mu ani neodpověděl, neboť v té chvíli zhaslo světlo v obou oknech rohového pokoje a od jeho krámu klátil se chlap jako hora veliký ve vojenském plášti. Ani si Šoršíka nevšiml, pohvizdoval si a pošlehával jezdeckým bičíkem. Kupci se zdálo, když se minuli, jako by ho ovanula vůně resedy, právě taková, jakou voní všecko prádlo jeho věrné ženy Kádynky. Pospíšil si a kupodivu, na schodech dohonil Kádynku se svíčkou v ruce, zapínala si rychle růžový župánek a třeštila oči na Šoršíka, jako by ho dnes viděla po první v životě.

„Ty už jdeš? Copak se stalo?“ vykoktala překvapením a bradička se jí při tom klepala patrně strachem i úzkostí o zdraví milovaného mužíčka, „snad ti není dobře?“

„Až moc dobře,“ nějak ostře vyjel si na ni muž,

„ale copak ty tu bloudíš jako bílá paní? Kdepak chodíš, prosím tě, co?“

„Kde bych chodila?“ usmála se Kádynka svým milým, teplým úsměvem a objala Šoršíka kolem krku, „to víš, když odejdeš po své zábavě, že celá starost spočívá na mně. Slyšela jsem nějaký podezřelý šramot dole. Člověk čte v novinách jen o samých krádežích a loupežích, tak mi to nedalo a vyšla jsem se přesvědčit dřív, než vzbudím starého podomka a mládence.“ A jak se přivinula k svému Toníčkovvi, zdálo se mu, že z ní cítí vůni koňských chlívů a tabáku, právě takovou, jakou páchl ten prachzatracený rytmistr Guler. Ale růžový rukávek smekl se na bílé ruce a teplé ramínko paní Kádynky tak mile a měkce hřálo, že ji objal čerstva kolem pasu a vedl do pokoje. „Tak pojď, Kádynko, pojď, ještě bys tu mohla nachladnout, jsi tak lehce oblečena, to se nesmíš vydávat v takové nebezpečí, čert vezmi celý krám, jenom ty mi nestonej.“

„Nechtěl bys ještě trochu čaje?“ zastavila se Kádynka na chodbě, „přišel's tak brzy, mohli bychom si ještě hodinku posedět, ztráviti jednou společně večer, mně nějak trolí zima, vypila bych si jej s citronem.“

„Když myslíš, Kádynko, když myslíš,“ souhlasil hned Šoršík, dojat tou něžnou láskou, a dal se jako beránek vésti místo do ložnice přímo do jídelny, kde po chvíli už bublal samovar...

II.

Čím dál, tím hlouběji zapadala všecka naděje, že by se kupci Šoršíkovi mohla naroditi — když ne syn — alespoň dcera, která by podědila celý majetek měšťanských rodin širokých i Šoršíků. Celé Horšovice po léta žily v zvědavém napětí, zabloudí-li přece nějaká moudrá vrána do kupcovic domu. Kolikrát už se po městě trousilo, tentokrát jistojistě, že budou u kupců křtít, ale mýlily se v tom ohledu i nejzkušenější ženy, které paní Kádynku ostře si braly na mušku, jakmile jen z domova paty vytáhla.

„To jí tak svědčí,“ vykládala slečna Lény, první švadlena v městě, kterou si nejpřednější rodiny braly do domu. „Každý rok jí přiroste několik čísel v pasu, všecko je jí malé, musím pro ni všecko — i noční kabátky — párat, povolovat a přešívat.“

Všude jinde vyzkoušené a tolikrát osvědčené prostředky u Šoršíků naprosto selhaly. V horšovických kasárnách už několikráte vystřídala se celá posádka od rytmistra Gulera až k nejstaršímu valachu, noví vojáckové chodili ke kupcům pro mouku a rýži, noví oficiři polykali tam krabičky sardinek v oleji, zalévali je vínem a dvořili se krásné paní kupcové. Kádynka radila se nejen se svojí i mužovou maminkou, celé příbuzenstvo s obou stran přemýšlelo, jak položití u Šoršíků cukr na okno, aby se hloupá vrána chytila. Až konečně nabažil se sám kupec trapného čekání a

pronesl rozumné slovo: „Zde nepomůže už nic než doktor, oblékni se a jdi k starému Klimentovi, svěř se mu, on tě vyšetří a jistě také poradí, co a jak.“

Kádynka se při takové řeči zapýřila jako růže, jak se na poctivou měšťanku slušelo a patřilo; leč jako dobře vychovaná a poslušná manželka podrobila se rozkazu svého pána. U doktora nikdy člověk neví, co se s ním bude dít. Proto se oblékla od punčoch do toho nejlepšího, co choval ve svých útrobách vykládaný prádelník a co ve vzorném pořádku viselo na rohatinách v šatní skříni. Když už stála ve dveřích celá nová a pěkná, jako by ji vymaloval, obrátila se ještě k Šoršíkovi pro jistotu:

„Tak, Toníčku, povídáš, že mám jít ke Klimentovi?“

„Ano, ano, dušičko, k tomu a k žádnému jinému. Vychovalť svých vlastních deset dětí, jakých zdravých a statných, ani žádný podruh na předměstí jich tolik neměl, nezapomeň mu říci, že by nám stačilo jedno, nanejvíc dvě, víc se pro náš dům nehodí.“

„Snad abych šla k tomu novému doktoru Kubešovi, co se sem nedávno přistěhoval, každý ho chválí. Pan doktor Kliment už je přece jen ze staré školy a lékařská věda pokračuje, co myslíš, Toníčku?“

„I toto, Kádynko, kam tě to vede! Doktor Kliment je náš člověk, a ten nový doktůrek přílezlík, k tomu ať chodí dělníci z fabrik, železniční zřízenci, sedláci a třeba i úředníci a jiní písařici, to jsou také takoví přílezlíci jako on. Ale nás, měšťanské rodiny, zná doktor Kliment od kořene, vždyť přece víš, že už jeho otec i děd tu doktorovali, jako můj otec a děd kupčili, tak jdi jen Kádynko, jdi,“ vyprovázel ji něžně z písárny až před krám a ještě se za ní zálibně díval, než zmizela v kamenném portálu Klimentovic domu na opačném konci náměstí. Pak si teprve spokojeně,

po kupecku zamnul ruce a vrátil se k obchodní knize, kde zanesl do vydání položku jeden zlatý ve prospěch doktora Klimenta. To byla taxa, kterou u Šoršíků bez planí platili od nepamětných dob za každou poradu lékařskou. ‘

Ale nepomohl a neporadil ani moudrý a zkušený pan doktor Kliment. Potěšil Kádynku, že ještě nemá zmeškáno, co není, že může být, že zná případy, kdy po desetiletém i delším manželství našla panička zatoulané štěstí mateřské, aby tedy se jen těšila a čekala.

„Já bych čekala, ale —“ povzdychla si upřímně Kádynka a krajkový šáteček jako bílý motýlek zvedl se s jejího klína ke smutným očím.

„Muž, že ano?“ zachytil nedopověděnou otázku lékař, „slyšel jsem, že pan Šoršík se zapomíná, že říká v Besedě: ‚Nač bych šetřil? Na koho se staral?‘ a dává si vždy ještě jednu.“

„Ano, tak,“ zakývala hlavou panička.

„A nesvědomití lidé ještě ho nasazují,“ pokračoval výborný znalec lidských duší jako ve zpovědnici. „Štvou ho, proč by si nepřál, proč by něco na světě neužil, pro dědice že toho ještě zůstane!“

„Tak, tak,“ svědčila paní Šoršíková, div si krček nezlomila a sama se rozpovídala, jak se její pán vrací někdy z Besedy pod obraz boží, a co potom ona, která přece za nic nemůže, zkusí, jak vyvádí... Ulehčilo se jí, vrátila se sice celá osvěžená a potěšená; ale nový rok uplynul a proroctví doktora Klimenta se nesplňovalo. Hladovému i den je dlouhý bez chleba, natož rok. — A tak se nedivme, že paní Kádynka přece jen se rozhodla hledati pomoc u nového lékaře doktora Kubeše. „Ať si je přílezlík, ať si je černý jako cikán, ať si je vlasatý jako komediant, jen kdyby mi pomohl,“ šeptala Kádynka mamince, která ji na té zapovězené cestě tajně, aby Šoršík nevěděl, doprovázela. Trásla se

potom v jeho rukách jako osikový list, vyšetřil ji, a jak důkladně, a pak s ledovým klidem, když už se oblékala, prohlásil: „Vám by, milostpaní, pomohly jenom lázně, Františkovy lázně, a nic jiného,“ opakoval to pak i v čekárně matince a s úsměvem je vyprovodil na chodbu.

„Sprosták,“ ulevila si venku paní Široká, „o dvě zlatky si řekne. Ještě štěstí, že jsem tu druhou zlatku měla s sebou.“

„Ale vždyť to, maminko, vysvětlil, řekl, že jsme přišly mimo ordinační hodiny.“

„Snad by nechtěl, abychom se tam tlačily se selkami a nádenicemi? Má vědět, koho má před sebou. A co ti vlastně řekl? Nic! Předepsal ti něco? Dal ti užívat něco nebo mazat? Nedal, škoda dvou zlatek.“

„Poradil mi cestu do lázní,“ hlesla Kádynka na jeho omluvu.

„Tak vidíš, čemu rozumí. Lázně si můžeš pořídit doma. Kdo to zde jakživ slyšel, jezdit do lázní,“ roztrásala ruce paní Široká, „ať si tam jede sám. Ale víš, Kádynko, teď toho mám akorát dost. Až dosud jsem tě nechala, ke všemu jsem mlčela, všechno trpělivě snášela, ale teď se do toho vložím já a uvidíš,“ zastavila se stará měšťanka doma u rodinného stolu. Odložila čepec s pentlemi, rozepla hedvábnou mantilu, podepřela si boky a spustila: „Vy mladé na takové věci nedržíte, vy se jim posmíváte, ale zkušenost je matka moudrosti. Kádynko,“ mluvila teď slavnostním, jakoby věšteckým hlasem, i ruce k dceři napřáhla, jako by jí chtěla žehnati, „Kádynko, tobě už nezbyvá nic jiného, než se zaslíbit.“

Na paní Šoršíkovou snášela se jakási posvátná hrůza, která v té chvíli z její maminky zrovna sršela. Stála jako zkamenělá a teprve po chvíli, když matka

stále mlčela a stále ty ruce jako kněžka do vzduchu vzlahovala, zašeptala: „Zaslíbit se? A komu?“

„A ty se ještě ptáš?“ zalomily se teď ty napřažené ruce, „komu jinému, než patronce nás žen, než Panně Marii. Kádynko,“ hlas se znovu vznesl a podbarvil jakýmsi tajemným kouzlem, „nepojedeš do žádných lázní, ale pojedeš na Svatou Horu u Příbramě o korunovací Panny Marie; tak, a teď se jdi domů svléci.“

Poslušně jako ovečka šla paní Šoršíková domů, šla potom i na Svatou Horu, udivila tou obětí celé město, ale její muž v Besedě, když to naň sedlo, melancholicky vykřikoval, že je všecko marné, ani Svatá Hora že nepomohla, že vymře po meči starobylý rod Šoršíků a že to shltnou všecko bratraci a sestřenice, ti že se množí jako písek v moři, ani jich všech nezná, ale už teď že se hlásí, píšou i jezdí, děti mu strkají, aby je přijal za své, a tak, aby ten smutek utopil, že si musí dát ještě jednu.

Paní Kádynka pak tuze plakávala, když se k ní vracel pozdě v noci, když z něho už od dveří vanulo jako z pivního sudu, když i jeho šat čpěl kouřem a besedními výpary. Dívala se na muže, jak mu rudne a nalévá se celá jeho tvář, jak mu ohnivě kvete zvláště jeho nos a jak rychle ztrácí zděděnou formu, kterou nosili jako největší ozdobu ve tváři všichni Šoršíci až do devátého kolena, takže po nose už je poznávali daleko široko, jak celé tělo den ode dne stává se podobnější dřevěné bečce, která stojí v koutě před krámem a v jejích útrobách lesknou se stříbřitě a hnilobně páchnou nasolení sledi z Baltického moře...

Ono sice na Kádynce také není vidět žádnou nouzi, druhá bradička dávno již se jí třese pod růžovými oušky, do vdávacích šatů i přešitých také už se dávno nemůže dopnout, ale taková nemotora z ní přece není, aby už se po ní nikdo neohlédl, naopak — ještě ne-

dávno jí řekl Bůh ví kolikátý rytmistr: „Vy jste, milostivá paní, jako plně rozvitá růže na vrcholu své krásy,“ a mlsně se při tom olízl. A to si ten plešatec ještě ani nepřivoněl...

Ne, tak si manželské štěstí u Šoršíků nepředstavovali, tak si je před desíti roky nemálovali. A přece snad není všechno ztraceno, i když Svatá Hora nepomohla a panička do těch lázní nesmí. Jsou lidé nad lidi. Všichni lidé všechno vědí. Matka kupce Šoršíka vidí zapadat štěstí svého jediného syna, vidí záhubu rodu, úpadek obchodu a má se na to dívat se založenými rukama?

„Milá dcero,“ vyhrnula si jednoho večera rukávy, jako by se pouštěla do nejtěžší práce, „už jsem dávno chtěla s tebou důvěrně mluvit; takhle to dál jíti nemůže.“

„Opravdu, to nemůže,“ přisvědčila své tchýni dost pichlavě Kádynka.

„Říká se, že my kupci jsme pověřčiví.“

„Ano, to se říká.“

„Plivneme ráno třikrát na první utržené peníze,“ nedala se rušit v promyšlené řeči stará Šoršíková, „na prahu máme přibitou obrácenou podkovu —“

„kotníkem klepáme na stůl, aby se nám nezakřiklo štěstí —“

„vycházíme vždy pravou nohou z domu —“

„bojíme se potkat jeptišku —“

„také se vyhneme knězi, může-li to být se cíí —“

„zato nás těší setkání s kominíkem —“

„a jetelový šestilístek nosíme v modlitebních i spořitelních knížkách,“ ukončila stará paní, ač věděla, že je neúplný náhlý výčet rodinných pověr, a Kádynka zvedla zvědavě hlavu. Vytušila, teď že kupcová střelí do cíle, kam tak dlouho mířila. A nemýlila se.

„Proto se připrav, nesmí tě to překvapit, pozvala

jsem na dnešní večer starou kontrolorku, aby ti vyložila karty, zdá se mi, že už ji slyším," a v té chvíli pomalu otevřely se dveře a do pokoje vsunula se v šedivém salupu, tiše jako netopýr, kartářka Boučínová s košíkem na ruce.

„Pro mne a za mne," ohrnula nosík Kádynka a vlídně přivítala paničku.

„Tak se posadte a odložte."

„Děkuji, děkuji," ukláněla se kontrolorka mladé paničce i staré, která stavěla na stůl šlehanou bábovku a šourala se do kuchyně pro sklenici punše.

„Děkuji, už jsem po večeři," lhala kartářka, ale také Kádynka věděla, co a jak mluvit. Usmála se líbezňe a řekla nevinně: „I božítku, to my víme, proto předkládáme jen malý zákusek, ochutnejte, prosím, nevěděla jsem, že —"

„Ó, prosím, když mě tak pěkně nutíte," sáhla babka po důkladném řízku a už chválila: „jako dort, kyprá jen se třese, to je vidět kuchařinku, nu, kdyby v tomhle domě nemělo být všecko, jak se patří, kde pak by to člověk po celém světě měl najít."

„Nu a vidíte," navazovala hned obratně řeč paní maminka, „všude něco schází a u nás také."

„A co by prosím," mumlala paní Boučínová napanými ústy, dív se neudusila.

„To nám právě máte povědět," hovořila dál kupcová, „proto jsem vám vzkázala. Jste hodná, že jste přišla, jen se posilněte. Mám nalíti ještě sklenici?"

„Je výborný, ani sama nevím, nejsem zvyklá," upejpala se kontrolorka, ale paní Kádynka už sama jí vzala sklenici i s podnosem a zmizela ve dveřích. A tu stará kupcová otevřela kartářce srdce dokořán a svěřila se jí, jaký červ hlodá na kořeni domu Šoršíkova.

„Bez starosti, bez starosti," šermovala hned kartářka oběma rukama, „mé karty povědí pravdu, v tom

se nikdy nemýlí, mám své zkušenosti, paničky i slečinky obracejí se na mne, mohla bych mluvit, ó já!“ — ale nemluvila, jen si přihnula z nové várky, div si jazyk nespálila.

A po chvíli pokojem, naplněným teplými výpary jemné punšoviny, už šustily karty, snímalo se, oči všech tří žen rozhořely se tajemným žárem, krky se vytáhly z ramen, hlavy ztrnule hleděly do neznámé budoucnosti, se které paní kontrolorka snímala tentokrát sama jednu roušku po druhé.

„Bude to, určitě to bude, jenom trpělivost,“ po desáté hodině loučila se Boučinová ještě ve dveřích, přikrývající košíček, který skrýval nejen čarovnou hru karet, ale i slušný balíček pražené kávy a hrot homole cukru tak značné velikosti, že přes všechny pokusy nechtěl se přikrčit pod víko, ale vyčúhoval zvědavě z košíku ven.

III.

V měšťanské besedě horšovické na nejčestnějším místě, přímo pod obrazem Havlíčkovým, sedí její nejvěrnější člen, kupec Šoršík. Kalné oči upírá na protější stěnu, kterou zdobí ohromné jelení parohy, občas si šňupne ze zlaté tabatěrky, občas zapálí uhaslou meršánku, občas se napije, ale všechno bezmyšlenkovitě, jen po paměti. Sedí a mlčí jako zařezaný, ačkoliv kolem stolu probírá se tak vděčná látka, jakou skýtá radnice v každém pořádném městě, ačkoli prchlý punčochář Florián už asi po třetí udeřil do stolu, až i sklenice na něm leknutím vyskočily a hlasem nepřipouštějícím odporu slavnostně prohlásil: „A já povídám, že tam krade každý, kdo má ruce. Koště vzít na to, pořádné koště, všechno to vymést a vymlátit na hnojiště, kam to dávno patří.“

Kupec Šoršík nevidí, neslyší, nemluví, ba snad ani nemyslí. Kalí se mu sice myšlenky jako zrak, těžce a namáhavě dýchá, ale myslit přece jen nepřestává. A na koho jiného by myslel než na sebe. V posledním čase cítí se nějak unaven. I když vypije svých dvacet piv a dá si navrch třeba dva kalíšky slivovice, špatně tráví, srdce mu někdy tluče jako splašené, až se celý zpotí a Kádynka ho musí převlíkat. Jakýsi neznámý strach na něho padá, jako by se kdosi neviditelný plížil kolem něho, jako zloděj, který mu chce ukrást největší poklad — jeho až dosud železné zdraví.

Také Kádynka tuší, že se s pánem něco děje, neboť když se jí několikrát vrátil po půlnoci bez klobouku a s modřinami na rukou i na kolenou, posílá pro něho starého a věrného podomka Šebu.

„Šeba!“ zavolal náhle kupec Šoršík do nejprudší debaty.

Z formanky otevřely se v té chvíli dveře a chlap jako hora se uctivě optal: „Co poroučejí, milostpane?“

„Spočítat pivo.“

Podomek vzal tácek do ruky a po chvíli hlásil: „Osmnáct!“

„Tak ještě jedno mně, jedno sobě, aby jich bylo rovných dvacet a potom půjdeme,“ rozkázal Šoršík a propadl zas v tajemné, hluché mlčení. Šeba už se od svého velitele nehnul. Přinesl mu plášť, podal mu hůl i čepici, sám vzal pánovu dýmku i tabatěrku, přál dobrou noc a opatrně, jako by dopravoval do skladiště sud lehce zápalného lihu, odváděl kupce k domovu.

„Tak kdopak tam čaroval dnes?“ těžkým jazykem optal se kupec hned před Besedou, sotva že ho ovanul noční chládek a zastavil se.

„Dnes, prosím, milostpane, nikdo. A zdá se mi, že už je pokoj, to ona stará paní si stále vedla svoji a tahala ty kartářky, cikánky a baby kořenářky k mladé milostpaničce, ale ta se dnes náramně rozhněvala, pohádala se se starou paní na krev, prohlásila, že každou babu, která k ní přileze, vyhodí, a všecky ty lektvary, koření a kouzelné listí naházela, s odpuštěním — do záchodu. Zle tam bylo, já slyšel každé slovo.“

„Dobře, Šeba!“ pochválil oddaného sluhu jeho velitel a tak si oddychl, jako by chtěl odfouknout polovičku náměstí až za neviditelné hory.

„Marnost nad marností, všecko marnost,“ hnul se teď spokojeně Šoršík kupředu, „nám už nic na světě nepomůže, my s Kádynkou jsme nešťastní lidé, umřem

bez potomků; nikdo nás k smrti nedochová, nikdo nám kříž na hrobě neudělá.“

„Milostpane —“

„Mlčet, Šeba!“ zastavil se hned Šoršík a zdvihl hůl, „mlčet a poslouchat, já se musím vymluvit, ulevit si, vypovídat se, protože tuhle mně to tlačí, leží to na mně jako balvan, a komu to mám říct, než věrnému služebníku našeho domu, na kterého ani v testamentu nezapomenu. Tak, kdepak jsem přestal?“

„Že nikdo na milostpánu ani kříž neudělá,“ setřel si slzy dojatý Šeba.

„Aha! Už vím!“ spokojeně kývl Šoršík a hned pokračoval:

„Pro koho vlastně se tedy takhle dřu? Na koho se starám? Na koho jiného než na dědice. Já si od huby utrhuji, nic si nepřeji, mozlím se a jiní to shrábnou, dobře se pomějou za mé peníze, v mém majetku budou se roztahovat. Tak, Šeba, už jsme doma, otevřít dveře a dobře zase zamknout, já v testamentu nezapomenu.“

Slovo od slova už uměl podomek tyhle nářky pánovy, denně lítostí tráslo se mu při nich poctivé srdce, když při nich pána opustila paměť, sám mu pomohl, napověděl, denně si s pánem cestou z Besedy domů zaplakal, tuze litoval, že mu pomoci nemůže a denně říkal své ženě, když se po půlnoci k ní vrátil do vlhkého kumbálu v přízemí:

„Věř, stará, moc dětí je kříž, ale žádné děti, to je tisíckrát horší. Nic nemít, je zlé, ale velký majetek je teprve neřád. Mně je toho pána tak líto! Kdyby už se Pán Bůh smiloval a nějaký prostředek v tom udělal, nebo se náš milostpán utrápí a užere.“

Ale dnes se kupci Šoršíkovi jak náleží ulevilo. — Spadla s něho bázeň, která ho rdousila jako upír od té chvíle, co zjistil, že jeho matka vodí ke Kádynce

všelijaké baby, vzývá temné a tajemné síly, pomocí kouzel a čar chce docílit, co nejde cestou přirozenou. Hrůza obcházela ustrašeného kupce, podaří-li se matce její plán, že bude živit a vychovávat nějakého pekelného zmetka, podvržené dítě divoženek nebo lesních panen, jak o tom vypravují nejen staré pohádky a pověsti, ale i zkušené ženy při draní perí a jiných příležitostech.

„Kádynka se tedy vytrhla z té nečisté moci, mamince se vzepřela, to je co říct,“ byla poslední jasná myšlenka kupcova.

Chtělo se mu ještě před spánkem Kádynku pohladit, pochválit, polichotit jí nějak, ale oči se mu příliš zavíraly a náraz usnul jako by ho do vody hodil. Ale dlouho si nehověl v prachových peřinách. Náhle ho vzbudila strašlivá bolest, jaké jaktěživ nepocítil. V pravé noze je to, ano, v palci a právě v kotníku... Ale než si to pořádně uvědomil, bodlo ho tak příšerně, že vykřikl, ba ani nevykřikl, ale přímo zařval. „Ježíš Marjá!“ odhodil peřinu, vyskočil a hned se také bolestí svalil na zem.

„Co se stalo? Co se děje?“ volala ustrašeně rozespalá Kádynka.

„Zloději! Zloději!“ křičela ve svém pokojíku stará Šoršíková a za pět minut celý dům byl vzhůru, světlo míhalo se v jeho oknech, a když zatloukl ponocný na pevně uzavřená vrata, otevřel mu už starý Šeba oblečený i obutý.

„Musím běžet pro doktora, pánovi se udělalo na nic,“ vysvětlil bdělému strážci města. Ten zakýval hlavou, zabručel: „Klepla ho asi mrtvička, není divu, když jí a pije jako bez rozumu. To by koně ztrhalo,“ a klátil se spokojeně dál.

Ale nahoře svíjel se bolestí Šoršík. Zdálo se mu, že má palec v železném svěráku, čísi ruka že utahuje

šroub, že se mu zakusují do masa ocelové čelisti a drtí kosti i žíly, do kloubu že mu nějaký blázen vráží hřeb, vrtá v něm nebozízkem a připaluje žhavým železem. Chvillemi křičel, chvillemi plakal a naříkal bolestí jako rozmazlené dítě, všechny svaté vzýval a když konečně přišel pan doktor Kliment a jenom se lehce dotekl palce, div mu Šoršík zdravou nohou zuby nevyrazil.

„No jo! No jo! To se dalo očekávat. Při tomhle způsobu života,“ bručel lékař a důkladně vyšetřoval svíjejícího se a řvoucího pacienta, tepnu mu ohmatal, změřil teplotu, prohlédl jazyk a pak se rozkřikl na ubohého Šoršíka: „Tak už je to tu, aby věděli, mají podagru, a teď trpějí a neřvou. K smrti to není, za týden budou zase chlapík.“

„Doktore, pane doktore, zlatý doktore,“ spínal ruce nemocný, natahoval se jako na skřipci, až solidní lože manželské pod ním povážlivě praskalo, „uříznout, ten palec mi musejí uříznout nebo useknout — jak chtějí, nebo mě ta bolest strhá.“

„I nestrhá, žádné strachy, voni mají dobrý kořen,“ dopálil se pan doktor, kterého probudil Šeba z nejtvrdšího spánku a vytáhl ho z lože ven do sychravé noci. Tvrdil, že pána ranila mrtvice, a doktor proto letěl, až nemohl ani dechu popadnouti. A zatím našel kupce třepajícího nohou, na noze viděl temně zardělý palec, do kterého se zakousla zákeřná dna. Proto se rozhněval jindy tak mírný a jemný doktor Kliment, postavil se před Šoršíka a četl mu levity: „To žijou, krom té drahé duše, jako vepřík na krmníku, jen samé maso a knedlíky, v Besedě vypijou denně putýnku piva, v krámu cucají likéry a vínko, žádný pohyb, žádný tělocvik; někam to jít musí, vrazilo se jim to do palce. Tuhle jim něco předepíšu, ráno se přijdu podívat a povím to ostatní,“ načmáral něco

na papírek, sebral klobouk a hůl a ještě ve dveřích, když Šoršík opět zavýskl bolestí, otočil se na patě a zahuboval: „Stydějí se, to jsou muž, naříkají hůř než baba. Co si nadrobili, musejí sníst, zázraky dělat neumím.“

„Krobijáne, to jsou doktor?“ rozlítil se i Šoršík, „voni jsou horší než ras, do nejdelší smrti jich nechci ani vidět, ani o nich slyšet,“ nadával a řádl, až Kádýnka úzkostí omdlévala a stará paní se křížovala.

Ale doktor si toho nevšímal, sestupoval po schodech a spokojeně se usmíval, že tak pěkně do očí řekl pravdu tomu tloušťíkovi. Dole pod schody stál Šeba s lucernou a doprovázel lékaře k jeho domu. I tomu cestou vykládal Kliment, že to pána potýrá, ale že mu to patří, že si to alespoň vezme k srdci, nebude pít jako bez dna a jíst, co hrdlo ráčí, že to sama příroda je tak spravedlivá a vytrestá každého, kdo proti ní hřeší. On, starý Šeba, že jistě podagra nedostane, protože žije jako člověk, běhá, balíky nosí, vozík s bednami tlačí a to že je zdravé.

„Pěkně zdravé,“ myslí si podomek, „někdy únavou ani nohou necítím, přece jen bych byl raději pánem,“ ale nahlas se neodvažuje odporovat a je konečně rád, že ho pan doktor před domem propouští a nechce, aby mu posvítíl i na schody. Ale sotvaže se vrátil, už ho hnali s receptem do lékárny a sotvaže přinesl prášky, musil zas s putýnkou do pivovaru pro led, protože Šoršíka náhle rozpálila prudká horečka až do bronzova, nadával Kádýnce, matce, doktoru, takže ustrašené ženské myslily, že se o něho pokouší fantas.

Celé město vědělo hned ráno, že je se Šoršíkem zle, Šeba lítal celou noc po městě, sháněl pomoc, pan doktor Kliment že se nehnul od lože nemocného až teprve k ránu a že nařídil, aby se dal kupec zaopatřit,

pan páter že k němu půjde co nevidět. Kádynka že vyvádí jako bez rozumu a stará že už sedí u notáře a radí se o poslední vůli.

Zatím nemocný spolkl několik salicylových prášků, počal se potit, palčivá bolest v palci povolila, utišil se poněkud a k ránu tvrdě usnul. Když ulekání přátelé a příbuzní přiběhli se podívat „na pana strýčinka“, nepustili jich nahoru. „Usnul a nesmíme ho probudit, pan doktor zakázal a my jsme všichni také z toho leknutí nemocní, až jindy, až po druhé,“ vystrkovala návštěvy i ty nejdotěrnější sama stará paní.

„Hlídá ho jako drak,“ odplivl si před krámem punčochář Florián, který také přišel navštívit věrného kamaráda, aby mohl v Besedě večer povědět, jak to se Šoršíkem stojí, po případě aby vybíral na věnec...

IV.

Kupec Šoršík sedí v pohodlné lenošce, nataženou nohu chová v ohromné bačkoře na nízké stoličce a poslouchá pana doktora, který už zase mluví jemně a mírně, jak se v měšťanském domě sluší a patří: „Ta oteklina teď opadne, paleček dostane fialovou barvu, ale netřeba se lekat, začne svědět, jako by byl omrzlý, pak se s něho sloupne kůže a mají pro tentokrát vyhráno. Ale —“ a tu doktor výstražně vztyčil ukazovák pravé ruky se zlatým prstenem pečetním jako vykřičník, „to jim povídám jednou provždy, ne aby si mysleli, že mají vyhráno. To jsme šťastně odrazili první útok. Bojovat, bránit se, stát na stráži musíme dál. S tou Besedou musejí načisto přestat.“

„Co jsem se ho naprosila,“ ozvala se z kouta Kádynka. Šoršík jenom bolestně vzdychl. Doktor, jako by neslyšel, vážně vykládal dál: „Vědí, pivo, víno, slivovice a vůbec lihoviny to je pro podagristu horší než jed.“

„A co mám tedy pít?“ zaúpěl kupec.

„Vodu, naši výtečnou vodu pramenitou,“ usmál se lékař, „a hodně se pohybovat, denně jít na procházku, i kdyby šídla padala, paničku také vzít s sebou, také jí neublíží, když ztratí několik liber tuku, nebo není vyloučeno, že by i ona mohla —“

„Dostat podagra?“ dokončila Kádynka a vytřeštila na doktora oči.

„Ovšem; možná, že je dna nakažlivá, i kdyby ne-

byla, tlustí lidé mají k ní jako s hráze do rybníka.“

„Co bych si počla?“ zabědovala předčasně panička, neboť ve svěží vzpomínce žilo v ní, co vyváděl Šoršík ve dnech právě minulých a co ona i paníaminka s ním zkusily.

„No vidějí, a tomu se může předejít,“ obrátil se teď doktor Kliment ke Kádynce, „oni jsou tu paní, poroučejí, co se v kuchyni musí vařit, a proto si pamatují: od dnešního dne nesmí přijít na stůl nic tučného, kořeněného, málo masa, a když, tak jen bílé maso, telecí, kuřecí —“

„Copak tedy mám, prosím jich, jíst? Copak mi má Kádynka vařit?“ vzepřel se ostře kupec.

„Hlavně brambory, ovoce, zeleninu, špenát, řípu, kapustu, praženku, bramborovou polévku, vajíčka na měkko, mléko — výběr je hojný.“

„To bude život horší než v kriminále,“ zabědoval zoufale Šoršík.

„A což když se jim zakousne podagra do palce druhé nohy? Když se jim nastěhuje do kolen a do ramen, když se k ní přidá gonagra a omagra?“

Přepadlý, bolestí dosud zmořený kupec sklonil utrápenou hlavu k prsům. Zdálo se mu, jako by už-už po něm sahaly ty bestie, jež mu lékař právě jmenoval a proto beze slova odporu podroboval se všemu, co pan doktor diktoval a Kádynka si pečlivě zapisovala do kalendáře. Po týdnů opravdu slezl do krámu a cítil, že jaksi omládl, zcela lehce a svěže otáčel se v písárně i vinárně, ohýbal se za pultem jako mladík, liboval si, jak pěkně se mu dýchá, kašel přestává ho trápit, dobře spí a má hlad, hrozný hlad, a Kádynka ho moří a krmí samou travou a brambory. Tak si liboval i stěžoval v krámu i na procházce, když se známí zastavili a poplávali se po zdravíčku.

„Ale visí ten kabát na nich jako hadr na holi,“

neudržel se punčochář Florian, když asi po čtrnácti dnech dopadl Šoršíka samotného na jeho poli, kde si prohlížel nějak špatně metající jarku. „Prosím jich, kampak se jim podělo břicho? Zatrachtěle je to sebralo. Budou mít co dělat, aby to dohonili. — Tak, kdypak se ukážou mezi námi v Besedě?“

„Už je konec s besedováním,“ povzdychl si ztrápeně Šoršík.

„Konec, a jak to?“

„Pan doktor mi to zakázal.“

„A voni tomu věřejí? Láry, fáry! Beseda jich neumoří, ale ta zatracená latinská kuchyně, ta je připraví na máry. Jen se na sebe podívají! Kouknou se do zrcadla! Dyť nejsou ani k poznání.“

„Mně se taky stýská,“ přiznával se Šoršík, a jako by ho ovanulo omamné ovzduší důvěrného kroužku besedního, tak blaze mu pojednou bylo.

„A co pijou doma, prosím jich?“

„To vědí, všelijaké špíny, sodovky, čaje, stříky.“

„Kozí pití,“ rozesmál se Florian na celé kolo, „v Besedě mají na čepu právě březňák, učiněný křen, žene nose, to si polibujou — tak večer na shledanou,“ loučil se. „Pospíchám do Smrkova, objednal jsem si tam bukové desky na punčochy.“

„Tak jdou, mají hezký kousek cesty před sebou,“ propouštěl ho i Šoršík a smuten se vracel sám a sám k městu. Bojoval těžký boj. „Mám či nemám?“ říkal si po celý den. Na jedné straně stál doktor Kliment a bolesti v palci, na druhé Beseda se všemi požitky a radostmi a ubohý Šoršík uprostřed. Unaven tím bojem sebral po večeri hůl a klobouk a šel se posílit — do Besedy a tam si dal po dlouhé době, aby mu chutnalo pít, národní jídlo horšovické: vepřové s knedlíkem a zelím.

Doma samotinká sama opět seděla a tiše plakala

paní Kádynka. I na ní bylo znát blahodárné účinky přísné životosprávy, první švadlena městská, slečna Lény, už zase musila zakládat povolené límce a životy paní Kádynce, protože opět nabývala zvolna štíhlejších forem. Cítila se jako znovuzrozena, lehce se ohýbala jako vrbový proutek, neunavila se, ani když vylezla po trojích schodech ze sklepa až na půdu, dýchala volně, běhala čiperně jako šipka, až si toho povšimly městské matrony, všude dobře známé „sudičky“ a rozhodly věštecky: „Ta Šoršice nějak omládla, dívejte se, jak si vykračuje, jako slečinka, snad přece ještě se po tolika letech dočká dědice.“

„I nedočká, vždyť už zase Šoršík včera debužíroval v Besedě,“ krotily předčasné soudy do rodinných tajemství lépe zasvěcené, ba vševědoucí báby.

Tomuto nejvyššímu soudnímu dvoru počestného města Horšovic ani nenapadlo, to že je to pravé, proč paní Kádynka sedává o samotě a utírá slzičky s pobledlých líček. Ano, i jí už-už se vracely krásné a nezapomenutelné chvíle, jaké prožívala po svatbě, těšila se, jak při své dnešní zkušenosti založí si život rodinný, a tu muž, jako by se utrhl se řetízku, náhle, neočekávaně vrátí se k ní po půlnoci, páchnoucí na míli daleko Besedou, a už ho ne a ne udržet.

„Kéž by měl pan doktor pravdu,“ spínala Kádynka v duchu ruce, „kéž by se mu ta podagra vrátila a znovu ho připoutala k loži, snad pak by už byl nadobro vyléčen.“

Dlouho prosit nemusila. Ani čtvrt roku to netrvalo, co Šoršík znovu pil v Besedě svých dvacet plzeňských, jedl uzené bůčky a pečené hřbety vepřové, pil kalíšek slivovice na dobrou noc a chodíval se Šebou po půlnoci za filosofických rozhovorů z Besedy přes široké náměstí k svému starobylému domu a zas, jako když to na něho hodí, jednou náhle, neočeká-

vaně, sotva ulehl do prachových peřin a zdříml, vyletěl do výše a vykřikl: „Ježíš — Marjá — Kádynko — už je to tu zas.“

Paničce se chtělo zajásat: „Zaplať Pán Bůh,“ ale přemohla se a řekla jen: „Tak vidíš, to máš, Toníčku, z toho chlastu,“ a už byl oheň na střeše.

„Drž hubu a pošli Šebu pro Klimenta,“ zahlaholil Šoršík tak zuřivě, že okna zadrnčela a stará paní přiběhla bosa, ale s čepcem na hlavě a hned ve dveřích volala: „Pro Boha, děti, copak se zas děje?“ Šoršík házel tak zuřivě pravou nohou ve vzduchu, že paní maminka rázem pochopila, sevřela pěst a zahrozila: „Aha, kdo nechce poslouchat, ať teď trpí.“

Šoršík zuřivě se hned ohlížel kolem, co by mohl chytit a hodit po těch dvou ženách jeho srdci tak blízkých a snad by se byl prohřešil proti lásce manželské i úctě synovské, kdyby se nebyla podagra s novou zuřivostí zakousla — ó hrůza — i do palce levé nohy. Šoršík zavyl tak bolestně, že zatrnula a jako tvaroh změkla obě ženská srdce a Kádynka tak, jak tu stála, rozletěla se do přízemí k domovníkovi.

Ale ani starý Šeba se tuze nepotěšil, protože se v peřinách ještě ani nezahřál, a už zase musil se hrabat z nich ven. Obouval si ochotně sice těžké boty, bručel však při tom: „To má z toho, milostpán, to si za drahé peníze kupuje v Besedě,“ a šoural se pro lékaře.

Vrátil se ku podivu brzy a k ohromnému překvapení všech — sám bez doktora.

„Ať sem jde, Šeba — sem do pokoje, ať mi opakuje, co řekl ten mastičkář,“ zuřil na posteli bolestí se svíjející Šoršík a Šeba přišel a opakoval věrně: „Ráčejí odpustit, milostpane, pan doktor povídal mi oknem, abych jim vyřídil, že tu není pomoci, že se přijde na ně podívat až ráno, v noci že vstává jen k porodům.“

„Tohle je tisíckrát horší než porod,“ přerušil sluhu jeho rozzuřený pán, „co on ví! Nic neví! — Moje palce rodí strašné bolesti. Strhá mě to. Pojdu jako zvíře do rána. Ráno ať si tam zůstane, nechci ho ani vidět. Vždyť je tu ještě jeden doktor.“

„Ale, Toníčku, pamatuj se, to přece nemůžeme udělat, nezahazuj se, do rána to nějak vydržíš, už jde na třetí, brzo-li pak se nerozední —“ vložila se do toho stará kupcová, aby odvrátila hrozící nebezpečí.

„Šeba, marš pro doktora Kubeše, a hned,“ a rukou s napřaženým prstem jako dýkou ukázal na dveře, až věrnému služebníkovi přeběhl mráz po zádech. Otočil se na patě a v půlhodince přivedl skutečně doktora Kubeše, černého, vlasatého, zamlklého, který, jako by byl hluchý, nevšímal si stenů, křiků ani nářků, poručil paní mamince, aby posvítla, paní Kádynce, aby si sedla nemocnému na nohy a nepovolila ani, kdyby ji tloukl, vytáhl injekci a pak teprve se vzpřímil a usmál: „Do rána máte pokoj, ale k večeru to začne zas, radím vám, jeďte do lázní, do Karlových Varů.“

„Zase do lázní,“ zamračila se stará kupcová.

„Mohli bychom jeti spolu,“ nabízela se hned Kádynka. Doktor se na ni zadíval, chvíli ji pozoroval a pak se usmál jaksi radostně: „I podívejme se, milostpaní, dávno jsem vás neviděl, velice jste se změnila, a musím říci, že ku svému prospěchu, vám už není zapotřebí žádných lázní, ale zde pan manžel by měl pít místo plzeňského alkoholu karlovarské prameny alkalické, viděla byste, jaký štíhlý chlapík by se vám vrátil po čtyřech nedělích,“ uklonil se, sebral pozorně své věci i pětku honoráře, o kterou si zase klidně řekl, a odešel.

Nemocný skutečně usnul, ale ženské už ani oka nezamhouřily, mluvily o lázních a stará paní konečně prohlásila: „Až což řekne pan doktor Kliment.“

Ten skutečně přišel časně ráno se zlomyslným úsměvem na rtech, vyslechl, co a jak dělal i mluvil mladší kolega Kubeš, pak ohrnul rty a řekl shovívavě: „Pročpak ne. Škodit mu to nemůže. Peníze na to také má, tak ať si jede. Ale já povídám, nepřestane-li s tou Besedou, že je amen. Karlovarskou sůl může konečně pít doma.“

„Tak, tak,“ souhlasila hned stará paní a hladila milého a moudrého doktora Klimenta po zádech. Uznala to i Kádynka, uznal to ochotně i Šoršík, když záchvaty pominuly a růžové palečky už se mu zase vyloupaly. Otrnulo mu, ale historie se opakovala. Kádynka ho mohla zapřísahat, proudy slzí před ním prolévat, panímaminka mohla se třeba stropu chytit, a přece tento slaboch vůle, tento otrok zvyku — kupec Šoršík znovu prošlapával si cestu do své milé Běsedy.

„Ale počkej, až tě to zase chytne,“ hrozila mu paní matka, „až zase budeš zuby skřípat, bolestí se kroutit, ani si tě pak nevšimnem, trp si, nezasloužíš soucitu.“

A ani taková hrozba, hraničící už skoro na mateřskou kletbu, neudržela Šoršíka doma...

V.

Jednoho dne pozdního podzimu, kdy se Horšovice pomalu už připravovaly na zimní spánek, vozily dříví, kupovaly brambory a nakládaly zelí, vrátila se hospodyně z velkého nákupu u Šoršíků na děkanství celá ustrašená. Služka za ní vlekla nůšku s kávou, cukrem, rýží a kořením; slečna jí nařídila postavit a vyložit všechno v kuchyni na stůl, ale sama se hnala po schodech vzhůru přímo do pokoje k milostpánu děkanovi.

„Jsem celá bez sebe,“ klesla hned do nejbližšího křesla, „pomyslejí si, jemnostpane, u Šoršíků je boží dopuštění.“

„Co pak se tam stalo?“ klidně, rozvážně a důstojně optal se pan děkan.

„Paní Kádynka je celá uplakaná, svěřila se mi, srdce mi, chudinka, dokořán otevřela, její muž, kupec Šoršík, už přes týden leží, opuštěn leží, oba doktoři i pan doktor Kliment i ten nový svorně prohlásili, že už se podagra nadobro uhostila panu Šoršíkovi v palcích, nic už že jí nevyžene, že by tedy marně chodili, že už sám ví, jak a čím se léčit, a tak tam leží opuštěný jako lazar, nařiká si zoufale, div paní Kádynce srdce nepukne. Také je ubohá celá nesvá, ta se z toho také ještě rozstůně, i stará paní prý celé noci nespí a nařiká jen, proč Pán Bůh na ně takový kříž seslal.“

Pan děkan poslouchal, hlavičkou pokyvoval, až

se mu na ní čistě vyholená tonsura leskla jako čerstvě ražený zlatník, spokojeně se usmíval, vycítil jaksi pudově, nyní že nadešla jeho chvíle, teď že má půdu upravenou, aby do ní vložil vzácné semínko s oprávněnou nadějí, že se ujme, vzroste a vydá užitek hojný.

„Hm, hm, hm,“ pobručoval si, přešel pokojem, zastavil se před rozpálenou hospodyní a pro jistotu se optal: „Snad bych se tam měl podívat — je to přece měšťan — a o volbě mi dal hlas —“

„To ano, to ano, to líbější vykonat tuze dobrý skutek, myslím, že paní Kádynka mi to polopatě dávala, abych se dovtipila —“

„Tak podala mi ten nový kabát, blýskavý klobouk a hůl se stříbrným kovááním,“ rozhodl se pan děkan a hospodyňka se čile rozběhla do vedlejšího pokoje.

Pan hejtman, pan purkmistr a pan děkan to byli v Horšovcích od počátku světa tři největší páni. Když se některý z nich odhodlal navštívit někoho, vždycky ten „někdo“ musil býti nejméně měšťanem s domem na náměstí, a také příčina návštěvy musila být taková, aby celé město uznalo její význam i váhu.

Proto, když se pan děkan přesně v jedenáct hodin zjevil na náměstí, na rukách fialové rukavičky, na hlavě lesklý klobouk se zlatou šňůrou a třapečky, ze všech krámů a oken vystrkovaly se zvědavé hlavy a hlásily ostatním méně šťastným: „Pan děkan jde někam na návštěvu,“ a když potom zahrnul přímo ke kupeckému krámu se zlatým nápisem: „Ant. Šoršík“, už uhodl kde kdo: „a to jde jistě navštívit Šoršíka, jde ho jistě pohnout, aby se dal zaopatřit, je prý s chudákem tak zle, že ani doktoři s ním nechtějí ničehož nic mít.“

To už v předsíni u Šoršíků ukláněl se pan děkan paní Kádynce, líbezně se usmíval a sladce se optal, zdali neruší, že uslyšel, jak pan manžel stůně, a tak

že si umínal navštívit a potěšit ho. Přiběhla i stará kupcová a zrovna se rozplývala jako led na slunci radostí, že sám pan děkan je poctil, obě vedly návštěvu hned do parádního pokoje pozorně, opatrně, jako by šly s cukrovým dortem, a paní Kádynka po chvíli nenápadně odskočila jednak připravit Šoršíka, jaké štěstí ho čeká a také přehlédnout pokoj i postel, je-li všecko všude v pořádku.

„To už je mě cítit umrlčinou, že sem leze děkan,“ rozkřikl se Šoršík zcela upřímně a pocítil, že se mu přitížilo.

„Pro boha tě prosím, mlč, mlč,“ skočila hned k němu věrná choť a chytala do dlaní u samých úst další rohaté větly, „a nekřič tak, vždyť sedí vedle, uslyší to, přemoz se přece.“

„Pro mě a za mě ho sem tedy pusťte,“ máchl konečně Šoršík rukou, zařal zuby a upřel uslzené oči na bílé dveře, ve kterých zmizela Kádynka s hlasitým: „Tak račte, prosím, můj muž se nesmírně těší —“ Ve dveřích se zatmělo a pan děkan s hlasitým, žoviálním: „A to je mi pěkné, válet se v peřinách za bílého dne,“ blížil se k Šoršíkovi.

Kádynka rozechvělá a bledá jako křída opírala se o stolec, ale za děkanovými zády stála vzpřímená paní maminka, z očí jí sršely blesky a zařatou pěstí hrozila Šoršíkovi, který se strašně zamračil a chtěl na děkana vybafnout, jemu že se to směje, ale kdyby tak mu mohl dát jen tisící díl té bolesti, to že by viděl. Ale rozmyslil si to a obrátil hlavu i oči ke zdi, aby alespoň nemusil se dívat na zdravím a štěstím zářící tvář hostovu.

„Tak palečky, palečky prý zlobí,“ sladce šveholila vzácná návštěva, ale vtom zpozorovavši, že se nemocný mračí jako Perun, vycítila, jak lehce by mohl zahřímat a včas se vzpamatovala.

„Ó, chápu, to je strašná bolest, celé město vás lituje, pane Šoršíku,“ přešel pan děkan hned do molové tóniny a panu Šoršíkovi také hned se ulevilo, sáhl po hedvábném šátku, utřel si zpocené čelo a povzdychl: „Ano, strašná bolest, trpím pekelná muka.“

„Věřím, rád věřím,“ kýval hlavou duchovní správce Horšovic, přitáhl si židli blíž, vzal pana Šoršíka za ruku a pln účasti se rozhovořil: „všichni říkáme, že jste mučedníkem a právým vzorem křesťanské trpělivosti. Ale víte přece, koho Pán Bůh miluje, toho křížkem navštěvuje.“

„Ale co je moc, je moc a všeho moc škodí,“ zanaříkal si kupec, který neměl ani zdání o křesťanské duši: „A to mě Pán Bůh pěkně miluje, to raději kdyby mne nemiloval,“ ale nahlas přece jen se to neodvážil říci, protože za širokými zády pana děkana stála paní maminka s tak přísnou tváří, že i podagra se jí bála a přestala na chvíli vrtat v palcích i kotníkách.

„Nu, a jak pak, což není žádná pomoc, anebo úleva aspoň,“ sepjal ruce host, „učinili bychom pro vás všechno možné.“

„A kdepak! Už jsem zkoušel, kdo co radil. — Nejhoršími rasy už jsou na světě doktoři, pokrčí rameny, řeknou, že případ probíhá zcela normálně, že se musí nechat vybláznit, až to samo přejde, abychom je zavolali, jen kdyby se snad ještě něco k tomu přidružilo, a ani už se sem nepodívají. Příkládám si teď křenový list, poradila mi to vyšíváčka, stará Kůstková, ta bába všemu rozumí,“ — pěkně se rozhovořil Šoršík a Kádynce i panímamince svalil se balvan se srdce. Věděly, že už je vyhráno, teď že už pacient návštěvu neurazí ani nevyžene, nerozkřikne se, proč sem leze, co tu chce, jako posledně na pana purkmistra, který přišel zrovna k nejhoršímu.

Pan děkan poslouchal se živým zájmem, jako by

něco podobného po prvé slyšel, horlivě přisvědčoval, to že ano, že je někdy lidový prostředek nade všecku latinskou kuchyni, že zná případy, kdy obyčejný pastýř dovedl poradit lépe než doktor, a sám se pak pěkně rozhovořil, až paní Kádynce i otužilé staré kupcové vlhly oči.

„V takovém případě, kdy veškerá lidská pomoc je marnou, stojíme tu ještě my,“ řekl se pan děkan ukazováčkem do prsou, „my lékaři duší, a přicházím vám ji jako vzácnému osadníkovi svému nabídnout.“

Šoršík upřel na hosta dychtivé oči a mimovolně sepal ruce.

„Zdali pak víte, pane Šoršíku, kdo je to svatý Peregrin?“ po krátké pomlčce optal se náhle pan děkan, jako by se ptal žáčka o školní visitaci. Šoršík se lekl, začervenal se a pln rozpaků zakoktal:

„Ne, nevím, jaktěživ jsem o něm neslyšel.“

„Tak já vám o něm něco povím,“ usazovala se na židli pohodlněji první duchovní osoba v městě.

„Pokorný služebník boží a slovný člen řádu Servitů tedy,“ opatrně a šetrně, jako by zlata ukrajoval, počal svůj výklad pan děkan, „svatý Peregrin nebo také Pelhřím po celých třicet roků nespal v loži, neseděl, ale stál na skále v hlubokém rozjímání a modlitbách, až se mu rozbolavěla noha.“

„To není divu, já také říkám, že to mám od toho stání v krámu, táhne tam ode dveří,“ hned radostně souhlasil Šoršík a zvědavě poslouchal dál, když pan děkan pokračoval nasládlým, zbožností navoněným hláskem:

„Lékaři usoudili, nemá-li umřít, že mu není jiné pomoci než dát si uříznout nohu.“

„I prachsakra,“ lekl se Šoršík, ale hned mu zahrozila pěst panímaminky, takže se vzpamatoval a přestal klít. Pan děkan ani okem nemrkl, jenom shovívavě se usmál a měkce, jako by olejíčkem mazal, vyprávěl

dále: „Ale v noci před lékařskou operací doplazil se světec ke kříži, kde se dlouho a vroucně modlil, pak tvrdě usnul a když se probudil, hle, bolavá noha nebolela, rána nepálila, ale zahojila se tak, že ani jízvičky po ní nezbylo.“

„To se podívejme,“ upřímně se podívil kupec, takřka visel na rtech řečnickových a zvědavostí zrovna hořel, jak to skončí.

„A od těch dob uctívá se a vzývá se svatý Peregrin po celém světě jako patron všech, vám podobných nešťastníků, kteří trpí strašnými bolestmi v nohách. A proto jsem vám tou přátelskou radou,“ zdvihl se pan děkan k odchodu, vztyčil hlavu, pozdvihl i hlas, „abyste se i vy k němu obrátil o pomoc a ochranu,“ a ještě ukazováčkem mírně zahrozil.

„Nu, zkusit to můžem,“ trochu zklamaně svoloval Šoršík, „škodit to nemůže, když už jsem leccos zkoušel, zkusím to i s tím svatým, proč pak ne.“

Pana děkana v duchu pohoršovalo, jak ten kupec ledabyle mluví o tak posvátném předmětu, jako je úcta svatých, ale přemohl se, ani brvou nehnul, jen se laskavě usmíval, ruku nemocnému na rozloučenou stiskl a poroučel se.

Ženské ho uctivě vyprovázely, děkovaly za čest, a prosily o prominutí, jestli snad nemocný v něčem se nezachoval, to že všecko bolestí, když ho popadne, že neví, co mluví, ani co dělá, co s ním obě zkusí, v ničem že se mu nezachovají, nic vhod mu neudělají, i chodit že se bojí, jak hned křičí, aby nedupaly, neproháněly se, že i ten vítr od šatů ho bolí...

Pan děkan to v předsíni všecko blahosklonně vyslechl, povzbudil je k trpělivosti, ujistil je, největší zásluhou že je ošetřovati nemocné, toho světce Pelhříma aby vzývaly, že jim všem vyprosí od Boha sílu a trpělivost, a že zase bude dobře.

VI.

Znáte onu tajemnou, posvátnou náladu chrámovou, kdy kněz, ukončiv bohoslužbu, odejde od oltáře? Pod klenbami umírá poslední ozvěna královských varhan, před chvílí ještě hřímajících slavnostní postludium, modravé proužky kadidla jako obláčky obletují hlavní oltář, vůně voskovic a zápach bavlněných knotů šíří se kolem, barevným sklem malovaných oken prodírají se paprsky sluneční, lámou se a neslyšně padají na mosaikovou dlažbu, velebné ticho vládne kolem — vtom zachrastí kolečka ve věžních hodinách, bije dvanáct, a slavnostně vyzvání poledne.

Taková nálada pěkná, skoro nadzemská, snešla se na příbytek kupce Šoršíka po odchodu pana děkana. Jako by celé stavení vysvětil a svěcenou vodou vykropil, tak se pěkně a lehce všem dýchalo.

„Tak vidíš,“ vrátila se z předsíně celá rozzářená paní maminka, „když tě všichni opustili, Pán Bůh tě neopustí,“ udeřila s mateřskou něhou hned na to pravé, „jak to pan děkan pěkně řekl: když je nouze nejvyšší, pomoc boží nejbližší.“

„A také řekl,“ usmívala se blaženě jako anděl paní Kádynka, „že tě Pán Bůh napomíná, abys nechal té Besedy a zašel si raději někdy do kostela.“

„Copak mohu?“ vybuchl hned Šoršík, „neotročím krámu? Od rána do večera se tam točím.“

„No, na šestou ráno do kláštera bys mohl,“ mínila matka.

„A na půldvanáctou v neděli také,“ přidávala se k ní panička.

Šoršík mlčel jako dub, věděl, kdyby se ozval, že by mu ty jeho ženské hned vyčetly, když chodí spat o půlnoci, že se mu potom ráno v šest ovšem nechce s lože, ale v duši cítil takový podivný zmatek, nejistotu i naději, „možná, že děkan mluvil pravdu, doktoři už ke mně nechodí, jejich prášky nepomáhají, všechno mě opustilo,“ říkal si a cítil, jak mu při tom vlhnou oči a měkne srdce...

„Kádynko, tak to prubujem,“ zasténal slabě Šoršík v peřinách.

„A co, Tonoušku, co?“ skočila hned k němu překotně jeho milá žena.

„Nu, s tím svatým Peregrinem, jak to povídal pan děkan,“ rozhovořil se už směleji kupec, „všichni felčáři jsou beztoho samí zloději a apatykáři, ten je s nimi jedna ruka, dohromady nic neumějí, než tahat lidem zlatky z kapes. Pomohli mně? Nepomohli. Už je nechci ani vidět, dáme to raději tomu svatému.“ A už tou řečí zrovna cítil Šoršík, jak se mu ulevuje, jak nemoc s něho jakoby zázrakem spadává i palečky přestaly svrbět, ba dokonce i chuť k jídlu se ozvala v jeho útrobách.

„Copak dnes máme k obědu? ozval se nemocný čile a se zájmem. Stará i mladá Šoršíková hned radostně a nadšeně hlásily jedna přes druhou:

„Praženku, dobrou, s kmínem.“

„Špenátek jsem udělala.“

„Ale s vajíčkem.“

„A nákypek, dobrý, ovocný!“

Jako s děťátkem se s ním mazlily, jen aby nevybuchl jako puma, jejíž zápalná šňůra už-už doutná.

„Tak to sem dejte,“ zabručel nemocný nevrle, ale nerozkřikl se jako jindy, že ho chtějí umořit, do hrobu předčasně položit, že není kozlem, aby žral trávu, až matku a ženu pokaždé rozplakal, takže spustily nářek, že už není s ním k vydržení, že se musejí zrovna zbláznit, jak je týrá pro nic a za nic, za to, že mu ve dne v noci slouží, jeho zdraví jenom na mysli mají, až zase pak Šoršíkovi šla z toho ženského pláče hlava kolem, obrátil se ke zdi, a bylo obyčejně po obědě.

Ale dnes jak nalila Kádynka první talíř polévky, posadil se nemocný na loži a rozkřikl se: „A copak se musím v těch peřinách ustavičně válet? Podejte mi bačkory a župan, sednu si s vámi ke stolu.“

Jako na křídlech rozletěly se hned panímaminka s Kádynkou, obuly i oblékly Šoršíka, jako svátost opatrně a pomalu vedly ho ke stolu, posadily do koženého křesla, teplou pokrývkou obalily mu choré nohy, všem hned se ulevilo a na připraveném obědě si po dlouhé době zase jednou všichni znamenitě pochutnali. Šoršík posílněn tím obědem, dokázal rázným činem, že není žádným planým mluvčkou. Vyházel oknem na hnůj všecky lahvičky, kelímky a škatulky i s pilulkami, prášky a mastmi, receptisy roztrhal na kousky, pro větší ještě jistotu spálil je v kamnech a pak rozkázal starým, rozhodným hlasem, který nesnášel nejmenšího odporu:

„A teď mi hned vzkazte pro starého Nyngra.“

Kdykoliv mluvil Šoršík takovým určitým prsním tónem, věděla paní Kádynka, to že už má všechno po kupecku propočítáno i promyšleno, všeliký nezdár že je vyloučen a že se nedá odtrhnout od svého plánu ani párem formanských koní. Proto, ačkoli ji velice trápila zvědavost, hned všeho nechala, seběhla do krámu a hnala Šebu do ulice k Nyngrům.

„Ale hned ať přijde, rozumíte, Šebo, hned,“ volala ještě za podomkem, „že to pán poroučí!“

„Bez starosti,“ mávl Šeba rukou, „hned ho přivedu, kdybych ho měl přitáhnout za pačesy.“

Starý Nyngr sám a sám zastupoval výtvarné umění v Horšovicích už skoro půl století. Jako akademický malíř a umělec usedal před plátno s paletou v ruce a tvořil svaté a svěťce boží přesně podle došlých objednávek. Stačilo udati rozměry rámu, a má-li figura být živá nebo mrtvá, a Nyngr pak pustil s řetězu svou bujnou fantasii a třeba za jediný den — když byl v náladě — vymaloval i samu nejsvětější Trojici boží. Až z dalekého Hiršova přišli jednou k Nyngrovi dva Němci jako zástupci celé obce, objednat svatého Volfanga.

„Ukažte, jak má být veliký,“ přijal je důstojně malíř a předložil jim asi tučt slepých rámců laťových v různých velikostech. Když si vybrali, optal se stručně: „Má to být svatý Volfgang živý nebo mrtvý?“

Deputace oněměla, tohle jim obec neřekla. Němci škrabali se za ušima, přešlapovali v rozpacích, ale Nyngr na ně udeřil zhurta: „Tak se rozhodněte a čerstva, nemohu tu s vámi stát do večera.“

„Tak nám ho vymalujte živého; budou-li chtít naši doma mrtvého, utlouci ho vždycky můžeme sami.“

„Přijďte sem za týden, to už bude suchý, a přineste si dvacet zlatých stříbra, tolik stojí živý, mrtvý by byl o pětku lacinější,“ obrátil se k paletě, počal míchat barvičky a víc nepromluvil ani slova. Takový pavouk to byl.

Ale v Horšovicích umění neuživí ani mouchy, natož takového obra, jakým byl Nyngr. Dvě, tři olejové zakázky do roka s bídou mu stačily na pivo a tabák. Proto věšel akademického malíře na hřebíček a oháněl

se více štětkou a křihovými barvami, neboť početné řemeslo malíře pokojů mělo tehdy ve městě zlaté dno a dobře živilo nejen malíře, ale i četnou jeho rodinu. Měšťané si potrpěli na parádní pokoje, v nichž zvláště strop musil hýřit různými růžicemi, amorety, ba i celé krajinky s východy a západy slunce, zříceniny hradů, kopce a lesy, jezera a stromy vznášely se po stropěch nad hlavami návštěv, které se vodily výhradně do parádních pokojů.

To se také vybavilo v rozcuchané hlavě malířově, když Šeba vyřizoval důtklivé pozvání Šoršíkovo.

„Který pak pokoj se bude malovat?“ optal se pro jistotu.

„Nevím,“ pokrčil rameny posel.

„Že bych si hned vzal s sebou vzorky, aby si pán vybral.“

„Nevím nic, než že tam mají hned přijít.“

„Tak běžte a vyřídte, že už jdu.“

„Já na ně raději počkám, protože milostpán nařídil, abych jich přivedl hned, než mu přejde chuť.“

Malíř Nyngr ze zkušenost věděl, jak prchavou bývá nálada člověka a jak často se mu zhatila zakázka, když ji nemohl přijmouti hned. Když přišel třeba druhého dne, už si zákazník rozmyslil, anebo ho předešla špinavá konkurence některého zedníka z předměstí. Proto hodil na sebe rychle plášť, na hlavu si posadil pomačkaný klobouk, a už po boku Šebově sáhalo k Šoršíkům. Přijali ho tam důstojně jako měšťana, byť i měl dům jenom v ulici, onikali mu, vedli ho dál a posadili k stolu přímo proti Šoršíkovi.

„Pane Nyngr, oni znají všecky svaté, že ano?“ spustil kupec a paní Kádynce počalo pomalu v hlavě svítat.

„Jak pak bych neznal,“ usmál se malíř, „jako oni musejí znát všechno zboží, zrovna tak i já musím znát

všecky apoštoly, mučedníky i vyznavače Páně obojího rodu, to přece patří k mému umění.“

„A znají také svatého Peregrina?“

„Abych toho neznal,“ usmál se pohrlivě Nyngr, „viděl jsem ho za mladých let v jednom bavorském klášteře, visel tam v životní velikosti, a sám už jsem ho asi dvakrát maloval. Má otevřenou ránu na noze a je mocný patron všech chromých a kulhavých,“ chtěl ještě dodat, že by radil i panu Šoršíkovi, ale ten ho sám předešel.

„Dobře,“ vpadl mu do řeči, „je vidět, že jsou mistr, a že rozumějí svému řemeslu. Před chvilkou tu seděl pan děkan a mluvil zrovna jako voni. Už věřím, že na tom něco je. Tak aby věděli, rozhod’ jsem se, že i já toho světce budu vzývat o pomoc a ochranu, protože už jsem na světě všecko zkusil a nic mi nepomáhá.“

Kupec Šoršík není ledajaký Němec z Hiršova, proto starý Nyngr sedí na židli jako přibitý a se zájmem poslouchá, co už Šoršík všecko vytrpěl, jak mu nic úlevy neposkytne, jak už ani pan doktor Kliment k němu nechce chodit, kývá souhlasně hlavou, tváří se pokud jen možno útrpně a kuje si své želízko v ohni:

„To se jenom obrátějí na toho svatého, to je vyzkoušená věc, ovšem nějakou obět nutno mu přinést —“

„To já vím. Vždyť jsem přece kupec, ne? Něco za něco, nic za nic. Zadarmo ani kuře nehrabe, což potom svatý. A já zadarmo nechci nic od žádného; co kdo dá zadarmo, to bývá všelijaké. Ale já si mohu dopřát pořádnou věc.“

„To mohou, to mohou,“ kývá zas Nyngr, „oni jsou prvním v městě, to všichni víme.“

„Já nemusím koukat na pár grošů, když jde o mé zdraví,“ jako by neslyšel, pokračuje rozpálený Šoršík,

„a tak jsem se rozhod', že mi toho svatého Peregrina vymalujou, a já si ho tuhle pověsím na zeď zrovna proti loži, abych na něho dobře viděl.“

„Vymaluju, s největší radostí vymaluju, jako živý bude, mohou se spolehnout,“ nadšeně sliboval malíř.

„A co za to budou chtít? Jen si řeknou, aby nemyslili, že jsem špína, když kupuji svaté; vím, že to není pepř, ani zázvor, všechno chce své a že se smlouvat nemá, aby se ten svatý neurazil. Co vyřknou, zaplatím, ale to jim povídám, že obraz prohlédne jako znalec pan děkan, a bude-li tomu světcí scházet jen vlásek, krejcaru ode mne neuvidějí.“

„Když nebudou spokojeni, nemusejí mi nic dát,“ svoloval i malíř, „ale já jim ukážu, co dovede starý Nyngr. Až ten svatý bude viset na téhle zdi, jako živý bude, kdo ho uvidí, pokřičuje se a pokloní se před ním; v každé žilce už cítím, že se mi povede, všeho nechám a pustím se do něho, za týden ho přinesu, a zatím se tu mají hezky,“ popadl klobouk a vyletěl od Šoršíků, jako by ho vyhodili. To ho tak nadšení unášelo k domovu a nepouštělo ho, dokud díla nedokončil.

VII.

V manželské ložnici u Šoršíků visí v širokém, zlatém rámcí svatý Peregrin a všichni si libují, že se s ním přistěhoval do domu opět svatý pokoj a ztracené zdraví pánovo. Kupec sice tvrdí, že záchvat pominul dřív, než Nyngr přinesl obraz, páchnoucí ještě čerstvými barvami, ale panímaminka hned okřikuje sama nezdárného syna. „Aha, otrnulo ti, už zase máš roupy. Nezáleží na tom, kdy jsme obraz zavěsili, ale kdy ses rozhodl dát ho malovat. Jen si s tím nezahrávej, nebo tě ten svatý vytrestá za tvé hříšné řeči, že na to do smrti nezapomeneš.“ Šoršík hned ztichl jako pěna a bojácně se přikrčil. „Což o to,“ rozjímal si tajně v hříšné duši své, „matka může mít pravdu, žerty s tím nejsou. Já svatým nerozumím. Znáám jenom svého patrona svatého Antonína, na jeho svátek jdu do kostela, přijímám gratulace, přinesu z krámu láhev malaga, Kádynka upeče dort, na stůl postaví kytici jasmínu a svatý Antonín i já jsme spokojeni. Svatý Antonín je patronem věcí ztracených, a musím říci dobrým patronem, protože ani nebožtík tatínek, ani já jsem v obchodu žádné ztráty neutrpěl; nemocem však nerozumí. Na to jsou jiní svatí, jak mi vyložil pan děkan, každý na něco, jako dobří doktoři specialisté. Svatá Otilie léčí oči, svatá Apolonie zuby a svatý Peregrin — nohy. Proto musím se svatým Peregrinem jednat jako s máslem a nepošklebovat se mu.“

Díval se při těch myšlenkách na obraz a celkem se mu líbil. Ba zdálo se mu, že se dokonce — Šoršík — tomu svatému tak trochu podobá. „Snad se na mě pan Nyngr zhlídl,“ uvažuje bystře, „modré oči, světlé vlasy, bledé tváře, bolestně stažené koutky rtů — všechno má ten světec jako já, pouze nohy má jiné, levou má obnaženou až nad koleno, na ní krvavou, otevřenou ránu a levičkou právě na tu ránu ukazuje. A to já nemám; já mám nohy čisté jako panna, pouze palce na nohách mám zamodralé, jakoby omrzlé, někdy i oteklé jako okurky, ale jiného nic. Tady ten malíř chybil. Nemusil tomu svatému vyhrnovat sukni a odkrývat mu nahé koleno. Mohl ho nechat pěkně sedět a pouze dole pod okrajem toho podivného roucha měly mu vykukovat dva oteklé, krví k prasknutí naběhlé palce; na ty by měl ukazovat a byl by mi ještě podobnější.“

To všechno si myslel v hlubinách své duše kupec Šoršík, ale hlasitě neodvážil se ani špetnout, naopak spokojeně se usmíval a blaženě si oddychoval. Cítil se jaksi bezpečným před každým zákeřným přepadením, jako člověk, kráčející černým lesem v průvodu četníka. Jako byl pojištěn na dům i zboží, tak se teď pojistil i proti podagře.

„Chlapík jsi,“ velebil světce, když už asi měsíc nevěděl ani, že má na nohách vůbec nějaké palce, „lepší než všichni doktoři i slékárníky. Moudrého děkana jsme si zvolili, dobře se vyzná ve svém oboru, znamenitě mi poradil, až se s ním setkám, musím mu poděkovat,“ umiňoval si Šoršík a přemýšlel, kde by se s panem děkanem nejjistěji sešel a mohl si s ním nerušeně popovídat.

„Kde jinde, než v Besedě, víš přece, že tam chodívá na taroky každé pondělí a každý čtvrtek,“ ozval se hned v Šoršíkovi svůdný hlas. Jen drápkem uvázne

ptáček v tenátku a už je ztracen celý. Když k večeru bral Šoršík s věšáku hůl a klobouk a oznamoval suše Kádynce, že jde do schůze městské rady, za hodinku nejdéle za dvě že se vrátí a pak teprve se navečeří; šlehl při té nestydaté lži očkem po svatém Peregrinovi, a div mu ruka nezdřevněla. Svatý jako by se v té chvíli proměnil. Usmíval se jaksi jízlivě a kloubovitý ukazovák až hrozivě se skoro dotýkal otevřené rány na noze, ba i ta rána zdála se tak nějak čerstvější, zrovna jako by mokvala...

„Ne aby ses dal po schůzi vylákat do Besedy, vím, jak ta zasedání městské rady končívají,“ hrozila mu růžovým prstíčkem i paní Kádynka na rozloučenou.

„Copak jsem blázen,“ zabručel Šoršík a přetřel si rychle čelo, jako by měl na něm napsány své černé myšlenky a pospíchal z domova celý nesvůj. Teprve v Besedě se vzpamatoval a zmužil. Přišel dnes první a seděl proto za stolem nějakou chvíli sám a sám, takže si mohl jak náleží urovnat myšlenky a zjednat porušenou duševní rovnováhu. „Přece musím vyzkoušet jeho sílu,“ myslil si na svatého Peregrina, visícího doma na zdi, „musím mít jistotu, kam až sahá jeho moc, možná, že se marně trápím, zbytečně že se živím jako poustevník jenom listím a kořínky, dost možná, že bych snesl bez škody porci vepřové.“

„Pane hostinský,“ počal Šoršík myslit nahlas, „co dnes mají v kuchyni?“ A jen to dořekl, jako zázrakem už voněla před ním teplá krkovička, pěkně prorostlá a dobře uzená, na talířku vedle vršil se kopeček bílého, dobře ustrouhaného křenu, ostrého, až Šoršík pohnutím oslzel. Krásně si pohovořil s panem děkanem, několik vtipných anekdot vyslechl, mnoho novinek se dověděl, nasmál se, pobavil, celý jako by znovu ožil, a než se nadál, přiblížila se hodina duchů a společnost se zvedala. To ještě měl plno odvahy a nadšení, hlučně

se loučil, ale pak každým krokem k domovu poklesávala o stupínek jeho bodrá nálada, ba klesla až pod nulu, proměnila se v tajemný strach a bázeň. Když se kradl po schodech do prvního patra, trápila ho otázka, ne jako jindy, „co tomu řekne Kádynka?“ — ale „co tomu řekne svatý Peregrin?“

V Kádynce se nezmýlil. Ta měla lepší čich než každý ohař. „Pro Boha, Toníčku, vždyť ty zase zapácháš Besedou,“ zalomila ruce nad postelí, sotva učinil Šoršík krok ode dveří. Té nikdo neoklamal a Šoršík se o to ani nepokusil. Trpělivě vyslechl řadu výčitek, přerušovaných pláčem, věděl, že po nich přijdou prosby, odpuštění a smíření jako vždycky. Mlčky se proto svlékal, nevěnoval ženě ani sluchu, ale zato všecku pozornost upíral na světce.

Ten visel na zdi ve zlatém rámcu jako dřív, pouze v kmitavém světle noční lampičky pozoroval Šoršík, že se neusmívá bolestně, ale strašně se mračí, prstem že se přímo dotýká své rány, a při tom mlčí, tajemně a zlověstně mlčí a to mlčení právě drtí kupce... Přál by si, aby spustil třeba hůř než Kádynka, aby mu vylál, že odtud uteče, alespoň by Šoršík věděl, na čem je, jak si má počínat, co mu slíbit, jak ho uprosit; ale on mlčí. Možná však, že ani o ničem neví, ba že Šoršíkovi tu Besedu přeje, že není jako Kádynka, vždyť si ho sem přece pověsil hlavně proto, aby ho chránil ne před Besedou, ale jen před jejími účinky a následky. A jen si to pomyslí, ulevilo se mu, svalil se do peřin a blaženě, bezpečně usnul, jako bohatýr po nejtěžším boji.

Jak dlouho spal, ba spal-li vůbec, nemohl říci ani Šoršík do své nejdelší smrti. Pouze to věděl bezpečně, a čím byl starší, tím rozvláčněji a podrobněji o tom vyprávěl, že v té památné noci měl vidění, nebo, chcete-li, zjevení.

I v nepatrné, mrkavé záři nočního kahanu viděl zcela určitě, jak svatý Peregrin ve zlatém rámci náhle vstává se skalního balvanu, na kterémž až dosud pohodlně seděl, habit mu spadl přes bolavé koleno, ruce se vznesly do výše, světec se protáhl a — jak se Šoršík později upamatoval — otevřel ústa a zívł zcela tak, jako kupec, když musil ráno po besedním zasedání vstávat po šesté hodině. Pak se svatý Peregrin rozhlédl ložnicí, jako by tu dnes po prvé visel, promnul si oči a vtom už se radostně usmál, patrně našly jeho oči, co hledaly; spatřily Šoršíka v damaškových peřinách. — Svatý opřel se levičkou o delší stranu rámu, pravou nohou jako práh přeskočil dolejší příčku, sehnul hlavu a čiperně, jako mladík, pružně a tiše seskočil na křeslo, stojící pod obrazem, a s křesla rovnou na květovaný koberec, který přikrýval pečlivě natřenou podlahu.

„Rány boží,“ křižoval se pod peřinou Šoršík, „už jde na mne!“ — Brada se mu hrůzou roztrásla, zuby chrastily mu v ústech jako křeménky a studený pot zaperlil se mu na vytaženém čele, nad kterým ježily se vlasy jako hřebíky.

Svatý Peregrin zcela po sousedsky se opřel o pelesť postele, chvíli se pásl s rozkoší na jeho smrtelné hrůze, pak teprve pomalu zdvihl svůj kloubovitý, mírně zahnutý ukazovák a mlčky Šoršíkovi zahrozil. Ten se přikrčil, chtěl se celý schovat pod peřinu, ale jakási tajemná síla držela ho jako v kleštích, takže se nemohl ani hnout a volky nevolky musil své vytřeštěné oči upírat na svatého.

„To máš marné, já tě mám uvázaného na krátkém řetízku, mně se nevydrkáš,“ usmál se světec sebevědomě. Ale jak promluvil, Šoršíkovi ihned se ulevilo, oddychl si, jako by ho se skřipce sundali, a hlasem chvějícím se jako struna tiše a bojácně se ozval:

„Mluv, čeho si žádáš, a všecko ti dám.“ To se v něm hnula kramářská duše a rychle počítal, čím a jak získat světce, aby vydělal při tom obchodu, co vůbec vydělati lze.

Ale světec jako by přeslechl lákavou nabídku, všecek zvažněl, napřímil se, za ukazováčkem se zdvihly i ostatní prsty, pozdvihla se i velebně ruka, a v tom prorockém postoji promluvil opět světec: „Ty's hříšník nenapravitelný, podagra je na tebe slabá, proto zvěstuji tobě, že Kádynce do roka a do dne narodí se dítě a za ním pak děti jako smetí.“

„Stačily by dvě, chlapeček a holčička, dost by jich bylo pro radost i pro zlost. Měj rozum, máme jenom dva domy, co bychom dali těm ostatním? Čtyřicítku mám na krku, už do smrti bych nenašidil ani na třetí dítě tolik, aby náš rod nezchudl, ale zůstal prvním v Horšovcích, jakož byl od počátku.“

„Co jsem řek', to jsem řek',“ promluvil ještě svatý Peregrin skoro jako Pilát, obrátil se zády k Šoršíkovi, pomalu kráčel k zlatému rámcí, usadil se vážně na své skále, vyhrnul si hábit až nad koleno a levičkou ukazoval zas na svoji jitřící se ránu.

„Střel po něm modlitbičkou, čerstva, než bude pozdě,“ napadla Šoršíka dobrá rada, kterou mu při návštěvě udělil pan děkan, a hned mu několik takových střelných modlitbiček a zbožných vzdechů pověděl do zásoby. Ale Šoršík měl stálým a dlouhým cvičením vyvinutý smysl pouze pro obchod, pro ceny zboží a kalkulaci, dovedl z hlavy vypočítat každé procento z jakéhokoli obnosu, ale střelcem byl vůbec mizerným, a zvláště modlitbičkami jaktěživ nestřílel. Už se k ráně připravil, nabíjel prach, teď jen kulku kdyby měl, ale ne a ne si vzpomenout na žádnou z těch kratičkových vět, ani na žádný ten povzdech. Dukát by teď za to zboží dal, hrabal se v mozku jako v šuplíku,

ale jako když vymete, tak měl v té chvíli prázdnou hlavu. Vzdychal, kroutil se, ale všechno marné. Zmeškal, nevystřelil, světec už zas sedí jako kamenný.

To už chvíli paní Kádynka prudce třásla spící manželskou polovicí jako zralou makovicí a úzkostlivě volala: „Muži! Toníčku! Pro Boha, probuď se přece!“ Toníček po delší chvíli přestal vzdychat, posadil se na loži a rozhlížel se, jako by s nebe spadl.

„Tos měl nějaký ošklivý sen, vid'? Zrovna jako by tě zlá můra mořila, tak jsi sténal a hekal,“ mluvila teď něžně Kádynka, aby náhlé procitnutí muži neublížilo. Zdál se jí nějak celý vyjevený, vyvalené oči upíral na obraz svatého Peregrina, ruce měl sepjaté a okoralými rty pohyboval. Panička mu nejprve ani slůvkem nerozuměla, ačkoli ho měla prokouknutého jako sklo a chápala každé jeho zabručení a pohnutí. Až teprve po chvíli rozluštila, že 'si muž naříká: „Už je pozdě! — Všecko je ztraceno! — Zapomněl jsem střelit!“ Lekla se, že by se v ní v tom okamžiku krve nedořezal. Srdce se jí zastavilo, dech se v ní zatajil, o zastřelení mluví muž, pro Boha, to jistě jsou bankrot, na mizině, v úpadku.

„Už tam zase sedí nepohnutě jako špalek, zmeškal jsem.“

„Co se stalo? Copak's zmeškal? Mluv, člověče, nebo se z tebe zblázním,“ rozplakala se Kádynka a ženské slzy působily na Šoršíka vždycky líp než svěcená voda.

„Měl jsem vidění. Mluvil jsem se svatým Peregrinem a nedomluvil,“ vyhrklo ze Šoršíka.

Ale teď se rozčertila Kádynka. Všechna její úzkost rázem se proměnila v tak strašnou zlost, že se rozkřikla: „To by z člověka duši vystrašil. To všechno ta zatracená — Bože mi hříchy odpusť — Beseda. To se tam nacepš vepřoviny, zaleješ ji vědrem piva, potom

se nediv, že se v tobě rodí takové neřádké sny. Kdybys byl snědl talíř dušené mrkvičky a zapil šálkem čaje, spal bys tiše jako nemluvně," domluvila Kádynka, obrátila se zády k svému muži a mrzutě hledala koneček přetrženého spánku.

„Kádynko, nekřivdi mně," zaúpěl Šoršík zcela už vystřízlivělý, „před svatým Peregrinem tady přísahám, že jsem dnes nevypil ani svoji míru, místo dvaceti jen dvanáct sklenic jsem vypil, sám jsem domů přišel, ani Šeba mne nemusil vést, nebyl jsem opilý a se svatým jsem mluvil.“

„Až ráno mi to povíš," odsekla Kádynka, neměnic v posteli své nesmiřitelné polohy a navazujíc užuž nový verš nočního chorálu, neboť nutno po pravdě vyznati, že paní Kádynka při spaní mírně, ba rozto-mile jako předoucí kočička — chrupala.

„Vždyť ono se to mé vidění týká také tebe," vzpomněl si vtom Šoršík.

„Cože?" mrskla sebou hned panička na posteli jako rybka na blátě.

„Ano, svatý Peregrin mluvil i o tobě.“

„A co mohl, prosím tě, mluvit? Není toho dost, co namluví lidé? Ještě svaté do toho míchej.“

„Povídal, že do dne a do roka budeš chovat, že se ti, že se mně, že se nám — narodí dítě.“

„To že řekl? Jak to může vědět?" hořela panička zvědavostí jako smolná, dobře vyschlá louč.

„Inu, ví to," pokrčil rameny Šoršík.

„A co ještě říkal? Všecko mi pověz, všecko, slovo od slova," rozkazovala Kádynka už v těsné blízkosti svého muže a ten se rozpovídal o svém vidění.

Kádynka zrůžověla, zarděla se jako nevěsta, objala muže a zašeptala mu něžně: „Může to být pravda. Už včera jsem ti to chtěla svěřit, ale když jsi odešel, odložila jsem to až na ráno, nebyla jsem si tím jista,

pořád jsem pochybovala, ale teď vím, že je to pravda.“

Hned ráno paní maminka se dozvěděla o podivných věcech, jež se v jejich domě té památné noci udály, sama pak po dlouhé době vylezla na půdu, našla a prohlédla tam dubovou kolébku rodinnou se srdíčky a svatý Peregrin dostal pod obraz mosazné, různými závity ozdobené raménko s lampičkou.

VIII.

Už dávno si nepochutnaly početné Horšovice na tak tučných soustech, jaké jim teď předkládala domácnost kupce Antonína Šoršíka.

Každou tak zvanou rodinnou událost, i když měla pravidelný průběh, olizovaly a ohlodávaly mlsné jazýčky jako myši bochník sýra, nedivme se tedy, že se všecky městské klepny přímo hltavě, ba až dravě vrhaly na dům Šoršíkův, obetkaný teď jakýmsi předivem, které marně se pokoušely protrhnout a dostal se všem záhadám na kloub.

Takové případy, kdy čáp snesl se do rodiny po desítiletém manželství, ba i později, město znalo a uvádělo si teď znovu na paměť. Oprášilo je jen a zaleskly se hned ve svěží kráse se všemi podrobnostmi. Kartářky, kořenářky, cikánky, čarodějné báby, Svatá Hora — to všecko už tu dávno bylo a osvědčilo se. Ale toho zde ještě nebylo, aby si dal někdo vymalovat od pana Nyngra obraz, ten obraz aby — ne obrazně, ale doslovně — mluvil, a takové řeči vedl, ne, to neslyšely dosud ani tak zvané nejstarší pamětnice, o tom nemluvila ani pečlivě vedená obecní kronika, sahající v historii města až do dob pohanských.

Šoršíkovic sice tutlali všemožně oheň, který se rozhoříval na jejich domácím krbu, aby se nedostal mimo železný okruh rodinný, ale šídla v pytli neutajíš. -- Bdělé služby od Šoršíků i Širokých zaslechly mnohé

slůvko podezřelé, zableschly šem tam nějakou tajemnou narážku, pozorovaly chytře různé přípravy v domácnosti a se vrozenou chytrostí dovedly tyto sporé prvky rychle spojit i oživit, takže jakmile jen z domu paty vytáhly, už byly obklopeny nejen svými družkami, ale i paničkami a vracely se k zlosti svých velitelek z nákupu od řezníka, zahradníka, cukráře a hokynáře stále později a později.

A tak čím dál tím určitěji, jako voda špatnou hrází, prosakovalo do veřejnosti, že ten Nyngrův svatý se jmenuje Peregrin, že se Šoršíkovi zjevuje, ba že s ním mluví, až se to jednoho rána provalilo — kupec Šoršík blázní.

Potvrzovali to lidé naprosto věrohodní, kteří jeho zoufalý křik slyšeli zavřenými dvojitými okny v noci až na náměstí, pod pečetí nejprísrnějšího tajemství a jenom za kus salámu anebo párek uzenek potvrdily to služby uzenářce Vokaté, jejíž rod už se soudil ve třech kolenech se všemi Šoršíky o kus podniví na Zmrzlém vrchu, a pak už letěla zpráva městem, jako když ji hodí na buben.

Kurážný punčochář Florian, aby se domakal pravdy, odvážil se opět navštívit člena Besedy Šoršíka „v jeho doupěti“, jak se neuctivě vyjádřil, ale přijala ho zase stará Šoršice sama a jednala s ním, jak si po návštěvě postěžoval, „jako s chasníkem; div mne ta jedovatá baba nevyhodila. Opovážila se mi říci do očí, abych nekřičel, že pán spí, že jsou rádi, že usnul, a že ho neprobudí, ani kdyby k němu přišel císař pán a ne punčochář z ulice.“

Snažil se k vážnému osadníku svému proniknouti bdělý pastýř duší — sám pan děkan. Toho přijala sice roztomile paní Kádynka, ale jakmile se stočila řeč na vlastní původ vzácné návštěvy, zůstala upjatá až po krk, ničím jiným se duchovnímu rádci nesvěřila, než

že muž prodělává krutý záchvat podagry, že odmítá každou návštěvu a útěchu, i lékařskou, a že všecku důvěru skládá na svatého Peregrina, jak mu sám pan děkan ráčil poradit a zač je mu zvláště vděčna.

„Ovšem, ovšem, zcela správně,“ hladil pan děkan stříbrný knoflík rákosové hůlky v trapných rozpacích, neboť se mu dosud nikdy nestalo, aby nebyl přijat s otevřenou náručí, kamkoli zavítal. „Tak mu rače vyřídit můj pozdrav a přání brzkého uzdravení,“ s ledovým chladem zdvihl se k odchodu a Kádynka ho ochotně vyprovodila až ke schodům.

„Urazil se, jistě se urazil,“ šeptala pak paníamince, „ale mohla jsem se odvážit pustit ho k němu?“

„Ne, za nic na světě,“ zdvihla hned ruce stará paní, „což kdyby to zas na něho sedlo, hanbou bych se musela propadnout.“

A tak si Šoršík vyřizoval svůj nynější případ těžké podagry v tichu a klidu se svatým Peregrinem sám a sám. Podagra totiž zakousla se mu nejen do obou palců, ale jevila chuť zahnízditi se mu i v pravém koleně tak úporně, že slyšel až bolestí „andělíčky zpívat“.

Choroba probíhala tak pravidelně jako jindy, pouze s tím příjemným rozdílem, že si nevyléval nemocný svoji bolest a svůj špatný rozmar ani na Kádynce, ani na staré matce, ale vyrovnával zcela po kupecku své účty se svatým Peregrinem přímo a dost bezohledně.

Po oné památné noci, kdy k němu světec promluvil, navštěvoval Šoršík opět vesele a bezstarostně Besedu, vidění už se nikdy neopakovalo, ani tehdy ne, když to hned druhého dne dotáhl na svoji obvyklou míru dvaceti sklenic, ba ani když ji o nějakou sklínku slivovice překročil. Už se s věrným Šebou radovali, že se staré časy vracejí, svatý Peregrin že je jinší chlapík než celý pan doktor Kliment i s tím černým Kubešem dohromady, a také pan děkan že umí člověku poradit.

I křtít že budou, starý Šeba že bude ještě chovat mladého pána, až se narodí, pak teprve že uvidí, co a jak, pak teprve se začne šetřit, bude-li třeba, ale do té doby že chce něco užít, obchod že vynáší, proč by si nepřál. „Tak, tak, milostpane,“ svědčil Šeba nadšeně, netuše ani, že nad hlavou jeho pána visí zas černé mračno nabitě k prasknutí nejstrašnějšími bolestmi.

A když pak po jedné noci náhle bez zahřmění opět udeřilo do Šoršíkových palců, vytřeštil kupec oči a leknutím jenom vykřikl: „Jak je to možná?“ Jeho zklamání bylo ještě horší než jeho bolest a nemohl se přemoci, aby si neulevil a nezâhrnul výčitkami svatého Peregrina.

„Tak ty takhle za všechno se odměňuješ?“ rozzuřil se až k nepřičetnosti, „to mám za to, že jsem tě dal na plátno vymalovat a zaplatil za tebe starému Nyngrovi dvě desítky, dvě desítky mne stál rámec pro tebe, a to byla cena pro mne, ze známosti, každý druhý by musil vysadit o celou pětku víc. A kdopak ti dal mosazné ramínko, co? — Kdopak vybral v krámu rubínovou lampičku, naplnil ji nejčistším olejem řepkovým a dal do ní korkové plavátko s knůtkem — co? Mluv teď, aha, to mlčíš!“ ale i Šoršík se odmlčel, zařal zuby, protože strašná bolest stěhovala se mu pomalu nohou do lýtka a z lýtka do kolena — protáhl se, rukama chytil se křečovitě postele; myslil, že ho to přetrhne. Ale vlna se převalila, bolest maličko pominula. Šoršík hned zařal pěst a zahrozil obrazu: „Proč jsem si tě sem pověsil? Co mi řekl děkan? A ty se mi budeš ještě škodolibě vysmívat? Kádynko, hned sundej ten obraz a vyhoď jej někde na půdu, za komín, abych ho už ani neviděl.“

„Ale, Toníčku, pamatuj se,“ chtěla maminka ulévat šlehající plameny spravedlivého hněvu svého trpícího syna.

„Povídám, vyhoďte ho a hned!“ bouřil kupec ve strašných bolestech, takže Kádynka skočila, roztáhla ruce a už vynášela svatého Peregrina ze dveří.

„Tak,“ oddychl si spokojeně Šoršík, „tam buď, do nejdelsí smrti tě nechci vidět,“ křičel ještě za obrazem, pak se ztišil a k ránu usnul.

Kádynka s paní maminkou se ovšem křižovaly, není-li to rouhání, aby je Pán Bůh za to všecky nestrestal, ale po zralé úvaze všech okolností rozhodly, že Šoršík vlastně neví, co mluví, že dřív vyléval si svoji bolest na nich a teď na obraze, což je konečně přece jen pro ně stokrát lepší, a svatý Peregrin, aby nebyl uražen, že dostane čestné místo v parádním pokoji přímo nad divanem, aby ho nemocný neviděl. Byly obě světci upřímně vděčny a radovaly se z něho tak, jako se člověk raduje z bezpečného hromosvodu, který pozlaceným hrotem chytá rudé blesky, kmitající se v divoké bouři nad jeho hlavou.

Ale dlouho svatý Peregrin v saloně nevisel.

Hned druhého dne večer, právě v tu dobu, kdy Šoršík chodíval do Besedy, záchvat se opakoval. Nemocný upřel bolestí ztrhané zraky na holou zeď proti posteli a zoufale zaúpěl: „Kádynko! Kádynko! Přines mi čerstva svatého Peregrina, on se mi mstí, dneska to mám ještě stokrát horší než včera,“ a Kádynka letěla do salonu, vrátila se s obrazem, povésila jej na prázdnou skobu. Šoršík si poliboval: „Tak, svatý Peregrine, a nehněvej se na mě —“ ještě chtěl dodat: „já to tak nemyslí,“ ale jen sykl, jak ho bolest v nohách sevřela.

„Ká—dyn—ko,“ koktal Šoršík přerývaným hlasem, „rozsviř mu lampičku, ať mi pomůže, ztrhává mě to,“ a panička už posazovala plamének na olejovou hladinu v červeném skle a chválila při tom nemocného mazlivě jako dítě:

„Tak, Toníčku, to jsi hodný, jenom vzývej světce

střelnými modlitbičkami, jak ti radil pan děkan, on ví, že se růženec v těch bolestech modlit nemůžeš, to my samy s maminkou za tebe —“

Ale nedokončila ještě svoji hojivou řeč, a Šoršík skutečně vykřikl, jako když vystřelí:

„Vždyť já se musím zrovna zbláznit, ono je to ještě horší. Copak ten svatý vlastně chce? Kádynko, pošli pro toho mazala, ať sem hned přijde malíř Nynggr. Vždyť on to ani žádný svatý nebude. Jen se dívej, jak pořouchle se usmívá, zrovna jako by se pásł na mém soužení. Bůh ví, jakého dědka mi tu vymaloval. Pošli mu obraz zpátky, ať nám vrátí peníze a hned.“

Kádynka znala svého muže, věděla, v nemoci nejvíc že ho dráždí každý odpor, že je rozmarný jako dítě, proto jenom rozpráhla náruč a rychle vynášela obraz, jako by v ložnici hořelo. — Šoršík chvíli bručel, až se ztišil a zase tvrdě usnul. Panímaminka s Kádynkou se už spokojeně usmívaly a nebyly by daly obraz za nevímco.

K ránu se kupec zpotil, a to už ze zkušenosti věděl, že znamená obrat k lepšímu. — Po celý den byl v růžové náladě, zapomněl na svoji včerejší střelnou modlitbu a přál si, aby světce pověsili na staré místo, „aby ta holá stěna se skobou tu nestrašily,“ jak dodal s úsměvem. Ale když pak se k večeru ručička na starých sloupkových hodinách blížila k římské sedmě, sedal znovu strach na Šoršíka a povzdychával: „Jakpak asi bude dnes?“

„I dobře bude,“ těšila muže panička, která tu s ním seděla, chystala drobnou výbavu očekávanému dědici, a oba tonuli v radostném opojení i růžových nadějích. „Víš, Toníčku, když je ti tak hezky, mohl by ses dřív pomodlit k tomu svatému a ne, až už je zle, až už ti teče voda do bot. Já půjdu připravit večeri a ty se tu zatím pěkně pomodli.“

„Jak myslíš, Kádynko,“ svoloval hned Šoršík. Byl by se třeba břitvy chytil, jen aby odvrátil podagru od sebe, a proto jak osaměl, počal se vroucně modlit.

„Svatý Peregrine,“ mumlal polohlasitě a sepjal před obrazem obě ruce, „měj přece rozum a netrestej mě tolik za tu Besedu. Řekni mi, čím tě mám smířit a já poslechnu. Ty to snad nevíš, já se tím také nechlubím, ale my jsme s Kádynkou bohatí. Dva domy máme, obchod a ještě peníze ve spořitelně, kde zase dám v dozorčí radě, aby se těm penězům nic nestalo. Dokud nemáme dětí, můžem leccos pro tebe udělat. Já mohu ke tvé cti a slávě — řekněme třeba — založit fundaci, ba ještě víc, kdybys chtěl, mohu ti v kostele postavit oltář, pakli by ti to bylo málo, mohu ti — když poručíš — zbudovat celou kapličku, jenom se smiluj a podagru z mých nohou nadobro vyžeň, aby už se mi nikdy nevrátila.“

Tak pěkně a upřímně hovořil Šoršík se svatým, jako by zlata ukrajoval, duší, tělem se mu zasliboval, vroucně ho prosil, a už doufal, že ho svými slovy obměkčil, získal nebo třeba koupil, uznával, že je to poctivý obchod, výhodný pro světce, který tím jenom získá, když v tom zachrastila v hodinách kolečka, pomalu odbíjela sedmá. V Šoršíkovi se zatajil dech, zesinal, cítil, jako by se mu do nohou zakousli dva zuřiví dravci, rozhodil ruce, zaklel, až se dům zachvěl v samých základech, a jako podřatý zvrátil se do peřin. Kádynka s maminkou hned přiběhly a daly se do nářku, litovaly Toníčka, co zkusí, těšily ho, aby jen trpěl, dnes že je to jistě naposled, zítra že už nemoc povolí; ale Šoršík jich neviděl, neslyšel, jenom zuby skřípal, peřinu bolestí rval, až konečně vyrazil ze sebe: „A povídám znovu, že to není žádný svatý Peregrin, je to nějaký —“ ale než mohl dopovědět to rouhání, zakryla mu Kádynka ústa svojí měkkou ručkou, hebkou

jako samet, a ještě něžněji ho umlouvala: „Ale, ale mužíčku, copak si to myslíš, kdo pak by tě chtěl šidit; povídám ti, že je to opravdový svatý Peregrin.“

„Jak to můžeš tvrdit?“ vylítl hned Šoršík, kterému bolest trochu polevila, „znalas ho? Vidělas ho živého? Měl takové vousy? Chodil v takovém plášti, jenom tak bez spodního prádla s nahým kolenem? Vždyť by ho policajti sebrali. Tak vidíš, huso!“

Jakmile pocítil Šoršík svoji milovanou družku života takovým anebo onačejším titulem, znamenalo to vždycky konec řeči na dlouho a Šoršík draze si jen vykupoval lehkomyšlně ztracený domácí mír.

Dnes však je Šoršík nemocný, poměry jsou zcela mimořádné. Kádynka dnes nesmí ani omdlít, ani se zavřít do hostinského pokoje; jako rozumná žena musí přeslechnouti to obrazné rčení, a proto ujíná se hned slova, a její řeč zní ještě vlídněji:

„Nu, ovšem, osobně jsem ho neznala, ani znál nemohla, protože kdo ví, kde a kdy žil, ale přece pan páter obraz posvětil —“

„Pan děkan snad?“ jako když ho hodne, vzepjal hlavu Šoršík.

Kádynka se zarazila, ale pak podle pravdy vyznala: „Kostelník řekl, že pan páter, já nevím, já při tom svěcení nebyla,“ a malinko se při tom zarděla až po ouška.

„Co pak's od toho svěcení zaplatila?“

„Nic, nikdo ani krejcaru nepožádal,“ a ruměnec zaplál jí jako ranní červánek až na čele.

Šoršík rázem zapomněl na všecku bolest a rozzuřil se: „Tak jen ten obraz sundej a vyhoď, já ho ve svém bytě nestrpím. Zadarmo ani kuře nehrabe. Není svatý. Takový mladík, jako je pan páter, nemá dělat svaté, když to neumí. To je práce pro mistra a ne pro

tovaryše, rozumíš? Pan děkan ho musí posvětit — ven s ním.“

Ale to už panička stála u zdi a tiše stěhovala zase svatého Peregrina do parádního pokoje. Jako když se bouře vzdaluje, nemocný pocítil hned úlevu a tiše si jen pobručoval usínaje:

„Děkan! To je mi čistý pták! Já mu dal hlas při volbě, já ho udělal děkanem, my jsme staroměstská rodina s domem na náměstí, jeho tatík měl barák ve Ztracené ulici a tam tloukl cvočky sedlákům do dřeváků. Měšťan a měšťan — v tom je rozdíl. Ať seděl na kozlíku jaký chtěl purkmistr, my, Šoršíkové, vždycky jsme rejdovali radnicí i děkanstvím, ačkoli nikdo z našeho rodu nestal se nikdy v Horšovicích ani purkmistrem ani děkanem, protože jsme toho nepotřebovali, my se dovedeme uživit sami, nás nemusí živit jiní. Děkan mi musí posloužit sám, děkan je pro nás, pan páter je dost dobrý pro sedláky.“

Bručení sláblo víc a více, až zmlklo docela a proměnilo se v zdravé, pravidelné oddychování — Šoršík, vyzuřený, vysílený, šťastně usnul.

IX.

Stará paní Šoršíková hned druhého dne ráno vypravila se do děkanského kostela na osmou, kterou od nepamětných dob slouživali u hlavního oltáře všichni městští děkani. Modlila se zbožně z ohmataného „nebeklíče“ — jenom občas odhrnula stoh listů a pro jistotu podívala se hned za přední koženou desku, leží-li tam ta pětka, kterou si ráno vytáhla z prádelníku zároveň s bílým šátkem kapesním. Měla ji připravenou pro pana děkana, neboť věděla, jen tak s holýma rukama že by na děkanství málo pořídila, že pan děkan jistě nezapomněl na nezdar své poslední návštěvy a že proto bude dělat drahotu.

Pomodlila se ještě po mši svaté zvláštní otčenáš, aby jí Pán Bůh osvětlil rozum, a pak se vydala na děkanství, jako by vstupovala do jámy lvové.

Zašla však nejprve do kuchyně, kde se chvíli pobavila s hospodyňkou a počkala, až se jemnostpán nasnídá, pak popotáhla pětku tak, aby jí hezky růžek vykukoval z „nebeklíče“, a když se slečna vrátila s prázdným hrnkem po kávě a pobídla kupcovou: „Tak už tam mohou jít,“ pokřižovala se za dveřmi a povzdychla si: „Bože, čeho se neodváží matka pro dítě!“ a zaklepala kotníkem, obaleným hedvábnou rukavičkou, na vysoké dveře s oválným štítkem: „Děkanský úřad“.

Pan děkan přijal starou měšťanku „úředně“, totiž

psal něco u stolu, ani hlavy ke dveřím neobrátil, ruky nepodal, nevedl Šoršici jako jindy do vedlejšího pokoje, ba ani jí židle nenabídl a jenom ledově se optal: „Co pak jste si přála?“

Už to, že jí „vykal“, dopálilo stařenu, zvyklou na „onikání“, tak, že už měla na jazyku říci: „Nic!“ obrátit se na patě, prásknout dveřmi a zaměřit z děkanství přímo do kláštera k panu převorovi, který by ji přijal s otevřenou náručí.

Přemohla se však, spolkla tu zlost, na nemocného syna pomyslíla, i na to, jak ji samu mrzívá, když jejich zákazníci přebíhají do jiného krámu a proto řekla klidně:

„Nesu na mši svatou.“

„To stačilo říci kostelníkovi v sakristii,“ neprozřetelně vyskočilo z úst panu děkanovi, který chtěl vylrestat Šoršíkovou za to, že ho tak chladně přijali, ale hned toho hořce litoval.

„Já chci, aby ji sloužili oni a ne kostelník, či je to jedno?“ zaskřípělo za širokými zády pana děkana, jako když se brousí kosa, takže okamžitě vstal a jen se podíval do očí staré kupcové, už věděl, že je zle.

„Á — paní Šoršíková — odpustějí, já jsem nevěděl —“ napravoval rychle svůj hřích. — Ale pozdě bycha honil. Stařena už měla boky podepřené, „nebe-klíč“ hodila na stůl před sebe, měřila si pana děkana tak ostře, že umlkl jako uhranutý, a po chvíli řekla:

„Je dost, že mne znají. A lhát by nemusili, slečna jim vyřídila, kdo v kuchyni čeká —“

„Mám tolik práce, že mi jde hlava kolem —“

„— práce nepráce,“ nedala se rušit kupcová, „na to bych se podívala, aby pro mne neměli pět minut času. Zadarmo tu nic nechci —“

„— Tak čím, prosím, mohu posloužiti? —“

„— Až dopovím své, pak to řeknu. A do sakristie

posílat mě? Starou měšťanku? Čí je to děkanství? Kdo jich sem dosadil? Nebýt nás, běhali by ještě dnes v nějakém balíkově a sloužili selským chrapounům. — Tak prosím! Tudle dávám pětku na mši svatou za synovo zdraví, zítra ráno ji odsloužejí a po mši svaté musejí znovu posvětit nám obraz, oni sám a ne leda-jaký kaplánek, který ještě nic neumí. Syn má pravdu. Mys Kádynkou přijdem do kostela a Šeba přinese ten obraz. Tak a jsou hezky zdraví!“ Než se pan děkan nadál, vyjela už Šoršice z děkanství a nesla se přímo přes náměstí k jejich krámu a domu. Dole se v kuchyni ani nezastavila, šla s hlavou vztyčenou a v duši si pochvalovala: „Dobře jsem mu to pověděla. Narostl mu hřebínek. Když sem přišel, div člověku ruce nelíbal, jak byl zdvořilý, teď by pomalu kopal a kousal, protože už si z nás pomohl, odrostl a zapomněl, že je vlastně naším služebníkem,“ dupla si v chůzi nohou, jako by se s někým hádala. „A pomalu by nám přerostl přes hlavu.“

Doma však jako moudrá obchodnice nezmínila se ani slůvkem o celém výstupu, oznámila jen, že pan děkan s největší radostí znovu posvětit svatého Peregrina i mši svatou bude sloužit. Nezmýlila se. Ba, pan děkan po zralé úvaze uznal za vhodné po svěcení počkat na mladou i starou Šoršíkovou, poptat se po pánově zdraví a přijímá-li návštěvy. Obě paničky se radostně ukláněly, sdělovaly, že se to sice nelepší, ale Toníček že už je klidnější, a kdyby pan děkan jim prokázal tu čest, tuze že by je to těšilo.

A tak došlo k nové návštěvě, možno-li, ještě slavnostnější a obřadnější, než byly obě předešlé.

„Tak jak se máte, milý pane Šoršíku,“ vstoupil bodře pan děkan do ložnice.

„Račte odpustit, ale krom té drahé duše — jako vůl“ — kysele se usmál kupec.

„Ale, ale! Příteli, to snad přece ne.“

„Tak tedy jako svatý Peregrin. Kousám jenom travu a kořínky. Kádynka mě krmí samou mrkví, brukví a špenátem, ačkoli mi v krámu visí uherské salámy, moravské klobásy a debrecínské párky. Pod zvonem si hoví bochník švýcarského sýra jako kolo veliký, v plechovkách plavou rybičky v oleji, a to všechno mám nikoli pro sebe, ale pro jiné, i pro vás. Tak mi řekněte, nejsou to muka? To ani svatý Peregrin neprožil, protože neměl lahůdkářské zboží na skladě, jako já je mám, neměl na čepu ani červené ani bílé víno, ve sklepe neležely mu původní láhve ani Tokaje, ani Malaga...“

„Nutno přinésti nějakou oběť,“ mínil jaksi chabě pan děkan. Šoršík neodpověděl, jenom proti všemu řádu vztekla si odplivl, a zhluboka povzdychl.

„Zvláště teď se musíte šetřit,“ ujímala se proto opět slova vzácná návštěva, „protože vás čekají nové povinnosti, co nevidět budete otcem rodiny, všichni — celé město — se z toho raduje a přeje vám to od srdce, tak už k vůli tomu dědici — jak doufám, bude to syn — musíte být statečným a přemoci se.“

„To také chci,“ ochotně svoloval Šoršík a celá tvář mu hned radostnou nadějí zazářila.

„A svatý Peregrin mnou teď vlastnoručně posvěcený také ukáže svou moc. Račte jen rozjímat o jeho životě. Vždyť také on mohl užívat světa jako tisíce jiných, mohl též zůstávat na příklad v hlučném městě a přece zvolil poušť a tvrdou, holou skálu. To vy račte mít zcela jiné pohodlí, měkkou postel, krásný dům, dobrou maminku, milující paničku —“

„Ovšem, ovšem, všechno to už uznávám,“ do duše dojat slzel Šoršík, děkoval panu děkanovi za to, že ho tak rozebral, slíbil ve dne v noci udržovat před obrazem věčné světlo a nerad se s milým hostem loučil,

Po jeho odchodu, když osaměl, zadíval se na obraz a zdál se mu teď opravdu jaksi posvátnějším. Svatozář kolem hlavy světcevy plála ohnivěji, oči hleděly spokojeněji, celý výraz tváře dýchal velebností a nadpozemským štěstím. Proto, sotva paní Kádynka doprovodila hosta a vrátila se k němu, hned ji vážně poprosil, aby rozsvítila před obrazem lampičku a nechala ho o samotě, že pod dojmem slov děkanových chce učiniti slib a pomodlit se k sv. Peregrinovi hned teď, dokud je to posvěcení ještě čerstvé, a proto jistě i mocné...

„Máš pravdu, Toníčku,“ schválila mu Kádynka ten zbožný úmysl, vybrala obzvláště silný knůtek, naplnila lampičku až po okraj, div že nepřetékala, nejlepším řepkovým olejem, rozsvítila ji, políbila Šoršíka hezky vroucně a už se loučila: „já tě zde pro jistotu zamknu, aby tě nikdo nevyrušoval, sama si sednu hned vedle do pokoje, a kdybys něco chtěl, jen zazvoň, přiběhnu hned.“

„Tak, Kádynko, tak,“ liboval si nemocný, „čím pak se ti jen odměním za všecku tvou péči?“

„Už ses odměnil,“ usmála se naň panička a zmizela za dveřmi, ve kterých zarachotil klíč.

Podrobnosti toho, co se nyní za zavřenými dveřmi dalo, zůstaly a zůstanou už zahaleny známou „rouškou tajemství“. Sám hlavní svědek těch nových záračných událostí — kupec Šoršík — mluvil o nich pokaždé jinak, později o nich vůbec nemluvil, ba nemohl se ani dobře upamatovati, bděl-li anebo spal v té chvíli, když se obraz na zdi opět pohnul. Jenom na začátek rozpomínal se zcela přesně. Věděl, že pod silným dojmem moudře volených slov zbožného pana děkana dal se s chutí do modlení. Úpěnlivě prosil svatého Peregrina, aby se konečně smíloval a vyslyšel jeho vrou-

cí prosby, slíboval mu hory, doly, zapřisahal se, že už se polepší, do Besedy ani nepáchne, jen když ho podagry zbaví a ztracené zdraví mu opět vrátí.

„A abych měl nějakou jistotu,“ zcela po kupecku končil Šoršík, „že jsi přijal moje sliby a přísahy, že je ti příjemná a milá tato moje pokorná modlitba, dej mi nějaké znamení.“

Jak to vyřkl, hned věděl, že chybil, ale už to bylo venku. Světec se v rámci zamračil, za obrazem cosí zachrastilo, jemný píseček jako posýpátko šustil po zdi a sypal se na podlahu.

„Bylo to znamení? — Nebylo to znamení? — Co to bylo?“ zarazil se Šoršík, utichl a chvíli přemýšlel, jak by se měl zachovat.

„Když už jsi tak daleko, nepovol,“ pomyslně si konečně a opět se ozval a ještě vyzývavěji:

„Svatý Peregrine, to bylo slabé znamení, já chci silnější.“

„Máš je mít!“ slyšel zřetelně kupec na loži, „já se za tebe obětuji, ale neobrátiš-li se a nepolepšíš, strašně tebe i tvé děti, vás všechny až do třetího kolena potrestám!“ a už zřejmě skobička ve zdi povolovala, omítka se sypala, jako když jemně prší, celý obraz pomalu sjížděl dolů, až dolejší příčkou zaklínil se mezi ozdobné raménko a zeď, svršek obrazu se odlepil od zdi, nachýlil se nad lampičku směrem k posteli, pokojem rozšířila se vůně laku a terpentýnu, plamének v lampě zlostně zasyčel, v tom už se vyvalil dým, vyšlehly plameny a obraz hořel plným plápolem jako smolná pochodeň. Ale to už Šoršík neviděl, neboť jakmile se vrchní část obrazu odchlípla od stěny a pomalu se skláněla k loži, vyrazil nemocný střelnou modlitbičku: „Pán Bůh s námi a zlé pryč,“ skrčil se do klubíčka, peřinu si přetáhl přes hlavu a umínil si nevystřčit hlavu, děj se co děj.

A dále se!

Ve vedlejší pokoji paní Kádynka vyšívala zlatou nití právě nějaký ohnivý květ na karkulce, myslila při tom na své děťátko, po kom asi bude, jaké asi bude mít vlásky a očka, ale brzo nakrčila nosíček, nabrala do něho vzduchu jednou, dvakrát, pomyslila si: „Copak je to za pekelný zápach, jako by se vlasy pálily anebo kůže škvařila.“ Než to však přesně určila, už zaslechla slabý praskot, pozdvihla hlavu a leknutím jí vypadlo z rukou celé vyšívání. Spatřila jak skulinou nade dveřmi i klíčovou dírkou derou se k ní z ložnice proužky čpavého dýmu.

„Z kamen to není, protože v ložnici dosud netopíme, z dýmky to také není, protože kouřit v ložnici už jsem ho dávno odnavykla, to jsem přece blázen,“ proletělo jí hlavou, jak se hnala k uzamčeným dveřím, otočila klíč, popadla za kliku a přišla právě k nejlepšimu. Svatý Peregrin stál v jednom plamenu. Plátno už prohořovalo, hořejší příčka rámu již chytala, pozlátka oprýskávalo a v ložnici bylo jako v udírně.

„Vodu!“ vykřikla Kádynka a po paměti hnala se k umyvadlu, hned přiběhla i paní maminka i služky z kuchyně, vytrhly rám i s ramínkem, srazily na zem, polily vodou, udupaly a pak teprve si vzpomněly na — nemocného. Našly ho pod peřinou — jak v první chvíli všechny mysly — udušeného.

„Otevřít okna!“ vykřikla Kádynka.

„To tak, aby na věži šturmovali a přijely sem stříkačky,“ přejala velení rozvážná panímaminka, „až uvidí z oken se valit dým. Dveře na chodbu otevřte, ono to vyjde samo, a pomozte mi,“ popadla sama bezvládného Šoršíka za ramena, Kádynka za nohy a vyvlekly ho do vedlejšího pokoje. „Tady teď otevři okno,“ poručila a sama skočila ke štoudvi pro džbánek vody. Šoršík se vzpamatoval hned, jak ho jednou

omyly, otevřel oči, zhluboka vzdychl, rozhlédl se kolem a optal se: „Kde to jsem?“

Po té první otázce přišla jich celá řada, jedna nálehavější než druhá, ale žádná nepřinášela žádoucího vysvětlení. Šoršík odpovídal zmateně, až paní-maminka rozhodla nechat syna zatím v klidu, aby se zotavil, a zahladiti v ložnici stopy požáru, který, vypuknout v noci, byl by určitě přinesl smrt manželské dvojici a zkázu celému starobylému rodu...

„Jen aby se tobě, Kádynko, nic nestalo a aby dítě neuneslo nějaké následky toho, řekněme třeba plamen v obličeji. Na co pak jsi nejdříve sáhla, když jsi ten oheň spatřila? Nesáhla sis na čelo? Nesepjala jsi ruce?“

Kádynka se zamyslela a pak řekla: „Maminko, už to vím, nejdřív jsem sáhla na konev s vodou.“

„Jak jsi duchapřítomná,“ pochválila ji hned paní-maminka, „umru už bez starosti, z tebe bude výborná matka našeho rodu.“ A nemýlila se, jak příští léta názorně dokázala.

Po těchto všech událostech totiž už už schnoucí kmen poctivého rodu Šoršíků zazelenal se a vyháněl ratolest po ratolesti, až se stará kupcová před tím rodinným požehnáním křižovala.

„Děti, mějte rozum,“ prosila mladé, když se jí narodilo šesté vnouče, „vždyť se to ani na pořádnou měšťanskou rodinu nesluší, nejste přece podruzi, musíte ty děti slušně zaopatřit. Věř mi, Toníčku, že bych se nic nehněvala, kdybys zase počal denně navštěvovati Besedu.“

„A to už se, milá maminko, nedočkáte,“ usmál se Šoršík, hubený jako louč, s věnečkem šedivých vlasů kolem lesknoucí se lysiny na temeni hlavy, „já svou přísahu svatému Peregrinovi nezruším, to by bylo ještě hanebnější než falšovat směnku. On se dal pro

mne upálit, tak já se také musím pro něho zapírat až do smrti a on mi také požehnává.“

„Protože se přičiňuješ ještě víc než nebožtík latínek,“ pochválila ho hrdě hned maminka.

„A děti už máme zaopatřené. Právě jsem ukončil inventuru obchodu a sestávil bilanci. Nejstaršímu synovi Peregrinovi postoupím jednu obchod a druhé dva dám na studie. Mladší z nich půjde na kněžství a stane se zde jednou děkanem. Starší vystuduje práva, otevře si v Horšovcích advokátní kancelář a bude jistě purkmistrem, takže pak teprve budou Šoršíci ‚rejdoval‘ městem.“

„Máš také dcery,“ usmála se Kádynka.

„Ani na ty nezapomínám. — Malé Kádynce odevzdám jednu Širokých dům, cos dostala věnem, a uvidíš, že si bude moci vybírat ženichy zrovna tak, jako ty sis vybírala. Ostatním dvěma už včera převedl jsem po padesáti tisících. Než vyrostou, budou tak bohaté nevěsty, že se budou ženiši na ně jenom lepit. Vidíte tedy, že moje kalkulace je zdravá.“

„Jak jsi moudrý!“ sepjala radostí ruce stará kupcová, „jenom kdyby ti už žádný nový syn ani dcera nespletl rozpočet.“

„Nesplete, maminko, buďte bez starosti,“ ujistila ji tentokrát sama Kádynka a cent svalil se stařence se srdce.

Umřela asi po roce tiše a blaženě, vyprovodili ji do hrobu s náležitými poctami a žili dál spokojeně a šťastně.

V krámu firmy Šoršík v Horšovcích dodnes visí proti hlavnímu vchodu, nad regály se zbožím, zašlý obraz svatého Peregrina, který musil pan Nyngr znovu vymalovat. Visí tam na spolehlivé skobě, starý Šeba zapustil ji do kamene a ne pouze do „fuky“

mezi dvěma cihlami, aby nepovolila, i kdyby sebe častěji Kádynka musila obraz sundávat a zavěšovat. Ale ani to se neděje. Svatý Peregrin požívá zaslouženého klidu, visí bezpečně na svém místě a jako dobrý duch závodu žehná, vítá i vyprovází všechny, kdož u firmy Šoršíkovy koupí třeba jen za pětník pepře.

Šoršík sám chodí denně do kláštera na šestou, trochu si stěžuje na bolesti v nohou jako všichni kupci, ale podagra dává mu pokoj a on na Besedu myslí jen jako na poslední záblesk svého ztraceného mládí.

Kádynka vodí v neděli jako kvočna kuřátka své děti do děkanského kostela na velkou a obsadí tak pokaždé celou první stolicí na straně epištolní. Je to jaksi výstava rodinného štěstí, zdraví a spokojenosti, takže opět Šoršíci budí závist po celém městě, což je v Horšovcích neklamným znamením blahobytu a proto touhou každého pořádného měšťana. Rod Šoršíků nevymře...

PODVODNICE

(Psáno r. 1916.)

Kaplan Jiráček z Bukolí přinesl si z berního úřadu cestné za uplynulý školní rok do přespolečných škol, vysázel si v kaplánce na stůl celou tu remuneraci a zamyslel se nad ní. Před duševním zrakem mihly se mu sněhové vánice, rozmoklé, blátivé cesty i krásné slunné dny, ve kterých denně šlapal do některé ze tří filiálek, zdálo se mu, že užmolené papírky barevné zrovna potem páchnou. A náhle jako blesk kmitlo mu hlavou, že by si teď o prázdninách přece měl nějak osladit to celoroční trmácení...

„Někam bych si měl vyjet, provětrat trochu, občerstit se na těle a duchu,“ rozjímal pomalu a uvažoval. „Daleko se pustit nemohu. Musím poplatit dluhky, nějaký háv sváteční také potřebuji, ale na malou cestičku by to ještě stačilo.“

„Nu — což? Podívej se třeba do Prahy!“ — kde se vzal, tu se vzal pojednou návrh v jeho duši, vylíhl se neočekávaně a Jiráčkovi se rázem zalíbil. Pohladil se zaň po hlavě a hned se jal tím plánem obírat. „Toť, do Prahy se podívám! Splním své dávné přání, navštívím tam kolegu z gymnasia, Francka, dnes už adjunkta zemského soudu, který mě stále k sobě zve, provede mě tou zlatou matičkou, ukáže nové pomníky a ostatní znamenitosti, zabrousíme do chrámů, snad i do divadla, do hospody a pak zase hajdy domů.“

Od myšlenky k činu nebylo u mladého, energického kněze nikdy daleko.

„Tak bych se rád podíval příští týden do Prahy,“ prohlásil u večeře svému faráři.

„Hleďme, marnotratníka! To vás tak pálí ty korunky v kapse?“ usmál se farář.

„Jel bych v pondělí a v sobotu bych se opět určitě vrátil.“

„Šťastnou cestu! — Nemusíme to ani panu vikáři oznamovat, jen když na neděli vás tu zase budu mít.“

„To račte být bez starosti.“

A v pondělí ráno s havelokem přes ramena, s taškou a deštníkem v ruce sedal v okresním městě bukovský kaplan do pražského vlaku.

Seděl v koutě nekuřáckého oddělení, vytáhl z kapsy „plán města Prahy“ a ponořil se do jeho studia. Umiňoval si, že rovnou z nádraží dá se elektrikou dovézt k zemskému soudu a tam vyhledá krajana a přítele z mládí, poradí se s ním o bytu a dalším programu svého výletu. Obtěžovati ho anebo překážeti mu arci nebude. Spokojí se, věnuje-li mu jen volný čas, který mu po úředních hodinách zbývá. Bude mít asi jednoduchou frekvenci — tedy všechna odpoledne i večery volné, a dopoledne může on, jako kněz, věnovati důkladné prohlídce velechrámu svatého Víta, Týnského kostela, Emaus a jiných památek církevních, aby odpoledne a večer mohl sloužiti tak trochu světu a ďáblu.

Čím více vlak se blížil Praze, tím více zrál a určitěji se vyhraňoval i plán Jiráčkova pražského pobytu. Taktak, že zbyl mu čas složití správně do záhybů papírový plán, obléci havelok, sebrati tašku a deštník, ohmatati všechny kapsy, zdali nic cestou nevytrousil, připravit si do kapsy u vesty jízdní lístek, aby ho při východu z nádraží nemusil teprve sháněti po všech kapsách a skrýších svého zevnějšku, prohlédnouti bedlivě sedadlo i police nad hlavou, kde seděl, a už

kola vagonu skřípala a rachotila na výhybkách ohromného nádraží pražského.

Proud lidí vynesl ho jako třísku z vestibulu nádražního a nechal ho stát na mosaikovém chodníku tváří v tvář velkoměstskému ruchu. Řada fiakrů, posluhové v ohnivě červených čepicích, nosiči v modrých plátěných bluzách, cinkání električky, vřeštění automobilů, spěch lidí, hrčení kol, celý ten dech rušného života před nádražím ho ovanul a Jiráček pocítil — hlad. Hlad nejen duševní, nejen touhu ponořiti se do toho ruchu a víru, lákajícího nezvyklou novotou, ale i hlad tělesný, mocnou touhu posilniti se nějakým vydatným soustem, ukojiti především žaludek hlásící se ke svým právům a pak teprve vnímati tu rušnou píseň života, kterou ho vítala Praha hned na samém prahu svém...

„Jídelna“ — zářil proti němu zlatý nápis nad uzenářským krámem a kaplan odvázně zaměřil k němu. Všecky překážky, které v široké ulici stavěly se mu v cestu, hravě překonával, překročil dvoje koleje pouliční dráhy, vyhnul se šťastně všem povozům, taženým lidmi i koni, minul potravní daň a stanul před výkladní skříní, naplněnou vábnými, parádními kusy proslulé pražské uzeniny.

Odhodlaně vešel dovnitř a zamířil přímo ke skleněným dveřím, na kterých opakovalo se svůdné slovo „Jídelna“. Jen dosedl a už podával mu číšník jídelní lístek. Objednal si tři párky s křenem a malé pivo. — Chutnalo mu výborně a cele se věnoval tomuto prvnímu požitku, který mu láskyplně skýtala matička Praha. Teprve, když papírovým servítkem utřel si zmaštěné rty a prsty, a když sahal po skleničce piva — zvedl oči a zpozoroval, že proti němu usedla si nějaká dáma, která se však skrývá takřka celá za rozevřené číslo „Národních listů“.

Jiráček se napil a rozhlédl se lokálem. Stolky leskly se mramorem, obložené stěny svítily bílými dlaždicemi, ale jinak místnost v té chvíli byla úplně prázdná. Ticho hluboké vládlo kolem, pouze chvílemi zašustil novinový papír, jak by naň skanula kapka vody...

„Čo to?“ myslí si Jiráček a schválně se nahnul stranou. K svému ustrnutí spatřil, že za novinami skrývá se mladá dívka a z tmavých očí že se jí perlí jedna slzička po druhé, kutálí se jí po bledých líčkách a padá na tu špinavou čern tiskařskou.

V té chvíli dívka jako by se rozhodla, odhodila noviny, šátečkem utřela si oči a promluvila chvějícím se, ustrašeným hláskem:

„Promiňte laskavě, velebný pane, ani jsem vás tu nepozorovala — vešla jsem sem zničená, neschopná jediné myšlenky. Ale snad je to řízení boží. Jste kněz a proto jistě člověk dobrého srdce. Přijela jsem do Prahy koupit si šaty, hledala jsem tetičku a cestou mě někdo okradl. Všechny peníze mi vzal z taštičky a zbývá mi pouze pár haléřů, které jsem náhodou měla v kapse. Tetička odjela na letní byt a nikoho jiného tu nemám a neznám. Půjčte mi, prosím vás, na zpáteční cestu a ujišťuji vás svou ctí, že vám obratem pošty pošlu peníze.“

„A odkud jste, slečno?“ váhal Jiráček překvapený a v rozpacích.

„Jsem až z Moravy, bohatého mlynáře dcera, zde je má adresa,“ mluvila jistě, určitě, připsala na růžovou visitku pod své jméno i své bydliště. Jiráček dal jí svou adresu, přidal k ní dvacetikorunu, zaplatil a odešel.

Kráčel vesele, radostně, jako bývá člověku po vykonání dobrého skutku. „Šťastně mi to začíná,“ liboval si, „můj první krok v Praze začal dobrodiním, a to je dobré znamení.“

Skočil do první tramvaje na nejbližší zastávce, náhodou do té pravé, a za pět minut sestupoval už ve Spálené ulici před zemským soudem a za deset minut klepal na dveře, za kterými přítel František pomáhal práť špínu lidské společnosti.

Shledání bylo radostné, bouřlivé a upřímné. Pan rada dovolil adjunktovi ihned odejít a ten odváděl si milého druha do svého mládeneckého bytu. Vytáhl z kouta skříně nějakou láhev, ze zásuvky stolku kus pečlivě zabaleného salámu, aby přítele pohostil.

„Ale nech toho, prosím tě,“ bránil se kaplan, „dřív než tebe navštívil jsem uzenářský krám — a tam se mi přihodila podivná věc,“ a už vypravoval svoje dosud čerstvé dobrodružství.

Adjunkt poslouchal jako zkamenělý, salám a nůž držel v ruce, otvíral překvapením ústa i oči, až náhle skočil Jiráčkovi do řeči: „A tys jí těch dvacet korun půjčil?“

„Nu ovšem, s radostí, zde mám její adresu.“

„No, odpusť, ale ty jsi — nechci ti hned napoprvé říci, co,“ a praštil o stůl nožem a salámem. „Podvodnice to byla, poznala v tobě venkovského hejla; pane, takových případů my máme, s prstenem, zástavním lístkem, s hodinkami, náušnicemi jdou na takové bloudy. Ihned to musíme hlásit na policii, snad se nám podaří ji vypátrat, známe své lidi. Musíš udat podrobný její popis, sepíšeme s tebou protokol.“

Huba jela rozhněvanému kriminalistovi, až ubohému Jiráčkovi šla hlava kolem. Stál tu jako opařený, jako zahanbený žáček před zkušeným učitelem. Nyní jasně viděl, jak sedl na lep rafinovanému podvodu. Nyní teprve vynořily se mu v hlavě všechny zprávy z novin o různých tricích a léčkách prohnáných darebů a zlost strašná se ho zmocnila.

„A člověk sem jede jako do zaslíbené země, těší se

na dobrou matičku, a zatím Babylon je to, Sodoma a Gomorha, oheň a síra má zničit a země pohltit to podvodné město. A ještě nějaké oplétání s úřady abych měl, ne, ani hodinu tu nezůstanu!“ a řítil se ze dveří.

„Počkej, nu počkej přece!“ volal za ním Francek, ale marně. Dohonil ho až v elektrice a doprovázel ho na — nádraží. Nic nepomáhaly jeho domluvy a rozklady, ani hrozby, ani výsměch, který jistě kaplan doma sklídí. Jiráček jako skála — koupil si lístek a jel rovnou z Prahy ke svým rodičům a v sobotu vrátil se podle slibu — do své kaplanky.

Na všechny všetečné otázky, jak se mu v Praze líbilo, jak se měl, co tam viděl a zažil, odpovídal faráři a domácím jednoslabičně, skoupě a mrzutě. Prázdniny uplynuly, školní rok brzy započal a kaplan zapražený opět v práci zapomněl na Prahu i na svou nemilou příhodu.

Nadešel Štědrý den.

Ráno po mši svaté přinesl listonoš došlou poštu a velebnému pánu velkou krabici.

„Kdopak si to na mě vzpomněl?“ usmál se Jiráček a trochu nervosně přeřezával nožíkem důkladný motouz. Víko krabice odskočilo a pod ním v hedvábném papíru zabalena bělela se krásně vyšíváná rocheta a na ní leželo psaní.

„I hleďme — od koho asi přichází ten Ježíšek?“ bručel si kaplan a rozřízl dopis, ze kterého vypadla papírová dvacetikoruna.

„Velebný pane!“ četl překvapený kněz. „Věděl jsem, že se obejdete na čas bez těch dvaceti korun. — Proto jsem nařídil své dceři, aby vám z vděčnosti, že jste se jí ujal, vyšila přiloženou rochetu. Přejeme vám veselé vánoční hody a zveme vás k nám na družnou Moravu. S pozdravem Cyril Rozlámal, mlynář.“

Jiráčkovi klesly ruce, cítil, jak se mu krev hrne do tváře, a jak se mu chce hanbou zaplakati.

„A to všecko mi nahučel Francek, duše nasáklá kriminálem, větrící všude a v každém jen samou špatnost. Výlet mi pokazí, radost z dobrého skutku otráví. Počkej!“ zahrozil ve vzduchu.

Ale všecka zlost se mu brzy z hlavy vykourila a nikdy neslavil tak radostné Vánoce jako toho roku, neboť do srdce vrátila se mu víra v poctivé lidi i ztracená láska k matičce — Praze.

O B S A H :

Páter Kodýdek	5
Vyhrál	99
Oběť zákona	155
Obrácení a polepšení kupce Šoršíka	179
Podvodnice	251

Fr. Křelina: JALOVČÍ STRÁNĚ

Kniha povídek a novel, ukazující nám Křelinovu znalost lidské duše. Poctěno cenou České Akademie. K 20.-

Fr. Křelina: PUKLÝ CHRÁM

Monumentální obraz duchovního rozvratu, nad nímž vítězí jediné věrnost odkazu předků. Poctěno Státní cenou 1937. K 35.-

Fr. V. Kříž: A ZPÍVAJÍ...

Idylický román o veliké lásce, chvalo-zpěv na dary života a na sílu dobra, skryté v lidském srdci. Poctěno Bařovou literární cenou 1939. K 25.-

Frant. Lesař: OVEČKY NA HORÁCH

Prvotina mladého autora, jenž vy-práví střízlivým slovem o lidech v Orlických horách, o jejich láskách a manželstvích. K 18.-

Ant. Matula: STRÁŽ

Román o dvou životních ztroskotancích, kteří zachraňují svůj život přilnutím k půdě. K 24.-

V. Prokůpek: ZAKRYTO SLZAMI

Křehký milostný příběh z české vesnice, komorní skladba velké jímavosti. K 20.-

V. Prokůpek: ZTRACENÁ ZEMĚ

Chmurné, avšak láskou prodchnuté vylíčení zápasů o udržení české národní svébytnosti v zemi hlučínské. K 25.-

Zdeněk Rón: JARO A PRAMENY

Protiklad života městského a venkovského, v němž práce sedláka zjevuje svou očištnou moc. K 25.-

Zdeněk Rón: RADOST NA SVĚTĚ

Román o mladých pionýrech, zeměděli, inženýru a jeho lásce, chvála mládí, síly a života všemu navzdory. Poctěno Bařovou literární cenou 1939. K 40.-

J. V. Sedlák: DUHA NAD KRAJEM

Mistrné povídky ze života vesnického, črtané se smyslem pro poesii krajiny. K 18.-

J. V. Sedlák: VĚNEC JEŘABINOVÝ

Román několika selských postav ze samot, jenž přináší velké poslání: návrat k tradici a zakořenění v hodnotách ducha. K 25.-

S. Špálová: ČERNÝ HONZÍK

Román o Janu Nerudovi, líčící bolestný a hrdinný život básníka na pozadí kulturních a politických bojů národa. K 30.-

Každý svazek v celoplátěné vazbě o K 10 dražší.

